

MAGYAR REGÉNYÍRÓK

KÉPES KIADÁSA

Szerkeszti és bevezetésekkel ellátja

MIKSZÁTH KÁLMÁN

21. KÖTET

AZ ÚJ FÖLDESÚR

Írta

JÓKAI MÓR

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1905

AZ ÚJ FÖLDESÚR

REGÉNY

IRTA

JÓKAI MÓR

MÁRK LAJOS RAJZAIVAL

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1905

PH

3176

M3

köl. 21

Minden jog fentartva.

Franklin-Társulat nyomdája.

R. H. N. fec.

Franklin. Társulat

Iskai Mór

JÓKAI MÓR.

1825—1904.

Talán nem is egész bolondságok az óriásokról szóló ősmesék

Hiszen egyszer a mi országunkban is voltak óriások, összegyűltek egyszerre és eltűntek egyenkint. Itt élt Széchenyi István gróf, a legnagyobb magyar, egy időben Deák Ferenczcel, az ország bölcsével, Kossuth Lajossal, minden idők legnagyobb szónokával, Petőfi Sándorral, a legnagyobb lírikussal, Arany Jánossal, a legnagyobb epikussal és Jókai Mórral, minden országok legnagyobb mesemondójával.

Itt éltek ezek a titánok, itt ragyogtak mindeneknek csodájára, magyar anyák szülték valamennyit; és kivesztek innen is, visszaszármaztak a földbe, — a melyre dicsőséget hoztak — a nélkül, hogy hasonlók támadtak volna utánuk.

Az utolsó példány volt közöttük Jókai Mór. Ez Komáromban született 1825-ben és meghalt 1904-ben Budapesten hetvenkilencz éves korában. De hogy csak ennyi ideig élt, méltán lehet ezen bámulni. Mert több munkát hagyott maga után, mint a mennyit száz író írt meg száz év alatt. Egy egész könyvtár az, fantáziá-

jának kincseivel, kedélyének napfényes derűjével, nyelvezetének édes zamatával.

Jókai Mór az ásvai Jókay családból származik (az y betűt maga tette le a forradalomban). Beteges fantáziájú fiucska volt, a ki félt az utozára is kimenni a szakállas zsidóktól és kecskéktől és már mint gyermek, mellén hordozta inge alatt a végrendeletét, melyben édes anyját kéri, hogy halála esetén bonczoltassa fel, nehogy élve temessék el. Szülei aggódtak is emiatt, pedig talán épen e fantáziája vitte oda, hogy most eltemetve is él és végtelen időközön át élni fog.

Kitünően tanult, az első eminensek közül való. Még ez se ártott neki. Tele tömte a fejét mindennel, de a nagy fantáziáját semmi se bírta elpusztítani. Mikor Pápán diákoskodott (innen kezdődik Petőfivel való ismeretsége) festőnek készült. Kecskeméten azonban írt egy *Zsidó fiú* című drámát, beküldte pályázatra az Akadémiához, hol dicséretet nyert. Talán ez döntött sorsa fölött. Ugyanekkor, jogász korában, kezdte írni első regényét, a *Hétköznapiakat*. 1846-ban letette az ügyvédi cenzurát és megjelent a regénye is. A regénynek nagy sikere lett. A lapok új és eredeti tehetőség gyanánt emlegették. A szokatlan friss hang és folyamatos elbeszélői modor meglepte a közönséget és az írói köröket is, melyek siettek őt magukhoz vonni.

Vége volt most már a festékes tégelyeknek: a használatra nem szánt lim-lom közé kerültek. Az asztal-fiók legaljára nem sokára követte őket az ügyvédi dip-

loma is. Mindössze egy pöre volt, a melynek történetét később megírta. A diploma tehát mindössze egy themát hozott a konyhára.

Az akkori ifju írók azonban nemcsak themákat hajtásztak, nemcsak verseket faragtak és történeteket komponáltak, hanem lelkükben egyszersmind ott forrt, ott alakult egy modernebb, szabadabb Magyarország. Nem fülemülék és verebek voltak e derék fiúk, kik a fa lombjain csiripelnek, hanem daloló munkások, a kik gyomlálnak alatta és a fattyuhajtásait nyesegetik.

A deli természetű, szép kék szemű, szőke fürtös ifjú, a ki szelid és szemérmes, mint egy kisasszony, a Pilvax-ban a Közvélemény asztalánál, a tizek társaságában, mint új feltűnt csillag szerepel, élénk részt vesz az akkori mozgalmakban, régi iskolapajtása, Petőfi Sándor oldalán, ki már akkor egyik vezére a fiatal irodalomnak, és gyöngéden vonzódik aczélkemény karakterével a gyenge, félénk és filigrán kis Jókaihoz. 1848-ban együtt csinálják meg a nevezetes márczius 15-ét. Milyen szép nap volt ez! Egy nap, melyet nem tolnak el a semmiségbe a többi érkező napok, hanem visszatér minden évben rügyező tavasszal a nemzetet ébreszteni. Ezzel a nappal el volt jegyezve Jókai a politikának is.

Szines, változatos és hosszú élete úgy fut le ezentúl az országé mellett, mint a nagy folyam mentén az ahhoz szorosan simuló gyalogösvény: vele megy, vele kanyarodik, elhajlik. A forradalomban mindenüvé kíséri a kormányt, mint a békésebb párt pennája, egész

a világosi katasztrófaig. Világos után bujdosik a borsodi Bükkben, rajta van a kivégzendők lajstromán. Idők enyhültével visszatér Pestre és folytatja fényes irodalmi pályáját, vigasztalja, ébren tartja a nemzetet, mosolyt csal ki az ajkára humorával, könnyet a szemeibe poézisével, hova tovább játszik a nemzet szívével, mártogatja keserűségbe, reménységbe régen elmúlt dicsőségbe, hogy meg ne dermedjen.

A *Csataképek*, ezek a forradalom eseményeiből merített novellák, melyeket a *Sajó* álnév alatt ír, majd gyönyörűséges török regényei, melyek legjobban illenek dús képzelőtehetségéhez s tollának pazar színpompájához, gyorsan emelik a közönség szeretetében. Majd sorba jönnek *Erdély aranykora*, *Törökvilág Magyarországon*. De a legnagyobb sikert aratja a *Magyar Nábob* és *Kárpáthy Zollán*. Az egész ország kevélykedik, hogy ilyen írója támadt. És még ez sem a csúcs. A hatvanas években megjelenik legjobb regénye *Az új földesúr*, a Bach-világ persiflagea, melyet olyan áhítattal, de sokkal nagyobb mohósággal olvasnak kunyhókban, palotákban, és tanulószobákban, mint a Bibliát.

Ez idő óta a nemzet nagyjai között foglal helyet. A kerületek versengenek érte, hogy a parlamentbe küldjék, hol egyike a legszivesebben hallgatott szónoknak. A légy röpülését meg lehet hallani a templomi csöndben, melyet a derűtség zuhatagja tör meg, ha színmez humorából az érvek között kibuggyan egy-egy csöppnyi. 1869-ben mint a balközép tagja magában

a legkereskedelmibb városnegyedben a Terézvárosban legyőzi Gorove kereskedelmi minisztert. Nevének varázsa elragadja az apró üzletembereket is. Irói nimbusza hallatlan méreteket ölt. Diadalkapuk iveri alatt, fáklyák füstjénél, fehérruhás leányok bokrétáinak illatánál s a vasuti perronokon szónokló főispánok és polgármesterek szóvirágai közt utazhatja be az egész országot.

Talán épen e szinte tulságos tömjénezés ingerelte kritikussait, hogy regényeinek hibáit kiméletlenül ostorozzák, kifogást emelve alakjai ellen, mivel nem elég élethivek, hasonlatosak a mesék fantasztikus hőseihez. Jókai kétségkívül a romantikus iskola embere. Fantáziája gyakran elviszi a lehetetlenségek országába, ott érzi magát jól, lelkének fonséges szárnyaival, az élet prózai valóságai nem birják állandóan lekötöni. Jellemzésben, compositióban művészileg és lélektanilag tökéleteset leginkább rövidebb lélekzetű elbeszéléseiben alkotott, de mindenik regénye, kivált a közbülesők (mert a fiatal kor és az aggkor produktuma kiveendők irói ereje megítélésénél) tele van a lángelme ragyogásával, nyelvezetének pompájával, lelkének derüs játszóságával. Legnagyobb kritikuskunk, Gyulai Pál, a ki egyszersmind legszigorubb is hozzá, így jellemzi elbeszélői sajátosságait 1869-ben a *Budapesti Szemlében* «Valami kedves elevenességgel, lankadni nem tudó mozgékonyssággal ragadja magával olvasóit, a nélkül hogy fárasztaná. Átmeneti fordulatai erőltetés nélküliek, mintegy ösztönszerűek. Könnyedén lebeg az elbeszélés folyamának

kanyarulatain, a melyeket nem tartóztat fel a reflexiók tömege s hol rohamosan, hol csöndesen hömpölyögve szalad tovább, megnyit egy-egy újabb völgyet, de ritkán árad ki vagy süllyed posványba — személyei azonban nem annyira jellemrajzok, mint inkább közép-szerű színészek szereplései stb.»

De a kritika, mint a golyóbis a márványról, visszapattant az ő népszerűségéről és egy csöppet se rontott rajta, úgy hogy egy másik kritikusa végre is belefáradván műveinek bonczolásába, így kiáltott fel, megadván magát: «Jókait csak élvezni kell, bírálni nem kell.»

Népszerűségét meg nem rendíthette más halandó, csak ő maga. Tette pedig ezt a fusió utáni politikája által. Majdnem két évtizedig ült most már a kormányokat támogató padokban, még igen sokáig, mint a szabadelvű párt *ütő kártyája*, a kit nagy horderejű kérdésekben, hangulatot csináló szónoknak játszott ki, a választásoknál pedig nehéz kerületekben léptetett fel. Eleinte karika csapásra hódította a kerületeket, rendesen volt kettős mandátuma is, de a népszerűség egyre fogyott, fogyott és már vége felé ő is a *könnyű kerületekre* szorult. Csakhogy a magyar tud distingválni és mikor már mint politikus alászállt a nép szeretetében, még mindig magasan állt mint író. 1894-ben munkáságának ötven esztendejét ünnepelvén, részét kivette abban egész Magyarország, kezdve a királytól az utolsó polgárig. Tisztelgő küldöttségeket küldtek a vármegyék, diszpolgári diplomákat a városok, diszdoktorságot adott

az egyetem, nemzeti ajándékokat az ország. De micsoda csekélység ez ahhoz, a milyen ajándékot ő adott az országnak az összegyűjtött száz vastag kötetében !

Ez volt fényes pályájának utolsó ragyogása, a lehajló napnak még egyszer kilobbanó sugárözöne s aztán ereszkedni kezd lassan-lassan a hegyek mögé. Még ott a visszfénye minden tárgyon, még ott rezeg a falakon, faleveleken, még piroslik az ég pereme, még meleg a hely, a melyre az előbb sütött, aztán hül, hül, a pirosság is halványodik az égbolton, de még nappal van, és csak alig alig lehet észrevenni, hogy már közeleg az est, majd az éj.

Az 1896-iki képviselő-választáson megbukott és megszűnt a ház tagja lenni. A király ugyan jóvá tette, a főrendiház tagjának nevezte ki, de ez mégis fájhatott neki. Csakhogy e szerény nagy emberben nem volt epe és harag. Egy gyermek gondtalanságával siklott keresztül az életen. Kétszer nősült, mind a kétszer egyformán. Először huszonhárom éves korában, a mikor ő volt tulságosan fiatal a feleségéhez, másodszor hetvennégyéves korában, a mikor a felesége (husz éves leány) volt tulságosan fiatal hozzá. Ő maga észre sem látszott venni e számbeli különbségeket az évek között, mert megzavarta az, hogy a muzsájával egészen más elszámolási viszonyban állt: a muzsája fiatal maradt örökké és őt is fiatalon tartotta hajlott korában is.

Ha kizárta is a képviselőházból utolsó éveiben a népkegy változása, ha abba hagyta is a politikát, ha

nem járt is fel többé a klubba, régi barátaival kártyázgatni (ez volt valamikor az egyedüli szórakozása), habár sokat elszedett tőle a saját kora és a világ szeszélye, írói asztalát el nem vehette semmi. Ott künn a másik világban lenyughatott a nap, de itt a fénylő lámpa el nem alszik. Íróasztalánál ült élete alkonyatán is, nap nap után szántván gömbölyű betűs barázdákat piros tintájával a fehér papirokon, minden keserűség nélkül mesélt, egyre mesélt az ő nemzetéhez — melynek legfőbb tanácsában immár nem jutott helye.

Mikszáth Kálmán.

AZ ÚJ FÖLDESÚR

Első kiadása megjelent 1863-ban

1.

(Régi ember, új idő.)

«Cogito ; ergo sum.» (Gondolkozom ; tehát vagyok.)
Tehát, ha «non cogito», akkor «non sum».

— Én pedig mátul fogva nem gondolkozom semmit, hireszteljétek ki, hogy meghaltam. Meglehet ugyan, hogy élek, hála a komáromi kapitulácziónál kezembe nyomott Geleitscheinnek, s daczára annak a muszka lándzsának, a mely Szebennél az oldalamba törött ; hanem én egyáltalában nem tudom megmondani az okát, hogy miért ? és különösen, hogy miért tovább ? mikor a fű épen olyan szépen kinő, ha én nem nézem is, s az idei termés tökéletesen úgy elfogy a maga útján, mintha én nem segíteném is fogyasztani. Hanem hát az Úr rendelete, hogy olyan állatok is legyenek a világon, a mik félig növények ; tehát — vegetáljunk !!!

Ilyenforma beszédek lehetett hallani az öreg Garanvölgyi szájából azokon a korán beállt téli ködös estéin egy nagyon szomorú esztendőnek, midőn egynéhány millió ember abban a kedélyállapotban volt, hogy nem szerette azt kérdezni : mi újság odakinn ?

Az öreg úr elég jókor vetődött még haza a hadjárat után, hogy tapasztalhassa, miszerint csürei üresek, földei harmadából sincsenek beszántva, s fundus instructusáról épen nincs, a ki beszámoljon. Nagy birtoka, mely tizezer holdat foglal magában, tiszték, cselédek, ekék, szekerek, ökrök, lovak és birkák nélkül ; házi butorain keresztül vonult hadsereg gazdálkodásának tanújelei,

tárczájában egy pár ezer forint olyan bankjegyekben, a miket mutogatni is veszedelem.

Hanem hát ki törődne ilyen apróságokkal, mikor olyan nagy dolgok elvesztek!

Az ember meghúzza magát a szobájában, néha átrándul az ismerőseihez, nagyokat iszik, ha rossz kedve van, akár van kiért inni, akár nincs. Legrosszabb esetben reggeltől estig ütheti a filkót puffra, magához hasonló nagy urakkal, kiknek részint volt, részint lehetett volna nagy gazdaságuk, részint még van is, a mi mindegy, azért csak egyforma szegény az mind; egy-egy lengyel menekült is csak vetődik a házhoz, a ki a tarokk-kompániát kiegészíti; ha pedig senki sincs is, az se baj! rágyújt az ember a pipára s füstöl, míg beesteledik. Hébe-hóba egy-egy hitelező, vagy valami ravasz atyafi pörbe idézteti az embert, bízván a «favor in judice» most kedvező alkalmában s ez aztán egy kis «emócióra» is ad alkalmat: az emberrel legalább észrevéteti, mint a köszvényes titillációk, hogy az élet-erő még működik benne.

Ilyenformán «truditur dies die».

(Soh'se boszankodjál másodszülött olvasóm, hogy annyi latin mondást találsz egy lapon, ez is a kor kedélyhangulatához tartozik. A classicusok nyelvéhez, mint egy ókori asylumhoz menekülünk néha, mikor az újkor civilisatiója nagyon szorongat bennünket. Héj, mikor még minden diákul ment, nem merték volna azt mondani — — no de elég. Az ember fűhöz-fához folyamodik védelemért, s ha az élők nem segítik, a halottakhoz fordul. Ki tudja, ha latinnal keverve marad a nyelvünk, tán most mi is román fajnak passirozhatnánk, s hogy keresnék kedvünket minden oldalról!)

Tehát bizony csak truditur dies die; egyik nap tolja a másikat.

Egy ilyen kedve előre tolt napon azt mondák Garánvölgyinek, hogy egész tökéletességgel még sem lehet a világot kizárni a szobából, a politikai változá-

sok ellen semmiképen sincs az ember az által biztosítva, ha azt mondja: hallgatni fogok, mert azok felkeresik az embert legcsendesebb odujában is, s megtámadják a dohánydöbőze közepében. Már ezentúl nem lehet «szűzdohányt» színi: be van hozva a monopolium; a dohányt csak trafikból lehet hozatni, különben házmotozásnak teszi ki magát az ember, s ha tiltott kedvenczét megkapják nála, nagy pénzzel lesz adósa a státusnak.

Garanvölgyi Ádám erre azt mondta:

— Jól van. Nem fogok dohányozni többet. Legalább jobb étvágyam lesz.

És azzal fölviteté a padlásra ősi tajtékpipáit, a minden veszedelemben hű kísézőket, mik annyi veszteségből egyedül maradtak meg családi klenódiumképen és soha többet nem dohányozék vala.

Majd ismét egy másik huzavona-jött napon azzal a hírrel örvendeztették meg, hogy bizonyára a bor is accisa alá esik, már ezután majd csak felsőbbek engedelmeivel lehet csapra ütni a hordót, s meg kell adni az árát jókedvnek és haragnak, mert az ember mindkét esetben mentül többet «fogyaszt», annál többet contribuál.

— Jól van. Tehát nem fogok több bort inni. Legalább jobban alszom.

Es azontúl nem nyult hozzá semmiféle italhoz, kivéve a vizet.

Egy újabb, senkitől nem kívánt napon ismét arra a jó hírre ébredt, hogy a játékkártyák is bélyeget kapnak, már ezentúl azokon is ott lesz a sas.

— Jól van, tehát nem fogok többet kártyázni; legalább nem vesztek.

És megtartotta fogadását.

Megint virradt, a természet rende úgy hozta magával, hogy reggel legyen. Garanvölgyinek egy kurrenst hoztak, a melyben tudtul adatik, hogy ha vadászni akar, puskát csak a megyefőnök engedélye mellett tart-

hat, nyeretget pedig csak azon esetben, ha az illető járásbeli biztosnál reverzálist ad maga felől, hogy e veszedelmes huszáringredienciát nem használandja a státus jóllétével nem egyező czélokra.

— Jól van, mondá Garanvölgyi Ádám; tehát ezentúl nem vadászom és agarászom többet. Legalább nem hűtöm meg magamat.

Egyszer aztán azt is megtudta, hogy ha az ember a szomszéd faluba át akar látogatni, elébb útlevélre van szüksége, a mit a székvárosban lehet kapni két tanú jóállása mellett, hogy csakugyan igazjában van, s minden sisakos vitéznek előmutatni az úton s kezeírását összehasonlíttatni mindjárt in facie loci, a hol in flagranti «betretoltatott».

— Jól van, mondá rá az öreg szittyá; tehát ezentúl itthon maradok a faluban, nem megyek sehová. Legalább nem dülök fel kocsival az úton.

Es azontúl nem ment tovább még sétálni sem a kertek aljánál; ez volt a leghosszabb út, a mit tett, még a vetéseit sem nézte meg soha.

Egyszer aztán azt a legújabb intézkedést tanulta meg, mely szerint mulhatatlan szüksége van a státus organumainak ellenőrizni azon kihágást, miszerint némely elégületlenek szokatlan alakú főveget viselnek, s a gondviselés rendeleteibe való nemegyezésüket azzal iparkodnak tanusítani, hogy a kalapjaikon levő szalagot a karimán túl engedik csüggni, annálfogva a ki kellemetlen kérdezősködésnek nem akarja magát kitenni, ennyi és ennyi hüvelyk, vonal és minőség meghatározását vegye figyelembe, mielőtt kalapjával kilépne az utczaajtón.

— Ez is jó, monda Garanvölgyi. Tehát ezentúl nem megyek ki a házból. Legalább nem szagगतok több csizmát.

És megtartá szavát. Azontúl csak a kertjében sétált, s ha beszorult, foglalkozott a pöreivel, a mik rögtön megelevenültek a dolgok rendbejöttével, mint az őszszel elhullott légy, ha télen ráfűtik a szobát.

No míg egyszer aztán kijött, hogy ezentúl pörlekedni csak oly módon lesz szabad, ha az ember előbb olyan papirost vesz, a mi már jogosítva van a bíró előtt megjelenésre, s egyúttal megtanul különbséget tenni kisebb és nagyobb bélyegilletmények között.

— No — hát legyen meg ez is, Tehát ezentúl nem fogok pörlekedni.

És azzal összezsinegelé pöriratait, betette a szekrénybe, felmondott a prókátorának. A ki ellen neki van követelése, hadd szaladjon vele, a kinek pedig ő ellene van, az hadd jöjjön; ő nem felel többet senkivel.

És a ki jártas az ethnographiában, az tudni fogja, hogy mikor a magyar ember lemond arról, hogy dohányozzék, hogy bort igyék, hogy ismerőseivel összejöjjön, hogy vadászni járjon, hogy az utczára kimenjen, az mind elég nagy eset, de mikor arra szánja magát, hogy nem perlekedik többet: az már az «ultima Thule»!

Hanem utoljára is nagyon meg találta adni az árát ennek a «passiv ellenállásnak».

A mindent «laisser faire» következtében majd a hámos lovait exequálták, majd egyik-másik pajtájára nyomták rá a hivatalos pecsétet, majd még azzal is fenyegették, hogy «Personalhaft»-ot eszközölnék ki ellene: de a mikkel ő mind stoicus egykedvűséggel nem törődött. Az utóbbira épen nagyon vásott a foga: szeretne volna tudni, hogy ő, ki vénségeig mindig a maga emberségéből élt, s soha sem jutott hozzá, hogy valaha egy napszámra valót birt volna megkeresni fáradsága után, hogyan tudná annyira vinni, hogy egy egész esztendeig eltartassa magát más költségén, csupán azon tudománya által, hogy nem tud megfizetni.

No de semmi.

Az egyik uzsorás exequálta, a másik pedig segítségére jött s jó nagy procent mellett kisegíté a zavarból. Egyik elhajtotta a birkáit s elkótyavetyélte párját két forinttal a becsáron alul, a másik megszánta s megvette

számára ugyanazon birkákat két forinttal a becsáron felül s megint »rendben» volt minden.

Egyszer a drága birkák is azt gondolták ki, hogy ők megdöglenek. A systema nem tetszett-e nekik, vagy az árpaszalma-provisorium? azt nem tudom, hanem biz azok egy télen nagyon kezdték a kamatszelvények helyett az egész nemzeti kölcsönt beadogatni, gyapjú helyett a nagyon devalvált értékű bőrrel szolgálván a gazdának.

Ez egy kicsit bántotta Garanvölgyi Ádám urat.

Valami ismerője járt nála, annak panaszkodott is e fátumáról s úgy mellesleg felkérte, hogy ha be talál vetődni Pestre, küldjön ki neki valami »marhadoktort», talán az tud segíteni a birkákon.

Az ismerős ígérte, hogy nagyon szívesen teszi.

— De aztán el ne felejtse!

Alig mult el két nap, — hogy Garanvölgyi úr udvarára egy pesti bérkocsi kanyarodott be, s megállva az úrilak tornácza előtt, abból egy jól táplált egyéniség lépett elő, a legújabb divat szerint öltözve, bolyhos téli paletotban, simára borotvált állal, haja tarkótul homlokig simán elválasztva, s leszorítva a legfényesebb kürtőkalappal. Széles shawlja nagy turquois-melltűvel keresztül döfve, kezein jaquemárkeztűk, agyarán a legfinomabb virginia bocsát illatos füstöt; míg kezében kurta jaspis fogantyús páczikó lóbálódik.

Ez az úri egyéniség ütközék Garanvölgyi Ádám kifelé induló bekecsgombjaiba, a midőn is egy perczre kivéve foga közül két ujjával a virginiát s megemelve pálczás kezével, hajfürteitől $1\frac{1}{3}$ hüvelyknyi magasra divatos figaróját, e szavakat intézé hozzá:

— Van szerencsém Herrn Ádám von Garanvölgyit tisztelhetni? Én vagyok doktor Grisák!

— No hozta Isten! ugyan jókor jött! üdvözlé őt Garanvölgyi. Ezt már szeretem, hogy ilyen gondos volt az öcsém, hogy mindjárt küldte az urat. Ugyan szükségük is van már a birkáimnak a segítségére; jöjjön csak édes doktor úr.

Azonnal karon fogta a doctor urat.

Azonnal karon fogta a doktor urat, s mielőtt ez bővebb magyarázatokba elegyedhetett volna, átvezette a tágas udvaron keresztül a birkaakolba, behúzta maga után, nyilvános kárával glacée czipőjének, s beerőltetve a beteg birkák rekesztékébe, elkezdé neki magyarázni a veszedelmes diagnosist.

— No lássa, doktor úr, ennek itt a szája fáj, nem tudja a szénát rágni, emennek meg a lába fáj, nem tud a lábán megállni.

— De megengedjen uram, ez furcsa . . . szólt közbe doktor Grisák.

— Persze furcsa, de csak hallgassa tovább; az még furcsább, hogy a mikor a szájfájás elmulik az egyiknél, akkor beleesik a lábfájásba, s megfordítva, a melyiknek ma a lába fáj, annak holnap a szája fog fájni.

— De megbocsásson, uram, én bámulom . . . szabadkozék doktor Grisák.

— Én magam is bámulom, el nem tudom képzelni, mi baj lehet ez? Talán métely?

— De uram, ön úgy látszik, hogy csalódásban van.

— Az meglehet, nem igen értek a barmokhoz, ön jobban tudhatja, hiszen azért hívtam.

— De megbocsásson, uram.

— Jó, jó, hiszen én nem disputálok, egészen kegyedre bizom. Hozott kegyed juholtót?

— De uram! kiált fel végre egészen sértett önérettel doktor Grisák, kinek néz ön engem? s mérgében úgy ütött orron pálczájával egy kerge birkát, mely lekonyított fejét pantallonjához kezdte fenni, hogy mindjárt visszafelé keringett.

— Hát nem marhadoktor ön? kérdé együgyűséggel Garanvölgyi.

— Mit gondol ön? Én «doctor juris» vagyok! Doctor utriusque juris, Johann Nepomuk Grisák.

— Oh hát prókátor? szólt capacitálódva Garanvölgyi. Akkor hát ne nézzük a birkákat. Egyébiránt nem fá-

rasztom az urat a szobámig, itt is elvégezhetjük. Executióra tetszett jönni?

— De kérem, szólt a juris doctor, az ülhelyül kinált birkafejő széket magas orrú apprehenzióval utasítva el magától, talán mégis komfortabellebb volna a szobában értekezniünk.

— Tessék elhinni, hogy nincs ott már semmi lefoglalni való. Tegye ön a kezét, azt tanácslom, ezekre a birkákra. A kliense ugyan nem köszöni meg, mert ez a bőrével fog fizetni, de legalább nagyságod kikaphatja belőle a salláriumot.

— Kérem, szólt doktor Grisák, illemes prüderiével: én nem vagyok «nagyságos».

— Bocsánat, «méltóságos» uram!

— Oh, az sem vagyok.

— Engedelmet kérek «excellenciádtól».

— Oh kérem; engem csak «tekintetes» cím illet.

— «Csak?» szólt félvállról átmosolyogva a jövényhez a házi úr. Már «édes amice», erre mifelénk «tekintetes»-nek csak azokat szoktuk címezni, a kiket megbecsülünk. Hanem hát röviden mit akar?

— Én épen nem jöttem uraságodnak kellemetlenségeket okozni, hanem azért jövök, hogy uraságodat ő méltósága Ritter von Ankerschmidt úr nevében valami szomszédi szívességre felkérjem.

Most volt még csak a sor Garanvölgyin a bámulásra.

— Ankerschmidt? Ritter von? Szomszédság? Aztán szívességre kér? Nem értem, hogy jutok egyszerre ennyi szórejtvényhez. Nem fejténé meg doktor úr ezt a charádát, mert én soha életemben sem tudtam kitálalni egy rébust sem. Honnan szomszédom nékem a nagyon tisztelt Ankerschmidt Ritter von úr ő méltósága?

A doktor úr most már bővebb magyarázatokra is készen volt.

— Tehát nem méltóztatik még értesülve lenni. Ez

az én úri kliensem és megbízóm, az a bizonyos, a ki a hajnácsi parcellát megvette.

— Micsoda parcellát, kérem?

— Azt a bizonyos két ezer holdas tagot itt uraságod jószága mellett.

— Kitől vette meg?

— Természetesen Pajtayné ő nagyságától, uraságod sógorasszonyától.

— De iszen uram, az a jószág az enyim. Tőlem csak mint vitalitiumot birta azt testvérem özvegye; én készpénzen vettem meg azt boldogult öcsémtől, hogy ő szegény, sok ide nem tartozó ok miatt tönkre jutott, meghagytam az özvegynél atyafiságos jó indulatból, hogy legyen neki miből élni. Az én törvényes birtokom.

Garanvölgyi úr azt hitte, hogy most olyan igazságokat mondott el, a mik előtt le kell venni a kalapját a világ minden-jogtudósának.

Héj, nevetett is rajta magában eleget a doktor úr! Hogy mosolygott gúnyosan a balga táblabíró, a kinek még most is azok az özönvíz előtti fogalmai vannak a jogviszonyokról. Levette szemüvegét, megtörlé selyemzsebkendőjével, mert a birkaakol gőze megfogta, ismét visszatevé orrára, s egyet villantva vele a táblabíró felé, nagy bölcseséggel mondá:

— Ezt én mind elhiszem, uram, elhiszem, önnek egy szavára. Az meglehet.

— De nem «meglehet», hanem úgy van. Megmutathatom az okiratokat.

— Sajnálom, de ez nem változtat a dolgon. Ez nem tesz különbséget.

— Nem értem.

— Járatja uraságod a Reichsgesetzblattot?

— Járatja biz a kakuk!

— Ah! tehát nem? Kár nagyon. És itt keblébe dugva keztyűs ujjait a doktor úr, nagy folyékony-sággal megnevezé a Reichsgesetzblatt azon számát, melyben ennyi és ennyi számú paragrafus alatt azon rendelet

foglaltatik, mely a «régi» jogcímeken alapuló igényeket megszünteti s egyúttal határidőt tűz ki, a melynek lefolytáig minden ember, a kinek valamely tetteleg birtokában nem levő fekvő vagyona van, ez iránt a birtorlót megintetni, megperelni, törvénybe idéztetni, egy régi magyar szóval «meguszultatni», el ne mulasztja, mert azontúl «*beati possidentes*»; a ki a birtokban találtatik, az vétetik tulajdonosnak, s a jogi pörözmen többé keresetet támasztani nem lehet. Minthogy pedig a kiszabott határidő már lefolyt, s minthogy Garanvölgyi úr a Reichsgesetzblattot nem járatta, s minthogy bélyegpapírra írni nem akart, tehát testvére özvegyénél levő birtoka annak tulajdonává lett, következőleg azt el is adhatta; a minthogy meg is tette s már azon bizony semmi kutyabőr sem segft.

Garanvölgyi úr convincálva érzé magát.

— Uram. Ön nagy ember. Önnek igaza van. Kapitálók s elismerem önt doktornak. Magam vagyok a hibás, a miért a Reichsgesetzblattot nem járattam. Rögtön küldök a postára s megrendelem, s azontúl ez lesz az, a mit «*versate die*» «*versate noctuque*», nehogy egyszer tudatlanságom miatt még magamat is eladjon valaki, a kinek just ád hozzá a paragrafus. És hát már most miben áll a szfvesség, a mit én Ankerschmidt Ritter von úrnak teljesíthetek? Már azt értem, hogy szomszédommá hogy lett.

— A lovag úr «szfvességnek» kívánja azt neveztetni, ő igen udvarias, gavallér ember, én azonban «jó ügyletnek» nevezem azt; *pactum bilaterale*: do, ut des, facio, ut facias. Méltóztatik emlékezni, hogy a mely cessiót uraságod nagyságos Pajtainé asszonyságnak írásban adott, bizonyos záradékban a maga részére egy igen terhes servitust tetszett stipulálni, mely abból áll, hogy a jószág belső telkén levő régi kastélyt pedig semminemű használatra az özvegy asszonyságnak átengedni nem tetszik.

— Igenis. Azt valami régi módi őszám építtette s

nem akartam, hogy az özvegy haszonbérelője még pálinkafőzöt csináljon belőle. Persze, balga érzékenykedés biz ez egy ilyen vén sastól, mint magam, de már egyszer én ilyen babonás vagyok.

— Szinte kivenni méltóztatott az uraságod kastélyától ama faluvégén levő ócska kastélyig vezető utat az árkon túl egy ölnyi szélességre.

— Igen természetesen; azon oknál fogva, hogy magam valahonnan bemehessek abba az enclavéba, még akkoriban a léghajók kormányozhatósága nem lévén feltalálva, hogy az ember felülről szállhasson le valamely körülzárt területbe. Az út mellékét pedig azért biztosítottam, hogy az árendás ki ne pusztítsa a szép jegenyefákat két oldalon.

— Ilyenformán a cessio értelmében a nagyságos asszony az érintett épület- és hozzá vezető útnak soha sem jött tetteleges birtokába.

— S ez talán alkalmatlan volna kegyeteknek? Ugyan mit czeremóniáznak vele olyan sokat? Rontsák le a házat, építsenek helyébe palotát. Hát kell erre még tőlem «is» engedelmet kérni?

— Oh igen is, minthogy az okmányok világos szava szerint uraságod tetteleges birtokosa az említett útnak és kastélynak.

— És valóban, tekintettel volnának még az ilyen ócska okmányokra?

— Minden bizonynyal! iparkodék buzgón erősíteni a kétkedő hitét a jogok tudora.

— Lehetetlen! szólt az öreg úr, oly együgyű fejcsoválással, hogy a doktor kezdett kétségbeesni embere primitív fölfogási tehetsége felett. S ha mégis via facti elfoglalná azt tőlem a Ritter von, mit tehetnék én ellene?

— Törvénybe idézhetné! sietett a kész felelettel doktor Grisák. Beperelhetné őt!

— S nem lehetne attól tartanom, hogy azon esetben a bíró engemet csukat be, mint eléggületlent és csendháborítót?

Doktor Grisák kezdett arra a nyomra jönni, mintha ez a táblabíró nem egészen együgyűségből intézne hozzá ilyen «ártatlan» kérdéseket, s sietett őt szárazon rendreutasítani.

— Uram, meg lehet ön győződve, hogy «itt» mindenkinek egyformán osztnak igazságot.

— Bocsánatot kérek. Ezt nem tudtam.

Rettenetes ez az ember alázatos ironiájával! Dühöngte magában a doktor.

— Talán hát lehetne valami formahibát felfedezni abban az okmányban, szólt irtóztatós jóakarátú humorral Garanvölgyi. Talán hogy nincsen bélyegpapírra írva, vagy talán, hogy a pecsét nem jó helyre van ütve benne?

— Uram, vágott közbe doktor Grisák, én nem jöttem önhöz consultálni, hogy nekem tanácsokat adjon, hogy miként lehetne procedálni saját maga ellen, hanem jöttem önhöz egy barátságos ügyletet megkötni, mely uraságodra nézve is nagy haszonnal járand. Hahem — ha megenged egy kérést, tisztelt uraság, elébb legyen szíves felkelni onnan a szénáról; ezt nem végezhetjük el itten a juhistállóban, legyen jó engemet bevezetni dolgozósobájába.

— Dolgozósobámba? kiálta fel Garanvölgyi, nagy készséggel ugorva fel a szénahalomról, melyre letelepedett volt. A bureaubá? A cancelláriába? Oh igen szívesen! Ha már üzletről van szó, akkor mindenesetre a comptoirba kell mennünk. Tessék elébbre kerülni. Menjünk tehát az irodámba.

S vezette aztán a doktor urat nagy előzékenységgel végig az udvaron; nem is ártott, hogy ő hátul ment, mert négy lompos szelindek nagyon kezdé kerülgetni a perkereső férfiút, ki is nem látta feleslegesnek megjegyezni, hogy az ilyen nagy kutyákat kosár nélkül szájukon szabadon bocsátani nagy felelősséggel járó helyzet; a mely észrevételét Garanvölgyi úr igen helyesnek találván, rögtön kiadá a parancsot az elősiető

béreseknek: «mindjárt kosarat kössetek a szájukra ezeknek az ebeknek, ti semmirevalók!»

Azzal a kertbe vezette át a vendég urat, ott egy te-kervényes, fűvel benőtt úton megsétáltatva, végre egy sajátságos alakú suta épülethez érkezék vele, melynek elfordult oldala oly csapinósan látszott levágva lenni, mint a vásári sátorok eleje.

Annak az ajtaját kinyitá: «tessék előlmenni» s betuszkolta rajta érdemes vendégét.

— Mi az ördög ez!? kiálta fel a juris doctor, miután körültekintett s füleit gyanus zúgás kezdé környékeezni, mfg szemeit gyilkos fegyverek fenyegeték. Hisz ez «méhes!»

— Ez az én dolgozószobám, uram, szólt nyájas mosolygással a házi úr. Itt töltöm én a napot csendes studiumokkal; s hogy bebizonyítsa szavai valóságát, előszedé a méhkasok mellé lerakott könyveket: régi római autorok voltak azok, Blair æstheticája, néhány gazdasági mű s egyéb aféle. Ugyanott papir is volt és egy nagy fakalamáris, melybe szárnyig bele volt ütve egy sárgult író toll. Ez egy igen csendes, magános hely, a hol a tanulmányozót semmi zaj sem háborítja; a hol a világi lárma helyett csak a csöndes «örök munkásokat» látja maga előtt, kik megtanítanak bennünket dolgozni az utókor számára. A méhek társasága nagyon hozzánk illő társaság «most».

— Igen; de megcsípnek! szabódék e philosophi ömlengés ellenében praktikus aggodalommal a juris doctor.

— A «jó embert» nem bántják, nyugtatá meg őt a házi úr, a sareptai pusztában lakozott bármelyik patriarchához illő kedélynyugalommal.

A juris doctor úr most már ezzel engagirozva volt arra a kísérletre, hogy megtudja maga felől, vajjon csakugyan «jó ember»-számba megy-e hát ő is? S leült a hárspadra, mely bundával volt szépen leterítve, mfg Garanvölgyi egy üres Dzirdzon-kasra telepedett le a doktor úrral szemben.

— Tehát röviden, uram. Cliensem, lovag Ankerschmidt, megszerezvén a jószágrészt, s a hozzá tartozó belső telket, birni óhajtaná a rajta levő épületet is, a hozzá vezető úttal együtt.

— Az természetes, helyeslé az invectivákat Garanvölgyi, miután az a kastély neki ottan csak útjában lesz, ha építkezni akar.

— Igen, igen. És ő oda nagyszerű kastélyt akar építeni.

— Mindjárt gondoltam. Az egész lapályon az az egyetlen darab egészen úri kastélynak való hely. Magam is oda építkezném, ha módomban volna.

(— Oh, hisz ez nagyon hajlékony ember, gondolá elégtűn doktor Grisák.)

— S minthogy uraságod úgy sem veszi jelenben hasznát annak az építménynek . . .

— Biz az már nagyon rozzant állapotban is van.

— S nem is valószínű, hogy azt ki méltóztassék tataroztatni . . .

— Dehogy! A baglyoknak és a patkányoknak így is elég jó az.

A doctor juris ezt humoristikus ötletnek találta s úgy vélte, hogy az ilyesmit tréfásan folytatni kell.

— A denevérek úgy sem fizetnek semmi árendát.

— Nem bizony, sem pedig az ősök kísértő szellemei.

— Hahaha! A jámbor kísértetek ugyan haragudni fognak, ha onnan ki kell vándorolniok. Ezer villám! (Az utóbbi felkiáltás már nem volt a nevetés folytatása; a doktor úr széles jó kedvében pálczájával hadonázni találván, e demonstratióknak vélt mozdulatra egy harcias szellemű méh a nyakacsigájára repült s fulánk-jával tréfásan megcsiklandozá.)

— Nem tesz semmit. Kenjen rá egy kis csapóföldet, vigasztalá a jajveszéklőt a házi úr. Elmulik az.

De a doktornak már elmúlt a nevető kedve.

— Nos tehát mit gondol, uram, mennyiért mondom

fel a szállást a baglyoknak, denevéreknek, s az ősan'yák kísérteteinek? szölongatá a sziszegőt Garan-völgyi úr.

— Csak többet ne csípne már meg. Én teljhatalom-mal vagyok felruházva a lovag úr által... de az ördög vigye el ezt a méhet... azt hiszem, hogy tizenkét ezer forintért az a romnak induló épület jól meg lenne fizetve.

— Tizenkét ezer forint, uram, nagyon szép pénz.

— S az épület nagyon rongyos.

— Az is igaz; sőt még az is igaz, hogy én tizenkét ezer forintra nagyon rá vagyok szorulva. Hanem hát csak tessék hazamenni és megmondani a lovag úrnak, hogy én azt a rongyos épületet el nem adom.

— Miért nem?... Még meg fog dagadni!

— A vételár?

— De, ez a méhcsípés...

— Nem adom el, mert az ősapám épftette.

— Ahá, ennek több pénz kell l okoskodék a doktor.

— Essünk át rajta, uram, nekem meg van engedve, hogy igérjek önnek húsz ezer forintig. Kezet reá.

— A mit mondtam, megmondtam.

— De hisz az épület idővel összeszakad.

— Annál szebb lesz. Egy regényes ruina a kastély udvarán.

— A szél már bontja a tetejét.

— Én pedig föl nem rakatom, ha lehordja; s ha le talál dűlni, ott hagyom a romjait feketűlni.

Doktor Grisák most kezdte átlátni, hogy micsoda kemény gyerekek akadt össze; neki pedig a lovag azt adta megbízásul, hogy ha a rozzant kastélyt megveheti «bármilyen áron», ő maga öt ezer pengőt kap fáradsága jutalmául, tehát az ügy nagyon sürgetős volt.

— De hát uram, mondja meg ön maga, mi véleményben van? Mit ajánlana egyezkedési alapul?

— Jó, uram, megmondom. Tehát utolsó és megmá-solhatatlan véleményem ez: ősi ruinámat sem pénzért,

sem szép szóért, sem fenyegetésért oda nem adom; hanem várni fogok, a míg a Reichsgesetzblattban kijön az a paragrafus, mely azt fogja rendelni, hogy a kinek rongyos vityillója van olyan helyen, a hová valaki más kastélyt akar építeni, azt onnan bizonyos határidőn túl elhordassa. És ezzel ajánlom magamat.

Nehogy pedig a doktor úr azt hihesse, miszerint ezt az értekezést még státiónként folytatni is lehet, a mint felkelt a hárságyról, Garanvölgyi végig feküdt a bundán s elővéve Horátiust, oly buzgón kezdé belőle tanulmányozni, mintha soha sem olvasta volna.

Doktor Grisáknak rá kellett szólni magát, hogy re infecta kitaláljon magára a kertből, mert Garanvölgyi úr ugyan egy csepp készüléket sem látszott tenni, hogy őt kikísérje.

«Ez nagyon merev gondolkozású ember. Jó lesz őt megjegyezni.»

Azonban a míg a kertajtóból a bérkocsiig defilál az ember, a komondorok ugyancsak megszabdalhatják; már pedig a méh is megcsípte.

És sehol egy kertész, vagy egy házmester, kit kíséretül szólíthatna.

A mint aztán aggodalmasan kitekintett a kert rácsajtáján, nagy meglepetéssel szemlélé, hogy a béresek ugyancsak szót fogadtak Garanvölgyi úrnak, a vett utasítás folytán mindegyik szelindek fejére egy nagy füles kosarat kötvén fel, a mitől azok úgy tűntek fel, mint valami plastron-sisakos vitézek, kik a vivó-iskolában valami «assaut»-ra készülnek. A cselédnép hahotázott az udvaron, még a pesti bérkocsis is velök.

Hm. Ezek az egyének, úgy látszik, hogy tréfát űznek az emberből.

(A szerencsétlenség mint iparüzlet.)

Egy esztendő múlva készen állt az új kastély a túlsó faluvégén.

Hamar felépült, látszik, hogy építője könnyen bánik a pénzzel.

Másik őszön bele is költözött Ankerschmidt lovag családja, egy katonás tartású öreg úr, két kisasszonyával.

Gazdatiszteiket, cselédeiket mind más országból hozták; Garanvölgyi tiszteinek ennél fogva is nagyon kevés érintkezésük lett volna velük; ilyformán a régi földesúr élhetett nyugodtan, a nélkül, hogy valaki szomszédját emlegette volna előtte.

Volt Garanvölgyinek egy régi kasznárja, ki az alatt, míg az ifjabbakat elhordta jobbra-balra a vihar, megmaradt a maga helyén. Nagyon köpczös volt már arra, hogy a dicsőséget keresse. Hanem azért ő is volt felkelő sereg egy ízben Kassa alatt; szerencsésen az elsők között volt, a kik onnan visszaérkeztek; még a puskáját is meghozta és a szorongattatás napjaiban is megtartá dugaszban.

Kampós úr igen ügyes gazda volt, értette a tudományát gyökeresen, bár erről soha sem szokott beszélni. Ő csak nagy dolgokról szokott beszélni. Politikáról. A kit elfoghatott, azt tartotta is efélével untig.

Ha földesura a passiv ellenállás embere volt, ő épen az ellenkezővel tartott. Ha földesura nem dohányzott,

azért, mert a monopolium bejött: ő ellenkezőleg megmutatta, hogy csak azért is szűz dohányt fog színi! Hol tett szert rá? az az ő titka. Ő passussal soha sem jár, pedig mindenüvé elmegy s a finánczoktól meg nem ijed. Ha valahol rászédheti őket, azt nagy virtusnak tartja. A mezőn összeáll a munkásokkal s beszél velük az ország dolgairól. Neki nem kell az, a mi az ujságokban van. Ő különbféle híreket tud. Járnak hajtsárok keresztül a falun, Szerbiából, Oláhországból, társzekeresek Lengyelországból, azokat ő kikérdezi; megtud tőlök mindent, a mi Európában történik, a mit az ujságok nem közölhetnek, s távol legyen, hogy kétségbe volna esve; sőt inkább olyan bizonyos a felől, hogy a mi el nem következett tavasszal, elkövetkezik ősszel, mint az egy halálról. Azzal szokta rendesen végezni, hogy: «Nono! eszem én még szőlőt lágy kenyérrel!»

A kik be vannak avatva e mysticus mondatba, tudni fogják, micsoda rettenetes állítás az a magyar embertől, hogy ő még valaha szőlőt akar enni lágy kenyérrel!

Kampós úr a mellett tökéletesen híve volt földesurának. Úgy rábízhatta Garanvölgyi zilált gazdaságát, mintha egy kormányzék vizsgálná át számadásait. Ha valaki megcsalta Garanvölgyit, ő addig nem nyugodott, a míg a csalót vissza nem csalta. Ha lezig kiszedte a mustra buzából a konkolyt s átvételkor olyat követelt, ő meg azt tette, hogy máskor lezignek befagyott vizes palackban adott spiritus-próbát s rászedte egy pár fokkal. Az ilyenért aztán rendesen nagyon meg szokta őt dorgálni Ádám úr.

«Rettenetes, hová erkölcstelenedik a magyar nép a nyomás alatt! Ez az őszinte, nyílt szívű faj tanul csalni, visszacsalni, hazudni, hamisan esküdni.»

«Inculcata tutela» (vétlen védelem), mondá ilyenkor Kampós.

Csak is a végett nézte át Ádám úr a számadásokat, hogy ilyenféle repressáliák elő ne forduljanak benne.

Pedig furcsa tételek vannak egy ilyen magyar tiszt számadásában.

Ott van például egy rubrika, a mely így szól: «Szegény legények számára» kiadattak:

«Kenyér, szalonna, bor, pálinka, szűr, csizma, kalap; ritkábban pénz, de annál gyakrabban egy-egy süldő malacz.»

Hogy nevetnének ezen a külföld æconomusai, ha megtudnák! A betyárokat étellel tartani! A helyett, hogy feljelenének őket a kerületi biztosnak.

No de hagyjuk; hiszen nem akarom én ezt most megmagyarázni.

Tehát, a mint e rubrikát átfutná Garanvölgyi, talál egyszerre ilyeneket benne:

«Sándornak egy átalag ménesit . . .»

«Sándornak egy pár szarvasbőr topánykát . . .»

«Item: a Sándornak egy flanell alsó inget . . .»

«Detto: Sándor repetáló órájának kiigazításáért 3 frt.»

«Ismét: a Sándornak bizonyos czélokra 10 frt.»

Garanvölgyi úr azt minden kérdezősködés nélkül is jól sejtette, hogy a rubrikátus miféle osztályához tartozik a szegény legényeknek. Jámbor bujdosó, a ki fátumát kerülgeti s úgy húzza a napokat, ma itt, holnap amott. A hol ráismernek, megugrik. Elég siralom. Nagy kérdés, hogy nem jobb-e annál bekoczogtatni a hadbíróhoz s azt mondani: «Megjöttem uram, mivel tartozom? fizetek.»

Hanem hát azt mégis orrolta a dologban, hogy akárki legyen is e nagyon szájalomraméltó ember, de már ilyen állapotban mégis egy kissé alább hangolhatná az igényeit.

— Hiszen én nem mondom, hogy ne adjanak neki bort, de már épen ménesit.

— Hagyja el azt a tekintetes úr, szabódék a kurta férfiú, ki nagyon kényelmetlenül érzé magát e faggatásra.

— Aztán szarvasbőrtopány? Én magam sem viseltem azt soha, kivált falun.

— Fájt szegénynek nagyon a lába más csizmában.

— Aztán repetáló órát igazíttatni!

— Hiszen azt is én ajándékoztam neki.

— Még az is hozzá? Meg aztán bizonyos czélokra? mi a patvar czélokra adott neki tiz forintot.

— Kérem alássan, tekintetes úr, ne tessék azt oly nagyon keresni. Hiszen azt mondanám, hogy inkább a magaméból adom meg, ha nem tudnám, hogy a tekintetes úr nagyon megbánná, ha majd egyszer tudtára esnék, hogy ki volt az, a kinek ezt felpanaszolta.

Garanvölgyit nem tette kíváncsivá a titok, legfeljebb azt jegyezte meg rá:

— Önt már megint bolonddá tette valaki.

— No, már kérem alássan, ezúttal nem. Csak azt ne tessék mondani. A miről én egyszer meggyőződtem, az nem álmítás.

— Ugyan hagyja el! Nem odaadta-e az új köpönyögét is a minap valakinek, a ki azt állította, hogy ő Bem hadsegéde, aztán egy hét mulva ráismert Egerben, mint pinczérré.

— No, akkor az egyszer megtörtént, az igaz. De most az egyszer kétségtelen vagyok, hogy ő az!

— Kicsoda?

— No, ha megmondom, a tekintetes úr egyszerre fel fog ugrani az asztal mellől s kérni fog, hogy vezessem rögtön hozzá.

Ádám úr fejét rázta.

— Minek nevezi magát?

A derék kis zömök ember egy ideig tétovázott: elárulja-e a nagy titkot; már a nyelve hegyén is volt, de megint visszanyomta; azután az orrának került, azt csavarta; utoljára a szemeibe tódult, ott jelent meg két nagy könnycsepp képében, a miket, midőn kurta kezei bütykével eltörült, megindult hangon rebegé a vallo-mást:

— Ő az, ő az, a mi felejtetetlen Petőfi Sándorunk...

Ádám úr nagyot ütött öklével az asztalra s azután mélyen sóhajtott.

A sóhajtság a költő emlékezetének szólt, az ütés pedig annak, ki e bálványozott nevet bitorolja.

— Ismerte valaha ön Petőfit? kérdé szomorúan a kasznártól.

— Hogyne ismertem volna, hiszen minden versét könyv nélkül tudom.

— De mint élő embert látta-e?

— Látni nem láttam, de olyan elevenen tudom őt képzelni magamban.

— Arczképét sem látta?

— Nem értenek ahoz a pictorok.

— Hasonlít-e ehhez? kérdé Garanvölgyi, egy albumot nyitva ki, melyben a költő arczképe látható volt.

— Jaj, kérem alássan, elváltoztatta ám most az ábrázatját, hogy rá ne ismerjenek.

— De hát kérem, mi oka van önnek úgy elhinni az ugyanazonságot?

— Hát mikor kérem alássan mindenre tud verset mondani. Mindennap megír az huszonöt verset is, de az egyik szebb a másiknál.

— Szeretnék egy ilyen költeményt látni.

— Akár százat, egyszeribe; csak egy kis vártatást kérek.

Azzal a buzgó honfi előhúzza zsebéből egy tollkést, elkezdé bekecse bélését azzal felfejtegetni: oda bevarrva viselte a becses, de féltett költeményeket.

— Mutassa ön. Az írást messziről látom, hogy nem Petőfié.

— Hja, mert elváltoztatta ám azt is, hogy nyomára ne jöjjenek róla.

Garanvölgyi átvevé a mindenféle dirib-darab papírra írt versezeteket s elkezdé azokat olvasni.

Persze, hogy a legrettenetesebb fűzfa-poézis volt az, a milyen csak valaha szerkesztők kemenczéjét bemelegíteni segített.

Ádám úr most már nem a csaláson, hanem kasznárja ügyetlenségén kezdett boszankodni.

— Ugyan, édes barátom, szólt rátéve tenyerét a papirokra, miket Kampós áhítva várt már vissza, hogy újra keblébe varrhassa. Ismeri ön azt az adomát, mikor az egyszeri ember sötétben a felesége által készített gombócok helyett megette a napos kis macskafiúkat?

— Ismerem, viszonzá a kurta nyakú férfiú, nem bírva elképzelni, miféle vonatkozás lehet ez adomában a jelen esetre.

— S valószínűnek találja ön, hogy valakinek oly tompa inylése legyen, hogy a macskakölyket meg ne tudja különböztetni a szalonnás gombóctól, a míg enné?

— Nem biz én.

— Én már, igen. Tessék — a macskafiúk. S azzal átnyujtá neki a pseudo-classikusokat.

Kampós uram olyan képet csinált, mint a ki fizetni akar, s bankójára azt mondják, hogy «hamis».

Nehéz az embernek azt elhinni, hogy a mi eddig az ő meggyőződésében ezüstöt képvisel, az ezentúl csak fidiibus. E szerint arról mind le kellene mondani, a mit a «nagy bujdosótól eddigelő titokban kitudott». E szerint a Bem apóvali titkos levelezés sem lenne igaz. E szerint azt a vigasztalást is szegre lehetne akasztani, hogy vannak még Ázsiában scytha-magyarok, hét nemzetséggel: csak a hidat építik a Bosporuson, hogy átjöjjenek. Ez pedig több lemondás, mint a menyit egy embertől villásreggelire kívánni lehet.

— De mikor, kérem alássan, oly elevenen elő tudta adni minden viszontagságait, hogy szabadult ki a csatából, hogy menekült tovább, hogy szinte maga előtt látja az ember, mikor beszél. Mikor a segesvári csata után egy egész szotnia kozák fogta üldözőbe, ő neki vetette a hátát egy fának, szembeállt velök; hetet levágott közülök; mikor a nyolczadikat ketté hasította,

annak a nyeregkapájában kettétörött a kardja. Akkor halottnak tetette magát s nem bántották a kozákok. Hanem azután jöttek a csata után a szászok a halottakat eltemetni. Ő hirtelen lehúzta az egyik holt kozákról a bundát, azt magára vette, arra meg feladta az attiláját, s ugyan jól járt vele, mert a mint a szászok megvizsgálták az atillát, megtalálták benne a tárczáját, abban volt százhúszezer forint amerikai bankóban, meg egy csatadal. A bankót elégették, a versről megtudták, hogy az Petőfié, s a kozáknak levágták a fejét az övé helyett. Őtet meg azután eltemették; de mint-hogy legfelül esett, éjszaka kivájta magát a föld alól s az erdőn keresztül elmenekült. Másnap már hallotta, hogy üldözik. Akkor egy patakot talált, mely egy barlangba beömlik. Abba bele ment; három nap bolyongott a sötétben a föld alatt, mindenütt a patak folyása által vezetettve, míg negyednapra ismét kivezette őtet a patak a föld tulsó oldalára, épen Magyarországba.

— Már azt gondoltam: Amerikába.

— No, látom, hogy semmit sem tetszik elhinni, hát nem mondom tovább. Pedig érzékeny dolog ám az, mikor valaki Bihartól Borsodig úgy eljön, hogy nem eszik útközben egyebet, mint fenyőmagot.

— Kivált a Nagyunságon keresztül, a hol fenyő sincs. Hanem hát jól van no. Hiszek én már «mindent», csak parancsoljanak velem. Minthogy azonban a jeles költő nekem személyesen is igen jó ismerősöm volt, nem említette, hogy óhajtana velem találkozni?

— Kérem alássan. Mindennap emlegeti a tekintetes urat. De azt mondja: «nem akarok találkozni öreg barátommal, nehogy kompromittálni találjam».

— A nemes lélek!

— Kérem alássan. Ne tessék ironiázni. Ő többet tud, mint mi. (Itt óvatosan szétekintve a szobában Kampós, mi kurta nyakának nagy önfeláldozásába került, ha nem hallgatózik-e valaki? s azután száját félig eltakarva tenyerével, odahajolt Ádám úr füléhez.) A na-

pokban tudtomra adá, hogy ez a Ritter csak azért költözött ide a faluba, hogy megtudja, mit beszél a tekintetes úr, s ezért bizonyos helyekről tizezer pengőt húz évenként.

Ádám úr elmosolyodott e rémhírre.

— Bizony, édes barátom, higgye el, hogy azok a bizonyos helyek annak a megtudásáért, a mit én beszélek, nem kockáztatnak tíz piczulát sem. Hanem hát, ha olyan jól emlékezik rám az ön rejtélyes védencze, szíveskedjék tőle megkérdezni ezt: emlékszik-e még rá, hol és mikor találkoztunk mi Bécsben, mely vendégfogadóban? s micsoda szóval váltunk el egymástól?

— No, ezt ebben a nyomban megtudom tőle.

Azzal alig várhatta Kampós úr, hogy a számadásokat visszakaphassa, sietett haza, futott a titkos rejthelyre, hol bujdosóját táplálni szokta.

Hogy mi helyen volt a titkos mentsvár? azt jelenleg még felfedeznem a legsötétebb árulás, a legocsmányabb denunciatio volna. Ezt a titkát Kampós úrnak ne kutassuk.

Elég az hozzá, hogy a becsületes buzgó honfi két óra mulva kipirult arcczal, s fáradságtól elfulladt kebbel, mint ki messziről jött, vagy tán inkább nagy kerülőt tett, toppant be ismét Ádám úrhoz.

Az már el is felejtette az egész esetet. Azt gondolta, valami ég a tanyán.

— Beszéltem vele! liheg a köpczös úr; tőle jövök. Igen is. Emlékezik a bécsi találkozásra. Engedelmet kérek.

— Vagy úgy? Törölje le elébb az izzadságot a homlokáról, hiszen csurog az üstökéről.

— Köszönöm alássan; nem vagyok éhes.

Azt sem tudta, mire felel, csak a «fő» gonddal volt tele a feje.

— Tehát igen is, 1848-dik szeptember 27-ikén voltak együtt Bécsben az «Arany báránynál» Petőfi és a

tekintetes Garanvölgyi Ádám úr. A midőn e szavakkal váltak el egymástól . . .

Itt megállt nagy lélekzetet venni a hőkeblű férfi, s nehogy egy szót megmászson a traditióból, elővevé tárczáját bekecse zsebéből. Annak egy rejtekosztályát nagy furfanggal kifeszíté, abba volt sajátságos titkos irással holmi jegyezve, melynek az volt a kulcsa, hogy a magánhangzók 1, 2, 3, stb. számokkal voltak helyettesítve, a mit nagyon nehéz kitalálni. E rejtett írásból még egyszer meggyőzve magát a kérdéses mondat valódiságáról, óvatos tekintettel lépett Ádám úrhoz közel, sarkát annak sarkához szorítva s míg ujjával a titkos sorra mutatott, eleven, fürgé szemeivel feltekinte Ádám úr komoly, jó tekintetű arczára, vizsgálva rajta a mondat hatását.

— Ez utolsó szavak voltak: «A csaták mezején látni fogjuk egymást!»

Kampós semmi kevesebbet nem várt, mint hogy Ádám úr e szavak hallatára le fog roskadni a háta mögött álló karosszékebe s reszkető ajakkal fogja rebegni: «Ez ő!» De mily nagy volt bámulása, a mint e várt catastropha helyett Garanvölgyi hidegvérrel kivette tárczáját, kihúzott belőle tíz darab ezüstit, aranynyal cifrázott öt forintos Reichsschatzscheint, s azt mondá nagy maliciával:

— Jól van, édes Kampós, hát csak rugtasson még egyszer vissza ahhoz az érdeemes «Armer rajsenderhez» s mondja meg neki, hogy Petőfi írásban hagyta, hogy soha Bécs városába nem fog menni, ha csak zászló után nem: én pedig tudtommal soha még csak útban sem voltam Bécs felé. Ezt a keveset adja neki úti költségül.

Kampós uram úgy érzé, mintha jobb lába alatt emelkednék a föld, bal lába alatt pedig lefelé süllyedne, úgy hogy bekecse zsinórjába volt kénytelen fogózni, nehogy súlyegyenét elveszítse. Hát mégis csalóval van dolga? Rettenetes tudat ez egy olyan becsületes emberre nézve,

ki mindenkit oly őszinte, buzgó, utolsóingodaadó hazafinak képzél, mint saját maga!

Maga sem vette észre, hogyan történt? hanem annyi bizonyos, hogy mikor ismét fölemelte a fejét, hogy Ádám urat még bővebb magyarázatok adására kérje föl, hát akkor látta, hogy már a kukoriczaföldek mellett jár; a míg a kastélyból odáig eljutott, addig nem eszmélt a makrokosmos tárgyaitra. Csak itt a csendes kukoriczaliget susogásai között kezdett magához téregetni s jól mérlegre vetvén a hallottakat, miután azt, a mit Ádám úr mondott, az utolsó hangnyomatig szentnek és igaznak nem tartani, örök kárhozatra méltó bűnnek tartotta volna: e szerint akkor annak a másiknak kellett irtóztató nagyokat tágítani az igazságtól. E szerint az az ember ötet hallatlanul bolonddá tartotta! Ő minden éjjel, mikor már aludt minden lélek a háznál, vette az ételes kosarat, vitte a sötétben végig út-nélküli mezőkön ki a szőlők közé; ott is nagy kerülőt tett, hogy hátulról osonhasson be a kolnába, hol védenczét rejtve tartá; ő annak a kedvéért minden nap eltartlirozott négy-öt forintot keserves keresményéből; ő felruházta, még órát is ajándékozott neki, hogy tudhassa, mennyi az idő; de mindezt nem sajnálta tőle! hanem panaszosan felhányta neki magában azokat a keserves illusiókat, a miket oly bőven pazarolt rá. Hogy féltette! mennyit aggódott miatta, mennyi álmát elrabolta! nem volt sem étele, sem itala, mindig róla törődött. Azután azok a szép csalóka álmok, a mikkel tele beszélte fejét; fényes, dicső, boldog jövő napjairól a magyarnak! Hát a magyarnak boldogabb jövője már mind hazugság?! Ezt nem tudta sehogy elnyögni. No de hiszen, majd meg is mondja neki, csak kerüljenek össze! Az ő jámbor hazafi lelkével ilyen csúfot űzni!

Nem is került most a gyetőnek, hanem egyenesen nekivágott, a merre a kolnának visz az út s felnyitva annak ajtaját, ott ment be, haragjában még mélyebben húzva le a kalapját, ha eszébe jutott, hogy ő eddig

mindannyiszor olyan együgyű volt, hogy egy lábtón mászott fel a háztetőre, ott bujt be a padláslyukon, úgy látogatta védenczét. Csak legalább ezt ne tette volna!

No de iszen, lesz is annak most ne mulass! Majd milyen szépen meg lesz lepetve, ha meglátja, hogy eddigi bálványozója első lépésre is, hogy lép eléje föltett kalappal.

Egy pár üres hordót, mik a látszatos lakálytalanság kedvéért voltak a folyosóra hengergetve, félrehárítván útjából, haragtól bugyborékoló kedélylyel lépett Kampós uram a «csendilla» ajtajába s minden koczogtatás nélkül belépett rajta.

Készen várták.

A nevezetes férfiú, kit addig is, míg igazi nevét valamikor kitudhatnók, kénytelenek vagyunk «teljes czímű Szerencsétlen úrnak» címezni, előre érezve a sáfrán-illatot, hogy ebből a tudakozódásból aligha valami «subscus» nem lesz, akként vala felkészülve, hogy szükség esetében azonnal csatakészzen találtassék: tudniillik, hogy mindazokat, a mik a szobában rendelkezésére állanak, órát, fésűt, evőeszközt, törülközőket biztos helyre menekített; mindennemű ruháját felölté: a legfelső volt egy divatszerű zsemlyeszín téli kabát, melynek oldalzsebéből piros selyem zsebkendő szeglete virított elő.

A nagy férfiú elég tekintélyes alak volt arra, hogy gyöngé szívű embereknek imponáljon. Magas, egyenes, daliás termete, szénfekete bajusza, mint két paragrafus-fark felkunkorítva, körszakálla sima állát felbodorítva sövényzi körül, arcza piros, jól táplált; fekete haja homlokközépen szétválasztva, mint Hunyadi János képén látszik. Oly jó őszinte, nyílt magyar arcza van, hogy bizony akárkit is elszédítene első tekintetre.

Nem is megrovásul jegyzem fel Kampós úrnak, hogy a mint őt ismét testi alakjában maga előtt látta, elfeledkezett szándékáról s olyan szépen lekapta a kalapját a

fejéről, mintha épen csak feledékenységből maradt volna az fenn.

— Nos uram, mi hozta önt ismét vissza hozzánk? szólíttá őt meg a tisztelt boldogtalan, oly kegyteljes leereszkedéssel, minővel egy princz fogadja az üdvözlő város küldöttségét.

Kampós úr, igazán mondom, nagy zavarban volt. Ha ezt a teljes szívből jövő érezhangot hallotta, lehetetlen volt elhinnie, hogy ez hazudás is lehessen; ha pedig a szemeibe talált nézni, akkor meg épen közel volt hozzá, hogy kezet csókoljon neki s bocsánatot kérjen tőle, mielőtt megmondta volna neki, a mivel meg akarja sérteni.

— Uram. Én százszor engedelmet kérek. Bocsánatot kérek. Most jövök a tekintetes úrtól, Garanvölgyi úrtól. Ne tessék megneheztelni; de bizonyára a tekintetes úr azt mondá, hogy ő nem emlékezik, mintha valaha személyére nézve Bécsben jelen lett volna: e szerint...

A tisztelt boldogtalan egy lépést tett hátra, kinyitott baljával csendet intett és megindult hangon közbeszólt:

— Ne mondja ön tovább! Elengedem!

Kampós úr elrémult s legjobbnak találá engesztelésül a markában tartott pénzecskét kibontogatni.

A nagy férfiú összefonta karjait mellén s fejét keserűen rázva, mély, bánatos hangon ily szemrehányást intéze hozzá:

— Értelek, ember! Ez hát a magyar barátság! Ez a nagy nevek nimbusza! Szégyen és gyalázat. Nemtelen kelepcozót vetni egy üldözött honfi elé, hogy abban megejtsék. Ravasz jezsuita-fogással szavakat kérdezni tőle, mikért «pereátot» kiálthassanak rá. Ismerlek beneteket. Ti, kik gyáván kivontátok magatokat a veszélyből, nehogy egy ilyen üldözött honfi közelléte nyomorult élteteket veszélybe döntse, keressétek az alkalmat, hogy tőle megmenekülhessetek. Szégyen a népre, mely

ily fiakat nevez nagyjainak! Árulás, hitszegés minden nyomon! Titkainkat kémekre bízuk, fejünket orgyilkos kezébe hajtjuk le, üdvösségünkkel ördögök játszanak. De reszkessetek. El fog jönni a fizetés napja és az rettenetes nap lesz. Akkor megemlékezzetek róla, hogy az üldözött honfitól megsajnáltatok a falat kenyért s kaput zártatok előtte. Reszkessetek! Reszkessetek!

Kampós úr úgy is tetőtől talpig reszketés volt már.

Úgy gondolá, hogy e szörnyű fenyegetés ellenében semmi sem lesz olyan jó védelem, mint azt az ötven pengőt általadni.

— Hiszen kérem alássan, itten küld a tekintetes úr ötven pengőt.

— Hahaha! kiálta fel a nagy férfiú, elkapva hevesen a feléje nyujtott aranyos bankókat, oly dühös mozdulattal, hogy Kampós úr nem kevesebbet várt tőle, mint azt, hogy menten rongyokká fogja azokat tépni. Ötven pengőt! kiálta elkeşerülten a bujdosó, égre emelve a tíz darab Reichsschatzscheint. Látod-e ezt hazám? Nekem, ki tízszer áldozám érted életemet, ki véremmel öntöztem végig határaidat, most ötven pengő a jutalmam. Oh szegény elhagyott hazám!

Kampós úr de bizony nagyon el volt érzékenyülve, már a zsebkendőjét kezdte keresni a hátulsó zsebében, mely mozdulatát a nagy férfiú félre találván magyarázni, hirtelen rajta dobbant s mellbe ragadá.

— Valld meg, hitszegő, hogy száz forintot küldtek számomra s te ötvenet eldugtál belőle.

De már ez olyan szó volt, a miért Kampós úr is megtudott haragudni.

— No de hallja az úr, azt nekem ne mondja; ha nekem nem hisz, jöjjön velem a tekintetes úrhoz, beszéljen vele maga. Engem ne gyanúsítson. Nézze!

A nagy bujdosó magas büszkeséggel tekintte végig a kurta férfin s büszke önérzet hangján tromfolt le rá.

— Megvetlek benneteket uraddal és rongy alamizsnátokkal együtt! s azzal a rongy alamizsnát jobb kezé-

ből bal kezébe ragadván, hevesen — zsebébe dugta.

És még egyszer végig tekintve megvetően a kis számtartó köpczös alakján, méltóságteljes léptekkel elhagyá a szobát.

Azonban minden keserve mellett is bírt annyi lélekjelenléttel, hogy az asztalon levő két kalap közül a jobbikat vigye el, mely történetesen Kampós uramé volt, ott hagyván annak emlékül saját ócska kalábriaiját.

A folyosó ajtajánál még megállt s észrevevén, hogy a jámbor férfiú szemei most is utána merengenek, még egyszer visszafordult s tenyerét homlokára téve, hörgé:

— Nagy a világ, végtől végig bujdosom!

És elrohant.

Kampós uram úgy érzé magát, mint egy gonosztevő. Hátha mégis «ő» volt! Milyen méltósággal beszélt! hogy fel volt indulva! Ez mégis aligha valaki nem nem volt. Ha valami szerencsétlenség éri, soha sem fog lelkiismeretével kibékülhetni.

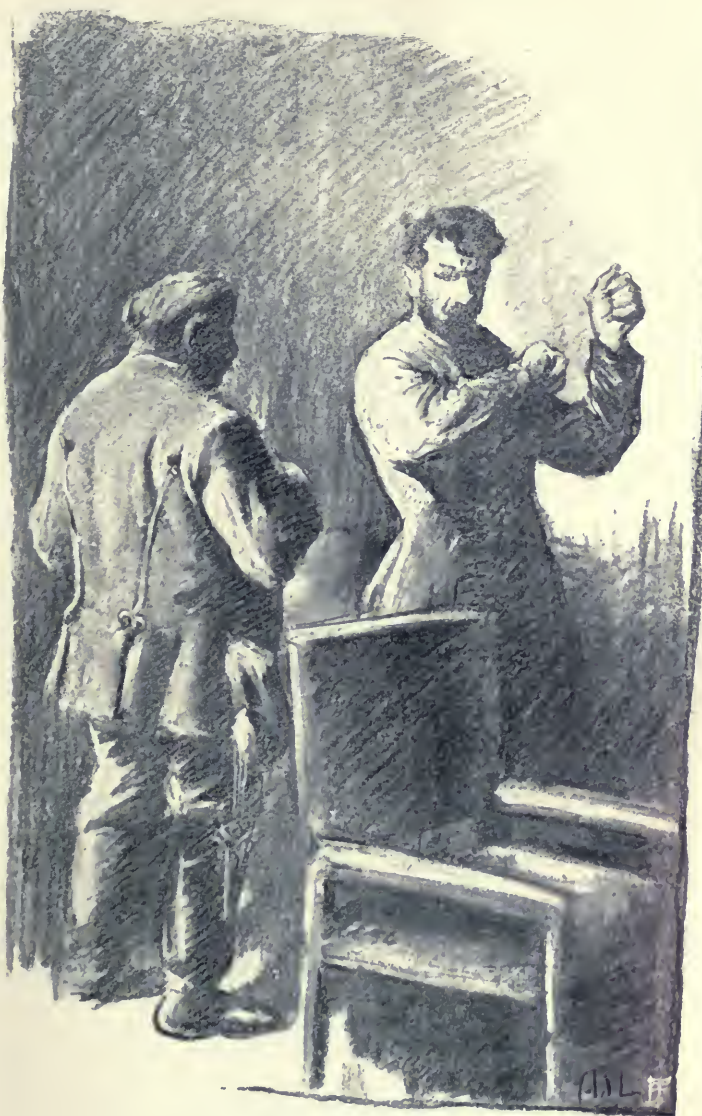
El is vitte magával emlékül az üldözöttnek ott hagyott ócska fővegét s eltette a szekrénybe otthon.

De az a mondás: «nagy a világ, végtől végig bujdosom».

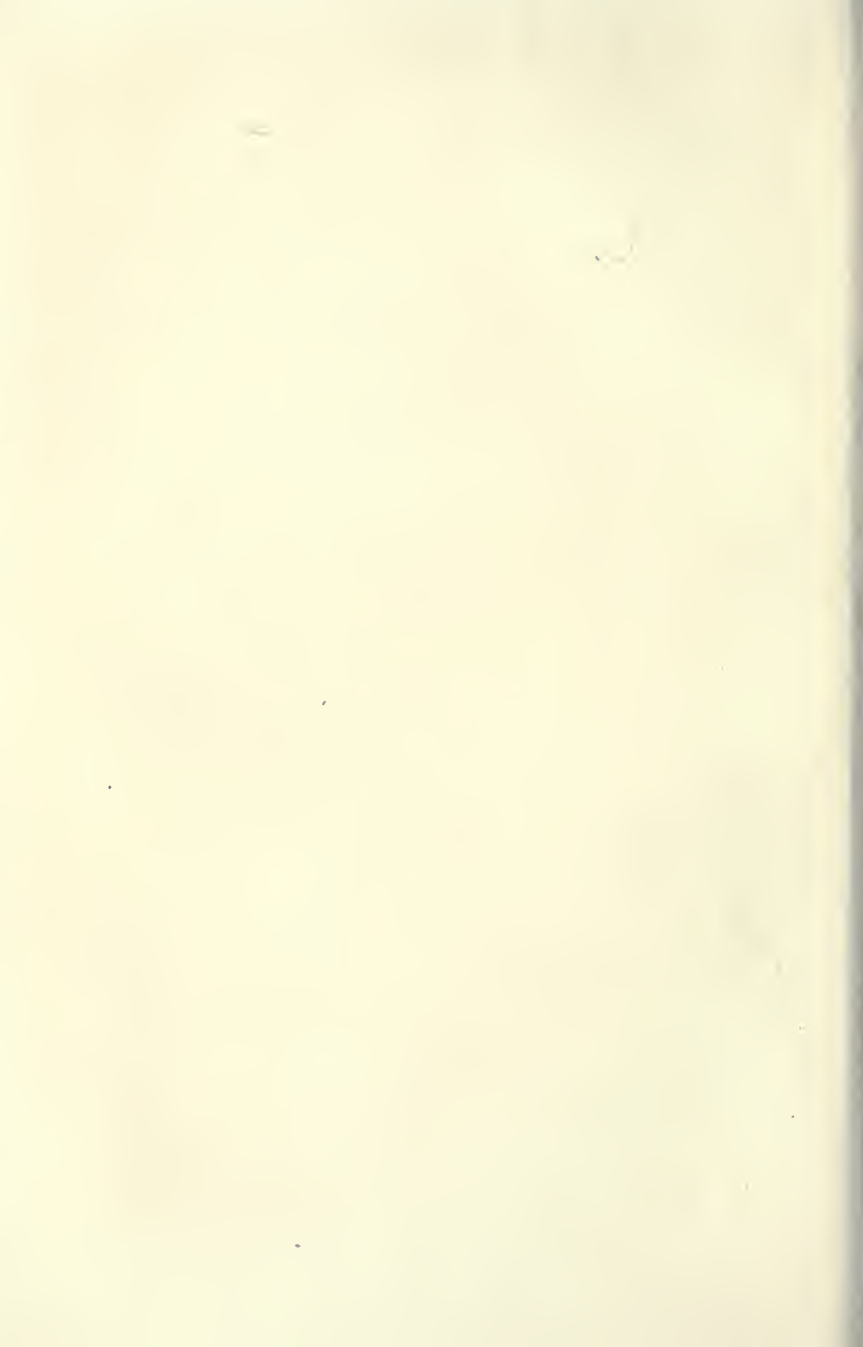
Hisz ezt a nagy verset csakugyan a nagy költő írta.

A nagy bujdosó azonban még abban az órában — nem bujdosott ugyan a világ túlsó végére, hanem igenis a falu túlsó végén levő kastélyig, a hol Ritter von Ankerschmidtnél úgy jelenteté be magát, mint egyik tagját a sárosi szabadcsapatnak, mely a kormány által eléggé nem jutalmaztatott s a megye népessége által üldözöttesnek kitéve, kénytelen más megyékbe elvándorolni, jutalmat és méltánylatot keresve.

«Ezuttali» neve volt Marcozián Richárd. Nem olyan fényes, mint a milyenből legközelebb kiugrasztották, de köznapi használatra jó — míg el nem szakad.

— *Ez hát a magyar barátság!*

III.

(A vén katona és családja.)

Ankerschmidt lovag mint vértess-őrnagy több évig lakta Magyarországot; tanulta ismerni annak alföldi városait s akkor igen jól érezte magát itten.

Következtek azután olyan évek, a mikben egykori ismerőseit, köztük fegyvertársait is, mint ellenségeket látta maga előtt. Ez is bevégződött.

Sebei, miket a hajdani jóakaróival tett vitában kapott a harczmezőn, okot adtak neki, hogy a további szolgálat alól fölmentesse magát s a magánéletbe vonuljon vissza.

Neje bécsi bankár leánya volt, kinek halála után mintegy félmilliót kapott.

Az akkori pénzügyviszonyok meggondolása, a mik a mostaniaknál semmivel sem voltak jobbak, odavezette a hadastyánt, hogy legjobb lesz a pénzt valami elpusztulhatlan birtokba fektetni. Magyarország akkor új Amerika volt, a hol Ritter von Ehrenfels nyomán talán ingyen is lehetett földhöz jutni, de kész fizetésért bizonyosan igen szép jószágokat lehetett megszerezni. Az országban egyszerre hetven millió bankjegy vált hamuvá, vagy ereklivé; sok ember el volt adósodva, igen sok megrigázva (derangée); kevés concurrens, sok eladó. Kétségtelenül igen jutányosan lehetett akkor igen szép birtokrészhez jutni.

A lovag nem is az az ember volt, a kit aprólékos akadályok elriasztottak volna. Határozott jellem, szokva

küzdelemhez és parancsoláshoz, bízott az új rendezés vaskeménységében s nem kevésbé saját hadvezéri taktikájában.

Családi ügyésze; dr. Grisák, kit alkalmas birtokvásárlással megbízott, igen szerencsés vételt tett számára a Pajtaynéól megszerzett vitalitiummal. Kétezer hold legjobb termőföldet megkapott százhatvanezer forintért, a mi bagatelle volt érte. Többi pénzét használhatta beruházásokra. E vétel módjairól bizony nem igen sokat tudott meg a lovag, csak később fedezte fel az ócska kastélylyali servitust s miután azon nem lehetett segíteni, megnyugodott benne s eléje építkezett.

Meg is lehetett Ankerschmidt gazdaságát nézni, mert ez ritkította párját a vidéken; volt neki gőzmalma, cséplő, arató, daráló gépei; minden gazdasági épülete cseréppel fedve; pálinkafőzője, hizlalói, pompás mürzburgi tehenészete, yorkshirei sertései, egyiptomi mumia-buzája, cukorczirokja, gyönyörű répa-, repczevetései; s hogy mindenből meglegyen a java, a jószágfelügyelőtől kezdve az utolsó szolgalegényig mindennemű gazdaszemélyzete a munkás, józan cseh népből telt ki. Elővigyázati rendszabályai is kielégítőek voltak: minden kívül járó cselédje: vadász, erdőkerülő, kondás, finom drótcsovű dupla-puskákkal volt ellátva, a kastély tornyában lármaharang, a minek hangjára strategice össze kellett bizonyos ponton vonulni az őrseregnek s megtalálni vakmerő támadásokat erélyesen visszautasítani; minden ól, pajta, csűr el volt látva messziről meglátható fényes czímereivel a trieszti «Assicurazioni generali»-nak, még az asztagokon is láthatók voltak azok póznákra szegezve, hogy a gyujtogatóknak elvegyék a kedvét. Éjjel pedig kürtös őrkörök czirkáltak a kastély körül, távol tartva attól minden veszedelmet.

Így aztán csak lehetett nyugodtan élni Magyarországon «is».

A túlsó faluvéken levő másik kastélyról csak annyi tudomása volt a lovagnak, hogy abban valami mogorva

kurucz táblabíró lakik, a ki valamely, a lovag által fel nem fogható törvénykezési subtilitás miatt sógorasszonyára neheztelvén, e haragját a vevőre is kiterjeszti; meg más egyébért is haragszik, a mit ismét nem ért más, mint a miniszterek odafenn, meg a volt képviselők idelenn; de a kivel össze nem zördülni nagyon könnyű, miután sehova sem jár és útban nincsen.

A lovag még 48 előtt özvegyen maradt, két leányát akkor nevelőben hagyta; azután, hogy jószágbirtokossá lett, egy bécsi nevelőnő felügyelete alatt elhozta őket magával Magyarországra.

A leányok nagyobbika már akkor bálba járni való volt, a kisebbik pedig még abban a korban, a mikor még nincs officiose megengedve a regényolvasás.

Hermina kisasszony magas, büszke szépség volt, vonásaiban sokat hasonlított atyjához; annak az erős szemöldei, csakhogy nem oly kegyetlenül összeránczolja; annak a kék szemei, csakhogy némi ábrándos mélasággal fátyolozva, s annak a gödrös álla, csakhogy ő nála a természetből simán, nem a borotvától, mint az öreg úré, ki még aztán hosszú bajuszt is viselt, a mit 48-ban kezdett eresztetni, az ideig a tisztikar símára borotvált ajkkal jellemezvén magát, s azután meg igen eredeti divat lévén a bajusz tekintélyét azzal is növelni, hogy a kiborotvált szakálból egy csomót folytatásul hozzá adnectáltak.

A másik kisasszony, Eliz, inkább hasonlíthatott anyjához, a kit mi nem ismertünk. Kicsiny, gömbölyű, eleven termet, szénfekete göndör haj, villogó szemek, minden pillanatban készek sírásra és nevetésre; picziny szája, melynek beszélni, vagy dalolni kell mindig és a mellett a legháladosabb kedély, mely rossz benyomást hamar felejt, a jót sokáig tartogatja.

Épen ebéd ideje volt, midőn egy tisztelt bujdosót bejelentének a Ritternél.

A család az asztalnál ült, az inas azt mondá, hogy egy szerencsétlen úrfi ember kíván bebocsáttatni.

— Ha szerencsétlen, jöjjön be, ebédeljen velünk, mondá a lovag, kinek szigorú arcza, katonás tekintete erős ellentétben állt kedélyhangulatával.

— Én átadom neki a helyemet, szólt fürgén fel-szökve Eliz.

— De Eliz, mit gondol? utasítá őt rendre Natália kisasszony, a nevelőnő, egy szörnyű bölc, tudományos és sensitiv, de a mellett nagyon sovány delnő. Ön maradjon helyén, Georg fog terítéket tenni az asztal végére.

A szerencsétlen úr belépett. Megállásában, előlépésében volt valami az üldözött világfájdalomból. Szemeinek csendes lehunyása, az összeharapott ajk tanúsítá, mily benső küzdelmébe kerül az emberek jószívűségéhez folyamodnia. Midőn a lovag elé lép, midőn meghajtja magát a társaság előtt, nem bír egy szomorú sóhajt visszatartani keblében s hangja tompa, hangja fulladt, midőn e szókat kell rebegnie:

— Uram, én egy üldözött szerencsétlen vagyok.

— Tudom, tudom, szólt a lovag, kurtán végét szakítva az önbemutatásnak. Foglaljon helyet. Épen jókor jött, még a levesnél vagyunk.

A bujdosó olyan hosszú, reszketeg fohászszaal ült le a mutatott helyre, mintha siralomházi lakomához ülne s gondja volt rá oly érdekes arczot csinálni, a minőt csinálhat valaki, mikor idegen hölgyek pillantásait sejtí.

— Lovag úr, szólt a boldogtalan, miután leveses kanalát megmeríté, azon nemes leereszkedés, melylyel ön egy üldözöttet fogad, önnek díszére válik; nem vesztegette ön azt érdemetlenre. Én is az ön oldalán harczoltam.

— Úgy? Az nagyon szép. De egyék ön, mert elhül a leve-se.

— Köszönöm. (Következett egy pár kanál leves, közbe egy kis páthosz.) Szolgáltam igen is. (Két kanál leves.) Harczoltam az igaz ügyért, utolsó lehelletemig. (Még egy néhány kanál leves.) Nem féltem a haláltól,

nem rokonaim üldözésétől. (Megint kanál leves.) Feláldoztam mindenemet. Végre életemet is. (Most már csakugyan meg kellett pihenni a boldogtalannak, miután sem feláldozni, sem felkanalazni való nem maradt előtte.)

— Micsoda ezrednél szolgált ön? kérdé a lovag gyanús orrhordozással.

— Nem kényszerítve harczoltam, uram; ez legnagyobb büszkeségem. Szabadcsapatnál voltam.

— Miféle szabadcsapatnál?

— A Szirmaynál.

— No azok engemet egyszer szépen cserben hagytak. Bagázsiaát fedezni voltak rendelve s egy huszárcsapat közeledtére mind láthatatlanná lett; én szinte két tűz közé szorultam miattok K... alatt. Ön is ott lehetett akkor! Mert más esetre nem emlékezem, hogy a testemhez közel lett volna ez érdemes testület.

— Ott voltam, kiáltá a boldogtalan, a körülhordott marhahúsból egy döféssel két szeletet szúrva keresztül. Egyedül maradtam ott, míg társaim elpártoltak. Küzdöttem túlnyomó ellenséggel, mint Horatius Cocles, egyedül egy fahídon, mely a mély Hernádon átvezetett; míg végre az ellenfél ágyúkat hozatott s egy fáradt tizenkétfontos mellbe találva, eszméletlenül döntött le az árokba.

— Teringettét! Ilyen merész dolgokat ne mondjon ön! kiáltá közbe a lovag, türelme fogytán. Tizenkétfontos fáradt golyó. A kit ez megtalál, az holt ember.

— Nagyon fáradt volt már, magyarázá a jövevény.

— Akármilyen fáradt! Mikor a földön gurul is, még mikor mászik is, megöl egy embert, a ki útjában áll. Egy tizenkétfontos golyó! Ördög lelke! Az igen nagy úr! Miért nem vesz abból a májas gombóczból a hús mellé?

A hős csakugyan jónak látta artilleriai tanulmányait a májgombóczokkal folytatni, a mikből öt-hat által találva sem esett el. Az így támadt néhány percznyi hall-

gatás egyúttal jellegezhette csendes neheztelését, önfeláldozásának tagadólagos fogadtatása miatt.

Csak a mint az utolsó falatot meghengergeté a paradicsom-mártásban, akkor látta jónak felsőhajtani.

— És e miatt kell nekem számúzve bujdosnom tulajdon hazámban.

— Hogyan? kérdé a tábornok. Hiszen a kormány, mint tudom, méltányos volt az érdemesekkel. Nem kapott ön hivatalt?

— Elüldöztek belőle. Mindenütt orgyilkosok fenyegettek. Bujdosnom kellett.

— Nem volt önnek édes anyja? kérdé érzékeny hanglejtéssel Natalie kisasszony.

— Azt megölték ellenem való boszúból.

— Szörnyűség! Hát testvérei voltak-e?

— Azokat is mind megölték. Két szép hugom. Oly virulók, oly szépek, mint a két kisasszony. Azok is halva, megölve. És itt a bujdosó jól dressirozott szeméből két könnycsepp hullott alá a kotlettire; megette úgy, még citromot is facsart rá.

— Szegény ifjú! sóhajtott csendesen miss Natalie. A lovag nem volt ilyen nagyon meghatva. Valami más irányba téríté át a beszédet.

— S miért hagyta ön el Garanvölgyi úr pártfogását?

De már ez a kérdés csakugyan úgy meglepé a szerencsétlent, hogy az épen szájába dugott falatot rágalanul nyelte le.

— Hogyan méltóztatik? kérdé elbámulva.

— Hogy én hogyan tudom önnek ottlétét? Igen egyszerűen, ott vadásztam a hegyek között s megláttam önt, a mint a kolna tornáczán ült. Vadászom aztán megmagyarázta, hogy ön kicsoda; hanem az úgy adta elő, hogy ön valami menekült honvéd, vagy kormánybiztos a magyar táborból s ezt én valószínűbbnek is tartom.

— És — méltóságod — mégis — megtűrheté?

— Azt érti ön, hogy tudtam és nem adtam föl?

— Nemes szívre mutat.

— Uram! kiálta fel indulatosan a lovag, kit a jövevény elismerő szem-meregetése már bosszantani kezdett. Én medve voltam, ki marakodtam magamhoz hasonló medvékkel, de vizsla soha sem, ki a vadász számára foglyokat fürkész.

E kifakadásból sondirozható a jövevény a lovag kedélyét, hogy ott igen sok rétegen kell keresztülfújni, a míg az ember az eleven vízre talál.

Tehát odább ázott.

— Garanvölgyi valóban azt hivé, hogy én a forradalmi párthoz tartozom s azért rejtegetett magánál.

— No ez természetes. Mindenki ragaszkodik azokhoz, a kikkel egyetért.

— Oh de én nem értek vele egyet, iparkodék magát purifikálni a jövevény. Ezért is hagytam őt el. Az egy igen veszedelmes ember. Mind ő maga, mind számtartója, Kampós, örökösen conspiratiókon törik a fejüket. Engemet is felszólítottak, hogy vegyek benne részt; rám bízták legveszedelmesebb titkaikat, hol vannak fegyvereik elásva, kikkel correspondálnak a külföldön... mikor szándékoznak...

Ankerschmidt lovag hevesen ugrott fel helyéről.

— Uram! ne folytassa tovább. A mit ön beszél, azt nekem nem szabad hallanom. Ezt a themát ne hozza többet elő. Az én házamnál nem szabad denunciációnak hallatni magát!

A «præsumtiv» Marczián Richárd jónak látta ez erélyes ripostozásra hátra vonulni. Hiszen nem akart ő e helyen árulkodni. Nem is azért beszélt itt, sőt éppen azért mert ily nyílt lenni. Egyébiránt «loyalis» érzületét nyilvánossá tenni nem mulaszthatná el stb.

A gouvernante igyekezett azután a társalgásnak szelidebb jellemet kölcsönözni. Áttért a beszéd színművekre és tánczvigalmakra. Beszéltek a Próféta-ról és Fides-ről. Ebéd végeztével Richárd elárulá zeneképességét s zongorához ült; eljátszotta a Radetzky-indulót, a Pró-

féta nyitányát, Lucia magándalait; mŕg egyszer Eliz kisasszony azon kívánságát nyilvánftá, hogy szeretné tudni, milyen lehet egy csárdás? Arra a jövevény megneheztelt és felállt, olyant nem szokott játszani. A gouvernante megdorgálta a kisasszonyt: «quelle idée», az pedig trillázva szökdelt át a szomszéd szobába.

Azután Hermina kisasszony ült le a zongorához s különféle «rêverie»-ket bocsátott közre, kitünően nem ragaszkodva semmi ütenyhez; kísérté azt a jövevény obligát ájuldozással.

Később a hölgyek saját termeikbe vonultak; a lovag pedig átvezette vendégét a pipázó-szobába.

Itt alig hogy magukra maradtak, Ankerschmidt saját és vendége szájába egy-egy szivart dugva, cordiális egyenességgel rátevé két kezét annak két vállára s így szólt hozzá katonás őszinte hangon:

— Hallja ön! Én kitaláltam, hogy ön kicsoda! ön egy üldözött menekvő forradalmár, ki a hadi törvénytörések vaskarjait kerülgeti, s minden egyéb, a mit ön beszél, csak ezt maszkirozni való tréfa. Legyen ön bizalommal hozzám. Én bírok egy kis befolyással itt-amott, ha akarja ön, eszközölök ki számára amnestiát; vagy, ha jobban tetszik, útlevelet külföldre.

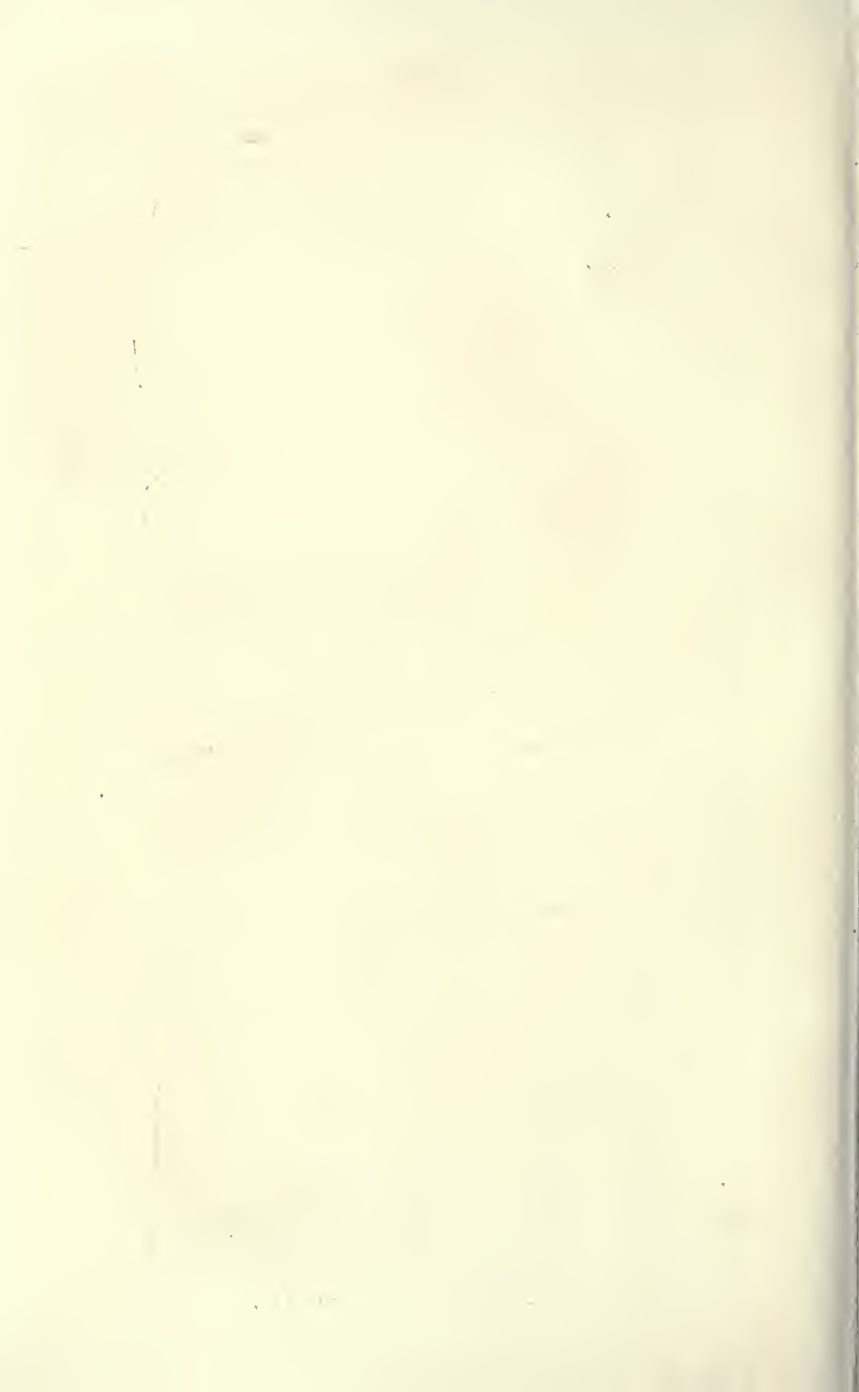
Marczián Richárd keblére tevé kezét s égre emelt szívarral esküvék, hogy ő nem alakoskodik, ő igazat mondott. Ő loyális érzelmeinek áldozata s honfitársai elől menekül.

— No — jó, szólt a háziúr. Akkor hát maradjon ön itt, a meddig tetszik. A vendégszoba fűtve van; a folyosón balra fekszik 11. sz. alatt. A mikor akarja, félre vonulhat.

És azontúl nem szólt bele, akármit beszélt előtte Marcián; kényelembe tevé magát az egyik bőrpam-lagon s a bujdosó nem sokára azon vevé észre, hogy Ankerschmidt lovag, a mikor ő legjobban magyarázná előtte a bányavárosi hadjáratot, javában horkol és elejti szájából a kialudt szivart.

Ott ült egy asztal mellett Eliz kisasszony.

Ekkor aztán a szivarládából vagy öt-hat darabot oldalzsebébe nyomva, ő is idején levőnek látá új szálása után nézni, a mit minden kérdezősködés nélkül meg is talált; addig azonban, a míg a folyosón a 11. számig végighaladt, még a közbeeső ajtók kulcslyukain is benézegetett; az embernek jó, ha többet is lát. E végett lábhegyen is szokott járni, mint a macska.

Látott is valamit. A 10-ik számban, mely szintén valami vendégszoba lehetett, de ezúttal fűtve nem volt, a mi látnivaló a hideg kandallóról, ott ült egy asztal mellett Eliz kisasszony és irt nagy sebtén valami levelet. Gyakran lehelt a körmeire, mert meg voltak gémberedve.

Innen Richárd szép csendesesen benyitott a 11-be. (A kastélyban minden szoba számozva volt.) Ott fel volt szítva a tűz a kandallóban, az ágy tisztán felvetve, a vendég kényelméről gondoskodva.

Azon gondolkozott, hogy vajjon mi lehet az, a mit Eliz kisasszony oly féltve ír a hideg vendégszobában? Jó az embernek mindent megtudni.

Nem sokára nyikorgott az ajtó; Richárd kinézett a kulcslyukon s egy kis ökölnyi gyerkőczöt látott belépni a 10-ik számba.

A tacsó alig volt több hat évesnél, s olyan furcsa volt a magas kalapos, harisnyás egyenruhában. Ez a kisasszonyok «Leib»-gardistája. Asztalnál ő szolgált fel nekik.

Vajjon hova küldik?

A kis ficzko néhány percz múlva visszajött, s egy levelet látszott kalapjába dugdosni. Együtt jött vele Eliz kisasszony, s susogva monda «az angol kerten keresztül menj».

Richárd mindent jól látott és hallott.

A mint Eliz eltűnt a folyosón, Richárd kijött szobájából; sietve lehaladt a kastély lépcsőjén; az angol kertben utólérte Gyuszt a kis cseh inast s visszahívta.

— Megállj, Gyuszi. A kisasszony utánad küldött,

hogy azt a levelet, a mi a kalapodban van, add ide, valamit akar még beleírni; majd én mindjárt visszahozom; addig hasalj le itt a fűbe, hogy valaki észre ne vegyen s várj, míg visszajövök.

A kis talpats gömbölyűre nyitott szájjal bámult a nagy, tekintélyes úrra, s lehetetlennek tartá, hogy a mit ilyen úr mond, az még másképp is lehessen, mint a hogy mondják, s annál fogva minden vonakodás nélkül ki is szolgáltatót neki a kért levelet, a mit az gondosan keblébe rejtett, még egyszer ráparancsolva a kis kölyökre, hogy jól elrejtse magát, míg ismét híni fogják.

Azzal sietett vissza ismét a vendégszobába. Az ajtót magára zárta s a levelet elővette.

Valakinek a lepecsételt levelét elolvasni, a mi a technikai nehézségeket illeti, annyi, mint semmi. Én valóban nem is értem, minek szokták a leveleket lepecsételni, miután azt mindenki tudja, a ki akarja, hogyan szokták a leveleket legkisebb észrevehető nyom nélkül felnyitni.

A ki még nem tudná, hát tanulja meg, hogy a levél-titok szentségének a magán-becsületérzésen kívül semmi garantiája nincs.

A mint Richárd biztosítva érzé magát a meglepetéstől, elővett egyet azon kenyér-galacsinok közül, a miket rossz szokású vendégek ebéd közben ujjaiuk közt a morzsalékból össze szoktak gyúrni, s a mik aztán olyan idomítható gyurmát képeznek, mint a viasz.

Egy ilyen kenyér-galacsint rányomott a levél pecsétjére, mely ekként a pecsét czímerének lenyomatát leg-hívebb mintában felvevé. E pecsétmintát aztán a meleg kandalló párkányára tette.

Akkor a lepecsételt levelet a kandalló tüze elé tartá, a mitől azon a spanyolviasz szeliden felolvadt s a boríték szegletei felváltak.

Már most birtokában volt a levélnek.

Sietve átolvasá annak tartalmát, mely németül volt írva.

«Jólszületett Garanvölgyi úrnak. Uram! Sietek önt tudósítani, hogy ön nagy veszélyben forog. Egy gonosz lelkű áruló, kit ön saját keblén táplált, felfedezte, hogy ön összeesküvést tervez kasznárjával, Kampós úrral együtt; hogy hol vannak fegyverei, titkos levelezései; siessen ön magát megmenteni. Még most olyan helyen mondta ezt el az áruló, a hol ezt ön ellen nem fogják felhasználni; de majd máskor olyanok előtt találja el-árulni, a kik önt kérdőre veszik. Azért rejtse ön el jobban és semmisítse meg, a mi féltetni valója van. Higyen nekem. Isten önnel. Egy ismeretlen.»

Ah! Nézze meg az ember a kis galambot, miben töri a fejét!

No de jól van. Ez nem árt semmit. Hadd tudja meg az öreg kurucz, hogy leskelődnek utána. Ez annál jobban fogja ingerelni.

Az alatt a kenyértészta-lenyomat csontkeménynyé szilárdult a kandallón, a tűznél meglágyított pecsétet újra le lehetett vele nyomtatni, oly tökéletesen, mintha soha fel sem lett volna bontva, a kis talpats ismét útban volt a levéllel, s ezúttal szaladt, helyrepótolni a mulasztást.

Annyit világosan felfogott Richárd úr, hogy itt a megkezdett szereppel rózsákat aratni nem lehet. Ez a család nagyon sok hajlammal bir érzelgő magasztosságra. A hadastyán restelli üldözni hajdani ellenfeleit békés úton, a kisasszonyok pedig nagyon elegicus hangulatban vannak. Itt fordítani kell a köpönyegen. Hiába, nem mind arany az, a mi — sárga.

Nem is sokáig késett határozatával. Hajfürteit, nyakendőjét egy fali tükörből rendbehozni, szakállát állán kissé kétfelé szoktatva, hogy arcának némi négyszögletűséget kölcsönözzön, magában hirtelen végigfutotta szerepét, s erősnek érezve magát, felkészülten rontott át a delnök szobájába, délutáni látogatásra.

Csendesen lépett be, óvatosan körültekingetett, halkan tette be maga után az ajtót; nyelvét ajkai közé csip-

tette, mintha azzal jelvényezné, hogy tartózkodnia kell a vigyázatlan beszédtről s azzal, a mint látta, hogy a három hölgyön kívül, kik egy lábszőnyeg hímzésen dolgoznak, senki sincs jelen a szobában, hirtelen odament hozzájuk, s sietséges gyorsasággal, mohón elkezdte beszélni; suttogva, de nagy színpadi erővel.

— Tisztelt úrnőim, bocsássanak meg nekem, hogy oly nyomorult szerepet játszottam önök előtt néhány órával ezelőtt. Érzem, hogy önök megvetnek engem és e megvetés megöl. Arczom pirulása minden perczen elárulhatta önök előtt, hogy nem mondok igazat. Nem viselhetem e piruló arczot önök előtt tovább. Inkább haljak meg.

E szavaknál elszántan térdre roskadt a bujdosó, s egy kezével miss Natalie, másikkal a Hermina kezét ragadta meg, azokat felváltva szorítá ajkaihoz s azután zokogva mondá:

— Igen, én nem vagyok az, a minek kiadtam magamat: lengyel menekült vagyok én; Prága védelmezőinek egyike; nem Csehország kapitáléjának, hanem Varsó elővárosának, a szerencsétlen Varsóénak, nevem Brazeszky Bogumil gróf. Magam egy uhlánus-ezredet állítottam s vezettem a csatába. Három kastélyom volt és tizenkét falum. Az mind elveszett; de mi e veszteség mind az elveszett hazához!

És itt könyes arczát tenyereibe temeté Brazeszky Bogumil, — vagy kicsoda? s ujjai közül vizsgálá a hölgyek arczán tett hatást.

Az kedvezőnek volt nevezhető.

Ennélfogva a bujdosó, most már Bogumil lévén, idején találta széttárni keblét s elszánt hangan így riadozni fel:

— Én most önök kezébe tettem életemet, úrnőim. Csak egy szavuk, fejem legördül, hatalmukban vagyok.

Miss Natalie sietett a lovagot biztosítani, hogy e háznál bizonyára senki sem fogja e hatalomnak hasznát venni. Keljen fel és törölje le könyeit, nehogy a cse-

lédek észre vegyenek valamit, és legyen arról meggyőződve, hogy bár ezelőtt egy néhány esztendővel a házi úr maga is aprította a feltámadt lengyeleket Halicsban, hanem azért a házába menekültet, akárki legyen is, úgy fogja védeni, mint bármely ó-cordovai mór khalifa spanyol vendégét. Csak arra vigyázzon, hogy a fővadász előtt ne találjon lengyel szót kiejteni, mert az tud lengyelül.

— Őrizkedni fogok, mondá Bogumil, a mit annyival könnyebben megigérhetett, minthogy ő maga egy szót sem tudott lengyelül.

És azután letörülte könyeit s áldani kezdte főnhan-gon a sorsot, mely őt ily védangyalok körébe vezette.

Hanem a védangyalok közt volt egy ártékony angyal is ránézve.

Eliz kisasszony, ki hamis fejecskéjét gyakran rázogatta az elmúlt tragœdiai jelenet alatt s mosolyogva folytatá hímzése keresztöltéseit, egy hallgatási percz szünete alatt alkalmat vett magának e kérdéssel interpellálni a bujdosót:

— De hát a lengyel harczos miért árulkodik a magyarra?

— Ugyan Eliz! kiálta egyszerre miss Natalie és Hermina az ifju oppositio tagra. Hogy lehet oly gyöngédtelen?!

Bogumil tehette volna azt, a mit «más», hogy a majoritás ily fényes bizalmi nyilatkozata után fölöslegesnek tartson minden további önigazolást; de ő meg akarta mutatni, hogy nála a «kék könyv» rendben van, s azt minden perczben leteheti a ház asztalára.

— Csak bevágтам az útját az árulónak. Megtudtam, hogy saját nyomorú életének megmentéseért engemet akar feláldozni, s ha nála maradok, elárul; mert tessék elhinni, ezek a régi csökönyös táblabírák minden rosztára képesek. Ezért megelőztem őt, hogy ha gonosz szándékú árulkodásával föl akar lépni, önmaga essék a kelepczébe.

Eliz vállat vont, s valami olyan csettenést hallatott

nyelvecskéjével, mint mikor az ember azt akarja valakivel tudatni, «oh be otromba óriási nagy hazugságot akarsz te most én velem elhitetni», a nélkül, hogy tulajdonképen egy mondott szót ejtene ki ajakán.

Miss Natalie basilisk villámokat lövelt a kétkedőre, Bogumil észrevette, hogy itt Eliz kisasszonyra nagy-szerű dorgálás várakozik. Nem akarta az üdvös tanítást meggátolni. A visszafojtott fájdalom érzetével vevé kalapját s szemhuntyó lemondással rebegé: hogy igen idején látja egyelőre visszavonulni; sőt ha azon meggyőződésre jutand, hogy jelenléte bárkire nézve is a háznál kellemetlenné lett, kötelességének ismerendi, semmivé lenni, elpárologni.

Azzal kihátrált a szobából s mindjárt futott le az angol kertbe, a visszatérendő Gyuszit elfogni. A hátra-maradtak közt rögtön kitört a «jegyzék háború».

— Eliz kisasszony, ön egy neveletlen gyermek! tört ki legelőbb is miss Natalie.

— Ugyan miért? kérdé a kis rebellis, bátran fölemelve daczos fejét.

— Illik-e vendéget megsérteni?

— Illik-e a házi gazdára árulkodni?

— Azt ön nem képes megítélni. Azt a törvényes férfiak «vétlen védelemnek» hűják.

— No, mi leánykák meg a nevelőben «csunya árulkodásnak» szoktuk nevezni. És az olyant kivexáltuk magunk közül.

— Azt elhiszem; arra ön nagyon képes, valakit vexálni, boszantani. Annak fényes próbáit adja mindennap; de én jobb szeretném, ha a franczia leczkét tanulná meg az alatt.

— Én meg jobb szeretném, ha épen semmi franczia leczkét sem kellene tanulnom.

— Oh igen, ön szeretne nem tanulni semmit, hanem csak felnőni úgy, mint egy kis hamupepejke. Ez minden kis leánynak az ideálja. Aschenbrödelnek lenni, aztán gyémántos ruhába öltöztetni.

— Miért nem tanítanak arra, a mit szeretnék tanulni? Miért nem adnak magyar nyelvtant? azt tanulnám.

Miss Natalienak minden haraszgombolyag kiesett e szóra az öléből s szétgurult valamennyi szék alá.

— Hallatlan ez!

— De ugyan már mi volna benne hallatlan? Engem soha sem visznek Franciaországba, a francziákat sem hozzák ide soha; de magyarokkal mindennap jövök össze s aztán olyan furcsa, hogy nem tudok velük beszélni. Azok olyan szépen köszönnek nekem az utcán, s én még el sem tudom fogadni; annyit sem tudok visszamondani, adjon az Isten hát nekik is egyszer egy «Jó napot». Aztán odalenn a kertben a paraszt leánykák, mikor gyomlálnak, olyan szép dalokat énekelnek. Úgy szeretném tudni, hogy miről dalolnak, mert az valami nagyon szép, valami nagyon bús lehet; aztán a dallam megragad a fejemben, egész nap azt dúdolom magamban, s a verset nem tudom hozzá. Pedig olyan szép.

S azzal elkezdé dúdolni szöveg nélkül a «Télen nyáron pusztán az én lakásom» valóban gyönyörű dalmátát.

— Eliz kisasszony! parancsolá magas tekintélylyel a miss, keljen ön fel a himzéstől s menjen tanulni a grammairret!

Eliz rögtön letett tűt és ollót, elővette a grammairret; leült egy ablakba s az elmés nyelvtani gyakorlatot az «il» használata fölött elkezdé ugyanazon «Télen nyáron» melodiájára dúdolni:

«Il froid froid. Quelle heure est il? Il est midi!»

— Eliz! rikolta magánkívül miss Natalie. Most már elég! Most már teljes a mérték! Menjen ön ki rögtön a terembe, egy óráig büntetésül a zongoránál fog ülni s folyvást «skálát» fog játszani.

A kis gonosztevő felállt s gonoszul mosolyogva fordítá hátra megalázhatlan fejét.

— A tisztelt haditörvényszék elítélhet; de azért a bujdosót nem tartom derék embernek!

A gonosz lélek! Tudta, hogy ezért büntetik! tudta, hogy ez fog fájni legjobban.

S aztán mit tett? Talán meghunyászkodott az ítélet kimondása után? Dehogy, tessék csak elképzelni! Leült a zongorához, s egy óráig folyvást verte rajta, nem a parancsolt hanglépcsőt, hanem magát azt a veszedelmes, betiltott, konfiskált dallamot: «Télen nyáron pusztán az én lakásom.»

Miss Natalie görcsöket kapott. Talán el is ájul, ha Hermine nem vigasztalja. Ne ügyeljen a rossz, malitiosus gyermekre; majd megmondjuk a papának.

— Ah Hermina! zokogá miss Natalie, a nagyobbik kisasszony nyakába borulva. Ha ön nem volna, el kellene hagynom e házat!

— — — — —

Daczára a hűvös tavaszeli alkonyatnak, a bujdosó megállta a lest az angol kert hátulsó ajtajánál, mely a kertek alá vezetett, tudva, hogy Gyuszinak azon az úton kell visszajönni.

Egy kicsit késett a ficzkó, mert útközben sok veréb volt az akáczerfészen, azokat kellett neki meghajigálni; Bogumil figyelemmel kísérte e kötelességmunkaszűzést már messziről, s midőn a fiú a kertajtóhoz ért, hirtelen eléje dobbant, mint a szakállas farkas, a ki a kis gyereket megeszi.

— Hát te miért nem sietsz jobban?

Gyuszi ijedten kapta le magas tetejű kalapját, mely épen olyan nagy volt mint ő maga, mintha azt fejezné ki vele: hogy hiszen itt az üstököm, cibáld meg, de ne kérdezz.

Bogumil meg is tépásztá. Ilyen alkalmat a cselédnép rendben tartására nem lehet elmulasztani.

— Hát mit izentek vissza, te csavargó?

A kis talpats elébb fölfelé törülte az orrát, azután messzire felágaskodva szemöldökeivel, elkezdé mondani, a hogy az úton kicsinálta szépen.

«Tiszteli a nagyságos úr a nagyságos urat alázatosan, csókolja a kezeit, azt izeni, hogy «nix tájts».

Mit izent, te semmirevaló? kérdezé Bogumil, jobbról balról pofon legyintve a gyereket.

— Azt izeni, hogy vissza küldte a levelet, bömbölt a poronty, kiejtve kalapjából a levelet.

— Hah! visszaküldi? kiálta homlokon ütve magát Bogumil.

— Az ám, azt izente, hogy nem tud németül, piszegé Gyuszi, nagyon örülve rajta, hogy már egyszer magát kezdi ütni az a nagy úr, nem ötet.

— Hallatlan! Add fel azt a levelet! Csak nem várod, hogy én hajoljak le érte? pimasz. És most takarodjál; ne merj felőle senkinek beszélni, hogy hol voltál, mert nyársba húzlak.

Azzal zsebredugta a visszaküldött levelet, s rohant fel Ankerschmidt lovaghoz.

Egyenesen be a szobájába, mint a ki legjártasabb ottan. A lovag még délutáni álmát aludta, csak a nagy lármára riadt fel, a mit Bogumil már az ajtóban elkezdett.

— Hallatlan! Égrekiáltó ez!

— No! Mi szabadult el? kiálta a lovag, felszökve a pamlagról.

— Uram, lovag úr, ez túlmegegy minden mértéken. Ez a szemtelenség, ez az impertinentia.

— No, no, mi az?

— Tessék elképzelni. Az a hetyke faragatlan táblabíró micsoda kihívó sérelmet követett el méltóságodon, méltóságod házában, czimerén, családján, méltóságod fényes nagy nevén. Hah! Ez valami hallatlan. Én bámulni kezdek ezen embernek a bátorságán!

— No de hát mi az? Magyarázza meg ön.

— Tessék, elmondom. Most találkozom véletlenül méltóságodnak egyik hű apródjával, a kis Gyuszival. Feltűnt előttem a dühtől kikelt arc, melyben az ifjuság daczára a nemes szenvedély ereje lángolt. Kérem tőle,

mi történt vele. Gondolja el ön! szolt a derék ifjú, egy levelet vittem a kastélyból abba a másik házba a kurta nemeshez, s az nem fogadta el az általunk küldött levelet, olvasatlanul visszaküldte.

— Levelet? Innen? Tőlünk? kérde a lovag elbámulva. Micsoda levél lehet az?

— Ime itt van. Kezembe adta az apród, hogy hozzam ide.

Ankerschmidt átvevé a levelet s összevont homlokkal nézte rajta a czímiratot, tompán dörögve:

— Ez Eliz írása.

Bogumil úgy tett, mint a ki ezt nem sejtette.

— Tehát annyival nagyobb a sérelem! Egy nő irányában gorombaság. Garanvölgyi azt izente, hogy nem fogadja el, mert nem tud németül.

— Az ördögbe! De hát mit írhat az én leányom Garanvölgyinek? Dörgött, morgott a hadastyán, a levelet hol pecsétet, hol czímmet oldalán nézegetve.

— Kérem alássan, azt meg lehet tudni, szolt Bogumil nagy készséggel.

— Micsoda? kiálta Ankerschmidt, félre kapva a levelet. Csak nem képzei ön, hogy én egy levelet fel fogok törni, a mi nem nekem szol?

A kalandor kissé le volt forrázva ezzel.

— Nem úgy értettem, kérem alássan, hanem hogy talán a kisasszony maga . . .

— Ejh! ön nem ismeri a kisasszonyt, az nem fogja megmondani. Nekem Garanvölgyivel van dolgom.

— Igaz, igaz! erősíté Bogumil e nézetet, addig ütve a vasat, míg tüzes; ez szörnyű megbántás, azt izeni vissza, hogy nem tud németül.

— És énnekem, a mennykőbe is, meg kell tudnom, mi van ebben a levélben, a mit az én leányom ír egy olyan ellenséges táborba.

— Valódi árulás. Ne híjjam ide miss Nataliet?

— Ne. Maradjon. Majd megtudom én attól, a kinek szol a levél.

— Hiszen a kisasszony maga is . . .

— Mondtam már egyszer, hogy az nem. Ha ő nem akarja a levél tartalmát nekem megmondani, én nem tudom őt kényszeríteni, mert én gyermeket meg nem ütök ; de amattól megtudom, mert az férfi, s ha meg nem mondja, megverekszik velem.

— Dicső! dicső! Valóban kilátszik a nemes ember és a katona! Minden íz egy lovag, minden íz egy hős. Engedje meg méltóságod, hogy én rohanhassak a vén poltronhoz és számadásra vonhassam e gyáva megbán-tásért.

— Micsoda? én helyettem!

— Nem. Mint cartel-vivő. Engedje méltóságod, hogy ez ügyben segédje legyek.

— Köszönöm, magam fogok odamenni, szólt a lovag mogorván, s indult kardját felkötni.

— De tanúk nélkül? Az veszedelmes. Hátha valami insultust tesznek?

— Ketten leszünk! szólt a hadastyán, kardjára ütve. Kérem önt, most menjen fel szobájába, s ne szóljon e felől senkinek.

Bogumil hajlongott és elhátrált, a folyosón végig haladva kezeit dörzsölé, polkalépésben kapkodva lábait szobájáig, egy kicsit fűtyülve is csendesen mellé. A két öreget összevezészténie már szépen sikerült. Jobb lett volna ugyan, ha őt küldik kihívó segédnek, de így is bizonyos a siker. A táblabíró égető, maró választóvíz satyrája, a hadastyán puskapor természete, ha ez a kettő összeakad, kétségtelen az explosió.

Ezek jól összekerültek.

A hadastyán kardja végig csörtetett a lépcsőkön, a kalandor polkalépésben szökdelt végig a vendég-szobában, kedélyesen fűtyörészve mellé.

IV.

(A kik egymást meg akarják enni.)

Garanvölgyi úr Kampós urammal éppen a gazdasági számadások befejezésén fáradozott, midőn Ankerschmidt lovag kardja megcsörrent az ajtó előtt.

A lovag fejéből az úton kissé kipárolgott a harag: elgondolta magában, hogy valamennyire cordialis, humoristicus viselet bevezetésül sokkal inkább illeni fog hozzá, mint egyszerre mindjárt az öreg ágyúkkal rukkolni elő; a miért is a koczogtatásra belülről hangzó «lehet» szót arra értve, hogy «herein», azzal a durczás tréfával nyitott be az ajtón, hogy «áh, ön azt mondja «herein» és mégis azt állítja, hogy nem tud németül». Ekkor álltak először egymással szemtül-szembe.

— Nem, uram, szólt Garanvölgyi, én azt mondtam, hogy «lehet».

— Ah. Tehát miért nem a régi magyar szokás szerint: «szabad»? Lássá ön, én ismerem a magyart, én nem tagadom el.

— Hja uram, e szót «szabad», én policziaellenes dolognak tartom emlegetni. Most csak «lehet», de nem «szabad». Tessék helyet foglalni. Minek köszönjem e szerencsét?

— Ön tudja azt jól; ön engemet megbántott.

— Az nem lehet, álmodni sem szoktam méltóságodról soha. Senkit sem bántok meg. Mindig a zsebemben van az osztrák büntetőtörvénykönyv, soha sem teszek semmit, a míg meg nem nézem, hogy nincs-e az valamely paragrafus által tiltva.

— De ön egy levelet, a mi házamtól jött önhöz, visszaütött olvasatlanul, azzal az izenettel, hogy nem tud németül.

— E vétség ellen nincsen paragrafus a büntető törvénykönyvben, ha csak utólagosan nem fog helyrephőztatni a Reichsgesetzblatt valamelyik későbbi számában, az eddigiekben tudom, hogy nincs, mert azokat tanulmányoztam.

Ankerschmidtnek megint kezdett már a fejébe tódulni a vér.

— De uram, ön maga is katona volt, s mint tudom, jó katona; ön tudni fogja, hogy vannak sérelmek, miket semmi törvényszék nem orvosolhat, de miket férfi férfival egyedül szokott elintézni.

— Tudom, lovag úr, de azt is tudom, hogy kivételes törvények mivel biztatják azt, a ki fegyvert vesz a kezébe, mikor engedelme nincs rá; és én engedelem nélküli engedelmes alattvaló vagyok.

Ankerschmidtnek egy egész bataillon ördögöt kellett visszatartóztatni a rohamtól ez ingerkedésre. Csak az hűsítette a vérét, hogy ennek a táblabírónak azokhoz a sarcasmusokhoz olyan szelíd, nyugodt, apostoli fehér szakállú ábrázata volt.

— No, hanem hát tegyünk félre minden tréfát, folytatá Garavölgyi, mondja meg nagyon tisztelt uram, miben és mi által találja magát megsértve részemről?

— Igen. Ön uram ma egy levelet kapott, melyet házamtól való cseléd hozott ide.

— Kaptam. Nem tudtam, hogy cseléd; azt gondoltam, szolgabíró, mert olyan magas tetejű kalapja volt. Különben nyájasabb lettem volna hozzá.

— On e levelet föl sem bontotta; meg sem nézte, kitől jön, hanem feltöretlen visszaküldte azzal az izennel, hogy nem tud németül.

Ankerschmidt e szavaknál élesen szemügyre vette Garavölgyi arcát: mit felelhet erre?

Az pedig egy quakerhez illő szelídséggel felelt:

— Mert valóban nem tudok.

— Ah pah! Ezt higye az ördög. Ön előkelő úr; szülői bizonyosan jó nevelésben részesítették; lehetetlen, hogy nyelvekre ne taníttatták volna.

— Oh igen is, tudtam valaha. Sőt igen nagyra becsült volt előttem a német tudomány és litteratura; egy időben egészen au courant tartottam magamat benne; még azt is meg tudtam mondani, melyik szakma micsoda új tehetséggel szaporodott a német irodalomban; hanem már — elfelejtettem.

— Ah uram, ez nagyon erős! kiálta Ankerschmidt, kardjával nagyot ütve maga elé; ilyen feleleteket adogasson ön másnak, ne nekem. Én nem ilyen humoristicus válaszokért jöttem.

— Humoristicusnak találja ön?

— Hogy az ördögbe ne? Azt mondani, hogy az ember elfelejtett — ilyesmit.

Garanvölgyi egyet sóhajtott s közelebb húzódott a lovaghoz.

— Nagyságos és vitézlő uram; igen-igen nagy dolgokat el tud az ember felejtani, — ha akar. Valaha e megyének választott kormányzója voltam huszonnégy éven át, minden három évben újra megválasztva, s osztottam igazságot ismerős törvények szerint, tartottam rendet jó sikerrel, védelmeztem szóval, tettel, a mi az országnak becses volt. Ez elmúlt. Az első évben sokszor jött, mintha álmodnám, hogy be kell mennem a székvárosba, közgyűlés lesz; nagy tárgyak fordulnak elő. Ejh, balgaság; vége van már. El «kell» felejtani! és én el «tudtam» felejtani. Valaha gazdag ember voltam; ha szüksége volt a népnek, mindig kenyeret talált nálam. Ennek is vége. Sokáig úgy tetszett, mikor rongyos embereket láttam ablakom alatt köszöntgetni, hogy megyek megkérdezni, miért olyan szomorúak? Ejh, balga képzelet. Nálam sem úgy van, mint régen. El kell azt már felejtani, és én el tudtam felejtani. Voltak rokonaim, a kiket jótéteményekkel halmoztam

el, megcsaltak, kivertek őseim örökéből; és én el tudtam veszteni jótetteimet felejteni. Volt egy öcsém, egy kedves gyermekem, megholt leánytestvérem egyetlen fia, kit bölcsős korától neveltem; valóban az volt nekem, a mi egy fiú az apjának: jó szívű, derék, bátor és eszes, büszkeségem, gyámolom; öregségem vigasztalása. Nem, ez nem csalt meg, hanem Kufsteinban ül, tizenkét évre elítélve. Ha velem marad, ha együtt jár velem, most ő is szabad; de mert másfelé bocsátám, ő bűnhődik, ifjúsága éveit négy fal között fonnyasztva el, míg én elmenekültem; és énnekem úgy tetszett sokáig, mintha mindennap várnám hazajöttét, mintha már szobájában volna, mintha ismerős hangját hallanám, mintha lépteire ismernék a folyosón; mintha használna az valamit, ha midőn róla álmodom, s megfogom a kezét és azt mondom: már most itt maradsz! hogy majd akkor ébren is ott fogom találni! Ez a hallucinatio tartott legtovább; de el kellett felejteni, mert bolondság az; nem élek én addig, hogy őt lássam! és én el tudtam e bánatot felejteni. Uram, én elfelejtettem, a mit veszték, el, a mit szenvedtem, el, a mit reménylettem; elfeledtem népem bukását, elfelejtettem szegyenemet, dicsőségemet; hogyne tudtam volna hát elfelejteni azt, a miről nem gondolkozom.

Ankerschmidt nem vette észre a sophismát, mely az antecedens és consequens összeállításából támadt; nála csak az ragadt meg, hogy ellenfelének egy kedves gyermeke van, a ki börtönben bűnhődik; itt érzé, hogy szemei nedvesülnek.

Most már sokkal csöndesebb hangon beszélt a tábla-bíróhoz.

— Távol legyen tőlem, hogy én önhöz insultatiókat tenni jöttem volna; e lépésre az kényszerített, hogy e levél borítékczimén, mely önhöz van intézve, egyik leányom kéziratát ismertem meg. Ön, uram, természetesen fogja találni, hogy nekem, mint apának, kötelességem megtudni azt, hogy gyermekeim, előttem is-

meretlen emberekkel mit leveleznek. Az hozzám nem illik, hogy a levelet magam bontsam fel, mert nem nekem szól. Azért visszahoztam ezt önhöz, hogy bontsa fel ön, s ha maga nem érti azt, mit szavára el kell már most hinnem, van tisztviselője, a ki tud németül, olvastassa el azzal, s ha lehet, ismertesse meg velem annak tartalmát.

— Jól van, szólt Garanvölgyi, átvéve a levelet s kivéve azt borstkéjából, oda inté Kampóst, hogy olvassa el annak tartalmát.

Kampós pedig igazán nagyon keveset tudott németül.

De már most mit csináljon?

Ha ő is azt mondja, a mit a földesúr mondott, a katona úr azt gondolja, hogy tréfálni akar vele s még megagyalja. A mi szabad a földesúrnak, nem szabad a kasznárnak. Már csak rá kellett szánnia magát, hogy keresztül ötöl-hatoljon a levélen.

Szerencsére a kisasszonynak olyan finom szép írása volt, mint a metszés. Kampós úr nem is csinált egyéb hibát a felolvasásban, mint hogy a «B»-t mindenütt «B»-nek olvasta, úgy kell neki, miért nem írják «f»-fel.

Ankerschmidt látva, hogy igazán nehezen megy neki a fordítás, minden tételt maga utána mondott magyarul. A hol Kampós uramról, saját magáról kezdett szólni, az majd a torkán akadt a jámbor férfiúnak; háromféle színt is váltott s mikor elhagyta, úgy tetszett neki, mintha székek, pamlagok s a két földesúr is a pamlagon táncolni kezdenének csendesesen.

Garanvölgyi visszatette a levelet borstkéjába.

— Megengedi uram, hogy megtartsam e levelet?

Ankerschmidt némán inte fejével s csak hosszú bajuszát morzsolgatta végig, szemöldeit komolyan leránczolva. Végre, hirtelen odafordulva Garanvölgyihez, kérdezé:

— Ez bolond dolog ugyebár, uram?

Garanvölgyi csendesesen mosolygott.

— Dehogyan bolond. Nincs ebben semmi rossz. Én igen köszönöm a drága kisasszonynak szíves figyelmeztetését, jó szívről tanuskodik, de én nekem, úgy segéljen, a szívemet kivéve, semmim, a mit titokban tartsak. És ezzel he volna fejezve e kritikus kérdés?

— Úgy látszik. Én mégis nagyon szeretem, hogy ezt megtudtam, ön nem fog érte indiskrétnek tartani, remélem.

— Én pedig viszont remélem, hogy derék pártfogónémra nézve ez nem leend semmi következmény-nyel.

— Az már az én dolgom, szólt Ankerschmidt komoran, helyéről fölkelve. Családom körében szigorú vagyok. Katonaságnál tanultam, hogy a feljebbvalónak az alattvaló szót fogadjon.

— Igaz. Helyeslé Garanvölgyi. Csak az az egy alkalmatlan a házi fegyelemtartásban, hogy ott többnyire a nők a vezérek, a férfiak a közkatonák.

Ankerschmidt jónak látta takarodót fuvatni. Sietett már haza.

A tornácig elkísérte őt Garanvölgyi; ott Kampós-nak hagyta meg, hogy kísérje tovább a nagyságos urat, mert ő nem hagyja el a házát.

— Még mindig fogadása tiltja? kérde Ankerschmidt.

— Nem annyira, mint a csúz a fél fejemben.

Azzal elváltak egymástól. A következő perczben mind a kettőnek egyszerre egy gondolatja támadt: az, hogy — tán lehetett volna az elváláskor kezét is szorítani. Már késő. Miért nem nyújtotta azt elébb a másik?

Mielőtt azonban Ankerschmidt a tornáczból a pitvarba léphetett volna, a kíséretéül rendelt Kampós hirtelen útját állta oly sietséggel, hogy a lovag már egyelőre azt képzelte, hogy valami merényletet tervez ellene.

— Nagyságos uram, kérem csak egy pillanatra. Ne menjen még el. Tessék kihallgatni engem.

— Nos? kérdé Ankerschmidt, szörnyen szemmeresztve.

— Rettenetes dolog az, a hogy el vagyok árulva. Ne tessék hinni. A tekintetes úr nem tud semmiről semmit. Egyedül én vagyok a vétkes; neki semmiről sincs tudomása.

— Hogyan? szólta a lovag elkomorodva. Tehát mégis volna benne valami?

— En nem bánom, ha kerékbe törnek is; tudom, hogy az az áruló majd másutt is el fogja mondani. Azért magam jelentem fel magamat, nehogy a tekintetes úrnak, az én jó uramnak, legyen valami baja miatta. Persze az a hamis ember tudja jól, mert előtte rejtettem a préházban az ászok alá.

— Mit? kérdé Ankerschmidt, nagy aggodással.

— Már, ha a fejemet veszik is, mi haszna tagadnám. Megvallom.

— Talán csak nem?

— Igenis, úgy van; egy csomó «Márcezius 15-ikét».

— Mi az ördög az?

— Negyvennyolczadiki újság.

— Semmi más? Hát vegye ön ki az ászok alól, mert ott elrothad.

— S nem lenne semmi bántásom?

— Bánja is valaki az újságokat. Tegye ön a könyvtárba, senki sem fog érte jönni.

— Hm. Ejnye. Ezt nem gondoltam. Hanem meg aztán, kérem alássan, más is van ám.

— A patvart! még más is?

— A miről az a levél beszél.

— Tán fegyverek?

— Igen is, bizony. A kolna padlásán.

— No, a mennykőbe, ez rossz. Ön fegyvereket rejtet? Mi célra?

— Tudom, hogy végem van, de kimondom. Jobb, ha előre megmondom. Valaha egy szép dupla puskát kaptam a tekintetes úrtól, igen becses ajándék; épen azért

adom fel magamat, nehogy a tekintetes úrra fogják, ha megtalálják, mert az ő neve van belevésve. Azt nem akartam beadni, mert igen jól hord, aztán remélhettem, hogy valaha mégis csak lehet majd vadászni.

— Vadászfegyver? Hát még mi?

— Hát még, — még. Már csak elmondok mindent: meg egy löporszarú.

Ankerschmidt roppantul elkaczagta magát. Azt várta, legalább is egy ágyú fog előkerülni.

— No hát, szólt vállára verve a töredelmes bujtogatónak, minthogy ön olyan szenvedélyes vadász, hát menjen ki a kolnába, hozza haza a duplát; mire hazaér, én küldök önnek egy fegyverengedélyt, nálam van egy pár, hivatalnokaim számára kiadva; egyet átengedek, s mikor lejár, eszközlök önnek újra. Hát sok nyulat lőjjön aztán.

Kampós uram azt sem tudta, hogy ébren van-e, vagy álmodik.

Hogy ő még egyszer valaha vállára akaszthassa a puskáját s úgy mehessen végig az ugaron fényes nappal, azt ő ugyan egyhamar még álmodni sem merte. Nem is messze kísérté ő aztán a lovagot, hanem a mint jóéjszakát kívánhatott neki, vette az útját a kolna felé, s ha látott valaki embert, ki egy helyett kettőt lép, az ő volt.

Várhatta őt Garanvölgyi vissza! Mikor alig vett lélekzetet addig, míg a kolna tetejére fel nem mászott, ott nyaktörő gymnastikával fel nem húzta magát az elhagyott pálínka-főző kéményéig, s abba lenyulván, elő nem húzá a százféle ruhába pólált drága kincset, melylyel aztán örömeiben le is gurult a háztetőről; szerencséjére egy venyigerakásra esett, csak az orrát törte be. Bánja a patvar, csak hogy a puskának nem esett baja. Az megmaradt a maga épségében, még rozsdafolt sincs rajta, azt Kampós uram össze-vissza törülgette kabátja szélével, sárkányát megpróbálgatá, arcához fektette, ha ismerik-e még egymást, sőt végre még

meg is csókolgatá, s azután vállára akasztotta, s csipőjére tett kézzel ment vissza a faluba. Szentül azt hitte, hogy ő most egy lábbal magasabb, mint tegnap volt.

Garanvölgyinek e napra be kellett azzal érne, hogy midőn elment Kampós uram ablaka előtt, nagy diadallal mutatá fel a puskát. Ádám úr láthatta a ragyogó arczból, hogy ezzel ma nem beszélhet senki.

A kis férfiú egyenesen haza ment; nőtlen férfi volt, nem volt kinek elmondania örömét. A cselédektől elég volt, ha bámulhatták, s bejelentették, hogy a másik uraság inasa egy pecsétes levelet hozott számára.

Tudta már, hogy mi van abban. Bevonult szobájába. Az őzbőr a falon még most is ott volt felakasztva az üresen álló szeggel, melyen máskor a puska szokott állni. Csak egy gyászos furkósbót volt az ágy mellé odatámasztva, mint egyedüli fegyverzet. Most tehát újra felakasztá régi helyére a becses utitársat, elválhatlan jó barátját minden kerülésben, a kit még akkor sem dobott el, mikor Kassától Miskolczig riasztotta a svaliszér; s ott gyönyörködött benne sok ideig.

Mikor aztán kissé kezdtek elülni öröme jó kedvű verebei, lassankint felriadt benne a veszekedés nagymérgű kakasa. Az áruló jutogatott eszébe.

Micsoda utálatos, háládatlan ember volt ez!

S még ő utoljára is eltette emlékül a jó ötforintos kalapjával kicserélt kalámbriáját.

Gyere elő kalámbriai!

Kikereste azt most szekrénye titkos rejtekéből s letette maga elé az asztalra s levette felső-öltönyét, s felgyúrve ingujjait, tartott hozzá ilyen szép beszédet:

— Hát te áruló gézengúz! Hát te kifordított lelkű országkerülő. Így mentél te árulkodni az ellen, a ki téged táplált, rejtegetett, felruházott. Te háládatlan, utálatos pöfeteg! Engem akartál te elúsztatni úgy-e? De nem kaptál «piros csizmát» érte! Látod, gyalázatos. Azért is ott van a puska! Rosszat akartál tenni s jó lett belőle. Látod úgy-e, te ma itt, holnap ott csaló.

Meg akartál rontani úgy-e, de emberedre akadtál, Isten nélkül való, azt mondhatom.

És itt neki esett ököllel a kalapnak, elkezdé azt kegyetlenül dögönyözni; s miután laposra verte, két markával minden képzelhető alakba összegyúrta, végtére pedig földhöz vágta s sarkaival meggázolá.

— Nesze! Nesze még ez is! Ez is a tied! Nesze istentelen. Piff, puff. Így ni!

Csakhogy kitölthette rajta boszúját kedve szerint.

A cselédek azt hitték odakünn, hogy Kampós uram valakinek kigázolja a lelkét most s mikor már igen nagy volt a küzdelmi zaj, benyitottak az ajtaján, hogy elválaszszák a küzdőket egymástól.

Kampós uram meg nem zavarodva emelé fel a kalapot s kielégített vendetta önérzetével nyujtá azt át a vasvillahordozó hetesnek.

— Itt van! megdöglött már. Vigyétek; szúrjátok fel egy póznára, tegyétek ki a borsóföldre — madár-ijesztőnek!

Azzal letörlé homlokáról a verejtéket, nagyot fujt, s ingujjait legyűrve, felölté kabátját és megnyugodott.

Ankerschmidt lovag pedig azalatt otthon tartá a kegyetlen autodafét. A szigorú családi hadi törvényszéket, melynek, mint fentebb is érintve volt, csak egy paragrafusa van: az egyik parancsol, a másik engedelmeskedik.

Eliz kisasszony idézve volt a hadi törvényszék elé a lovag úr magánszobájába.

Rettenetes ítélő-terem az; kegyetlen elnök, hidegvérű ülnökök, megvesztegethetlen közvádlo és hidegvérű végrehajtó bíróság: mindez egy személyben Ankerschmidt lovag maga.

Nagyobb ünnepélyesség okáért négy gyertyát gyújtott meg az asztalán, s az ott közszemlére kitett halálófot különösen előtérbe állította. — Két pisztoly is volt az asztalra téve, s kardja még folyvást oldalára volt kötve.

Nagy léptekkel járt fel s alá: erősen kigondolta, hogy mit fog elmondani neki.

Eliz benyitott az ajtón, s tánczolva szökelve sietett atyja elé.

— Eliz kisasszony! dörgé a lovag, maradjon ott, a hol áll. Le a kézzel! Ma nem tréfálunk.

Azzal ő maga leült az asztal mellé.

— Ön — bírāja előtt áll.

Eliz kisasszony kecses pukerlival jelzé, hogy érti.

— Ne mosolyogjon! Ezer villám. Ez nem tréfadolog. Tudja-e ön, honnan jövök én most?

— Vallja meg!

— Mennykőt! Még én valljak neki? Én Garanvölgyi úr házánál valék. Tudja-e ön, miért?

— Hát hiszen szabad volt papának odamenni.

— Nekem igen is. Ki mondja azt, hogy nem? De miért mentem oda? Mert ön levelet küldött neki.

— Hát ezt már ki árulta el? Oh az az ostoba Gyuszi. Mindjárt megránczигálom a fülét.

— Itt marad ön! Mit írt ön abban a levélben?

Eliz egyet vont gömbölyű vállacskáján.

— Hát mit irtam? Tudattam vele, hogy vigyázzon magára, mert árulkodnak ellene, s ha valami rejtegetni valója van, jobban dugja el.

— Lánzos mennykő! De hisz ez árulás! Ön családi titkokat árult el!

— Ezek az ő titkai, nem a mieink.

— Csitt! egy szót se többet.

— Hát ne kérdezz tőlem többet.

— Hallgatás! kiálta Ankerschmidt lovag, nagyot ütve öklével az asztalra. Teringettét! Meg fogom én mutatni, hogy idehaza én parancsolok.

És e szavaknál baljóslatú mozdulatot tett kezével a drótcsovű pisztolyok felé. S csakugyan megérte azt a diadalt, hogy négy másodperczig oly mély hallgatást idézett elő, melyben a légydongás is hallható volt.

Eliz négy másodperczre megszűnt mosolyogni, fejét

illegetni és fecsegni, s e négy másodperczeni komoly hallgatás alatt olyan szép volt, összevont szája oly parányi, bámulóan felnyilt szemei oly ragyogók.

Ez ünnepélyes csend alatt Ankerschmidt felállt helyéről nagy elszántsággal és hidegvérrel, szigorú márványarczczal tekintve le Elizre.

— Hát — rosszul tettem? rebegé kétkedve a leányka.

— Csitt! — Eliz kisasszony. Ön főbenjáró bűnt követett el. Ön benső titkokat árult el az ellenséges tábor előtt; ha ön katonám volna, én önt e vétségeért főbelövetném.

— Es minthogy leányod vagyok, tehát megcsókolsz érte! vágott bele nevetve a pajkos gyermek s a másik perczben már ott csüngött a kérlelhetetlen bíró nyakán, ki szitkozódott, morgolódott, hanem utoljára is azon vette észre, hogy keblére ölelve tartja az elítélendő gonosztevőt, s megcsókolgatva két piros orcáját, azzal az intéssel bocsátja el, hogy csak máskor is «legyen mindig jó».

V.

(Hogy jut az ember a legelső kanászkalaphoz?)

«Nem adnám száz forintért, hogy semmim sincs!»

Ugyan ki találta volna ki ezt a paradox mondást, ha nem magyar ember?

Pedig igaza van.

Neki nincsenek szövőgyárai, mik egy amerikai háború által gyapot nélkül hagyassanak, neki nincsen kereskedése, a mit a világesemények tönkre juttassanak, neki nincsenek féltett üzletpapirjai, a mikért a tuileriák újévi köszöntőit s a londoni börzetelegrammokat remegéssel várja, neki minden gazdagsága az istenadta föld.

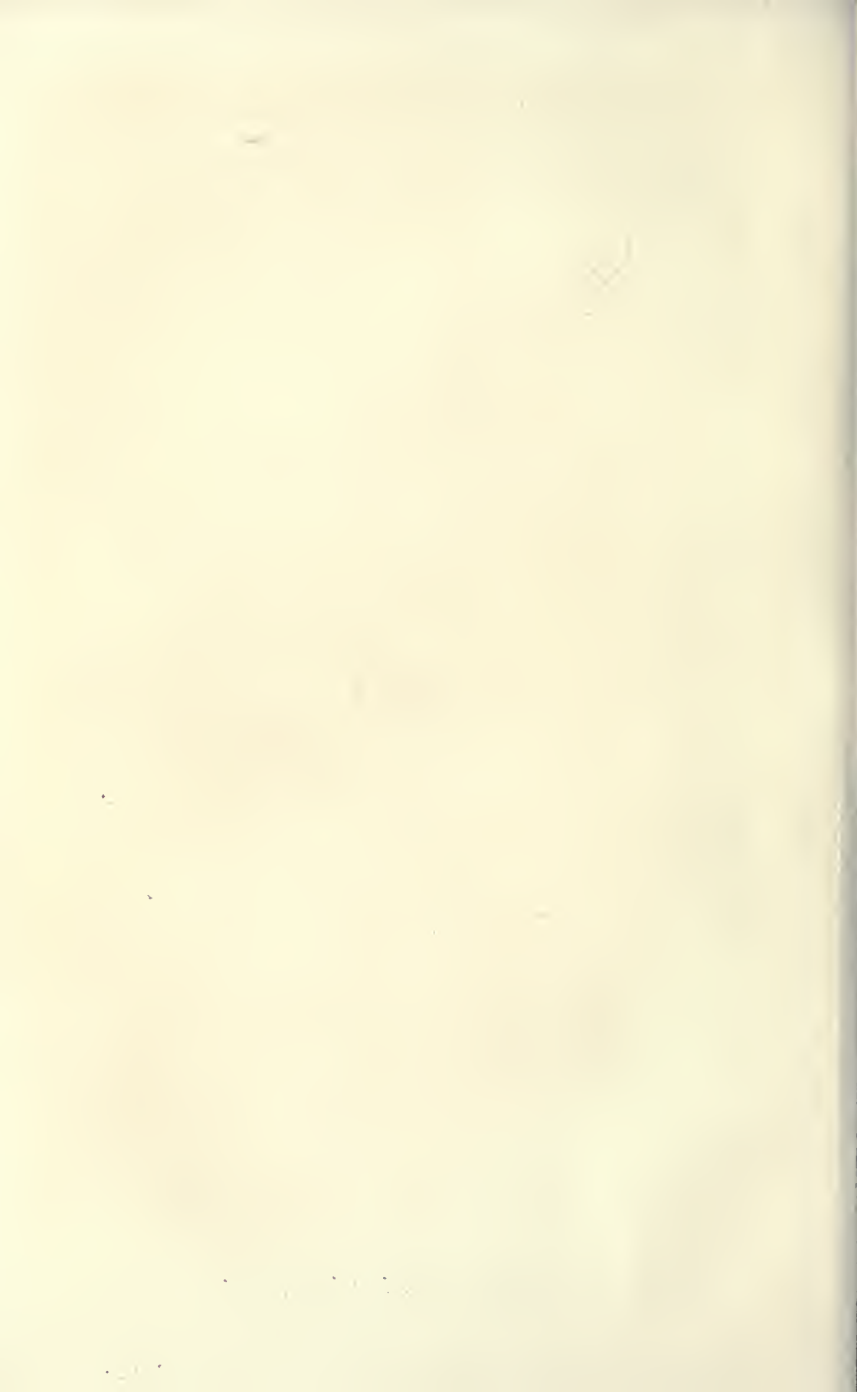
Az igaz, hogy biz ezzel igen «földhözragadt» úr az ember, de egyébhez azután nincs is nagyon ragadva. És végtére, ha az egész esztendei aratást mind elvesztette is, ha úgy maradt is, mint a fárul leesett fiaveréb, másik esztendőben megint csak kikel az új vetés; s ha egy évben mosolyog az ég a földművesre, jó termés van, kiheveri a multak veszteségeit s megint csak ott van, a hol volt.

Egy ilyen mennyei mosolygás alatt ért esztendő volt az 185*-diki, a gabona szépen ígért, a repcze is jól beütött, ez a megfordított uzsorása a magyar embernek, a ki ezeres kamatot fizet a kölcsönadott tőkéből.

Hozzá még azon szerencse, hogy éppen ez időtájon a világ nagy urai jónak találták egymás mulattatására egy kis szomorújátékot rendezni, a mi a termények árát fölrugatta.

Ott csüngött a kérlelhetetlen bíró nyakán.

— No, ha a repczét hiba nélkül betakaríthatjuk, akkor megint «eb ura a fakó!» Nem lát bennünket több hitelező.

E szókkal vigasztalá meg Garanvölgyit Kampós uram, egy nyári délután izzadtan térve meg a rétről, hol épen a szénagyűjtést végezteté, a mi után rohamlépésben következik a repczetakarítás.

— Mennyire számíthatunk? kérdé Garanvölgyi.

— Lesz avagy tízezer mérőcske. Vendelin pátronus két akkora táblán, nem hiszem, hogy nyolcz ezeret arasson. (Vendelin pátronusnak hűtta Kampós Ankerschmidt morva jószágigazgatóját.)

— Miért?

— Mert nem hallgatott rám, mikor mondtam neki, hogy vesse el jókor a repczét. Azt mondta, hogy azt jobban tudja ő, mert könyvből olvasta. Aztán szakkermentirozott, mikor látta, hogy a földi bolha mind neki esik a vetésnek. Hahaha! Valahányszor összejött velem, mindig szidott, hogy tudok valami babonát, a mivel elküldöm a magunk vetéséről a férgeket s az övékére utasítom. Mondtam neki, hogy ő meg küldje őket mi hozzánk vissza. A féreg persze mindig a fiatalabb vetést keresi.

— Hát hogy lehet ennek örülni?

— Mikor olyan nagyra van a maga tudományával! Mindent jobban tud ő. Majd ő mutatja már meg, hogyan kell aranyat csinálni.

— Hanem hát csak intézkedni kell, hogy a dolog idejére minden rendében legyen.

— El van az már végezve, tessék megnyugodni féltőle. Ma este beszélek a tiszteletessel, hogy a jövő vasárnap egy kis napfényért imádkozzék, s holnap paszulyt főzetek, hogy kiürüljön a tál.

(Elárultam, hogy a magyar ember oly tudatlan és babonás, hogy mikor kedvencz étele van az asztalon, azzal az indokolással szokta magát és vendégét rábiztatni a fogyasztásra, hogy «ha üres lesz a tál, holnap szép idő lesz». Adatok barbár létünkhöz.)

A kik valaha gazdaságot láttak, tudják, micsoda mozgalmasság az a takarítás; cseléd és gazda korán kel, későn fekszik; napszámost, részredolgozót nagyon megbecsülnek, konyhában üstökben fő a drága étel, a mit pontosan kivisznak utánuk déli harangszóra; ember és állat izzad és siet; kasznár, tisztartó alig ér rá pipára gyujtani.

Nem így van ám az a műveltebb világban.

A hol sok az ember, válogatni lehet a munkásban öt garasért: aztán vannak arató, cséplő, szénagyűjtő gépek.

Három-négy ember egy nap alatt levágja, behordja, kicsépli, fel is méri, a mivel az «óhitű» táblabíró egy hétig tábor-sokaság mellett birkózik; még sem éri végét.

Például Ankerschmidt lovag gazdasága mindjárt oly remekül van berendezve, hogy az egész függetlenné van téve a napszámosoktól.

Maxenpfutsch Vendelin, a lovag jószágának igazgatója, igen tudós férfiú volt, Ankerschmidt pénztára pedig eléggé győzte a tudományos kísérleteket.

Mikor Kampós uramnak legjobban izzadt az üstöke, az inspektor úr porcellán pipáját akkor próbálta ki legkényelmesebben verandája alatt ülve, s szürcsölgetve mindennapi theáját. Kövér vizslája a pad alatt hevert, kiöltött nyelvvel lihegve; a puská a szegletbe volt vetve; meleg idő ez nagyon — fürjezni. Egyéb dolog meg nincs.

Egy öreg paraszt jön be az udvarra, s kérdezősködik a legalsóbb cselédnél, hogy merre van az inspektor úr. Az mutatja neki, hogy ott ül a hüsön s theát iszik.

A vadember szépen leteszi a kalapját a nyitott veranda lépcsőjére s beköszönt egy jó szívrű «adjon Istennel» az inspektor úrhoz. Talán bizony beteg? hogy herbatéát iszik; jó is biz az, mikor az embernek hasrágása van, kivált — a friss bodzavirág.

— No, mit akar kend? mondja röviden! riad rá az inspektor.

Persze, mintha az nem sorjában jönne.

— Hát nemzetes uram. Én, meg a pajtásaim innen a szomszédból valók vagyoonk; innen a palóczságból, de mi nem vagyoonk palóczok, mert mi kálvinyisták vagyoonk, csak egynehányan vagyoonk pápisták, a többiek lutyéránosok.

— Hát mi nekem ezzel a bajom? kérdi erre bámulva az inspektor.

A jámbor vállat von.

— Nem tudom biz én. Nem vagyok én tilógus. Tán a nehézség töri?

— Mit akar kend? rivall rá az inspektor.

A vadember nem hagyja magát kihozatni a sodrából s csak folytatja szépen.

— Hát, hogy épen tizennyolczan volnánk, aztán huszonkét lóval volnánk, aztán mindenikönknek van magának kaszája is, vellája is, meg gereblyéje is.

— De hát az ördögbe is, mi közöm nekem ahhoz, hogy kentek hányan vannak lovastul, s mijük van?

— No, mert csak azért, hogy hétfőre verradóra, ha lsten megéltet, lekaszálnók a tekintetes Garanvölgyi uram ő kegyelme repczeejét, szombatig be is hordhassuk, ki is csépelhessük. — Azután másik hétfőhöz egy hétre kezdünk csak az árpához, azután a buzához, hát közbe maradjon egy egeesz hét, a mikor csak fogunkat piszkálnók.

— Hát piszkálják kentek; bánom is én.

— Mondok, hogy Garanvölgyi tekintetes úrnak a repczéje jobban meg volna érve, mint a tekintetes Akkorsincs úré, annak a kaszálása egy héttel utóbbat következhetnék.

— Nos aztán?

— Hát mivelhogy már a Garanvölgyi tekintetes úr aratóját felvállaltuk, hogy egy izzadsággal majd a tekintetes Akkorsincs úrét is letakarítanók.

— Hát napszámot keresnek?

— No már — kit így, kit úgy. Széna, repcze napszám; rozs, buza, arató-rész; a napszám ötven garas, egy meszely pálinka, két itcze bor minden fejre, reggel szalonna, kenyér, délben főthús négy galuska vagy tokány; este kétféle, az egyik hús; ozsonnára füstölthús vagy aludt tej; a kalapoonk mellé egy csinált virág; a mi meg rész, hát az minden kilenczedik mérő a gar madából a mienk.

Maxenpfutsch Vendelnek kialudt a tűz a pipájában e hallatlan beszédre! Ez a kópé, úgy látszik, hogy őt bolonddá akarja tartani.

Amaz pedig még folytatta volna a szövetség praeliminariáit, de inspektor uram nem vette tovább tréfára a dolgot, hanem felugrott a padról, odaugrott az alku-dozó félhez, megkapta a mándli-gallérját s egyet pöndörített rajta.

— Eltakarodol innen, semmirevaló betyár. Azt gondolod, bolonddal van dolgod! Majd adok én neked háromszor ebédet egy nap, csak még egyszer ide gyere.

Azzal ellökdöste onnan; a kalapját is utána dobta. A vadember pedig ment szép phlegmával.

— Jól van, jól, no. Megyek én magamtool is, csak azt mondják, hogy nem kell. Elmegyek én. Azért nem kell az embernek az apja lelkét szidni! Csendes jóczakát kívánok.

— Ha még egyszer ez a szemtelen ember ide vetődik, ki kell dobni a kapun! parancsolá az inspektor a cselédeknek. Ilyeneket merni nekem magamnak mondani. Mintha én most tanulnám először, hogy mi az ára egy parasztnak.

Attól azonban felesleges volt tartania, hogy még egyszer az a paraszt visszajőjön az udvarába, mert azt ugyan marczipánnal sem csalogatnák többé oda vissza.

Vendelin úr egészen biztosítá magát mindennemű parasztszarolás ellen.

Volt az uradalomnak annyi cselédje, hogy az maga egy kis divisio; aztán volt egy pompás aratókaszálgépje, melyet ő maga rendelt meg Bécsben, s mely a próbakaszáláson padlósima földön két percz alatt leborotvált egy boglya árpát. Mi lesz ezzel azt a néhány száz hold repczét leteremteni!

Garanvölgyi kaszásai már az ötödik napot izzadták a hétben. Vendelin úr pipázva engedé őket fáradni s előre sietni, mint a jófutó nyul a tekenős békát a méseben. Hatodik nap ő is kiszállt a síkra.

Hat ökör vontatta ki, egészen e célra készült lapos keréktalpú szekéren a kalászvágó szörnyeteget. Tizenkét ember izzadt vele, míg beállítá a barázdába. Az volt a szerencse, hogy addig semmije sem törött el.

Két okos, kitanult és nagyerejű mecklenburgi lett a gép elé fogva, tudományáról és lelki nyugodtságáról hirhedett faj, a kiben meg lehet bízni.

Már most tehát rajta!

A gép megindult általános hurrah-kiáltás mellett, a kerekek gyönyörűen forogtak, a motollák pompásan kalimpáztak, a hengerek fogai szabályszerűen kattogtak, s az egymásba kapó ollóvasak sicczegtek hatalmasan a szalmaszálakon. Öt percz alatt le volt borotválva egy akkora szalag, a mekkorát egy ember egy nap alatt kaszálna le.

A fordulónál a gépet kísérő öreg béres (pardon! — Altknecht) Konrád, kit Csaszlauból hoztak ide, fejét megvakarva a kalap alatt, így szólt az igazgatóhoz:

— Kegyelmes uram, ez a masina olyan jó masina, hogy nemcsak lekaszálja a repczét, de itt mindjárt helyben ki is csépli, meg is őrli.

Vendelin úr utána nézett. Ennek bizony igaza van. A ménküadta gép egészen másképp dolgozott Hietziegben a padlón, mint itt a tarlón: ott is levagdalta ugyan az árpának a fejeit, de a repcze bugáit meg épen kifejti. Ennek nyomában nem fognak egyebet gyűjteni, mint szalmát.

Vendelin úr meg akarta mutatni, hogy ért a mechanikához; elővette a kalapácsot, a csavarkulcsot megtárgtatta, megütögette a kerekeket, megolajozta a tengelyeket. No, már most mehet.

A furfangos gépnek pedig az a sajátságos belszervezete volt, hogy minél jobban tágultak a metsző hengerai, a jármű kerekei annál sebesebben neki indultak, s ha olyankor aztán az a bolondos kettős golyó ott a korongpergettyűn elkezdett körülforogni, akkor azután ment az a gép magától még azontúl is, ha a lovakat megállították.

És épen valami lejtő következett. A gép természeti súlyánál fogva elkezdett sietni, minél fogva a két mecklenburgi egyszerre azt vette észre, hogy nem ők húzzák a szekeret, hanem az tolja őket. A mecklenburgi pedig, a milyen csendes, okos faj békés előre haladás korszakában, ha egyszer rendkívüli körülmények közé jut, épen olyan haragos. Az első lökés után neki lódult először az egyik, azután a másik s vitték sebesen lefelé az ördögmalmot.

— Állítsd meg! ordítá, gonoszat sejtve, Vendelin úr, de már későn volt. A gépet és lovakat kísérő négy ember négyfelé hullott az első pillanatban; maga Konrád béres erős legény lévén, nagy biztában megkapta két kézzel a súlykereket, az aztán feldobta őt a levegőbe, mint egy macskát, s elhajítá tíz ölnyire a repczébe.

Azzal aztán a neki szilajult masina és lovai elkezdtek egymással versenyt futni; a rúd ketté tört, a gép a két paripa közé furakodott, mint egy harmadik nyargaló, pokoli berregéssel dühítve a szilaj állatokat; úgy, hogy csaknem egyszerre értek el az akadályhoz, a lejtőt bevégező garádhhoz, tán a gép még egy fél lófejjel hamarabb jutott oda; s minthogy ő végre az akadályt átugrani nem tudta, ott megfeneklett; a hol aztán tétlen hevervén, a két hozzá istrángozott versenytárs által kegyetlenül összerugdaltaték.

Mire segítségére siettek, már akkorra egypár foga

hiányzott. Ezt ugyan rögtön vasutra lehet tenni s visszaküldeni Bécsbe ahhoz, a ki csinálta, hogy készítsse el újra.

Hanem már most mi lesz a kaszálással?

Nincs más mód, mint neki vetköztetni minden embert; inast, vadászt, liberias legényt, kaszát adni a kezébe, próbálja meg, tud-e «mezőt borotválni»?

Ment a munka, a hogy mehetett: csősz, vadász, lovászhajlény, kocsis, szakács egymás kezéből szedte ki a kaszát, hogy kisegítse a csendes földmivelő szolgaszemélyzetet. Elv volt, hogy azért a parasztra még sem szabad rászorulni.

Most engedjük őket izzadni s beszéljünk egy kissé másról.

Ankerschmidt mindenből azt válogatta, a mi legjobb. Neki voltak szarvnélküli tehenei, mindennap tojó tyúkjai és hat mázsára meghízható sertései. Ezeket ő maga hozta Angliából, yorkshirei fajból. Azóta felszaporodtak vagy negyvenre. Soha meg nem öletett és el nem adatott belőlük egyet is.

Képzeltetni, hogy ezeket a nagy urakat nem terelték ki a csürhére, mint más szegény ember malaczeit. Ezek nem jártak a makkra, hanem külön palotájuk volt építve a vadászlak mellett; márványmedenczéből kaptak szakácsfőzte ebédet, vacsorát; két ór állt szolgálatukra, meg egy állatorvos, mindhárom fel volt fegyverezve szuronyos puskákkal, hogy netalántán vakmerő szándékkal közelítő zsiványok ellen megoltalmazza a disznókastélyt, mely azonkívül is magas kőfallal volt körülvéve.

Mennyire kegyelték a mankusokat, abból is kitetszik, hogy a beütött repcze-veszedelem alatt az ő három gondviselőjük nem kényszerítettet a kaszás népfölkeléshez csatlakozni, a hová pedig a fáczányos kerülőit mind elhajtották.

Hát mikor a legjobban folyt a repczekaszálás, egy szép reggel nagy ijedten jön a tisztikra Kristóf, az

egyik disznó-őr, jelentve, hogy az éjjel, hogyan, hogyan nem? Ő meg nem foghatja: tizenkettőt a sertés-urások közül elloptak. Mind egy éves úrfiak és kisasszonyok voltak, a legkisebb lehetett két mázsa; ő nem képzei, merre vihették el, mert a kapu lakattal volt bezárva, s ha a kőfalon emelték át, hát akkor három közül valakinek csak fel kellett volna ébredni a nagy ordításra, mert ezek nem oly kisasszonyok, a kik némán engedjék magokat megszöktetni.

No, ez nagy eset!

Maxenpfutsch mindjárt ment e Jób-hírt feljelenteni Ankerschmidtnek.

Ankerschmidt maga is haragra gerjedt. Akármijét lopták volna el, csak a yorkshireieket ne! Ez volt a gyöngéje. Ezt nem fogja elengedni! Elő kell nekik teremteniök a föld alól is. Azért van rend és törvényszék az országban, hogy ily vakmerő tett büntetését elvegye.

Rögtön üljön lóra egy lovász-legény s vigye be a székvárosba ezt a levelet doktor Grisáknak, melyben körülményesen le van írva a tényállás, s kéretik a hivatalos eljárás minél előbb. A doktor ne kimélje a költséget; a tetteseknek meg kell kerülniök.

Másnap négy fegyveres csendőr jelent meg a kastélyban, Bräuhäusel kerületi biztos úr írott parancsával, melyben elrendeltetik, hogy terhes gyanú következtében a három disznóőr menten a törvényszék elé felkísértessék vallatás végett.

— Oh, ezek nem tették azt! bizonyozott Ankerschmidt. Régi hű szolgálaim. Csak kérem minél előbb hazaereszteni őket.

Hanem már most a yorkshirei telep őrizetére három vadászt és csőszet kellett kifogni a kaszálásból. Ennyivel kevesebben lettek.

Másnap újra kijött a négy csendőr. Bräuhäusel úr azt rendelé, hogy miután a kondások nem akarják a büntényt magukra vallani, a bíróság kénytelen a vadászokat is szembesíteni velük.

Tárkli közben.

Már most tehát a vadászok is beszóllítottak.

— De csak ereszsziek őket hamar haza, mert itt szükség van minden emberre! riadozott reájok Ankerschmidt.

Csak tessék várni.

Ismét másnap rendesen ott volt a négy csendőr Bräuhäusel úr rendeletével, miszerint a vadászok sem vallanak semmit, szembesíteni kell velük a csöszöket.

— Jaj, de így önök minden emberemet elviszik, pedig nekem nagyon kellenek itthon.

Nem tehettek róla. Biz azoknak el kellett menni.

Pedig hát azok sem vallhattak semmit, mert azok is ártatlanok voltak, mint a kifejt tej.

A repczében napról-napra kevesebb kaszás maradt, már csak a rendes béresek dolgoztak! Egyszer azután azokért is kiküldött Bräuhäusel úr, s bevitette valamennyit a városba. Persze, hogy azokat is confrontálni kellett a többivel.

De már erre elkezdett Ankerschmidt szakkermentirozni. Ez már sok! Ez már rettenetes! Ilyen munka idején! Mit gondolnak azok odabent? Feliben marad minden munka. Több belőle a kár, mint a haszon.

Egy szép reggel aztán felrendelték minden kocsisát, lovászát, inasát, azokat is bentartották mind. Nem maradt neki más, mint Vendelin úr, meg a kis Gyuszi. Már most maga őrizhette, takaríthatta, táplálhatta összes állatait, mintha valami amerikai prairiebe telepedett volna le, hatszáz angol mérföldre az utolsó emberlakta földtől.

De holnap csak haza eresztik őket?

Ha holnap nem, hát holnapután.

Biz elmúlt ott egy hét is, még sem került vissza senki.

De már magunk is nézzünk utána, hogy mit csinál Bräuhäusel úr és dr. Grisák ennyi tengerideig.

Legbizonyosabban megtaláljuk őket Bräuhäusel úr lakásán mindennap délután három órakor. Ilyenkor, ha

csak fogfájás nem gátolja, doktor Grisák rendesen el szokott látogatni Bräuhäusel úrhoz, a midőn aztán rendelkezésére áll egész esti hét óráig, a midőn is az ügyvédi információk háborítatlanul folyhatnak. Az egyes tárgyak közötti időszüneteket e mellett igen czélszerűen pótolják ki figyelemébresztő tárklijátszmákkal.

Bräuhäusel úr szenvedélyes tárklijátszó. A kit egyszer megfogott, az aztán az ő foglya, az meg van kötözve, az le van lánczolva, az el van ítélve, ennyi meg ennyi esztendei tárkli-sánczmunkára, legkevesebb kilátás nélkül a megszabadulásra. Doktor Grisák önként vetette magát alá ezen rabságnak.

Mert tudni kell azt, hogy nincs viszony oly mélyen gyökerező, nincs barátság oly szilárd, nincs szerelem oly plátói, mint a tárklijátszás viszonya, barátsága, szerelme a játszótárs iránt, — kivált az olyan iránt, a ki mindig vesz.

A szerelmes ifju nem várja a légyott óráját oly nyugtalanul, mint szokta várni Bräuhäusel úr doktor Grisákot, mikor már a három óra közelít, s ugyan el legyen látva doktor Grisák igaz és nem való adatokkal, amikkel kimentse az alibit, ha egy órával későbbben talált érkezni; ha pedig egész délutánt el talált mulasztani, ahhoz épen orvosi bizonyítvány szükséges.

Tárkli közben aztán lehet a peres ügyekről is értekezni.

Legkivált alkalmas idő erre a kártyakeverés alatti időköz.

— Tetszett a vizsgáló bizottmányt kinevezni a tisztai zsilip tárgyában?

— Igen. Ön képviseli ott az építő mérnököt. A bizottmány tagjai azok, a kiket ön választott. Terz!

— Meddig?

— Csak kilenczig.

Doktor Grisáknak quart volt a kezében, de nem rontotta el játszó társáét.

— Nem hiszem, hogy sok haszna legyen Schmerz mérnöknek azon a zsilip-építésen.

— Miért?

— No, a hogy a vállalat szabályozva van. Ezer tölgyfa-czölöpöt leveretni, minden czölöpnek három öl négy láb hosszúnak kell lenni, egy ölre négy lábra a földre leveretni; minden czölöpre száztizenkét ütest tetetni a kallósúlyokkal; alig hiszem, hogy a vállalkozó a napszám és anyag drágasága mellett, el nem számította magát. — Hát ön aduttokat hajigál el?

— Úgy? nem vettem észre; de hátha a vállalkozó száztíz helyett csak harminczat üttet a czölöpökre?

— Hát akkor két ölnyinél több kimarad a földből. Ön eldobja a vörös alsót, pedig abból a színből még egyet sem láttam.

Ott volt biz az heted magával doktor Grisáknál, de nem «beszélt belőle».

— Vagy pedig két ölnyi czölöp kimarad a földből, de a föld alá megy le kevesebb.

— Ah, ez is igaz. Lám, lám! Erre ki gondolt volna? A bizottmány csak azt tudhatja meg, hogy mennyi áll ki a földből, de azt nem, hogy mennyi ment le, s így egy harmadrészt még az anyagszereken is megtakaríthatni.

Ezen mindketten jót nevettek.

— A munka így is eltart tíz-tizenkét esztendeig; akkor pedig, ha újra kell is kezdeni, ki veszi az embereket elő?

— Igaz. Adutt! no még egy adutt! Ide azzal a tizes-sel! Az utolsó ütés is az enyim. Kivagyok! ön, barátom, mattsba maradt.

— A kakukba is! Mindenre vártam, s semmi sem jött meg.

— Tessék osztani.

Új játszma kezdődött. Bräuhäusel úr sorsával eléggülten szippantott burnótos szelenczéből s felszedte kártyáit.

— Fatál; ilyen kártyákat osztani magamnak; csupa hetes meg nyolcas.

— Kinőheti az még magát. Biztatá őt a doktor juris, kinek az első osztásra négy kilencz akadt a kezébe, az egyiket mindjárt kihíttá, a nélkül, hogy a 150-et felírná.

— No, no; kár a 9-eket elhajigálni.

— Nekem soha sem jönnek meg. — Vajjon az értesítés felment-e már a befogott Garánvölgyi Aladár ügyében?

— Oh igen. Minden hozzátartozandókkal együtt. Ugyan kérem, mi volt az első ütés?

— Tessék valamennyi. Straff levelei is felmennek vele?

— Természetesen, természetesen. Azok a legterhelőbbek. Terz von ober! Jó?

— Nagyon jó.

— Vajjon mi érdeke lehet Pajtayné asszonynak abban, hogy Garánvölgyi Aladár úr mind végig kiülje a büntetését?

— Azt én nem tudom. Pajtayné az én kliensem. Ő így kívánja tőlem s én így működöm. E szerint Garánvölgyi Aladár nem jut a kibocsátandók közé.

— Terz major! Bizonyos lehet ön felőle. Straff nagyon gonosz dolgokat fedezett fel.

— S azt nem tudja senki, hogy ki az a Straff?

— Bellus musicus. Nem tudhatja azt senki. Ön elhányt négy kilenczest.

— Persze; nem vigyáztam rájuk. Azt hiszem, hogy sértett hiúság, vagy szerelemféltés dolgozik az ifjú özvegynél.

— Az ménkü dolog. Hanem azt bámulom, hogy ön az utolsó kártyát rám hagyta. Most ezzel négy alsóm van.

— Ejnye teringettét! Egy ütés az enyim, a többi odavaló.

— Ön megint elvesztette a partiet.

— Ma különösen szerencsétlenségem van.

— Játszunk még egyet?

— A legnagyobb örömmel.

Bräuhäusel úr ismét osztott.

— Apropos. Az öreg Ankerschmidt írt ma nekem. Tizenkét yorkshirei sertését ellopták a fallal körülkerített udvarból.

— Mennyköt? Azok ügyes ficzkók lehettek.

— Az az ideája van az öreg úrnak, hogy szeretné megtudni, kik lopták el.

— Különös kíváncsiság.

— Rám izent, hogy adjam be a keresetlevelet a vizsgálat elrendelése végett.

— Ötvenöt, hatvanöt, hetvenkilencz. Az öné 82. Itt van a keresetlevél?

— Dr. Grisák nyult a zsebébe s előadta a «felzetet», míg Bräuhäusel úr osztott.

Osztás után bele tekintett Bräuhäusel úr a keresetlevélbe, s figyelmesen látszott elmélyedni benne.

— Kedves barátom uram, itt hiba van.

— Mi lehetne az?

— A bélyeg nem elegendő.

— Az lehetetlen. A 12 sertés 30 frtjával számítva 360 frt, a bélyeg 400 frtig való.

— Épen ebben van a tévedés. Yorkshirei sertésekről van szó; azoknak az ára legalább 40 frt. Ez tesz 480 frtot. 400 frton felül a bélyeg még egyszer annyi. Én kénytelen vagyok önt háromszoros büntetésben elmarasztalni. Fizet felül két frtot.

No, iszen azt a játszmát el is vesztette aztán Bräuhäusel úr, még pedig úgy, hogy mattsban maradt. Nagy tévedés volt tőle azt hinni, hogy a doktor juris maga fizesse a bírónak a bélyegbüntetést, mikor kezében van a kártya.

A végszámadásnál mégis kilencz forintot fizetett Bräuhäusel úrnak.

— Kérem az Ankerschmidt ügyét rögtön tárgyalatni, mert az öreg úr nagy lármát tud csapni.

— Ismerem. Majd elveszszük tőle a kedvét. Csak bízza rám. Hanem holnap pontosabban eljőjön aztán. Ebéd után itt leszek.

Doktor Grisák a tartlizásból hazatérve, első dolgának tartá költségkönyvét elővenni s különböző litterák alatt a napi költségek közé feljegyezni:

«Ügyvédi informátióért a bíróságnál 9 frt» Schmerz mérnök úrnak.

«Ügyvédi informátióért a bíróságnál 9 frt» Pajtayné asszonynak.

«Ügyvédi informátióért a bíróságnál 9 frt» lovag Ankerschmidtnek.

No, azt bizony ne gondolja senki, hogy ha a doctor juris a pörfelei kedvéért elhányja a négy felsőt a kezéből, mikor a kerületi biztossal játszik, hát hogy azt senkinek sem szükség megtéríteni.

Másnap ismét így folyt az értekezlet, azzal a lényeges változtatással, hogy Bräuhäusel úr délelőtt valami kedvezőtlen végzést találván doktor Grisák egy ügyében hozni, ezúttal általa kegyetlenül megtromfoltatott.

Persze, hogy a mai nap «defect»-jét ezúttal ő írta be «Expens-Notái» közé Ankerschmidt lovag részére, mint nem tudom én hányadik «Diätenklasse» illetményét. Már itt bizony akár doktor Grisák, akár Bräuhäusel úr veszt, azt Ankerschmidtnek kell megsínyleni.

Igaz ugyan, hogy az utolsó játszma vége felé kezdett szó lenni a yorkshireiek felől is, meg a behozatott tanukról és gyanus emberekről, és hogy ez gonoszul complicált história. A vizsgálatok nagyon soká fognak eltartani.

A bonyolult história pedig napról-napra bonyolultabb lett, minél több tanut hozattak be, annál több felé oszlott a gyanu, minél több protokollumot vettek föl, annál kevesebb nyomra akadtak, és ez alatt Ankerschmidt repceje ott fülhetett kinn a levágott rendben.

Megadta volna már magát Vendelin úr, s capitulationis föltételekkel járult volna a kikergetett parasztok elé! Igért volna nekik dupla napszámot, négyszer ebédet minden nap; még azzal is kínálta, hogy éjszaka is fel fogja őket költeni s megitatja, ha szomjasok.

— Ne lehessen az, felelt a palóczok vezére, el legyünk már szegődve az egész aratásra.

Semmi ígéret nem bírta őket megvesztegetni, hogy csak egy napot szakítsanak el a szegődött munkákból.

A helybeli gazdáknak maguknak is annyi dolguk volt, hogy azokkal szóba sem lehetett állani.

És ezeken az általános izzadás napjain Ankerschmidt minden nap körüllovagolta birtokát s látta a szép megérett kalászokat veszendőbe menni, s számítgatta magában, hogy ha ez még néhány nap így tart, a repczének fele kipörög, lesz rajta húszezer forint veszteség, s ilyenkor aztán áldotta még azt a yorkshirei koczát is, a melytől azok a malaczok származtak, a kik miatt az ő repczéje most takarítatlan áll s azután még más mindenféle koczákat is.

Azt hitte egyébiránt, hogy a védtelen maradt telepből azóta a többit is mind elrabolták már, a hol csak asszonycselédek maradtak meg a háznál. Feléjük sem mert menni.

Csak egy szombaton este vitte annyira a kíváncsiság, hogy Garanvölgyi kondását megszólítsa az utcán, ki az erdőről akkor terelte haza a csürhét.

— Hej, öcsém. Mit hallottál felőle? Nem lopták-e még «mind» el a disznaimat, a mióta a kondások be vannak hívva?

A kondás nagyon megcsóválta erre a fejét, s szűrét félvállra vetve, feddő hangon tanítá az új földesurat helyesebb fogalmakra a szokások felől.

— Mit gondol a méltóságos uram? Hiszen rettentos csúnya zsványság volna az, ha valaki «az alatt» lopna más csürhéjéből, a míg a kondás a «vármegyére van hívva». Nem szabad abból a mankusból egy fiának

se addig elveszni, «a m/g» a kondások odabenn vannak a «Was sagt er» uraknál. Becsület dolga ez, uram. Isten megáldj!

— Teringettét! Nem tudtam, hogy ez «point d'honneur», mondá magában Ankerschmidt, ki kezdte naponkint jobban átlátni, hogy sok új dolog van még a nap alatt.

Hanem a tárgyalások csak egyre folytak odabenn a városban, s Vendelin úr egyre járta a szomszéd falvakat munkásokért és minden este magában tért haza.

A második hét vége felé már egészen kifogyott Ankerschmidt minden türelmi rezervhada. Ez már sok. Ez már kifáraszt minden loyaltitást. Egyik levelet a másik után küldözé doktor Grisáknak, meg Bräuhäusel úrnak; kért, könyörgött, utóbb szitkozódott, fenyegetőzött, hogy felmegy a miniszteriumhoz, sőt még azt a rettenetességet is felemlégeté, hogy kiíratja a dolgot minden ujságba: — nem kell már neki se disznó, se tolvaj, csak a cselédjeit ereszszerék haza. Csak legalább a kocsisait, hogy a már kinnheverő lekaszált repczét behordathassa. Nem használt semmit. Végre a hatodik levelére csakugyan érkezett egy hivatalos pecsét alatti válasz, melyet felbontván, nagy megnyugtatóására olvasá benne, hogy miután hat rendbeli kérvényt bélyeg nélkül intézett a bírósághoz: siessen be rögtön a városba s fizessen hat-szor 45 krajczár pengőt birságul.

Ankerschmidt fogta azt a levelet, ráhába tétette s odaakasztotta az íróasztala fölé, hogy mindig ráláthasson; de azontúl csendesén viselte magát.

Vasárnap következett. Ő nagy komoran ismét kilovagolt árván maradt tarlójára. A láthatár nagyon kezdett borulni, a pittypalatty erősen vert a buzában, minden fűfa érzé, hogy esős idő fog következni.

— No még ez kell. Az egész termés háromnegyede kinn a mezőn boglyába rakva; ha azt az eső kinn éri, vége van; megfűlik, megég, megrohad. Negyven ezer forint esik a sárba. Olyan szépen, mintha csak tárczás-

tul együtt kiesett volna. Ezen már senki sem segjt. Hozzá még az is, hogy a repczetermésre előre szerződés van kötve, nagy bánatpénz mellett. Már most a bánatpénzt is lehet fizetni.

A mint ily méltó aggodalmak közt léptetgetne végig a tarlón, hajtva maga előtt a prücskök ezereit, egyszerre valami ismerős hang szólítja meg.

Felkapja a fejét, s ime Kampós uramat látja maga előtt, ki ugyancsak ügetni látszott, hogy egy diagonalis vonallal eléje kerülhessen a lovagló Ankerschmidtnek.

— Alászolgája méltóságos uram. Ugyan meleg időnk van.

— Nekünk nincs ; mi pihenünk. Hála Istennek, felelt a lovag keserű humorral.

— A bizony. Elég kár az ; már most még eső is talál lenni, pedig bizonyosan lesz, mert az én térdem azt mindig megérzi, a mióta a kassai csatában megütötte a golyóbis.

— Önt is megütötte a golyóbis ? kérdé Ankerschmidt furcsa hangnyomattal, mindjárt Bogumil jutván eszébe.

— Olyanformán ütött meg kérem alássan, magyarázá Kampós nevetgélve, hogy mikor mentünk, hát egy golyóbist leltem az útban ; azt én betettem a csurapém zsebébe, hogy majd elhozom emlékül. A masirozás alatt aztán a nehéz golyóbis kifurta a csurapém zsebét, s lecsúszott a béllésébe, de azt én nem vettem észre. Mikor egyszer aztán szaladni kellett, a golyóbis odalenn úgy megcsapta a térdemet, hogy majd koldussá lettem bele.

— No már úgy lehet, szólt engedékenyen a lovag.

— S azóta a térdem barometrum.

— Így van biz az, de hát ki tehet róla ?

— Hiszen éppen azért jövök a méltóságos úrhoz. Mi éppen tegnap végeztük a takarítást, én beszéltem a tekintetes úrnak a felől, hogy méltóságod micsoda fatális bajban van. Ha még az eső is itt éri a termést, az egész semmivé lesz ; ő aztán azt mondta, hogy az nagy kár volna és parancsolatot adott, hogy a jövő héten, a helyett,

hogy a rozshoz fognánk, álljunk neki a magunk kaszásaival a méltóságod repczéjének, takarítsuk be; aztán meg a magunk szekereivel és béreseivel hordassuk be a már összerakott boglyákat, mert nagy kár lesz bennök. Ha tehát méltóságod elfogadja, a tekintetes úr egész készséggel ajánlotta. Azt mondta, hogy a mi a mezőn elvész, az az egész országnak kár.

Mondott biz az még valami mást is, de azt Kampós uram elhallgatta.

Ankerschmidt lovagnak ezúttal eszébe jutott, hogy lováról lehajolva, nyílt őszinteséggel nyujtsa kezét Kampós uramnak, a mit az, miután meggyőződött róla, hogy nem akar neki tán pénzt adni, el is fogadott.

— Mondja ön meg a földesurának, hogy ajánlatát köszönöm, nagyon köszönöm. És azt is mondja meg neki, hogy Ankerschmidt lovag nem feledékeny ember.

Csak mikor már minden le volt takarítva, érkeztek vissza a városból Ankerschmidt cselédjei, azzal a végeredményével a két heti vizsgálatnak, hogy ezek mind ártatlanok.

Velük együtt megérkezett az esős idő is, igazat adva Kampós uram térdének, és megérkezett egy hosszú ügyvédi és bírói számla, melyet Ankerschmidt lovag szó nélkül kifizetett és senkinek sem mutogatott, csupán annyit jegyzett meg rá Maxenpfutsch előtt, hogy ezen az áron egyenesen Angliából lehetett volna sertéseket hozatni az ellopottak helyébe.

A visszabocsátott cselédséget pedig maga elé rendelve, a következő napi parancsot közlé velük katonás kategorikus rövidezséggel:

«Emberek! Azt mondom, ezután vigyázzatok, hogy valami kár ne történjék. De ha mégis meg találna történni a kár, azt mondom, hogy kegyetlenül titokban tartsátok azt, mert a ki még valaha ki meri beszélni, hogy engem megloptak, azt minden irgalom nélkül elcsapom!»

Csupán Maxenpfutsch úrnak nem tetszett az a be-

széd. Jól van. Ha a lovag úr ilyen sottiseokat mond: ő magánbuzgalomból veti magát az elejtett tárgynak utána s majd megmutatja, hogy azért is elő kell kerülni a veszteségnek. Persze a bíróságnál minden feszesen megy; de azért van itt a csendőrség; azokkal ő jó ismeretségben van. Szépen, minden zaj nélkül majd nyomra kerülnek, csak egy kis kitartás kell hozzá. Egy pár erdőn lakó embert is meg lehet vesztegetni, hogy színleg értsen egyet a zsványokkal s azután adja kézre őket. Ez nagyon furfangos dolog.

A siker nem is soká hagyott magára váratni. Egy este beállt az inspektor úrhoz egy derék szál férfiú, tisztességes jámbor arcocsal, szép fekete bajusza, hátra-simított haja, csinosan megborotválkozva, egyébiránt rendes ezüstgombos kék pruszli rajta, s tulipánokkal kivarrt kurta szűr a nyakában, melynek csatjáról a rézsodronynyal kivert szilvafanyelű kurta fejsze csüggött alá, karjára pedig az ólmos cifrázattal ékesített nyelű kanászostor volt feltekergetve. Az egész alakon látszott, hogy ez valami igen rendes uraságnak jó kondícióban tartott cselédje.

— Jó estét kívánok a nemzetes úrnak.

— Jó estét bátya. Mit akar kend?

— Egy pár szót akarok szólni azok végett az elveszett jó zsírból való sertések végett.

(A yorkshirei prædicatumot igen okszerűen értelmezé így, természetesen okoskodva, hogy ha az emberek között az előkelő származásút «jó vérből való»-nak nevezik, úgy a disznók között az arisztokraták bizonyosan «jó zsírból való».)

— Tud kend valamit felőlük? Tessék leülni ide a kanapéra.

A jövevény nem sokat szabadkozott, hanem mint a kit a megtiszteltetés megillet, szépen leült a mutatott helyre.

— Igen is tudok felőlük, felelt értelmesen és vigyázva. Gyanítom, hogy ki vitte el és nyomukban vagyok. Tet-

szik tudni, hogy itt a Bükkségben a pandur is nehezen, a zsandár pedig épen nem kaphat meg ilyesmit, mert a mint észreveszik a közeledésüket, egyik kanász a másiknak kézről-kézre adja a jószágot, egyik völgyből a másikba átterelik; mindig csak a hült helyére akadnak. Hanem hát én magam azt hiszem, hogy az ilyen különös formájú sertések, a mik a többiektől annyira különbözök, mégis alkalmatlanok magukra a tolvajokra nézve is, mert akárkinek el akarná adni, mind azt kérdezné, hogy jutottak hozzá? Ha csak maguk számára le nem vágják: az pedig nyáron elromlik, semmi hasznát sem vehetik neki. Azért én azt gondolom, hogyha magam forma ember menne közéjük, a kitől nem félhetnek, ha büntetés nélkül megszabadulhatnának, maguk is örömet viссzaadnák az egész lopott jószágot tíz-húsz forintért.

Megörült ennek a szónak Vendelin úr s már nyult a tárczája felé.

— Azonban még nem is tetszett a nevem után kérdezősködni.

— Hiszen látom az arczáról, hogy becsületes ember.

— Nem elég az. Én meg akarom mutatni, hogy jó járatban vagyok. Azzal előhúzott pruszlija zsebéből egy szorgalmasan megviselt papirost, jól megkopott pecséttel a közepén, a miből megértheté Vendel úr, hogy ez a mellette ülő tisztességes személy nagyságos Nyirbárodí Lőrincz úrnak nyeregkápai pusztáján levő számadó kondása, Vak Mihály, s e szerint igen szavahihető egyéniség.

— Hát én azt mondom kendnek bátya, szólt Vendelin úr az érdemes férfiú vállára téve kezét, hogy ha kikeríti a yorkshireieket, azon a húsz forinton kívül, a mit a tolvajoknak kell váltságul adni, még kendnek is adok húsz forintot.

— Köszönöm. Az nekem sok lesz. Annyit én nem érdemlek. Beérem tízzel is.

Oh be derék, becsületes ember ez.

— Kell valami költség előre?

— Csak épen az a bizonyos váltság. Annak is csak a fele.

— Tehát tíz forint elég?

— Untig. A többiért várjanak.

Oh hisz ezek szeretetreméltó tolvajok, a kik még hiteleznek is.

— De csak azt szeretném tudni, hogy a patvarba tudták a falon keresztül kilopni a koczákat?

— Úgy gondolom, hogy elébb pálinkát töltöttek a vályújukba, s mikor attól lerészegedtek, szépen kiadogatták őket egymásnak.

Üm: ez a tisztelt férfiú, úgy látszik, járt az akadémiákon.

Hanem hát áll az alku; az ember csak tíz forintot kockáztat.

— Tehát kendre bízom a többit. Ha megjön a koczákkal, még harmincz forintot kap tőlem. Itt a kezem rá.

A kondás felcsapott Maxenpfutschnak, azután vette a süvegét s szépen elhálálkodva eltávozott.

Kis idő múlva megint visszatért.

— Nini. Most jut valami az eszembe. De ha én a koczákat előkerítem, hát mikor hazafelé hajtom, engem majd elcsípnek az úton a zsandárok, s még magamat vernek vasra, mint tolvajt: hanem hát kérem szépen, tessék nekem egy pakszust kiállítani arra a tizenkét sertésre, hogy szabadon jöhessek velük haza.

— Igaz biz az, helyeslé Vendelin úr, erre én sem gondoltam.

Mindjárt adott is kellően kiállított igazságot a derék közbenjárónak, hogy semmi baja ne történjék. Azzal elváltak a legnagyobb barátságban.

Másnap összejött Vendelin úr Kampós urammal, s dicsekedett neki, hogy megvannak már a yorkshireiek. Lesz a lovag úrnak öröme, ha megtudja, de addig nem szól neki, míg az udvaron nem lesznek. El is monda, hogyan jut hozzájuk.

Kampós uram mosolyogva töltött pipára. Vendelin úr kérdé, mit mosolyog.

— En is jártam egyszer úgy Pesten, felelt Kampós, hogy a tajtékpipámat ellopták, aztán kihirdettem, hogy öt pengőt adok annak, a ki visszahozza. Másnap reggel beállít hozzám egy becsületes ember a pipámmal: mondja, hogy kézre kerítette a tolvajt, s most megy a városházára a pipával a bűntény constatálása végett. Én kifizettem neki az öt forintot s ő másodszor is ellopta hivatalosan, saját beleegyezésemmel a pipámat. Hanem kétszer rajtam sem esett ez meg.

— Hát mit ért kegyed ezen?

— Azt értem, hogy ezúttal kegyed magának a tolvajnak adott úti költséget, s hogy háborítatlanul mehessen a zsákmányával, még útlevelet is, s hogy az a Vak Mihály senki sem volt más, mint Szemes Miska, a környék legravaszabb szegény legénye.

Bizony üthette már annak a nyomát Vendelin úr.

S még az a boszúsága is volt, hogy a kik megtudták a dolgot, ki is nevették.

Ankerschmidt lovag maga nevetett rajta legjobban, s a legelső alkalommal, hogy a városba bement, zöld vadászkalapja helyett egy tökéletes felgyúrt karimájú kanászkalapot vett magának, széles szalaggal, nagy csattal a közepén, darutollal az oldalán. Régi ismerősei csak úgy tántorogtak vissza, mikor meglátták.

VI.

(A szép szellem.)

Pajtayné még most is szép asszony.

Arcza, termete azok közé tartozik, a mik sokáig szépek maradnak. Aztán meg — nincs is egyéb feladata, mint hogy szép legyen.

Nem vesződött soha gyermekkel, nagy szenvedélyei nem voltak; az a vihar, a mi annyi embernek ősz hajakat hozott, neki még csak egy álmatlan éjt sem szerze.

Vannak olyan boldog emberek, a kik önmagukban élnek.

Déli tizenkét órára épen készen van a toilettejével s igen meg van elégedve azzal a sikerrel, hogy sikerült két roppant szőrhurkát saját haja mögé elrejteni; én nem tudom, ki hitette el az asszonyokkal egy időben, hogy ez a hajuk közé kevert állatszőr valami szép. Hanem hát Corinna meg van vele elégedve, s nekünk mi közünk hozzá.

Most az udvarlókat kell várni, a kiknek szépen fel van osztva az idejük: Nro 1 jön 12 órakor, Nro 2 fél egyre, Nro 3 egy után, Nro 4 két órakor. Ezeket külön kvalitásuk szerint kell fogadni.

Nro 1. Derék falusi földesúr. Törkölyi Tivadar; nem fiatal ember már, de jól bírja magát. Komolyan házasodni készül s nem megvetendő «játszma». (Neologjaink a «partie»-t «játszmá»-val adják vissza, s különösen én tréfásnak találom azt ezen a helyen.)

Törkölyi Tivadar 12 órakor szokott jönni, mert fél

egyre már várja az arany sasban az asztaltársaság a megrendelt ebédre, s azt nem lehet elmulasztani.

Ennélfogva Corinna 12 órakor már felváltja a pipereasztalt az íróasztallal; kiteríti maga elé a nagy számadásos könyvet, s midőn Tivadart meglátja, örvendő kiált fel: «ah, épen jókor jön; megmondhatja, hogy kel a gyapjú?» ennyiért kérik, nem akarja annyin alul adni. Nem tudja, a serfőzéssel fölhagyjon-e a nagy accisa mellett. Panaszkodik a drágaságról, az ember mindig azon töri a fejét, hogy miben lehetne valamit megtakarítani. A nőt mindenki megcsalja, húzza; tudják, hogy nem ügyelhet semmire.

Törkölyi aztán, mikor pajtásaival összekerül, nem győzi eléggé magasztalni, hogy milyen okos, milyen takarékos asszony ez a Pajtayné, kétségtelenül egészen neki való, mintha csak számára nevelték volna.

A mint pedig Tivadar úr behúzza maga után az ajtót, Corinna illatos szappannal lemossa ujjáról a mindenestre ráragadt tintafoltot, mert hölgyeknél az rendes, hogy betintázzák az ujjukat, ha tollhoz nyulnak; s elcsukva a számadások unalmas lajstromát, a divatképek halmozával rakja körül magát; mert a kit vár, a Nr. 2, az egészen más genre.

A Nr. 2. Taréjy Nándor, nevezetes férfiú; az urak báljának részvényese. Egy azok közül, a kiknek nagy Magyarországon jog adatott azt mondani: mi urak vagyunk. Nagyszerű helyzet ez! Azonkívül előtánczos a cotillonban. Ez sem mindennapi eset. És tökéletes udvaronc. Ezzel ugyan meg nem lehet az embernek únni magát.

— Ah, nagysám épen divatlapokkal foglalkozik.

— Oh nem, oh nem. Csak a divatképekkel. Nem egyébért járatom őket, mint a divatképekért; pedig azok sem sokat érnek. Már nézzen ön ide, képzelheti e mellé a sötét lilaszín selyem mellé ezt a szalmaszín díszezetet? ez valóságos maskara.

— Nagysádnak igaza van. A szerkesztő alkalmasint

valamelyik Putzhändler kegyelméből közli ez ingyen-képeket, ki rokoko ruháit akarja a közönségre kötni. Így csak Szalmaváryné fogna öltözködni.

— Hahaha. (Ez jól esett.) Én valóban kénytelen vagyok báluháimat Bécsben készíttetni. Az itteni szabóknak nincsen semmi ízlésük. — Pedig vannak, a kik még ebből is hazafiságot akarnak csinálni.

— Nevetséges! Egyébiránt nagyon jó nagysádtól, ha a divatlapok tartalmát nem olvassa, mert legalább nem jár úgy, mint én a minap, nem akarom megmondani — hol; egy hölgytársaságban, a hol malapropos valaki belekeverte a társalgásba az irodalmat; azután szó volt az írónőkről; egyszer csak egy delnő interpellál, hogy mit tartok »Paradisa» legújabb verseiről, a mik a »Holdsugár» című lapban megjelentek. Én erre azt feleltem, hogy biz én az egész Paradisa neve alatt, modoráról ítélve, nem sejtek mást, mint egy nagyon bagaria-csizmás fűzfapoetát valahonnan az alföldről. Erre a delnő nagy kegyesen meghajtja magát: »Köszönöm a bókot, az a bagaria-csizmás fűzfapoéta én vagyok.»

— Hahaha, hahaha! Ki volt az? mondja meg.

— Nem, nagysád, azt már nem tehetem.

— Ugy-e, báró Királyváryné? nem? ne tagadja. Vagy gróf Zajtayné. Hiába tagadja, úgyis megtudom; ez nagyon mulatságos. Hanem már most jöjjön, mondja el, ki hogyan lesz öltözve az első urak báljában? Mit tudott ki Baltánszkyéknál? Kivel készíttetik a ruhákat? Az enyim még titok. Önnek megsúgom, de tovább ne adja. A pipereárusnőnek megparancsoltam, hogy fejéket senkinek se mutassa meg, különben soha sem vásárlók nála. De ha ön meg akarja tekinteni...

Hogyne akarna ilyet Taréjy Nándor? Persze, hogy el van a finom ízlés által ragadtatva. Ezt bizony nem is igen utánozhatná minden ember. Csupa gyémánt solitairek a virágok kelyhében, ez hódító hatást fog elkövetni este lámpafénynél.

— Ez még eredetibb ötlet a minapi ékszernél, mely csupa régi pénzekből volt összerakva, kisebb-nagyobb aranyokból. Soha érdekesebb nummismaticai gyűjteményt nem tanulmányozott még fiatalság, s mindazok közt a nagysád arcza volt a legvalódibb királynőkép; valamint e mostani ékszernél is csak nagysád szemei fogják a többi gyémántot felülragyogni.

Ilyen hiába való beszédek tetszenek az asszonyoknak.

Fél óra múlva Taréjy Nándor is átengedi a tért másnak s siet a tizenharmadik párbajt megvívni azon thema fölött, hogy az idei farsang bálkirálynéja Pajtay Corinna és senki más.

Következik a Nro 3.

Corinna most már a divatlapok nyomtatásos részét rakja az ölébe, mert a Nro 3 poéta.

Nro 3-nak a neve Fellegormi Danó. Látni való, hogy csinált név. Így ismerik őt mindenütt, a hol szívesen látják; az igazi nevét csak hitelezői szokták látni váltoikon.

— Nagysád a közelgő farsang éledelein merengeti lelke sugarait; szólt Fellegormi Danó.

— Oh nem, sóhajt Corinna. Lelkemet nem érintik a hiuság röpke vágyai; egy költeményt leltem itt: a «Harmathoz». Mily gyöngéd eszme, mily jól esik rokon érzelmekre találnom. Álnév van aláírva; és én azon gondolkodom, ki lehet ő.

Tudja nagyon jól, hogy az az «ő», Fellegormi Danó.

Nro 3 fülig pirul, s azon észrevételt teszi, hogy milyen boldogok a költők, kik azon szerencsében részesülnek, hogy szellemeik minden szép szellemmel összeköttetésbe jöhetnek. Az ám; valóságos szellemi török basák.

— Vajjon nem ismerne hasonló hangokra nagysád e költeményben? szól Danó, elővonna félénk szemtelenséggel kebléből egy aranysegélyű papírkát, s elszavalva belőle szörnyű émelygős modorral egy döcögős költeményt, melynek czíme: «A fogoly madár»; nem valami «Rebhuhn», hanem egy madár, mely fogva

ván. Nem igen lehet kivenni az értelmét, hogy gyermekvers-e, vagy æsopusi mese, vagy szerelmes allegoria, vagy pedig hazafias költemény?

Corinna a legutóbbinak veszi.

— Mintha összebeszéltünk volna. Nézze ön, én épen hasonló költeményt irtam.

— Hogyan? Hát ön költeményt irt?

— De, kérem, ne mondja senkinek. Csak önnek szabad hallani.

— Engedje látnom.

— Nem. Magam olvasom fel. De meg ne ítéljen, tudom, hogy gyenge: «A lelánczolt sas».

Ez már valóságos politikai költemény. A lelánczolt sas egy fogoly ifjú, kinek a röptüléshez a hiányzó szárnyakon kívül még az a gátló akadály is van, hogy porkoláb vigyáz a lépéseire.

— Remekmű! Classicus költemény! Engedje nagysád, hogy ezt elvigyem a «Holdsugár»-nak.

— Oh nem, nem, nem. Erről nem szabad senkinek tudni. Egyedül ön hallotta ezt. Majd később.

— Oh mi kár, ennyi lángoló honszerelemnek önmagába temetkeznie!

A balga! Hogy tud honszerelemről beszélni valaki előtt, a kinek körül van a homloka hunczutkákkal rakva.

Eredj már Isten hírével Nro 3: várnak az ebéddel; hadd jöjjön már a Nro 4.

A Nro 4 senki más, mint — doctor Grisák.

Nagy tévedés és százados félreértés gyászos jelensége azon sajnálatra méltó körülmény, miszerint a regényírók a legújabb időkig azon balfelfogásban voltak, hogy a «doctor juris»-okat nem lehet szerelmes szerepekben applicálni.

E nézet, a mennyire ellene küzd a kor szabadelvű irányának, annál is jobban megczáfoltatik az empyria concret fölfedezései által.

Oh igen is: tudnak udvarolni, még tánczolni is a doctores juris, tudnak consultatiókat tartani szép sze-

mek birói széke előtt minden honorárium nélkül, szellemi cselszövényeket szőni, törvényes és törvénytelen úton, sőt a mi legvakmerőbb állítás, még arra is képesek, hogy egy bíró elé bocsátott ügyet siettessenek: a nősülés ügyét.

Miért ne udvarolhatna doctor Grisák Pajtaynénak?

A jogalap megvan hozzá: az ő eszességének köszönheti, hogy a vitalitiumképen birt jószággrész tulajdonává lett, s azt eladhatta. Ezért neki hálával tartozik. Egy életre való doctor jurisnak már aztán könnyű a hálatartozásból, ügyvédi fáradság s egyéb expensák hozzáadásával szerelmi keresetet indítani meg, s azt mint házasságot exequálni.

Tehát jogalap van.

De ok is van hozzá.

Doctor Grisák maga legjobban tudja, hogy Pajtayné birtokviszonyai a legjobb alapon nyugszanak. A vételár solid statuspapirokban van elhelyezve, a mik ez idő szerint hét perczentet jövedelmeznek, s Jove favente nyolczat is hozhatnak. Ebből méltóságosan lehet élni.

Tehát ok is van.

És végre kedvező körülmények is vannak. Az aszszonyság elég szép és fiatal s úgy látszik, maga is hajlandó a doctor úrhoz. Igaz ugyan, hogy több udvarlója is van, de azok fölött a doctor úr van par excellence kitüntetve, ő csaknem mindennapos nála, s rendesen ott szokta magánál marasztalni ebédre. Dr. Grisák eddig is úgy érzi már magát a szép özvegnél, mintha otthon volna.

Aztán a dolog természete is úgy hozza magával, hogy Corinna kénytelen a doctor jurist legbizalmasabb titkaiba beavarni. Természetesen. A tolvaj védője is azt mondotta védenczének: «barátom, nekem mindent mondj el, a mi igaz; majd a mi nem igaz, azt hozzá teszem én».

Egy idő óta pedig sajátóságos megbízásban kelle eljárni a doctor úrnak.

A szép özvegy azt bízta rá, hogy egy fiatal embernek, ki politikai vétségért hosszas börtönre van ítélve, lehető korábbi kiszabadulását meg kell akadályozni.

Ez a fiatal ember Garanvölgyi Aladár.

Az öreg Garanvölgyi Ádám bizonyosan minden követ megmozdít, hogy a még hátralevő tíz évet kedvenc unokaöccsének elengedjék.

Ezt ellensúlyozni kell.

Adatokat kell rá szerezni, hogy Ádám úr most is annyira rossz dologban töri a fejét, mint hajdan. Fel kell fedezni, hogy tervei vannak, miknek kivitelére öccsét multhatatlanul fel kell használnia. Egy szóval, meg kell akadályozni Aladár megkegyelmeztetését.

Hiszen doctor Grisáknak nagyon helyes volt ez mind. Mindjárt detachirozott is egy keze ügyében levő embert, ellátva illő utasításokkal; bizonyos Straff nevű egyéniséget, kit már egyszer hallottunk említetni.

Már most tehát tudjuk igazi nevét.

Tehát az ál-Petőfi és a többi, a mivé átváltozott egész Bogumilig, Straff Péter, senki más: és ez doctor Grisák bérencze Pajtayné bizományában.

Hanem azt az egyet mégis szeretete volna tudni doctor Grisák, hogy tulajdonképen mégis mi indok lehet az, a mi e szép, ragyogó szemű és mosolygó szájú asszonyt arra bírja, hogy ily kegyetlenül bánják egy emberrel, a ki fiatal?

Mert ha az csupán atyafiságos gyűlölet, akkor igen szép; de hátha sértett szerelmi boszú?

A legközelebbi alkalommal meg is indítá a nyomozást, félig bizalmasan, félig hivatalos tudni vágygyal.

— Ugyan mondja meg nagysád, mi oka van azt a Garanvölgyi Aladárt ily kiméletlenül sujtani? Hogy nagy okai lehetnek rá, abban nem kétkedem.

— Lásza ön, azt a világon senkinek meg nem mondanám; de önnek kell, hogy fölfedezzem, nehogy «valami rosszat» gondoljon felőlem. Midőn férjem meghalt, az öreg Garanvölgyi Ádám addig mesterke-

dett, míg keresztül vitte, hogy engemet Aladár öcscsével eljegyezzen. Pedig nagyon sok bajába került, mert Aladár megholt férjemnek közeli rokona lévén, a házassági engedély megszerzése sok időt és utánjárást vett igénybe. Az öreg úrnak egyenesen az volt a célja ezzel, hogy ha én Aladárhoz megyek nőül, annak magának is saját szerzett birtoka lévén, az özvegyi jogon birt jószágrészt Ádám úrra visszaesik. Oh, az öreg nagy mester, igen ravasz róka; a hol lehet, berántja az embert.

Doctor Grisákot rávitte a lelke, hogy ráhagyja, hogy »úgy van«.

— Hanem én voltam oly előrevigyázó, hogy mielőtt kezemet odaigértem volna, egy moringlevelet, egy kölcsönös szerződést kötöttem Aladárral, melyben minden vagyonunkat közös birtoknak nyilatkoztatjuk; a mi az övé, az az enyim, a mi az enyim, az az övé. Aladár könnyelmű ember volt, könnyen ráállt. Nekem tulajdonképen nagyon kevés birtokom volt akkor, mert anyai örökségem csőd alá volt kerülendő; ezt ő bizonyosan nem tudta. Mielőtt azonban házasságunk végbe-mehetett volna, kiütött a háború; Aladár egy ízben elment a vörös pántlikásokkal, mint nemzetőri százados; én Pozsonyba futottam, később aztán hallottam hírért, hogy a huszárokhoz lépett át; mindenben részt vett, ezredes is lett a magyaroknál; ebből megítélheti ön, hogy micsoda könnyelmű ember volt. Én az alatt várhattam a menyegzőre.

— Hallatlan szeleburdiság.

— Egyszer aztán vége lett az egész tréfának, Aladárt elfogták; nem tudta magát kimenteni, mint más okos ember, inkább a más hibáját is magára vallotta; ebből láthatja ön, hogy milyen haszontalan ember.

— Pedig jogot is végzett!

— Ebből aztán az lett, hogy elítélték fogságra. Ez még hagyján; de minden vagyonának elvesztésére.

— Ahá! szólt doctor Grisák, térdére csapva.

Most kezdett már előtte világosodni a tájék.

— Már most, ha ő hirtelenében kiszabadul, a birtokviszonyok meg vannak fordulva; akkor ő volt gazdag s én voltam csőd alatt; most én vagyok gazdag, most ő koldus. Szerződésünk pedig kezében van. Az a szerződés pedig saját gondoskodásomból úgy összevissza van kötözve vinculumokkal, hogy a melyik fél fel akarja bontani, nagyon nagy eret vág vele magán. Érti ön már most a dolgot?

— Tökéletesen.

Doctor Grisák el volt ragadtatva e nő bölcsesége által; hiszen ebben egy doctor juris utriusque vészett el! No de a mit a természet mostoha intézkedése megtagadott tőle, azt helyre lehet hozni az által, ha doctor jurisné lesz belőle; soha jobban összeillő kedélyek egymással nem találkozhattak.

— Kedves nagysád, én egészen helyesnek találok aggodalmait; szerencsére törvényeink az itt említett esetre nézve igen üdvös jogorvoslatokat reserváltak. Legelső teendője nagysádnak következő edictalis idézést köröztetni hirlapok útján, persze hivatalosan: «Garanvölgyi Aladár, kinek tartózkodási helye nem tudatik, ezennel felszólítatik a házassági szerződések értelmében keletkezett kötelezettségeinek teljesítése végett alulírt helyen megjelenni, mit ha egy év egy nap alatt megtenni elmulasztana, minden az idézett kötvényekből származó kötelezettségek in contumaciam semmisseknek és felbontottaknak nyilatkoztatnak.»

— Lehető volna ez?

— Oh van rá több eset. Hasonló úton házasságok is bontattak már fel.

— De hiszen mi tudjuk, hol van Garanvölgyi Aladár.

— Nem tartozunk tudni. A domicilium kérdése nem a beperlő dolga. Hogy a megidéztetés helyére meg nem jelenhet egy év és nap alatt, az az ő hibája; mi nem tartozunk felőle értesülve lenni s a törvény előtt az nem kifogás. És akkor egy év múlva, hogy minden

további alkalmatlan kötelezettséget elhárítson nagysád magáról, leghelyesebbnek ajánlanám a rögtöni férjhezmenetelt, így nagysád egészen biztosítva volna.

Corinna szeme közé akart nézni e szóra a doctor jurisnak; de nem tehetette, mert hisz az szemüveget hord; hölgyeknek nagyon alkalmatlan gát ez a szemüveg: nem olvashatnak a férfi szemében, a helyett saját miniature arczképeiket látva meg az üveg tükrében.

No de a dolgot megérteni nem is igen mély vizsgálódás kellett. A doctor úr a megírt receptet mindjárt maga is kész volna bevenni. Majd meglássuk.

— Ezt mégis nem szeretném, szólt Pajtayné, huzódzva a bölcs ajánlattól. Bizonyos tekinteteket kimélni tartozom.

— Bocsánat, tisztelt nagysád, én sokkal jobban kimélve látom Aladár urat az én ajánlatom által. Ez esetben neki csak egy évig kellene azon gondoskodásban részesülnie, hogy mostani tartózkodása helyét el ne hagyhassa; egy év múlva, ha egyéb akadályja nincs kiszabadulásának, nagysád érdeke nem álland útjában, míg így kénytelenek vagyunk őt szomorú sorsában továbbra is megerősíteni.

— Nem őt értettem, kérem. Saját magamat. Igaz, hogy ez reá nézve kisebb baj volna, de nagyobb lenne én reám. Önnek nincs fogalma arról a türelmetlenségről, a mivel az embernek itt minálunk minden tettét bírálgatják. Minden magán ügyből politikai kérdést csinálnak. Ha egy kivándorolt honvéd menyasszonya máshoz megy nőül, kigyót-békát kiáltanak fejére; ha valaki pénzét nem hagyja egy bujdosónál oda veszni, azt mindjárt hazaárulásnak mondanák. Ha rólam valami nyilvános fellépés elárulna e kérdésben valamit, a legvakmerőbb rágalmaknak tenném ki magamat. Aztán tudja kegyed, az ember a jó hírt szereti.

— Azonban végtére is — nagysád nincs ehhez a koronaországhoz kötve.

— Arról magam is töprenkedtem már; de még nem

határozhattam el magamat. Hagyjuk ezt későbbre. Most egyelőre maradjunk annál, a mire kértem. Este el fog ön jönni theára hozzám?

Ez azt jelenté, hogy most ebédre nem marasztaltatik.

— Igen sok dolgom van; magyarázá az özvegy. Leveleket kell írnom mindenfelé.

— Nagysádnak oly nagy correspondentiája van, hogy már azért magáért megérdemelné férjhez menni.

— Csak nem képzeli ön, hogy férjemmel iratnám leveleimet?

— Nem; hanem a levélírások elmaradnának.

— Oh, ne képzeljen ön szerelmes leveleket. A kit én szeretni akarok, annak azt nem adom írásban.

Grisák úr ezt nagyon okos szónak találta, mely eléggé indokolva van, ha az embernek már egyszer az írásban adott szerelmi kötelezettség ennyi fejfájást okozott. Míg aztán a lépcsőkön lement, végig futott azon levelek lajtsromán, miket hozzá küldözött a szép özvegy, s úgy találta, hogy csakugyan nincs azokban semmi szerelmi nyilatkozat. Már pedig ha valaki, hát ő...

Alig húzá be maga után az ajtót doctor Grisák, midőn Corinna ismét íróasztalához ült, s egy finom, illatos, lilaszín lapocskára, csipke-nyomatú szegélylyel, írni kezdé:

«Kedves barátom!»

A többi titkos jegyekben van írva.

A levél borítékára ez jön: Straff Péter úrnak, Kápolnán, poste restante.

Straff Péter úr, «kedves barátom». Szép constellatio!

Doctor Grisák bureaujába visszasietve, egy látogató-jegyet talált asztalán, melyen Ankerschmidt lovag nevét olvasá, néhány plajbászvakarítással, melyből az sült ki, hogy a lovag úr délután öt órakor el akar jönni.

— Aha! A yorkshireiek végett! Még most is azt képzeled, hogy itt ezen a világon ügyvédnek, bírónak semmi egyéb dolga nincs, mint ha valami jámbor farmernek elveszett a lábas jószága, utána szaladgálni. No ez járhat, míg itthon talál.

Hanem a sors ezúttal megbüntette gonosz akaratú szándékáért, mert a mint a vendéglőbe benyitott, a hol az elegáns világ szokott dinirozni, hát épen annál az asztalnál, a hol ülni szokott, találta letelepedve Ankerschmidtet. Akkor már az a desszertnél volt.

— Épen méltóságodat «kerestem»! — szólt doctor Grisák, helyet foglalva a lovag úr mellett.

— Bravó, hát akkor nem is kell önhöz fáradnom.

— Oh kérem, de legyen szerencsém. Itt nem végezhetünk ügyleti dolgokat.

— Nem igen sokat kell magyaráznom rajta, a miért önhöz jöttem.

— Értem. Tudom. A yorkshireiek.

— Ördög, mennykő! Ne hozza ön a yorkshirei historiát elől kiáltá haragosan Ankerschmidt; s jó szerencse, hogy indulatát leönthetné egy pohár ruszti máslással. Az is bolond volt, a ki elkezdte az ilyen tréfát. No de vége. Erről egy szót se többet. Másban járok. Egy folyamodásra van szükségem. Valami szépre.

— Készen vagyok.

— Mikor nyugdíjaztattam magamat, azt mondták odafenn: bizonyos lehet ön a felől, hogy akármikor kérni fog valamit, kérelme azonnal teljesíttetni fog. No hát, most fel akarom használni ezt az ígéretet. Írásban. Mert szóval majd elmondom én azt magam.

— Értem, szólt bizalmas suttogással hajolva közelebb Ankerschmidthez a doctor. Talán valami rendjel ügye?

— A mennykőt! Most is annyi van, hogy nem tudom hol viselni. Aztán kinek mutassam? A parasztjaimnak otthon? Mást akarok én. Valami fogolynak akarok kegyelmet eszközölni,

— Ah, ez igen szép, ez igen nemes. Tán finansialis botlásért van elítélve.

— Nem. Politikai vétség miatt.

— Ah! Bizonyosan az aula tagja!

— Nem. Magyar katonaember.

— Tán egy hajdani tisztársa nagyméltóságodnak?

— Épen nem az. Nem ismerem. De fel akarom használni minden befolyásomat érte. A neve Garanvölgyi Aladár. Annak a Garanvölgyi Ádámnak az öcsöcse, tudja? Nos, mi a patvar lelte önt?

— Semmi, semmi. Egy halszálka akadt meg a torakomon.

— Halszálka? Mennykőt. A borjucotelettből. No ilyen rajtam sem történt még, pedig hat esztendeig éltem a menázson!

Doctor Grisák csunya kelepcozébe került; két kliens közé, a kik közül az egyik igen jó jövedelem, a másik pedig igen jó kilátás.

— Szabad megtudnom méltóságodtól, mi oka van az érintett urat pártfogolni?

— Az nem tartozik a dologra. Azt nem is szükség híresztelni, hogy én ebben lépéseket teszek, miután a mint vége van a dolognak, elfeledjük. Én Garanvölgyi Aladár urat nem ismerem most, nem fogom ismerni ezután. Ezt tessék az én részemről úgy venni, mint magán mulatságot. Nem is akarok én semmiféle színpadi szerepet játszani, hogy én nékem tapsoljon a galéria valami nagylelkűségért, vagy tudja patvar miért. Csak a tényt akarom elérni, minden további vonatkozás nélkül. Akarom, hogy Garanvölgyi Aladár otthon legyen, aztán semmi közöm hozzá. Ha találkozunk az utcán, jó napot kívánunk s odább megyünk. Azért nem is az a tervem, hogy magam folyamodjam kiszabadításáért, hanem valaki más; én majd azután csak a harmadik személy folyamodásának akarok sikert szerezni azzal a befolyással, a mi illető helyeken számomra fenn van tartva.

— Úgy? értem. Az öreg Garanvölgyi lesz a folyamodó?

— Az öreg Garanvölgyi? Ah barátom, akkor ön nem ismeri az öreget. Az nem folyamodik semmiért.

— Úgy tudom, hogy nagyon szerette unokaöccsét.

— Szerette, de azért nem folyamodik érte.

— Sőt lényeges szüksége is van rá, mert ő maga, sok hóhortja mellett, egészen tönkre juttatja nagy gazdaságát, a mit a jólképzett fiatal ember igen jó karban tartott.

— Az mind meglehet. Hanem azért az öreg szomszédnak hamarább nyakába szakad a háza, hamarább lerádják a lábáról az egerek a csizmát, mint ő egy folyamodásnak aláírja a nevét. Ezt én jobban tudom. Valakinek másnak kell föllépni. Más közelálló rokonnak.

Dr. Grisák kíváncsian kezde egy fogpiszkálóval működni; vajjon ki lehet az?

— Nos; nem találja ön el, hogy kinek kell folyamodnia?

Doctor Grisák rázta a fejét; ő ki nem találja.

— No hát ne találja ki. Hanem hát készítsen el egy szép folyamodást; de szép legyen; ne valami száraz stylus, mint ha privilégiumot kérne valaki újon feltalált csizmakenőcsre; hanem illő, méltóságteljes; majd én azután gondoskodom, hogy az illetővel, a kinek folyamodnia kell, aláírássam: azután majd én magam felviszem azt Bécsbe. Azért csak siessen ön azzal a kompóttal, nem szükség minden szem cseresnyéről külön lerágni a magot. Mikor én olyan idős voltam, mint ön, minden cseresnyét magostól ettem meg. Tehát csak iparkodjék, én megvárom s együtt elmegyünk az ön szállására. Ön maga megírja a folyamodványt, ezt a segédke kezébe nem szabad juttatni; én zsebembe teszem s aztán megyünk együtt az aláírást megszerezni.

Doctor Grisák jobban megfőtt e szavak alatt, mint a rostbeef, a mit elköltött. Ez szép lesz. Az ő saját

kézírása menjen fel, mint folyamodás, a lovag által pártfogolva; holott Pajtayné épen ellenkező megbízással terhelé meg! Hogy ő maga irjon szívreható esedezést annak az embernek a szabadsága érdekében, a ki épen azt akarja nőül venni, a kit ő is áhít.

De nem lehetett Ankerschmidtől szabadulni; csak meg kellett inni a fekete kávé szaporán s igyekezni vele haza a szállásra, ott leülni s addig föl nem kelni, a míg a kívánt okmány szerkesztve nincs.

A doctor úrnak az a ravasz ötlete volt, hogy majd ő olyan sok ákombákomot fog ebben a folyamodásban csinálni, annyi törlést, beigazítást, hogy szükséges lesz letisztáztatni. De csalódott. A mint a lovag végig olvasta a fogalmazványt, szépen összehajtotta és zsebébe tette.

— Kérem alássan! majd egyik irnokommal letisztáztatom.

— Nem szükséges. Jó ez így.

— Csak nem gondolja méltóságod így brouillonban beadhatni.

— Nem bizony. Hanem magának a folyamodónak kell ezt sajátkezűleg leírni szóról-szóra.

— De az nem fog elmenni rajta.

— Én el tudok rajta menni s lediktálom neki magam.

Ezt már nem lehetett megmenteni. A lovag úr kezébe fogta, s azt többé tőle semmi rohammal visszafoglalni nem lehet.

Már most legsürgetősebb feladat e váratlan fordulatról Corinnát értesíteni. A veszély sürgetős; ezt valahogy paralyzálni kell.

Szerencsére a lovag végezve az ügyet, nem akar tovább időzni, hanem rögtön veszi kalapját s indul dolga után. Doctor Grisák maga is sietős útban van. Neki természetesen Pajtayné kell minél előbb felkeresni. Az ugyan csak theára várja őt, de ily rendkívüli esetben nem várhatja az ember az audientia rendes óráit, midőn minden percz rohanó veszély.

A kapu alatt doctor Grisák sürgős indulnivágygyal vesz búcsút Ankerschmidtől, s miután kölcsönösen kezét szorítottak, s egymásnak jó éjszakát, sok szerencsét kívántak és egymást biztosíták a felől, hogy milyen nagy szerencse volt rájuk nézve e találkozás, akkor, — úgy tapasztalták, hogy mind a ketten egy felé akarnak menni.

— No ez derék, tehát ismét egy úton megyünk.

A Kristóf-téren ismét búcsút vettek egymástól, ismét kezét szorítottak.

— Sok szerencsét.

— Isten önnel.

— Merre tetszik tartani?

— Én a váczí-utczának.

— No én is arra megyek.

S a másodszori búcsúzás után is megint csak egy úton haladtak. Nagyon nevettek ők ezen.

Végre aztán egy kétemeletes ház kapuja előtt véglegesen megállt Ankerschmidt.

— De már itt csakugyan búcsút kell vennünk. No kedves doctor, a viszontlátásig.

— Igen örülök, szólt a doctor. S azzal mind a ketten majd odaszorultak a kapuhoz, a hogy egyszerre akartak belépni rajta.

— Mi az ördög? Hát ön is ide tart?

— Hát nagyságod is ide törekszik. No ez rendes.

— S mi olyan szépen elbúcsúztunk már háromszor egyhuzamban.

— Pedig nem is vagyunk egymásnak adósok.

— Micsoda ismerője lakik itt önnek?

— Nekem? szólt dr. Grisák tétovázva. Én ő nagyságához, Pajtayné asszonysághoz megyek bizonyos ügyekben.

— Bravo! Ez derék. Hiszen én is oda megyek, ön legalább már tudja, merre nyílik az ajtó, bevezethet, én csak a ház számát tudtam. Hisz én is épen ide indultam. No ez derék véletlen.

Azzal megfogta a lovag a doctor karját s tolta őt nagy nyájasan maga előtt; az pedig szeretne volna őt lehajítani a lépcsőn, ha meg nem lett volna győződve a felől, hogy a lovag hamarább el fogná őt hajítani, ha a «jus fortioris»-ra kezdenének appellálni.

Dr. Grisák egy csínyt tett kis diák szívdobogásával engedé magát Ankerschmidt által kísértetni, mint a kinek valami gonosz sejtelem azt súgja, ha a præceptor megtud valamit, majd olcsó lesz a mogyoró-pejl

Ankerschmidt pedig szívesen látandott vendég lehetett Pajtaynénál a legelső adás-vevési viszony óta; mindig is nagyon magasztalólag szokott emlékezni a hadastyán szeretetreméltó tulajdonairól.

Igen is: «szeretetre»-méltó tulajdonairól. Mert ne is hizelegjetez magatoknak azzal, ifjú felbodorított hajú polgártársak, mintha az asszonyok már csak kizárólag titeket tüntetnének ki, s minket ősz, szürke, félig és egészen kopasz «meglett» ifjakat észre sem vennének.

Valóban igen szívesen is fogadták a lovagot. A házi-asszony csupa figyelem volt iránta. Őt tünteté ki legjobban vendégei között; tőle kérdezte meg, hogy mit zongorázzon? mellé ült a theázás alatt, s engedte a társaság egyéb alkatrészeit ott, a hol nekik tetszett, csoportosulni. Pedig jelen voltak az előtánczos, a gazdász, a költő s egyéb imádók is; azok Corinna nőismerőit mulattaták, ki itt, ki amott telepedve le, míg Corinna maga a lovagot tartá legérdemesebbnek apró udvariaságok alkalmazására, a miben őt életrevaló tisztelői nem akadályozták.

Csak dr. Grisák iparkodott untalan úgy ejteni a dolgot, hogy «harmadik lehessen a szövetségben», mindenféle apropos-kal au courant tartva magát a két cliens párbeszédének folyama körül.

Fölösleges aggodalom volt. Csupán csak szépségeket mondogattak egymásnak, a hogy szokás a világban.

Később aztán gyérülni kezdett a társaság. Igen di-

cséretes bevett szokás szerint, minden oltározó úgy osont el, hogy azt senki se tudja; nem mint falusi estélyeken, hogy elébb felveszi a bundát, meg a boto-sokat s azután sorban búcsúzik a háziaktól, meg az ott maradó vendégektől. Itt legfeljebb az inas tudja meg, hogy eltávozott valaki, midőn a felöltönyt felsegíti rá. Dr. Grisák is nézegette már egy párszor az óráját, idestova éjfél lesz, mindenki takarodik már, csak Ankerschmidt nem akar még mozdulni az elfoglalt positióból, s már a hetedik csésze theát iszsza; még meg találja ütni a guta!

Most végre egy pár női vendég közbejötté háborítja meg a társalgást, kik mulattatóik elosontával szintén fölkerelkednek s kocsijaikat előrendelik. Már ezek búcsúznak a háziasszonytól. Az kikiséri őket. A lovag állhatatosan ülve marad, mint az ezeregy éjszakai kő-lábú herceg.

— Ugyan késő már az idő, szól dr. Grisák, kényelmetlenül feszengve.

— Az ám, helyesli Ankerschmidt, önnek korán kell felkelni, miért nem megy haza?

— Megvárom önt, hogy együtt menjünk. Én kocsit rendelttem ide.

— Fölösleges volt. Egyébiránt várjon meg, hanem akkor még töltsön magának egy csészével, mert ráér.

Üm. Ennek ugyan megtetszett itt.

A lovag hozzáfogott, hogy rhumot égessen cukorral a theás kanálában.

Corinna visszajött s újra letelepedett mellé; dr. Grisák oldalvást ült le, nagy kedvetlenül könyökölve egy kis etagérere.

— Nagysád vendégei már elmentek mind? kérdé Ankerschmidt.

— Oh az nem tesz semmit, sietett őt megnyugtatni Corinna.

— Sőt nagyon szeretem, hogy valahára egyedül szólhatok nagysáddal.

Jó éjszakát doctorkám!

Jókai: Az új földesúr.

ML.

108. lap.

Corinna kétkedő szemmel inte dr. Grisák felé.

— Óh, a doctor úr előtt lehet szólanom, szólt Ankerschmidt, lassúdan csepegtetve az égő rhumot kanalából a theába. Ő be van avatva.

Mi lehet ez? kérdezé magában Corinna, mfg dr. Grisák kényelmetlenül feszengett helyében.

— Nagysád, mint tudom, menyasszony, szólt Ankerschmidt nyájas bonhomiával tekintve Corinnára.

— Oh nem, oh nem, szólt ez fülig elpirulni akarva.

— De én úgy vagyok értesülve.

— Oh kérem, én nekem semmi szándékom férjhez menni.

Igy védik magukat azok, a kik azt akarják, hogy megczáfoltassanak.

— Tudom, tudom. Egy kellemetlen körülmény. Nagysád mindenkit visszautasít, és ennek senki sem találja ki az okát. En már tudom azt. Ne tessék zavarba jönni. Kegyed jegyese fogva van. En tudom jól. Még pedig olyan hosszú időre, hogy mikor ismét maga előtt fogja látni, már akkor egy elmaradt ifjúság alkonyán nyujthatják egymásnak kezeiket. És nagysád titkolja bánatát s azt mondja, nem megy nőül soha. En ezt nagyrabecsülöm. En meglehet, hogy ellenség voltam, a mfg verekedtünk; de minek üldözném azt, a ki már nem is védi magát? En azt mondom, hogy nagysádnak rövid időn boldognak kell lenni, még pedig az által, a kit oly messze elveszettnek gondol.

Corinna meglepetve nézett Grisákra, ki minden lehetőt elkövetett, hogy inggallérját oly magasra felhúzza, hogy egészen elrejtthesse magát mögötte.

— Kereken kimondva, szólt Ankerschmidt lovag, én intézkedni akarok, hogy egy megkegyelmezési folyamodvány a legjobb helyre legjobban ajánlva eljusson s kezeskedem a sikerért, hogy két hónap múlva Garanvölgyi Aladár itt lesz nagysád lábainál.

Doctor Grisák szükségesnek találta e szavaknál egy pohár vizet okvetlenül meginni.

Corinna zavartan és közönyösen hebegé:

— Nem értem.

— Oh pedig ez nagyon egyszerű.

Ankerschmidt zsebébe nyúlt s doctor Grisák kétségbeesésére a sokszor említett fogalmazást vonta elő.

A doctor érzé, hogy el van veszve.

— Ez egy igen szép folyamodás, melyet nagysád tulajdon szép kezecskéjével fog letisztázni. Kell, hogy lássék rajta a szerető kéz reszketése. Ha egy pár betű kimarad is belőle, annál jobb; arról fog látszani az érzelem valódisága. Ezt nagysád aláírja s azután együtt felmegyünk Bécsbe. Én személyesen elkísérem mindenüvé, a hol megjelennie kell, s biztosítom felőle, hogy ha valami, úgy ez a kérvény nem fog tagadó válaszzsal visszajönni.

Doctor Grisák úgy érzé, hogy két éles nyíl ahhoz a fauteuilhöz szegezi, a melyben összeroskadva ül; e két éles nyíl Corinna két szeme.

Megismerte a fogalmazáson a doctor írását.

Vége neki!

Corinna ereiben forrt a méreg. Ez az együgyű vén ember a helyett, hogy kapna az alkalmon, a midőn egy szép szalmaözvegyet, egy «res nullius»-t lát maga előtt, micsoda zavart akar előidézni; s még azt kívánja, hogy ezt mint nagylelkűséget írják fel az árjegyzékébe.

De az a másik! Az a törvényes ember, a ki mindent jól tud. Nem tudta lebeszélni e balga szándékáról a hadastyánt? még ő fogalmazta számára azt a fatális kérvényt.

Es ezt ő sajátkezűleg írja le!

És ő maga járjon utána annak, a minek bekövetkezésétől retteg.

Oh ezek a férfiak érdemesek volnának mind arra, hogy egytől-egyig be legyenek zárva földalatti börtönökbe, a hol halálra epedjenek egy óhajtott asszonyi hang hallhatásáért.

A lovag csak kavargatta csészéjében az égetett czukrot.

Egészen meg volt elégedve a theater-coupval, s semmit sem várt kevesebbet, mint hogy a szép özvegy sírva fog vállára borulni s kezét megcsókolni törekszik, a mit ő telhetőleg meg fog akadályozni.

Corinnának most hirtelen egy státus-csíny ötlött eszébe, jellemző arra nézve, mennyi erő s mennyi gyöngesség tud párosulni egy asszonyi szívben.

A kérvényt összehajtá s visszatette a lovag elé. És azzal hideg hangon, de tört lélekzettel mondá neki:

— Uram, mielőtt önt ismertem volna, kész leendtem e lépést megtenni; de most, «a ki önnek ellensége, az nekem is ellenségem».

Ez vallomás in optima forma! Nem akarom régi vőlegényemet kiszabadítani, hogy «önnek» útjában ne legyen.

És ez egyúttal aztán kosár is doctor Grisáknak.

Ankerschmidt összeszorítá ajkait, nagyot nézett azok alul a sűrű szemöldök alul Corinnára; azzal csendesen visszadugta oldalzsebébe az iratot, s begombolá kabátját.

— Késő az idő, doctor úr. Mehetünk.

— Nem iszsza meg theáját? szólt marasztó hangon Corinna.

— Köszönöm. «Elég volt».

Minden elég volt már a lovagnak.

Egy hideg főhajtás után búcsút vett és eltávozott. Doctor Grisák leforrázva ment a sarkában.

Ott nem maradt volna ezúttal egy másodperczig egy miniszteri tárczáért.

Előbb végig kell otthon gondolni, hogy micsoda paragrafusokkal védelmezze magát Corinna megtámadásai ellen, hogy kerüljön felül Incattusból Actorrá? most pedig csak az a feladat, hogy retirálhasson el szerencsésen a hadastyán fedezete alatt?

Ankerschmidt egy szót sem szólt a lépcsők aljáig.

Ott, a míg megálltak, doctor Grisák bérkocsijának előjártára várakozva, rátevé kezét a doctor vállára.

— Hallja, doctor úr, látta ön már, mikor egy kutyának hat kölyke van, aztán csak egyet akarnak belőle megtartani, a melyik legkövérebb, a többit pedig elásák elevenen?

A doctor bámulva néze rá e kérdés után; mit akar vele?

— No hát azt mondom önnek, hogy olyan elevenen elásott fölösleges kis kutyának lenni sokkal kegyelmesebb fátum, mint lenni azon asszonyság vőlegényének. Jóéjszakát doctorkám.

Azzal ott hagyta őt kocsijába szállni, ő maga gyalog ballagott haza. Ő nem félt gyalog járni egyedül a barbárok fővárosában.

VII.

(Az a másik.)

Ankerschmidt fényes új kastélya, mely renaissance-stylben épült, az út felől egészen eltakarta amaz ócska épületet, melynek birtokába Garanvölgyi Ádám oly makacsul nem bocsáta senkit. Csak a midőn az ember a házat megkerülte, tűnt szemébe az ódon emlék, vén vadgesztenyefáktól környezve, mik tetején körül összehajlottak, mintha ők vállalták volna magukra, hogy majd védeni fogják a viharok ellen. Hasonló szíves-séggel volt a megkoppadt téglafalakhoz a zöld folyondár, melynek repkényindái az ablakok közeit egész a tetőig befutották, míg tőszáraik olyan bolyhosak voltak már, mint egy őzláb.

A ház környékét egész a fák tövéig szépen körül-nőtte a fű, addig volt az Garanvölgyi birtoka, azon innen be volt hintve kavicszal a tér, ez már Ankerschmidt lovagé volt. Ankerschmidt még korlátokkal is elkülönítteté az idegen tért, nehogy valami szekérrel vagy lóval rátévedjenek.

Az ó kastély környékén tehát akkorát nőhetett a fű tavasztól őszig, a mekkorát akart, azt se nem aratták, se nem taposták.

Hanem négyszer egy évben, rendesen elválasztott időszakokban el szokott oda jönni Kampós uram, egy csomó kulccsal; felnyitogatta az ajtókat, kiszellőztette a szobákat, odabenn tett, vett, ki tudja mit? fél-órai motoszkálás után ismét bezárt maga után mindent s eltávozott.

Hogy e rendes negyedéves megjelenés az ócska házban fel ne ötlött volna Straffnak, a kit most már csak nevezzünk a maga nevén, alig föltehető.

Straff csakugyan ott maradt a lovag családjánál, zongoratanstói hivatalos minőségben. Mint tudjuk, igen jól tudta játszani a zongorát és a lengyel menekültet, a minek őt utoljára maga Ankerschmidt is hitte.

Egy ilyen negyedév-fordulati napon Straff, a mint megsejtré Kampós uram közeledtét, utána osont, s míg az maga után bezárta a ház ajtaját, addig ő egy orgonabokor árnyában elbújva, rálesett azon szoba ablakán át, a melybe az ajtók nyitása után hallotta őt átmenni.

Kampós úr a szobába lépve, előbb körülnézett, hogy jól be vannak-e vonva az ablakokon a függönyök. Az kikerülte figyelmét, hogy az egyik ablak ónkarikája ki van esve, s azon keresztül egy benyuló pálczikával valaki a függönyt annyira felemelheti, hogy a nyíláson át megláthassa, a bennlevő mit csinál.

Kampós uramon nagy ujjas csurapé volt, a mi igen alkalmas volt arra, hogy tárgyakat láthatókká és láthatatlanokká tegyen, mint az ezermester japonicája.

Egyszerre csak egy kis négyszöglábnyi szekrényke látszott a kezében. Honnan vette elő, azt nem lehetett jól észrevenni. A szekrényke ébenfából volt. Legalább fekete volt, annyi igaz.

Kampós uram egy kis kulcsot vett elő mellényzsebéből s azzal a szekrénykét felnyitotta. Kár, hogy úgy állt vele, miszerint a szekrényke felnyílt teteje egészen eltakarta azt, a mi benne lehet.

Pedig valami nagy dolognak kell benne lenni, mert Kampós uram sokáig nézeget a szekrénybe, mindaddig, a míg a szemei meg nem telnek valami nedűvel, akkor kezével megtörli két szemét, s azután ököltre szorítva két markát, csunya fenyegetőző mozdulatokat tesz a levegőben.

Hát azután mit csinál tovább?

Azután iratokat vesz elő bekecse zsebéből s azokat a szekrényke fiókjába elhelyezi.

Igen gyanús manipulatio!

Azután gyertyát gyújt, spanyolviaszkot keres elő, lehúzza ujjáról pecsétnyomó gyűrűjét, s a ládikót lepecsételi.

Legfőbb mértékben gyanús működés!

Akkor ismét felveszi a ládát, egyet kerül-fordul, s végre elhagyja a szobát. Letette-e a szekrénykét valahová, vagy elvitte magával, azt a bűnrészes csurapé miatt nem lehetne kivenni. Annyi bizonyos, hogy a mint a házat ismét elhagyta, nem látszott, hogy vinne magával valamit.

A corpus delicti tehát okvetlenül itt «loco» maradt.

Ez nagybecsű fogás lesz több oldalra. Ilyen felfedezésekért sokat adhatnak a «committens»-ek.

Levél iratik rögtön Bräuhäusel úrnak; extrapostának adatik; sietség ajánltatik.

A sietség ellen nem is lehet panasz.

Éjfél után két órakor a legnagyobb csendben megérkezik Bräuhäusel úr, titkárja, írnoke, biztosa és megfelelő fegyveres assistentia kíséretében, melynek egy része, miután az ócska kastély kijárásaihoz állomásoztaték, más része magával a hivatalos személyzettel a főczinkos, Kampós kézrekerítésére indult.

Sikerült őt megelőzni a netaláni menekülésben. Egészen öltözve volt már s az istállók felé menni készült.

— Megállj! riad rá Bräuhäusel; hová?

— Az istállóba, felelt rá Kampós uram ártatlanul.

— Mit keres ön ott késő éjjel?

— Gazdatiszt vagyok. Oculus domini saginat boves, ezt tetszik tudni; most pedig nincs már éjjel, mert reggel van.

— Micsoda reggel? Éjfélután három óra.

— Hát hiszen ez a reggel. Parasztembernek ez a bureaubamenés órája.

— Semmi élczeskedés. Ön jön velünk. Hozza magával a pusztá kastély kulcsait. Mikucsek úr két legény-nyel kísérni fogja.

Mikucsek úr sovány, vékony nyakú egyéniség volt, szűk, tubákszín téli kabát verte az inát, a miben nagyon fázott volna, ha egy nagy tarka szörkendő nem lett volna védelmére; így is azonban alig tudta összefogni a száját az éjjeli dértől.

— No csak jöjjön utánam amice, inte nekik Kampós uram, kinek végtelen kedve volt e perczen pipára gyújtani s tűzkővel kicsiholni hozzá; hadd álljon addig a fagyon a sok nagyságos úr.

Mikucsek úr azonban sarkában volt mindenütt. Egy kézi lámpás segélyével előkeresték a kulcscsomagot, azzal az egész convoy ment az ó kastély felé: elől Bräuhäusel úr, közepén Kampós uram a didergő Mikucsekkel, köröskörül fegyveres csendőrök.

A régi kastély elé érve, Kampós uram hivatalosan felszólíttaték, hogy haladéktalanul nyissa fel a zárt ajtókat.

Kampós uram engedelmeskedett a hatósági rendeletnek.

— Két legény az ajtónál marad és senkit se ki, se be nem ereszt! hangzék Bräuhäusel úr parancsszava. Előre ön azokkal a kulcsokkal!

Kampós uramnak nem mondta senki, hogy mit keresnek, ő pedig nem kérdezte, hogy mit akarnak megtalálni.

Azzal aztán megindult a rendszeres kutatás.

Első rendben jött a szobák padlója, azt falmentében szálanként nagy műértelemmel fölbontogatták, s vizsgálatot tartának rejtekeik fölött. Titkos menetű egér- és patkánylyukak labirintjai jöttek lámpavilág elé, miknek felriasztott lakói szétfutottak a motozók lábai alatt s nem álltak helyt a kérdőre vonatásnak; ott tűnt ki a szögletben a világtól megvált özvegy prücsök tanyája is, meghordva rágott szalmával, s a százlábú titkos

tenyészszerme, és a pinczeáska agglomeratív telepei; de azokon kívül semmi titokszerű sem fedezettett föl.

Ezután került a sor a kemenczékre.

Itt már elemében volt Mikucsek úr; neki is vetkőzött. Mint nagy praktikus talentum, jól tudá, hogy a kemenczék, kályhák, kandallók ürege nagyon alkalmas titkos rejtekhelyek képzésére. Azok tehát egyenkint szétszedettek, darabjaik megvizsgáltattak, egy pár urna alakú diszitmény, melybe szűk volt a bejárás, oldalán be is lyukasztatott. Nem volt bennük semmi; azaz, hogy nagyon sok korom volt, a mitől Mikucsek úr rövid időn olyan lett, mint egy czéhbeli kéményseprő.

Sokkal tisztább munka volt már a folyosók márványkoczkáinak felszedése: az csákánynyal mehetett végbe s nem piszkolta össze az embernek a kezét.

Ott sem találtatott semmi. Az albiztos úr kénytelen volt kalamárisa tetejét ismét felsrófolni s a protocolumot oldalzsebébe dugni minden feljegyezhető adat nélkül; míg Bräuhäusel úr személyesen világított oda a kézi lámpával, nehogy valami csempészet mehessen végbe.

Innen lemenének a pinczébe. Néhány üres hordó állt még ott korhadt ászok gerendáin, azoknak feneketi felnyitattak, s belsejök hivatalosan igen dohosnak és azonkívül egészen üresnek találtatott.

Hanem Mikucsek úr praktikus ember. Pinczéket nem így szokás motozni. Parancsára egy üres hordót oda fenn megtöltöttek vízzel; azután lehengergették, s akkor fenekét beütve felfordították, hogy a víz egyszerre szétömöljön. Ez azért történik, hogy ha valahol el van ásva valami a pinczében, a víz ott gyorsan összefut s a taposott földről a porhanyóbb felé siet s így a rejtekhelyet elárulja.

A vizsgáló bizottmány ezalatt az ászokra állt fel, nehogy az özönvíz bemenjen a lábtüje torkán.

Kampós urám, két legény közé fogva, csak nézte mosolyogva ezt a furfangos műtételt.

Ime azonban egyszerre elkezdett a víz épen azon a helyen, a hol Kampós uram állt az ászokgerendán, gyorsan összefutni, s egy nyilván besüppedő mélyedésbe sebesen eliszamodni.

— Ott van! meg van! kiáltának egyszerre hárman, s Mikucsek úr buzgalmában akkorát lépett, hogy bokáig esett a tocsogóba. Félre innen! Ide az ásókkal!

Az a «félre innen» nyilván Kampós uramnak szólt, ki nagy mértékben gyanússá tette magát az által, hogy épen a veszélyes hely fölé állt, mintha testével akarta volna azt eltakarni.

— Ásókat ide!

Az ászok-gerendákat elhárították, s gyorsan ásni kezdtek. Mikucsek úr a struflijait is legombolta, hogy jobban hozzáférjen.

Valami csörrent!

— Aha! Itt van valami.

Kampós uram maga is kíváncsi volt megtudni, vajjon mi lehet ott elásva.

— Csak csendesen, vigyázni kell. Óvatosan. Mikucsek úr kezével hártgatá félre az iszapos göröngyöket a gödörből. Végre kezébe akadt valami; kihúzta; mi volt az? Egy üres palaczk. Semmi sem volt benne. Tovább. Azután megint egy üres palaczk. És azután még egy. És azután még vagy tizenöt palaczk, mindenféle alakú, kisebb-nagyobb, itczés, messzelyes, kék üveg, zöld üveg, sárga üveg; tokaji, ménesi, pezsgő; de mind egymással megegyező abban a tulajdonságban, hogy semmi tartalom bennök nem találtatik.

A vizsgáló urak megakadva néztek egymásra. Mit jelent ez?

Kampós uram csak hallgatott. Nem kérdezték. És ő hallgatott. Pedig ő mindjárt kitalálta, hogy volt egyszer a tekintetes úrnak egy részeges hajdúja, a kit aztán el kellett bocsátani; ennek a révén sok palaczkokban elrakott bor elpusztult a pinczéből, miket Ádám úr csak kedves vendégei számára tartogatott; bizonyo-

san ez a kópé volt az, a ki a pinczemagányt arra használta fel, hogy büntette néma tanujeleit, a már életelen palaczkokat, azoknak gyilkos kiürítése után az ászok közé elássa. De hát Kampós uramtól ezt nem kérdezte senki, s ő bizony ráért elnézni, hogy ülnek neki a vizsgáló urak, s egy hordófenéken illő buzgalommal befrják a protocollumba, miszerint egy nagyon gyanús földalatti üregben találtatott egy rendkívül rejtélyes gyűjtemény, tizenhét darab üres palaczkból, melynek összefüggése leendő később kiderülendő eseményekkel, a palaczkok hivatalosan lepecsételtetvén.

E közben megvirradt; világos lévén, most már a padlást lehetett vizsgálat alá venni. E helyen nagyon meggyűlt a baja Mikucsek úrnak a denevérekkel, a kik sehogy sem akarták az ő hivatalos küldetését elismerni; minden zúgból, repedésből a szemének repültek, s ha valami rejtélyes odúba bedugta a kezét, megharapták az ujjait.

Pedig olyan szép hely volt ez az ősi padlás egy motozó bizottság számára; keresztbe rakott gerendák, a mikre fel lehetett kapaszkodni; szűk léczkorlátok, a hová csak hason lehetett bejutni; omlatag tűzfalak, miknek tátványai mind megannyi kész rejtekhelyek összeesküvők és vércsetojások számára, ócska bútormaradványok, miket összerágott a szű; minden padlásablaknak külön házikója, a mit külön ki lehetne kutatni; azután ki lehetett bújni a szelelőn át a háztetőre, bele lehetett nézni a kémények lyukaiba felülről, nincs-e ott a keresett tárgy? Sőt Mikucsek urat annyira vitte az elismerésre méltó buzgalom, hogy egy helyütt megelleve a kandalló kürtőjét, derekára kötött zsinegen lebocsáttatá bele magát, s úgy jött vissza onnan, telepókhálózott arcczal, mint egy második Klimius Miklós, Kampós uramnak rettentő mulatságára.

Positiv eredményt a padlás sem nyújtott.

Innen a kamarákba tértek vissza. Itt egy festett deszkaláda vonta magára a figyelmet, mely színlíltig

volt ócska papirossal. Lehetett az, szerényen megbecsülve, három mázsa.

— Micsoda iratok ezek? kérdé Bräuhäusel úr visszaborzadva, Kampóستól.

Kampós uramban volt annyi malitia, hogy vállat vonjon s azt felelje: «biz én nem tudom; tessék megvizsgálni».

Átkozott feladat! De hátha éppen itt van, a mit keresni kell?

Nagy fanyarodottan neki álltak a vizsgáló férfiak s elkezdék a fakó iratok füledt boglyáját széjjel szedni, egyik levelet a másik után felbontogatni, megnézegetni: ha nem ez-e az, a mit meg kellett találni. Dehogy volt az. Mind két-háromszáz esztendő dolgokról tudósítottak azok, olyan emberek által aláírva, a kik régen porrá váltak, s olyan tintával, a mi régen megveresült.

Ez már keserű munka volt.

Éppen délre harangoztak, mikor ötvenedrészével elkészültek a rettenetes talált kincsek.

Bräuhäusel úr készen volt arra a grátiára, hogy ha Kampós uram kérezkedni fog, hogy már ebédelni kellene menni, nagy nehezen megengedi neki, hogy őrizet alatt haza mehet, s addig majd bezárják a szállást, s ők is felmennek a kastélyba ebédelni; azonban a practikus férfiú egészen meghiusítá e szándékát az által, hogy a mint a déli harangszót hallotta csendülni, felült az ablak hídjára, kihúzott a bekecse zsebéből egy zsíros papirosba csomagolt valamit, s azt kibontva, nyilvánvalóvá tette, miszerint alkalmasint a tanyákra készülve, egy nagy darab kenyérrel és sonkával látta el magát, melyet is az éhen-szomjan kutató társaság láttára nagy lelki nyugalommal fogyasztta el, csizmaszár mellől előszólított bicska segítségével.

Miután pedig az utolsó falatot is legyűrte Kampós uram, nagy lelki nyugalommal ismét visszabocsátá kését a csizmaszár mellé s azután egy kis szalmás butykoszt vonva ki másik zsebéből, jót húzott belőle; tenye-

reiről leverte a morzsákat, s szépen zsebbe dugta a kezeit s nézte tovább, hogy vizsgálják egyik paksamétát a másik után a nagyon tisztelt urak.

E gonosz flegma kezdte kihozni türelméből Bräuhäusel urat. Ez nagyon is természetes. Egy csoport éhező, dolgozó, turkáló ember közepett látni egy olyat, a ki csak néz és néz, és falatozik hozzá, a nélkül, hogy a dolgozóktól azt kérdezné, hogy miben fáradsz? a kutatóktól azt, hogy mit akarnak feltalálni? vagy valamelyiket megkínálná, hogy «nem tesszik egy korty ebből a szilvapálinkából?»

— Fel kell fordítani az egész ládát, úgy könnyebben megtalálhatjuk a rikácsoló Bräuhäusel úr, méregtől veresen, jól látva, hogy így levelenkint nagyon soká lesznek készen, s néhány férfi mindjárt neki is veté a vállát, hogy kiteremtse a földre az egész ócska levélhalmazt.

Kampós uram, a mint e veszedelmes vállalkozást meglátta, mindjárt tudta, hogy mi lesz ennek a legközvetlenebb következése, s nagy hirtelen felszedte a lábait, miket eddig kedélyesen himbálva lógatott alá, az ablak hídjára magához, mely elővigyázati rendszabálya hogy nem volt indokolatlan, az a következő perczben mindjárt bebizonyult.

Ugyanis, a mint a roppant láda papirtartalma kiömlött a téglázatra, abban a pillanatban egy legiója az ifjabb és idősb patkány-nemzetségnek, mely azt már évek óta elfoglalva tartá s magát benne egészen etablirozta, e sürgős birtokháborítási tényre czinczogva riadt szét ősi fekhelyéből, s vaktában iramodott holt és eleven tárgyaknak, nem válogatva, hogy asztalláb-e vagy emberláb? butor-e vagy nadrág, a mire felszalad? Lett iszonyú csata és tombolás; csizmasark, székláb, puskaagy pufogott, recsegett, topogott, ember káromkodott a künnlevő strázsák azt hitték, haramiabanda tusáz a benlevőkkel s rohantak segítségökre, a mint aztán az ajtót nyitották, a patkányok vert serege ira-

modott a támadt nyíláson kifelé, hátrahagyva halottait és sebesülteit és menekülve mindenféle lyukakba odakünn.

A mi részünkről nem esett más kár, mint hogy egy puskatussal Mikucsek úrnak úgy megtalálták ütni hátulról a bal szemét, hogy mindjárt feldagadt a képe; a zsebkendőjével mindjárt be is kellett kötni azt a szemét s már most csak egy szemmel folytathatta a vizsgáló moztózást.

Kampós úrnak olyan nagyon tetszett ez a multság, onnan a biztos páholyból nézve, hogy most már ő biztatta a tisztelt urakat, hogy van ám még itt egy irtóztató lomtár, a mihez még ő is csak elszánt pillanatokban mer közelíteni, abban lehet még csak valami!

Bräuhäusel úr gyanús szemmel nézett az indítványozóra. Azt nem gondolhatta, hogy a veszélyben forgó férfinak ily komoly helyzetben holmi tréfálkozási viselkedet csiklandja a bőrét. Sőt sokkal helyesebben úgy fogta fel az ajánlatot, mint a nyomozó bizottmány figyelmének félrevezetésére intézett kísérletet, melyet csak azért sem kell elfogadni.

Bizonyosan közel vagyunk a rejtekhelyhez, azért akar bennünket másfelé elutasítani, vigyázni kell, nagyon vigyázni.

A felturkált papirosok közt már látni való, hogy semmi gyanúra méltó nincsen.

— Topp! Megvan, kiálta fel hirtelen Bräuhäusel, Mikucsek barátja vállára ütve, mint kinek egyszerre villámlott keresztül agyán a felvilágosító eszme. Menjünk vissza a legelső szobába, a kasznárt két legény kísérje. Gyerünk a legelső szobába.

Azzal Bräuhäusel úr bal kezét kabátja szárnya alá dugva hátul, jobbja pálcáját ragadva, maga legelől megostromolta újból a felszedett padlójú szobát.

Annak a közepén állt egy ódon íróasztal, melynek olyan furcsa ki- s behúzható tetője volt, mint a milyen egy chinai ablakernyő, apró léczekkel összezsátolva,

mik a lezárás pillanatában egy domború tetőt képeznek, s ha feltoltnak, valami nyíláson bemennek az asztal belsejébe.

Bräuhäusel úr maga körül gyűjtve személyzetét, diadallal állt meg az asztal előtt, melyből minden fiók ki volt már szedve.

— Látja ön ezt az asztalt? szólt Mikucsek úrhoz intézve szavait.

— Igen is, látom, szólt az, félszemével intve. A másikkal nem láthatta, mert az be volt kötve.

— Úgy-e ezt már megvizsgáltuk?

— És nem találtunk benne semmit.

— Semmit?

— Épen semmit.

— Még gyanúra való okot sem?

— Azt sem.

— Mikucsek, Mikucsek! Ön tapasztalt ember, de látni fogja, hogy a vén róka mégis tovább lát. Ide nézzen.

— Mikucsek úr annyira subordinálta magát, hogy még a kendőt is fölemelte szeméről, hogy jobban lásson.

— Látja ön ezt a gömbölyű ernyő-fődelet? Most ki van húzva.

— Igen is.

— Mostan pedig be van tolvá.

— Az igaz.

— De hát hova lett most ez a földél?

— Mikucsek úr megnézte az asztalt kívül, belül, alája bújt, ott sem látott semmit.

— Eltűnt valahol a deszkák között.

— Úgy-e hogy eltűnt a deszkák között? E szerint ennek az asztalnak van olyan rejteke, a hova a földél eltűnhet. A hova a földél eltűnhet, oda más is eltűnhet.

— Ez valóságos igaz! kiálta fel Mikucsek úr, tiszteletteljes bámulással főnöke leleményessége fölött.

— Ennek az asztalnak a hátulsó deszkáját fel kell

feszítenünk, monda Bräuhäusel úr, minden szónál, mintegy taktusra, egyet ütve tenyerével az asztalra.

Mikor már Kampós uram látta, hogy de most mindjárt szétszedik ám azt a tisztességes ócska butort, nem állhatá tovább, hogy meg ne kérdeje:

— Ugyan tisztelt uraságak, nem mondhatnák meg, hogy mit akarnak itten találni?

Bräuhäusel úr, látva, hogy áldozata már meg nem menekülhet s kénytelen megadni magát, megfogá annak bekecsén az egyik leffentyűt s így horkanta reá:

— Azt a bizonyos ébenfa ládikót, a mibe ön szokott leveleket rejtegetni.

— Hisz uraim, az itt áll az önök szemei előtt, csak hogy meg nem szólal.

A keresett szekrényke valóban ott hevert az asztal emelvényére téve, két kötet ócska kutyabőrös corpus juris között; ott senki sem kereste.

Bräuhäusel úrnak az orra szemlátomást megnyúlt e fölfedezésre. Ők reggeli három óra óta délutáni háromig kutatnak égen, földön és padláson valamit, a mi nyiltan ki van téve az asztalra.

Hogy emberi tévedését álcázza, hirtelen rárivallt Kampósra:

— Mi van ebben a ládában?

— Tessék megnézni. Itt a kulcsa.

— Miért van e szekrényke lepecsételve? kérdé szigorú szemöldökkel Bräuhäusel úr.

— Azért, hogy valamit bele ne tegyenek, a mit nem én tettem oda.

— Mit tartalmaz e szekrény?

— Azért van uraságodnak a kezében, hogy nézze meg.

— Kinek a tulajdona? Miért van ide rejtve? Mit titka e dugdosásnak?

— Már megbocsásson tisztelt uraságod, ezek olyan kérdések, a mikre, ha kell, akármely törvényszék előtt megfelelek; de most, és itt, ennyi szájtátó embernek azt az orrára nem kötöm.

— Ugy? Nem akarja megmondani. Őrmester! Ez ember itt e percoztól fogva fogoly.

Kampós uram egy cseppet sem volt megrémülve; a mint a csendőraltiszt odalépett mellé, Kampós, mint ki a szabályokat legjobban ismeri, egyetlen fegyverét, a csizmaszárba dugott fehérvári bicsakot elővóna s rendületlen nyugalommal és elszántsággal nyujtá át fogásra vetőjének:

— Fogja ön.

Az által, hogy bicskáját önként átszolgáltató, elég biztosan fejezé ki, hogy védelmezni nem akarja magát.

— Ön be fogja ez embert szállítani a városba s ott őrizet alá teszi.

— Ráérek; majd kieresztenek, szólt szelid daczczal Kampós uram. Gyalog menjünk-e, vagy befogassak?

Bräuhäusel úrnak már a nyelvén lebegett az a boszútöltő sententia, hogy gyalog kísértesse be a refraktáriust; de azután eszébe jutott, hogy ezt a mulatságot a kísérők nem köszönnék meg, annál fogva megengedé Kampos uramnak, hogy a tiszti lakba izenhessen, hogy a kocsis a lovakkal és a csézával rukkoljon ide; azután lelkére kötve az őrmesternek, hogy minden vagyonával felelős ez emberért, hóna alá vevé a szekrénykét s indult volna kifelé, ha Kampós uram egy szerény ellenvetéssel még egyszer meg nem állította volna.

— Hát azután engemet azért méltóztatik elfogatni, a mi ebben a szekrénykében van?

— No, és?

— S hátha abban a szekrényben semmi sincs?

— Semmi?

— Azért adtam oda a kulcsot, hogy bontsák fel; s ha már most uraságod ezt a szekrényt hazaviszi felnyitatlan, engem törvényszék elé állít, ott felnyitják a zárt és találunk benne egy nagy ürességet, majd meglássák az urak, hogy milyen nagy lármát csapok én ottan!

— Hát mit gondol ön?

— Azt gondolom, hogy elébb nézzék meg az urak, hogy van-e abban a ládában valami, a mit nagy triumphussal elvigyenek, vagy nincs; mert ilyen ládát kapni ám az esztergályosnál Pesten sokat s nem hiszem, hogy ennek a pusztá fájáért fáradtak volna ide.

Ez bizony igaz.

Nosza feltörék tehát a pecsétet, felnyiták a zárt s feltárták a láda tetejét hivatalosan.

Akkor aztán megtudták, hogy van abban egy arczkép, mely egy fiatal huszárt ábrázol, ez a láda tetejére van belül illesztve, a fiókban pedig találtatik mintegy húsz darab levél.

— Kinek a képe ez? kérdezé Bräuhäusel úr.

— Ez Garanvölgyi Aladár, Garanvölgyi Ádám úr fogadott fia és rokona.

— S micsoda levelek ezek?

— Azok Aladár úrfi levelei, miket minden évnegyedben ír Ádám úrnak Kufsteinből, a hol státus-fogoly. Tetszik a levelek borítékán látni, hogy azok mindenemű ellenőrségen keresztül érkeztek ide. Először olvastattak a kufsteini várkormányzóság által, azután felküldettek Bécsbe a főrendőrséghez, ott megvizsgáltattak critikai és chemiai úton, nincs-e bennük titkos czélzás, kulcsos cryptographia, vagy láthatlan tintával írt sorok; ezek nem találtatván, visszaküldettek ismét Kufsteinba, onnan leküldettek a magyarországi főrendőrigazgatósághoz s az által kézbesítették az illetőnek; mindezek megpecsételve és vidimálva láthatók a leveleken.

Valóban Bräuhäusel úr és vizsgáló társai egy betűt sem találtak a leveleken, mely gyanúra adhatott volna legkisebb okot.

— De hát minek volt akkor az a titkolódz ís? Minek dugdosták önök ide ezen leveleket?

Kampós uram vállat vont, elmosolyodva.

— Hát tetszik látni, hogy ezek a levelek valami idegen nyelven vannak írva, minthogy másképen nem lehet. Az én uram pedig azt mondá, hogy ő ilyen formájú

betűkkel egy házban nem hál; elégetni pedig nem akarta, mivelhogy az öcsce írta, tehát azt parancsolá, hogy dugjam el azokat valahol a házon kívül. Én e szerint, valahányszor az érkezett levél tartalmát elmagyaráztam előtte, mert ő kezébe nem fogta, mindjárt hoztam ide s tettem a ládába. Gondoltam, itt senkinek sem akadékoskodnak.

Bräuhäusel úr átkozottul dühbe jött e magyarázatra.

A ki csak távolról is hallott valamit a vén kurucz makacs szeszélyeiről, ezt a magyarázatot a legfőbb mértékben természetesnek fogja találni.

— Hallja az úr, rivallt Bräuhäusel, most már komolyan sarkára állva Kampós uram ellen. Ha az urak bolondok, ne tartsák bolonddá a hatóságot. Mit csinálnak az urak mysteriumot ilyen hitványságokból, s ide fárasztanak bennünket és engednek kutatni reggeltől estig, étlen-szomjan. Ez nem tréfa! Ilyen enyelgések nagyon közel zsurlódnak a hatóságok tekintélye ellen intézett törekvésekhez. Azért ezennel komolyan és hivatalosan megintem önöket, hogy jövőben minden olyan működéstől óvják magukat, mely a közigazgatás intézményeire zavarólag hathatna s az államföltételek legfelsőbbikét, minden állampolgárnak együttes hatását a közrend és csend megszilárdítására, ellenállhatlan előrehaladásában akadályozná; s ha ezúttal önök és vonatkozólag ön maga, minden egyéb tényleges és tetteleges következményei nélkül a magukra idézett felsőbb-ségi szigor meghiusítási törekvésének, bocsáttatnak el a magánéletbe: ezt vegyék úgy, mint a hatalom kifo-lyásának azon kettős czélú irányát, mely a míg egyfelől a bűntettek megtorlásában, úgy másfelől, a megtérés bánatának szemléleténél, jól gyümölcsöző kegyelmezésben is nyilatkozik.

E czifra mondasból Kampós uram annyit értett, hogy «e szerint tehát nem vagyok többé fogoly?»

Bräuhäusel úr néma leereszkedés mozdulatával inte, hogy fel van oldva.

— Tehát fel vagyok oldva minden vád alól?

Mikucsek úr nagy boszúsan csapta hóna alá a protocollumot. Ezért ugyan érdemes volt akkora ütleget kapni a szemére.

Mikor már induló félben voltak az urak, Kampós utánuk kiálta:

— Kérem uraim, még egy szóra.

— Nos, mi tetszik?

— Önök látják, hogy én már veszélyen kívül jutottam; a láda kezemben, semmi vád nem terhel, semmitől nem tarthatok. No hát már most tudják önök meg, hogy igen is van ebben aládában valami, a mit még nem láttak.

Azzal egy sarkát megnyomva a láda-födélnek, hirtelen fölpattant az arczkép porcellán lapja s mögötte volt látható néhány sűrűn beírt vékony szalmapapírlap.

Mikucsek úr megint nagy örömmel vette elő a protocollumot.

— Mik azok?

— Mik? Tud valaki itt magyarul? Nem! Annál jobb. Már most tehát csakugyan mégis be kell engemet kísértetni a városba, mert én itt el nem fogom mondani, mi van e levelekbe írva. Én akarom, hogy ezt minél magasabb urak megtudják. Hol van az az őrmester? Barátom, itt a szekér, van-e kézre való vas? Kössön meg szaporán, aztán menjünk.

Kampós úrnak értésére adatott, hogy nem fog ugyan megvasaltatni, de aztán el ne szökjék; ő pedig csak arra kérte meg a nagyságos urakat, hogy a kályhákat megint rakják össze, s aztán mindent jól bezárjanak, a kulcsokat adják át a kulcsárnak; azzal kíséroid felszedve magához, a szekérrel sok szerencse-kivánás közben eltávozott.

— Ördögös ficzkó! dörmögött utána Bräuhäusel úr. Ördögös ficzkó! — Az lett volna még nagyobb ördögösség, ha érteni lehetett volna, hogy miért jelentette fel azokat a már megmenekült rejtett iratokat?

meg, hogy mi lehet azokba írva? Hanem hát Bräuhäusel úr annak oka nem volt, ha a világ folyását intéző bölcseségnek úgy tetszett, hogy a Bábeltornya építéskor a pallérok a kőművesek nyelvét ne értsék.

— Ördögös egy ficzkó!

Hanem már most csakugyan ideje volna, ha az ebédre gondolna valaki, mert idestova este lesz.

Oh van gondoskodva e felől!

Ankerschmidt maga ugyan nincs itthon, de miss Natalie tudja, mivel tartozik a ház hasonló helyzetben ily ünnepélyes vendégeknek, valamint azt is, hogy a Hof-Schematismus szabályai szerint kit miféle kanál illet meg. Annálfogva a kis Gyuszi (mert a vadászt magával vitte a lovag) már tizenegy órakor (Staatsvisit órája) e következő utasítást kapta: «lemegy az ócska kastélyhoz, a hol az urak vannak, azt az urat, a melyiknek három csillaga van, meghívod ide fel a kastélyba ebédre; a másik két úrnak, a kiknek egy csillaguk van, tudtára adod, hogy az inspektor úrnál van számukra terítve; a csendőröknek is megmondod, hogy majd az ispán-háznál kapnak enni».

Le is jött Gyuszi az üzenettel a motozott házig legalább tízszer, de az ajtóban állt egy mérges fegyveres, a kinek az lett adva utasításul, hogy egy lelket se bocsásson se ki, se be, s az Gyuszit is léleknek nézve, mindannyiszor ráívalt keményen: «Czurukk!» s előkészületeket tett rá, hogy közelítés esetében arra a hegyes vasra felszúrja, a mi a puskája végén van, mire aztán Gyuszi legelőször is megfutamodott, haza szaladt, s elmondta, hogy öt nyársra akarták húzni.

Miss Natalie másodszor is visszaküldé azon parancscsal, hogy ha az őrhöz ér, tegye magát állásba, sipkájához a kezét s mondja el neki, hogy miért jött, majd akkor beereszti.

A világ folyását rendező hatalmak azonban úgy intézik a dolgot, hogy az őrtálló csendőr ne értse azt a nyelvet, a min Gyuszi beszél, lévén ő becsületes cseh

ember; azért is ez azt most már kémnek gyanítva, nagy toporzékolva kergeté el újra: »nem takarodni innen, te spion!»

Már harmadszor, a hogy messziről meglátta Gyuszt, előre fenyegette ököllel, hogy »gyere csak közelebb».

A negyedik visszajövetelnél neki toporzékol, úgy kergette el.

Az ötödik kísérletnél ravasz fogást tett, meghúzta magát az ajtó mellé s a mint Gyuszi jött az ebédre hívással, hirtelen nyakon ragadta, jól felpofozta, s megtépte az üstökét.

De azért a kis Gyuszinak még vagy négyszer meg kellett kísértenie a vizsgáló urakhoz való juthatást. Egyszer a ház háta mögé került, hogy majd az ablakon kiált be nekik; az őronnan is elkergette; majd meg azt gondolta ki, hogy felmászik egy gesztenyefára s onnan mondja meg, hogy miért küldték. De már ezen rajtakapva, csakugyan megtelt a mértéke; a haragos vitéz lehúzta a fáról, s gallérjánál fogva bevitte a nagyságos urak elé, jelentve, hogy itt fogott egy veszedelmes kémet, ki már tizedszer akar áttörni a vesztegzáron. Gyuszi rugdalódzott kézzel-lábbal.

— Hát te gazember, mi akartál? förmedt rá egyszerre mind a három úr.

Szegény kis Gyuszival jó, hogy valami nem történt, a mint három ilyen kerékbeforgatott szempár vette keresztűzbe s minden oldalról azzal biztatták, hogy megeszik. Szerencséje, hogy eszébe jutott, a miért jött.

— Az urakat kell ebédre hívnom.

Oh egyszerre milyen gömbölyűre nyílt mind a három haragos ábrázat; hogy megczirógatták a kis ficzko pofácskáját mindnyájan.

— Derék kis fiúl hisz ez a lovag úr kastélyából való cseléd.

Azzal aztán egyszerre mind a hárman neki az ártatlan csendőrnek, ki még egyre fogta a fiú gallérját,

annak aztán volt mit hallani «ügyetlenségről, esztelenségről stb.» ; szerencséje, hogy nem értett belőle semmit. A szegény tán maig is töri rajta a fejét, hogy mi megoldása lehet e rejtélynek?

— Megijedtél kis fiacskám? szólta Bräuhäusel úr, ismét Gyuszihoz fordulva, kinek arczán barázdákat vont a sírás, mint a záporpatak az agyagföldön. Megijedtél nagyon?

— Az ám.

— A nagyságos úr küldött?

— Nem az küldött, mert az nincs itthon, hanem a miss küldött, hogy nem akarnak-e ebédelni?

— Oh igen. Csókoljuk a kezeit, kis fiam, mondd meg, mindjárt megyünk.

— Az ám. De hát melyiknek van három csillaga?

A vizsgáló urak tudniillik a nagy munka után, hogy torokgyíkot ne kapjanak, shawljaikat nyakukra tekergették, s így az eltakart gallérokról Gyuszi nem tudta elintézni, hogy kit hova hívjon.

Bräuhäusel úr elérte a kérdést. Oh Bräuhäusel úr nagyon tapintatos férfiú, mindjárt tekintélyes előlépéssel mondá:

— Én vagyok a chef, fiam, én vagyok.

— Hát a másik kettő az egycsillagos, úgy-e? Ezek meg a puskával a csendőrök. No hát, tiszteli alássan a miss, hogy számukra a kastélyban van a diner szerviz; az egy csillagos urakat szívesen látják az inspektornál ebédre, maga meg azzal a három csillaggal, ha éhes, hát elmehet az ispánhoz.

— Hehehe! te kis számár; megfordítva izenték: engem híttak a kastélyba?

— Igen is, hiszen úgy mondtam.

Ezzel Bräuhäusel úr elosztva az illő utasításokat alárendeltjei között, engedett kit-kit saját útján távozni a természet kívánalmainak kielégítési célja felé, míg ő maga a kis Gyuszi által vezetteté magát a kastélyba, útközben a kiállott szenvedésekért megajándékozva a

hű apródot egy újdonatúj, a pénzverdéből épen most kikerült fényes krajczárral.

A min azután Gyuszinak sok bámulni és észlelni valója maradt, sehogy sem bírván azt megegyeztetni magában, hogy miféle csodálatos pénz lehet az, a mi kicsiny hija, hogy aranyból nincsen, aztán mégis az van rá nyomva, hogy «egy krajczár».

Bräuhäusel úr a salonba lépve, a túlsó ajtón szemközt jönni látá miss Nataliet és a két házi kisasszonyt. Bogumil, vagy Straff nem volt jelen; ő még tegnap elment a Tiszára vadászni, hogy jelenléte által semmi ismerős viszony közte és a vizsgálók között még csak gyanúba se jöhessen. Bräuhäusel úr is úgy tett, mint a ki a jeles férfiú világonlételéről még eddig értesülve nincs.

— Ezerszer engedelmet kérek nagysádtoktól azon eredeti quiproquoért, a mi a kis apróddal történt; kezdé a bevezetést Bräuhäusel úr, igen mulatságos témája levén hozzá. Az örök kémnek nézték szegénykét s elébb elkergették, azután meg elfogták; szerencsére, hogy interveniáltam, különben még ő is elővizsgálati fogságba kerül.

— Reménylem, hogy küldetése mentségül szolgált, folytatá a kegyes enyelgést miss Natalie.

— Arra a küldő neve is elég volt, bókolt vissza Bräuhäusel úr, udvariasan foglalva helyet, jobbról miss Natalieval, balról Eliz kisasszonynyal, szemközt a levestel és azon túl Hermine kisasszonynyal levén háttáros.

Legkellemetesebb szomszédságl Főleg az apró kolbászkás és gombóczkás leves. Ez a szakács jól látszik tudni, hogy milyen levest kell olyankor főzni, mikor házmotozó főnök jó hivatalos ebédre, a ki hajnaltól estig nem nyelt mást, mint port és gorombaságot.

— Kellemetlen foglalkozás az ilyen? kérdé miss Natalie a derék urat, midőn az letevé kanalát s száját megtörülte.

— Oh én már szokva vagyok hozzá. Ilyen országban, mint ez, elkerülhetetlen; mindennapi dolog. Nem a fáradság a fő itt, hanem az örökös vigyázat, ezeknek a furfangja által tévútra nem vezetetni, leleményes ravaszságukat hasonló leleményességgel lefegyverezni, keresztkérdésekkel a legmakacsabból kivenni a valót. Oh ez valódi szenvedély! De aztán talentum kell hozzá! Igazi specificus talentum, a milyen keveseknek van. Oh nagyon keveseknek!

A ragyogó arcz mondani látszott: de én azon kevesek közé tartozom.

Bräuhäusel úr igen természetes óvatosságánál fogva, a kérdéses szekrénykét ide is magával hozta, nem bízhatá másra; egy főnöknek gyanakodónak kell lenni subalternusai ellenében is. A csinos faragványú ládikó természetesen nagy mértékben magára vonta a hölgytársaság kíváncsiságát, a mi a főnök úrra nézve nem is kellemetlen, sőt inkább alig várta, hogy valaki által e tárgyban interpelláltassék.

A várt felszólítás nem maradt el.

— Talán e szekrényke is a fölfedezésekhez tartozik? kérdezé miss Natalie, a székre tett tárgyra mutatva, melyhez oly figyelemmel viseltetett Bräuhäusel úr, hogy szinte megkinálta a kezében levő mártással: «ne adjak előbb önnek?»

— Oh igen. Igen. Épen azt kerestük s nagy fáradságba került megtalálnunk. Valóban furfangosan volt elrejtve. Nagyon fortélyosan. Hanem végtére is «Argusnak száz szeme van!»

(Bizonyos Mikucsek úr is ugyanezt mondta ez alatt oda lenn Maxenpfutschéknál, csak hogy ő nála 99-et a százból kiűtöttek, mert csak egy maradt.)

— Veszélyes tartalmú iratok bizonyosan? kérdezé miss Natalie.

— Azok is és egy veszélyes ember arczképe.

Veszélyes arczkép!? De már ezt mind a három hölgy látni akarta; s valóban nemének nagy meg-

tagadása lett volna mindháromnál, ha nem akarta volna.

Bräuhäusel úr lekötelezni vélte házi kisasszonyait, ha kívánatuknak enged s felnyitá előttük a szekrénykét.

— Ah! Nem rút fiatal ember! Csakhogy kissé daczos kinézése van. Ez a nagyon sűrű szemöldök valódi banditai kifejezést ad ez arcznak. Nekem valóban féltelmesnek tetszik.

Ez észrevételeket össze-vissza a miss és Hermine tették; Bräuhäusel úr mind a kettőnek igazat adott.

— És e levelek itt?

— Ezek nem valami különösek. Ezeket az úrfi irogatta valami nagyon biztos helyről, a hol jó gondviselés alatt van. Hanem a mi legfőbb mértékben veszélyes, az ez arczkép alatti rejtekben van. Ha az ember itt megnyomja, az arczkép kiemelkedik s találjuk alatta e levélkéket finom papírra írva; az aláírott névből látható, hogy az öreg Garanvölgyi Ádám sajátkezű iratai.

Bräuhäusel úr legkisebb kétséget sem tartogatott, hogy e jó érzelmeiről ismert családnál azon gyanús iratokat kíváncsi hölgyeknél kézről-kézre engedje járni; hisz úgy is idegen nyelven vannak írva, nem értenek belőle semmit.

Mit tudhatta ő, és mit tudhatták a ház őrei mind, hogy van egy tagja a lovagi családnak, ki arató leánycákkal a mezőkön, kertészleánycákkal a kertben, parasztasszonyokkal az udvaron azon merényletes törekvésben működik régóta, hogy e nyájas, barátságos idegen nép nyelvét megértse, hogy Eliz kisasszony másfélévi ittlét alatt már magyarul ért.

E veszélynek teljes tudatlanságában senki sem ügyelt arra, hogy az alatt, míg miss Natalie oly hosszasán magyaráztatja magának Bräuhäusel úrral, hogy akadtak rá a rejtekre, hogy nyitották fel, hogy kapták rajta ezen és amazon Kampós uramat? mi lesz már ebből? lehet-e félni valami nagyobb krawalltól? jó lesz-e Ma-

xenpfutsch urat felrendelni éjszakára a kastélyba pus-kával? Nagy szerencse-e, hogy e cabale fölfedeztetett? hogy e kedélyes rémledezés alatt Eliz egyet azon tele-írt vékony levélkék közül olyan sokáig elnézeget. Ki sejtette volna azt, hogy ő e levél sorait is érti.

Nem, nem ügyelt rá senki. A gyermek bámész-kodik.

Az pedig, a mit a gyermek olvasott, ez volt:

«— Kedves, szeretett, felejthetlen fiam! Mire te ismét meglátod a szabad eget, én már akkor régen nem látok a szemfödelen keresztül semmit. Ha rajtad kívül és azon, kit megbíztam, más valaki meglátná e leveleket, azt mondaná: bolond vagyok; egy öreg ember, ki szerelmes leveleket ír — egy arczképhez, s elküldözi leveleit — egy arczképnek! Ki értene meg engem? Élő testedhez írjak-e inkább levelet, a mit előbb minden porkoláb elolvas, úgy adják kezedbe? Írjak-e bele dolgokat, miket megírnom szabad; vagy veszé-lyeztessen azt, hogy görcsösült kezem rászalad egy keserű szóra, a mi lánczodat még nehezebbé teheti, vagy eláruljam feljajdulásommal, hogy én vagyok ben-ned százszorosan büntetve, hogy együtt ülök veled fogva, hogy a mi neked hiányzik, magamtól is megta-gadom, hogy a mikor te egyedül vagy, én is egyedül vagyok, de lelkemben ott ülök melletted, hideg fek-helyed előtt s lánczod egyik végét én hordozom? Nem szabad ezt megtudni senkinek, még neked sem: csak majd akkor, ha vége lesz. Te már akkor ősz ember, én pedig hideg por. De azért meg kell tudnod akkor is, mennyire szeretve voltál. Rendelkezéseimet, mik javadra vannak, ide rejtém. Titkolnom kelle azokat és dugdosnom, mert ha magam körül tartanám, az atya-fiak, kik már életemben örökséget, osztályt csináltak vagyonaimból, ezeket okvetlen elsikkasztanák, mihelyt szememet lehúnytam; e levelekből megtudsz mindent, a mi téged érdekel. — Ez alatt én számlálom a na-pokat; azoknak vége túl van azon a határon, a meddig

az én életem terjed; a hajótörött a tenger közepén tudja, hogy száz mérföld a part, hanem azért átöleli a tört deszkát és úszik . . .»

— Szabad kérnem azt a levelet Eliz kisasszony, szólt Bräuhäusel úr.

— Oh kérem.

A felrezzent leányka kiejtette kezéből az iratot.

— Oly figyelemmel nézte, mintha olvasna belőle.

— Olyan különös írás.

— Nagysád könnyezni látszik.

— Oh nem; valami esett a szemembe. Bizonyosan egy szem porzó pattant bele erről az írásról.

— No az talán nem lesz mérges. Kár volna ily szép szemekért.

Pedig bizony e szép szemekben már azon írás mérge kárt tett.

Ki gondolt volna arra?

Bräuhäusel úr megszámlálá a leveleket, ha megvan-e? Egy sem hiányzott s azután jónak látta azokat ismét visszatenni rejtekhelyükre s a ládikót elzárni.

Hanem már ezután kénytelen volt balfelőli szomszédnéja helyett is maga enni, mert annak semmi sem szlett többé; — hogy olyan nagy baj a szemben az az egy szem porzó!

Most nézzünk egy percze Kampós uram után.

Ráérünk addig, a míg tisztelt uraink ebédjüket végzik.

— Igen! Könnyű nekik! Ők leülnek a kész ebédhez. A szegény embert meg dolgára küldik, azt se kérdik tőle, hogy falt-e már valamit? Egész nap szaladni, mint a kutya, este meg lefeküdni étlen, mint a ló, éjfélkor megint felkiabáltatni, mint a bagoly!

Ez érzékeny panaszhangok azon emberséges csendőrkáplár ajkairól fakadának, kinek feladata volt Kampós uramat in flagranti beszállítani a székvárosba.

Kampós uram csendesen pipázva hallgatá a panaszt és nem talált számára vigasztaló szókat.

Annál inkább helyeslé azt másik két útitársa, kik szintén erősen állíták, hogy mikor az ember reggeltől estig nem eszik, akkor hadilábra állított napizsoldot kellene húzni.

Kampós uram nem szólt bele a beszédbe.

— Hát maga nem éhes? szólítá meg a kasznárt végre elhatározott hangon a káplár.

Kampós uram értette a kérdést.

— Van ám itt az út mellett egy csárda, a hol kapni egy pohár bort, meg egy kis paprikást.

— De nem árulja el valaki?

— Én tudom, hogy nem.

A példálózásnak utóbb is az lett a vége, hogy a mint a «Megítató» csárdához értek a szekérrel, káplár uram széttekintett, senkit sem látott; megállítatá a kocsit s azt az indítványt tevén, hogy ha Kampós úrnak nem volna ellenére, talán betérhetnének ide egy ital borra.

Kampós úr engedett a közóhajnak s betért három kísérijével a csárdába.

A nagy ivóteremben, a hosszú asztal végén ült egy kondás-viseletű ember, ki egy öticczés kulacsból iszogatótt, s falatozott paprikás szalonnát a szűre ujjából.

Mi már láttuk egyszer ezt az embert. Maxenpfutsch úr aligha rá nem ismerne benne arra a bizományosára, a ki azóta is mindig jön a yorkshireiekkel. Valószínűleg az a darab szalonna is azokból való.

Káplár uram előtt gyanúsak tetszett ez az ember. Mikor egyszer lehajolt, hogy elejtett kését felvegye, a káplár inte két legényének, hogy fegyvereiket tartsák kéznél. A kondás azonban lehajoltában folyvást feléje sandított s észrevevén az intést.

Láthatta, hogy itt most bajba jutott.

— Isten jónap, vitéz uraim! — szólt rájuk köszöntve a kulacsot. — Hallották-e kegyelmetek Szemes Miskának a hírét?

— Nagyon is!

— No hát az a Szemes Miska én vagyok! — szólt

a kondás felállva egész magasságában a lóczáról. Majd a mestergerendát érte a süvegével.

A csendőrök fegyvereiket emelték. A szegény legénynél nem volt egyéb egy baltánál, azt is kihúzta a szűre ujjából, a hol lógott s ledobta az asztal alá.

— Ne tessék ellenem készülni. A vége felé vagyok már. Meguntam a világkerülést! eddig is csak attól féltem, ha megkapnak, sok időre becsuknak; de a héten olvastam, hogy ki van hirdetve a statárium, már most megadom magamat, mert tudom, hogy könnyen elbánnak velem. Mennyi díj van a fejemre téve, káplár uram?

— Halva kétszáz, élve ötszáz.

— No hát káplár uram, ötszáz forint nyomja a markát! pedig ha akarnám, még a szalonnaevő késemmel átmetszhetném a gégémet, s háromszáz forintja bánná. Hanem hát tegyen már most annyit értem, ha már annyi pénzt nyer rajtam, töltesse meg a korcsmárossal a kulacsomat; nézze, milyen száraz már az istenadta, egy csepp sincsen benne.

S a felfordított kulacsból csakugyan cseppenve sem jött semmi.

— Legalább iszom addig, a míg ihatom; leiszom a magam bőrére vagy egy forintot. Tizenkét krajczárost mér a csárdás, ötícczés a kulacs, ez épen egy forint. Úgy-e, káplár uram, azt az egy forintot nem sajnálja egy szegény legénytől, a ki egy ötszáz forintos fejet ad a markába ingyen?

A káplár átlátta, hogy igen jámbor ördöggel van dolga, a ki már meg akar halni, s veszködtében humorizál, a hogy azt anekdotás könyvekben sokszor olvashatni.

— Jól van! Korcsmáros! Töltsé meg e ficzkó kulacsát.

A korcsmáros szemük láttára tölté egy bádogtölcséren keresztül a kancsó bort a kotyogó kebelű kulacsba, mely is száján túlbugyborékolván, Szemes Miska fel-

kapá azt, s olyat húzott belőle, hogy megfogyott hús perczenttel.

— No káplár uram, igyék hát ebből kegyelmed is egy szegény veszendő betyár lelkéért egy tust! — szólt Miska, megtörülve a kulacs száját s odanyújtva elé.

A káplár vonakodott.

— Vagy úgy? Az urak nem isznak a kulacsból, hanem klázliból.

Azzal mind a háromnak szépen kitölté a poharakba a bort; ugyanabból a kulacsból, a miből maga is ivott, azután megint megtörle a kulacs száját ingujjával s Kampós uramnak is tölte:

— Kegyelmed is igyék egyet szegény lelkemért, nagy uracskám; úgy-e maga komiszáros?

(Pedig tudta jól, hogy kasznár.)

És azután ismét ivott a kulacsból, annak bizonyosságára, hogy nincs benne méreg, sem altató.

Azután nagy resignatióval kérte a csendőrök egyikét, hogy már most hát húzza rá a keztyűket a kezére; értette alatta a kézbilincseket, miket a megszólított káplár egy intésére elő is vett tarsolyából. Szemes Miska aztán keresztbe tette két keze csuklóját s engedte kegyesen összezsugorodni; csupán arra kérve fel-diszítójét, hogy majd aztán, mikor megszomjazik, akkor itassa meg.

Káplár uram öröme most már határtalan volt e jó fogás következtében: a kitűzött díj, a dicsőség; gradus ad majora, érdemrend, hivatalos újságban s aztán Európaszerte hirdetés, hogy ő volt az, a ki a hirhedett Szemes Miskát elfogta. Ki volna az, kit ennyi fény el ne szédítene?

Minél fogva káplár uram nemcsak a kulacsba töltetett bort, hanem az egész vendégséget mind saját erszényéből fizeté ki a csaplárosnak, sőt vége felé annyira vitte a generositást, hogy fagylaltot is parancsolt, de mi szerencséjére nem volt a csárdában.

Ilyen jó fogással szaporodva, félórai időzés után

visszatértek a szekérhez s most már hatan ültek rajta; elől a kocsis és egy csendőr, azoknak háttal a megvasalt betyár és egy másik csendőr, a hátulsó ülésen Kampós uram és a káplár.

A kocsis lovai közé vagdalt; esteledni kezdett az idő, a láthatár lilaszínbe borult már; sűrű köd kezdett kelet felől terjengeni, melyben mint ezüst erdők maradoztak el a zuzmarás ligetek, az égen lármás varjúcsoport vonult a város felé.

— Károg a holló, káplár uram! — dünnyögé Szemes Miska; káplár uram pedig nem felelt rá, hanem dülöngélt Kampós uram vállára, mint a ki nem bírja a fejét.

Hasonlóul cselekedett a másik két csendőr is a betyár és a kocsis mellett. Mire a mezőn kinn jártak, aludt mélyen mind a három.

Szemes Miska ekkor szép csendesen kihúzta a két kezét a békóból mintha csak téli keztyű lett volna az rajta, s a mint egy hídhöz értek, megszólítja a kocsist:

— Állítsd meg a lovadat öcsém. No nagy uram, köszönöm, hogy idáig elhozott, már most innen majd odább találok magam is. Aluszik ám ez mind a három. Dupla odúja van a kulacsomnak; valahányszor megtörlöm a száját, egyet fordítok a csapján, úgy adom másnak. Nagy uram velem ivott, a többiek az altatóból. Csendes jojczakát kívánok.

Azzal keresztülvetette magát a lőcsőn s egy percz mulva eltűnt az útarok rekettyéi között.

Kampós uram vállat vont; nem volt rábízva, hogy utána szaladjon.

Nem is tett egyebet, mint hogy a köpönyegébe húzta magát s oldalt feküdt a saraglyában, s gondja volt rá, hogy mikor a csendőr-kaszárnya udvarán megállnak, ő legyen az utolsó, a kit álmából életre tudnak ránczítani.

A felocsúdott káplár és a két közvitéz elébb bámulva

nézett körül, hogy hová lett Szemes Miska, azután az előbbi erszénye tartalmát kezdte szánlálgatni. Biz abból hiányzott az a forint, a mit Szemes Miskáért kifizetett a «Megítató» csárdában.

A vakmerő gazember még arra is vetemedett, hogy az üldöző hatalommal fizettesse ki a borát.

Annyi életfilosóphiája mind a háromnak volt, hogy egy szóval sem hozta elő Szemes Miskát.

A jószágára hazatérő Ankerschmidt épen szemközt találkozott a már visszatérő vizsgáló küldöttséggel.

El is bámult nagyon a nagy fegyveres kíséreten, mely Bräuhäusel et consortes postakocsiját követé; de különben is kénytelen volt megállítani lovait, mert a tisztelt urak, messziről megismerve fogatát, szintén megállapodtak s leugorva kocsijukról, odajöttek Ankerschmidt hintájához megköszönni a szíves fogadtatást, melyben házánál távollétében részesültek.

— Mi a gutát? uraságod hajtóvadászatot tartott a faluban?

Első gondolatra azt hitte, hogy a lengyeléért jártak ilyen erővel.

— Igen is, és teljes sikerrel. Méltóságod nem is sejté, milyen vezélyes titkokat rejtett a kastélya melletti ócska épület.

— Ah dehogy! Garanvölgyi volna tán compromittálva?

— No iszen majd ki fog derülni. Eddigé csak a kasznárja tétetett vizsgálati fogságba.

— Jól van; örülök, hogy szerencsém volt, magamat ajánlom.

Ankerschmidt boszúsan veté magát hintaja ülésébe s tova hajtatott. Ha az ócska házban motozás történt, úgy azt feladásnak kellett megelőznie. Feladó pedig csak egy ember lehetett: a jöttment. Ankerschmidt igen kiméretlen szemrehányásokat tett magának, a miért ezt az embert az első bemutatás után rögtön el nem pusztította a háztól, hanem még odafogadta zon-

goramesternek. Mikor az asszonynép úgy pártfogolta.

Már most ebből mi lesz? Ha az öreg Garanvölgyi valami ügyetlenségbe belemártotta magát, az által fogásban ülő öcscsének sorsát vetette hátra. Süljön ki rá valami összeesküvésféle, akkor aztán rossz idő lesz a folyamodásra.

Különben is elég keserű tapasztalás, hogy épen azok hagyják el a szerencsétlen embert, a kik hozzá legközelebb állnak. Ez az asszony, az eljegyzett mátká, nem akarja a vőlegényeért tett folyamodást benyújtani. Az ember nem hinne ilyesmit, ha nem tapasztalta volna. Már most mit csináljon a lovag ezzel a folyamodással a zsebében? Kivel adassa be? Még ha az öreg Garanvölgyi rávehető volna is, várhatna-e attól sikert épen most, midőn maga is vizsgálat alatt van?

És akkor aztán a lovag nem bírta elhatározni magában, hogy nemes méltatlankodását, mily mértékben ossza fel Pajtayné és Bogumil között? mert ha az egyikre kidühöngte magát, akkor igazságtalanságot vélt elkövetni a másik ellen, hogy arról az alatt megfeledezett.

Alig várta, hogy haza érjen.

A legelsőhöz, a ki a podgyászért kocsijához jött, az volt az első szava:

— Itthon-e a zongoramester?

Miután megtudta, hogy az ifjú úr a vadászatról ma reggel megérkezett, sietett fel a szobájába.

Még le sem rakhatta úti öltönyét, midőn a kis Gysuzi jött hozzá azzal a kéréssel, hogy tiszteli a miss a méltóságos urat, ha érkeznék egy igen komoly szóra a terembe jönni.

— Mi a patvar komoly szava akar lenni a missnek? Komoly szó? Mintha én valami tréfás ember volnék, a ki mindig humorizál. Majd nagyon is komolyan fogok beszélni, attól tartok.

A teremben egyedül várt az érkező lovagra a miss,

kinek ez ünnepélyes alkalomra à l'anglaise fürtei voltak, hogy arcza még hosszabbnak és tragikaibbnak lássék.

— Mi tetszik, miss Natalie? Mi közölni valója van velem?

— Lovag úr, szólt a miss baljóslatú hangon, minővel a hajdankor pythonissái zendíték meg dodonai körmondатаikat. Legyen ön készen egy igen rossz hírré, mely kegyed nemes szívért nagyon meg fogja háborftani.

— Nos, mi az? Csak egyenesen rohamra! Nem szeretem a hosszas tiraillirozást.

— Házánál egy áruló van.

— Tudom, az ördögadtát! Ne is mondja tovább. Mindenről értesülve vagyok. Az útban megtudtam.

— Lehetséges-e? Én titkolni akartam.

— Azt elhiszem; hanem majd dobra ütöm én, ne tessék félni.

— Uram, gondolja meg ön, hogy családjának jó híre megörzendő.

— De isz azt meg is fogom őrizni. Azt ugyan nem engedem mondani, hogy Ankerschmidt házában olyan ember vehet lélekzetet, a ki titkos áruló.

A miss kérleléshez fogott.

— De uram, mégis gondolja meg ön, családjának tagja.

— Nem tagja e percztől fogva, esküszöm, nem tagja. Elkergetem még ma. Kiadom a parancsot, hogy ha még egyszer az udvarba jön, ostorral verjék el.

— Az istenért, uram, önnek kedvence!

— Nem az én kedvencem! ördög teremtetét! a ti kedvencetek! én régóta tudom, hogy csal, de elnézem a ti kedvetekért. Hanem már most idáig vagyok vele. Ebben az órában el fogja hagyni a házat; majd megmutatom én, hogy micsoda statárium tudok én lenni a házamnál, ha azt valaki meggyalázza!

— No uram, fölhevült állapotban mégis ne tegyen semmit.

— De pedig ebben a helyben állva fogok tenni mindent, ebben a pillanatban. Héj Gyuszi!

A miss erre a szomszéd szobából segélyül hívta Hermine kisasszonyt, hogy az is segítsen a papa indulatját lecsendesíteni.

— Kimélje uram. Gondolja meg . . .

— Ne féljenek olyan nagyon. Nem verem pofon, még csak meg se szidom. Nem én, még csak egy goromba szót sem szólok neki; de már azt csak engedjék meg excellentiátok, hogy ha valaki érdemtelené tette magát arra, hogy velem egy fedél alatt lakjék, annak nagy nyájasan megmondhassak annyit, hogy «édes lelkem, ott az ajtó, künn a hintó, karsamadiener». Gyuszi! Küldd ide a zongoramestert!

— Hogyan? ő előtte? kérde a miss.

— Ő előtte, hát persze, hogy ő előtte. Nem szoktam én az ilyesmit levélben elvégezni. Nem beszélek én senkiről rosszat titokban, hanem ha mondok valamit, tudja meg minden ember. Azért adott az Isten akkora hangot, hogy az utczára is kihallik. Jön-e már az a zongoramester?

Jött már.

Straff úr mosolyogva lépett be a szobába, mint a ki semmit sem gyanít s örvendeni kezdett a haza érkezett lovag láthatásán, a minek azonban egyszerre véget vetett Ankerschmidtnek egy borzasztó kiáltása, mintha egy en carriére vágató lovasezrednek kiáltaná a vezényszót:

— Megállj!

Erre csakugyan meg kellett állni, mert a lovag a kezét is kinyújtotta, még pedig ökölre fogva.

— Hallod-e te — ember! Tegnap Garanvölgyi házában hivatalos motozás történt. A feladás a te munkád volt. Én feladóval egy házban nem lakom. Jobbra át! Indulj!

Mint kik villámcsapástól szédültek el, úgy meredt el minden jelenlevő e katonás napiparancsra. A két hölgy

egymás kezét kapta meg ijedtében, míg Straff mellére tette tenyerét, s ujjait esküre emelve, valami rettentet akart mondani.

— Zsinórra a kéz! ordítá rá a lovag, mikor látta, hogy az esküdni akar. Mit mondtam? Jobbra át!

Straff átlátta, hogy nincs haladék, azért hirtelen abbahagyott minden védelmet s most már csupán azon volt, hogy a hölgyektől vehessen búcsút áhítat- és lemondásteljes hajlongással, keserű sóhajt fojtva vissza keblébe.

— Indulj! Indulj! mondtam már! semmi egyéb! kiabált türelmetlenül a lovag, mire Straff csakugyan jónak látta az ajtóig hátrálni; ott azonban még egyszer visszafordult s fenyegető gúnnyal intézé e szavakat Ankerschmidthez:

— Ezért még meg fog ön engemet emlegetni.

E szóra Ankerschmidt, a mint a düh tetőpontján állt, hirtelen visszanyerte hadvezéri phlegmáját s önfeltaláló humorral fordult az ajtófélnél álló kis apródkához:

— Gyuszi! Lökd ki azt az urat az ajtón.

És Gyuszi, ki midőssze csípőjéig ért annak a nagy magas szál úrnak, erre a szóra, mint azok a kis orosz-lánforma ölebecskék, a miknek mind alakjuk, mind bátorságuk oroszláni, csak épen természetük miniature hozzá, gyorsan rohant neki Straffnak, s neki feszítve két kezét amaz hátának, bámulatos præcisióval hajtá végre a parancsolt műtételt. Magánboszú is dolgozott nála.

Valamivel jobbkedvű nézőközönség ezt a jelenetet bizonyosan megtapsolta volna.

E jelenet alatt Hermine kisasszony elfutott a teremből; érzékeny szíve lehetett, mely nagyon megsajnálta a más megaláztatását.

Hanem miss Natalie ott maradt. Arcza még halványabb volt mint egyébkor, elkékült ajkait összeszorítá s oly dühvel nézett Ankerschmidtre, mint egy mérges kigyó, mely harapáshoz készül.

— Méltóságos úr, szólt, dühét nehezen tiporva vissza. Ön csalódní méltóztatott. Az árulás mélyebben gyökerezik ön háza szentélyében, mint hogy azt ilyen könnyen kitephetné.

— Kedves miss, ne beszéljen virágnyelven, hanem mondja meg, ha jobban van értesülve: ki volt hát az, a ki Garanvölgyit feladta? mert csak ettől a háztól adhatta őt fel valaki. S ha nekem bebizonyítja, hogy nem ez a csavargó volt az, hát én utána megyek s bocsánatot kérek tőle: «ne haragudjál, barátom csavargó!»

— Nem ez a kérdés uram: ki adta föl Garanvölgyi Ádámot, ki nem.

— De az a kérdés! Hát mi volna a kérdés?

— Mi köze ön házának Garanvölgyi nevéhez?

— Mi köze? az a köze, hogy ő politikai és csatateri ellenfelem; én nem engedem, hogy azt mondhassa felőlem, hogy én kémnek jöttem ide mellé lakni.

— Még gonoszabbat is fognak ön felől mondhatni, méltóságos úr. Azt, hogy azért jött ide mellé lakni, mert összeköttetést akar vele kezdeni.

— Nem értem. Miféle összeköttetést? Conspiratiót ért?

— Oh nem.

— Van talán leánya az öregnek, a kinek udvarlok, hogy elvegyem?

— Neki nincs; de van önnek.

— S valaki arra a gondolatra fog jönni úgy-e, hogy valamelyik leányomat az öregre akarom erőtetni feleségül?

— Oh nem, méltóságos úr, de Garanvölgyinek van egy fogadott fia, ki mint statusfogoly börtönben ül.

Ankerschmidt azt hitte, hogy a hír gyorsabb volt, mint az ő lovai. Ezek itthon tudnának már valamit az ő szándokáról, a mit a fővárosban csak tegnap mondott el másnak?

- - Hogyan tudja ön ezt?

— Igen egyszerűen. Bräuhäusel úr a női kíváncsiságnak engedve, felnyitá előttünk a szekrénykét, melyet Garanvölgyi titkos irataival lefoglalt. Azon szekrényben volt egy arczkép, mely egy csinos fiatal férfit ábrázol, és idegen nyelven írt levelek.

— Micsoda idegen nyelven?

— Magyarul.

— Úgy?

— Méltóságod azt hiszi, hogy családjának tagjai nem tudnak magyarul? Csalatkozik. Eliz kisasszony már ért e nyelven.

— Az nem csoda, két esztendő alatt ráragadhatott; én is csak így szereztem.

— Jól van. Már most olvassa méltóságod ezt az írást.

A miss egy hosszú hivatalosan összehajtott iratot vett elő s a lovagnak nyújtá.

— Ez Eliz írása.

— Tessék elolvasni.

Ankerschmidt a bámulat, meglepetés, öröm és bosszúság visszásan váltakozó érzelmei között olvasá azt az írást.

Mi volt az?

Mi volt? Egy folyamodás a legmagasabb helyre, melyet egyszerű, nemes szív mesterkéletlen szavakban sugallt a toll alá, melyet gyöngéd gyermeteg kéz leírt; egy naiv, őszinte folyamodás, egy szegény elítélt fogoly ifú megkegyelmeztetéseért.

— Mit akarhatott ezzel? Mit mondott?

— Fel akarta küldeni Bécsbe.

— Mi úton?

— A postán.

— A balga! Hol van most?

— Házi fogságban, szobájában.

— Küldjék őt hozzám, egyedül akarok vele beszélni.

— Ime uram, szólt Natalie rejthetlen diadalérzettel,

ez azon árulás, a mit ön nem sejtett előre s mely az én éber szemeim nélkül gyógyíthatlan sebet ejtett volna ön hírnevén, nem pedig az, a miért ön annyira el hagyta magát indulatai által ragadtatni.

— Jól van jól, majd erről máskor philippikázzunk; most küldje hozzám a leányt.

— Nem kívánja méltóságod, hogy én is jelen legyek?

— Nem. Ha egyedül van velem, akkor sokkal őszintébb; hamarább megvall mindent.

— A hogy parancsolja ön.

Ankerschmidt nem adott alkalmat további párbeszédre, mert eltávozott szobájába.

Ott pedig leült az asztalhoz s maga elé téve a leányka folyamodását, újra meg újra elolvasta azt.

Milyen igaz, milyen mesterkéletlen mondások ezek!

Es azután mellé tette a doctor juris által fogalmazottat s összehasonlítá vele. Micsoda eszmeszegény, nyakatekert, legalázatosabb, legszárazabb és legunalmasabb alkalmatlankodás volt ez amahhoz képest!

És a míg a fogoly menyasszonya nem akarta azt leírni, nem akart vele elmenni a kegyelemosztás zsámlyáig, az alatt egy gyermek, kinek azon ember senkije, semmije, kigondolta maga, hogy mit kellene tenni egy szegény szenvedőért, ki ifjúsága virágát hármas zár alatt hullatja el.

Az ajtó nyílt s a vádlott belépett rajta.

Tudta már bűnének súlyát, tudta, hogy bírása elé idéztetik; nem is védelmezte, hanem szépen megadta magát, odaborulva apja lábaihoz s piruló arcát annak térdére fektetve.

Ankerschmidt pedig kezét folyvást amaz iraton tartá s nézett hol arra, hol gyermekére.

Így hallgattak egy jó félórát együtt.

Akkor Ankerschmidt rátevé kezét leánya fejére s megsimogatta hajfürteit.

Éliz aztán két kezével ajkaihoz vonta apja kezét és

ott tartotta ismét sokáig és ismét sokáig hallgattak együtt.

Végre mégis csak meg kellett szólalni.

— Kis lánykám, te írtad ezt itt?

— Én.

— Azt nagyon jól tetted és nagyon rosszul. Jól tetted arra nézve, a ki fogoly, de rosszul tetted magadra nézve, mert ezentúl te vagy a fogoly. Én magam fogom átadni egyszerű soraidat ott, a hova azok intézve voltak s bízom a jó sikerben; de te e percztől fogva foglya vagy ennek a háznak, mert nem szabad annak megtörténni, hogy te azon embert valaha meglásd, a kit megszabadítani törekedtél.

Ankerschmidt gyöngéden fölemelé leánya gömbölyű állát, hogy szeme közé nézhessen.

— Értesz engem? Az, a ki most fogoly, ki fog szabadulni és hazajön. Te pedig attól fogva rab vagy és házamból ki nem léphetsz; nehogy megtörténhessék az, a miért Ankerschmidtnak szemére vethesse valaki, hogy önérdékből járt ellenségének fogadott fia után s midőn nemes tettet vélt elkövetni, akkor speculált, mint egy börzeüzér!

— Ertelek, szót fogadok.

— Tehát soha nálam, vagy nevelőnéd nélkül sehova nem fogsz menni.

— Megfogadom.

— Azt is megígéred, hogy a míg én a birodalmi fővárosból visszatérek, e ház kerítésén túl sehová nem megy.

— Nem megyek.

— Így, jól van; már most kelj fel és csókolj meg. Arról, a mi kettőnk közt mondva volt, ne szólj senkinek soha.

Azzal megfogta a kezét leánykájának s kivezetve őt a terembe, e szókkal adá át a missnek:

— Miss Natalie, a deliquens mindent megvallott. Én elítéltem őt férjhezmenéseig tartó házi fogságra. Tessék rá szigorúan felügyelni.

«Tehát mégis meglakolt a kis lázadó», triumfált magában miss Natalie.

Ankerschmidt pedig azzal a keserű örömmel tért vissza szobájába, hogy ime, a mit «az egyik» elhajtott, azt fölemelte «ez a másik».

VIII.

(Boszú, a maga módja szerint.)

Ankerschmidt másnap korán reggel elutazott hazulról; mindenkinek a háznál azt mondta, hogy Pestre megy, csupán Eliznek súgta meg, hogy másfelé visz az útja.

Azt senkisé sem tudta, nem is volt szabad tudni, mennyire szereti a katonás ember rebellis leánykáját.

— Önre bízom, miss, hogy a kimondott házi fogságot szigorúan fentartsa; így szólt, mielőtt a kocsiba ült volna; a miss és Hermine lekisérték odáig; a fogolynak csak az ablakból volt szabad utána nézni és csókokat hányni felé, de a miket a kegyetlen apa észre nem akart venni. — Önre bízom a szigorú felügyeléssel. Felruházom önt teljes szülői hatalommal, úgy bánjék vele, mintha édes anyja volna.

A miss nem értette az élczet. Több kell ahhoz, mint «english spoken».

— Te is Hermine, vigyázz Elizre; te már nagyobb vagy, mindig okos voltál. Téged sohasem kellett dorgálni, soha figyelmeztetni arra, hogy mit tégy, rendes, figyelmes voltál kis gyermekkorod óta. Örökdjél testvéred fölött; tudod, milyen szeles; jó szíve van, de nem lánynak való. Az ördögbe, ha fiú volna, tábornagy lenne belőle. Minden jó tulajdonság megvan benne, a miért a fiúkat megdicsérik, a leányokat pedig megróják. Bánj vele nyájasan, szeretettel, akkor talán megszelídül és eltanul tőled sok jót, a mit te bírsz. No már most

ölelj meg, aztán vigyázzatok itthon, valami gyászra ne jöjjenek megint haza.

Ankerschmidt kocsiba ült; a hölgyek visszatértek a kastélyba. Eliz még egyre hányta a csókot kezeivel a távozó hintó után, nem bánva, hogy senkisémm ügyel rá. Egyszer aztán Ankerschmidt kihajolt a hintóból s látva, hogy a többi kíséret eltávozott az udvarról, kivonta fehér zsebkendőjét s ő is visszainte egy búcsú és bocsánatadó üdvözlést. Arra aztán becsukódott az ablak.

Alig verte el a szél azt a port, a mit a lovaghintaja vert fel a falu végéig, midőn Maxenpfutsch úr bekoczogott a honmaradt hölgyekhez.

A tisztelt férfiúnak fehér mellénye és fehér nyakravalója volt s a szokott vadászkalap helyett simára kefélt czilinder a hóna alá kerítve s nagy kaliberű nyílásával előre forgatva, mint egy ostromágyú. Mindezekből előre lehet gyanítani, hogy a tisztelt úr nem tréfál.

— Alázatos szolgáljuk kisasszonyaim, alázatos szolgálja, miss Natalie. Csókolom a kezeiket, hogy méltóztattak aludni?

— Jó reggelt Herr von Maxenpfutsch, foglaljon helyet. Már el is felejtettük, hogy aludtunk, olyan régen volt. Minek köszönjük a szerencsét?

— Én pedig azt hittem, hogy nagyon korán jövök, miss; úrnők sokáig végzik a toilettet.

— Sietnünk kellett, mert a lovag úr elutazott.

— Értesülve vagyok, miss; épen azért is voltam bátor, miss, ilyen korán alkalmatlankodni. Oh én tudom, hogy mi a Staatsvisitek (jó lesz «államlátogatás»?) órája.

— Ön itthon van nálunk, director úr, a házhoz tartozik.

— Nagyon kegyelmes. Épen ez buzdított e bátorságra, mert valóban sürgetős ügy, a miben járok, miss; nagyon sürgetős.

Natalie e szóra letette a fehér hímzést, melyen ed-

dig nagy gyorsasággal öltögetett, igen nagy és fontos életfeladatnak tartván, nagy mennyiségű lyukat varrni egy batiszt-szegélyre.

Maxenpfutsch úr most térdei közé fogta czilinderét s mintha annak fenekéről olvasna valami szerepet, kezdé mesterséges akadozással:

— Igen, miss; azonban, miss; kissé titkos missióban jövök, miss; ha talán szíveskednék egyedül kihallgatni. Az ügy kegyedet személyesen illeti.

Miss Natalie Elizhez fordult s édes anyai nyájassággal szólítá fel:

— Kedves Elizem, legyen olyan jó a zongoraóráját néhány percczel hamarabb elkezdeni a szokottnál. Tudja, tegnap elmulasztotta az egészet.

Eliz értette, mire való az. Eltávolítani, de azért mégis biztosítani jelenlétéről s olyan dolgot adni, melynek zajától lehetetlenné legyen minden hallgatódzás. Engedelmeskedék.

Maxenpfutsch úr most már megfordítva tette térdére czilinderét s öt ujjával kecsesen dobogtatott annak arravaló tetején.

— Igen, miss; hm, hm, miss; és Hermine kisasszony?

— Oh, ő előtte nincsen, nem is lehet titkom, uram. Ő valódi testvérem, lelkemnek fele; mi annyira egyek vagyunk, mint egy hímzésnek két oldala.

Miss Natalie igen költői hasonlatot talált ki; de ő fehér hímzést értett alatta, míg Maxenpfutsch úr olyan prózai ember volt, hogy tarka himvarrást értett a hasonlatban; egyik oldalán a képpel, másikán a kuszált tűzésekkal s mosolyogva mondá, hogy «az igaz».

— Tehát beszélhetek a kisasszony előtt bátran. Hol is kezdjem? Igenis. Bogumil úr az éjet nálam tölté.

— Ah! — szólt a miss' érdekelten, míg Hermine egy regényt vett elő s azt affectálta, hogy ő most abból olvasni fog.

— Bogumil barátom mindent elmondott előttem,

miss; mindent. Hogy a lovag úr őt házából kiutasítá azon ürügy alatt, mintha ő rá volna gyanúja a Garan-völgyi pajtájában történt motozás miatt. No ez csak ürügy, azt mindenki látja. Bogumil barátom nekem őszintén megvallá az igazi okot, mely e sajnós eseményt előidézte; kimondjam?

— Nagyon kérem.

— Megvallá, hogy ez semmi más, mint az, hogy a lovag úr észrevevé, miszerint az én Bogumil barátom Miss Natalieval benső viszonyt kötött.

— Ah! sohajta megszegyenülten Natalie, s szemérmes arcza elé kapta a hímzett batiszt szegvényt, mely elég lyukacsos volt arra, hogy keresztül lásson rajta.

Hermine éppen lapot fordított a könyvben, nem ügyelt oda.

— Kérem, miss, én tiszteletreméltó viszonyt értettem s meg vagyok felőle győződve. Bogumil barátom előttem mindent fölfedett. Ő kegyedet, miss, nőül akarta venni.

— Ah uram.

— Fait accompli, miss; én tudom. Zsebében van a dispensatio; nekem megmutatta, minden rendbe volt hozva; néhány nap múlva a szertartásnak meg kellett volna történni. Azonban valaki a háziak közül árulkodást tett, hamis értelemben, a lovag úr előtt. Ő a házában szőtt viszonyt botránynak találá s azért elűzte a fiatal embert; s hogy őt kegyedre nézve is impossibilissé tegye, még meg is alázta szemei előtt. Így volt-e, miss? Én úgy mondom, a hogy tőle hallottam. Nem tettem hozzá semmit.

Miss Natalie lesütött szemmel sipogá, hogy mind úgy van.

— Tehát jól van, miss. Már most az a kérdés, akarja-e kegyed e szegény, földresújtott fiatal embert rehabilitálni?

— Mindent akarok uram, de nem tudom, hogy mit?

— Majd azt is megmondom, miss; kegyed csak fe-

leljen rá, hogy «igen». Ez eset által sértve van az ő becsülete és a kegyedé.

— Oh nagyon! — szólt fájdalmasan elforgatott szemekkel s szívére szorított kézzel Natalie.

— Bogumil barátom komolyan gondoskodott a jövőmről. Láttam nála a kineveztetést a budai reáliskolai tanári állomásra. Ha ott megtudatik, hogy innen elűzetett, könnyen difficultálva lehet az inauguratiója.

— Az égre, uram!

— Itt nincs más mód a baj megorvoslására, mint kegyednek rögtön megesküdni Bogumil barátommal.

— Ah, uram.

— Nem akarja, miss?

— De ilyen sietve!

— Hiszen eléggé el volt rá készülve, vagy talán azt gondolja, hogy Bogumilnek elég ideje van várakozni becsülete visszaállítására?

— Nem, nem, uram. Ha az ő becsületéről van szó, akkor mindenre kész vagyok, — szól Natalie, nagylelkűen nyújtva kezét Maxenpfutschnak s azután lelki támaszt keresve ilyen nagy elhatározáshoz, tekinte Herminre, ki most már letevén a könyvet s hozzá lépett, mire az érzékeny hölgy egyetlen barátnéja vállára borulva elkezdte sírni. — Ah ön nem fogja elítélni boldogságomnak könnyeit.

— No, így jól van, miss. Már így helyesen van; már most csak néhány modalitásról akarnék még szólni, a mi a kivitelre szükséges; de addig is magamat ajánlom; ha szükséges lesz, visszatérek.

Natalie értette az intést s a távozót kikisérve, künn a folyosón hirtelen tudtára adá, hogy Ankerschmidt magaviselete most már egészen tisztában áll előtte. A lovag neje neki, mint egykori társalkodónéjának, ötezer pengőt hagyományozott, úgy, hogy a míg a lovag házában van, addig annak kamatjait húzza, ha pedig férjhez menne, akkor az egészet kifizessék neki; míg ellenben, ha érdemetlenül viselné magát, azt elvesztse. A lovagtól

ez csak intrika, hogy ki ne kelljen fizetnie az apanaget, sőt tán még el is veszíttetni azt az ártatlannal; de rajta fog veszteni, mert az igazság diadalmaskodni fog.

— Ahán! — mondá Maxenpfutsch úr s most már világosságot érzett agyában a felől, hogy Bogumil mért van úgy beleőrülve a missbe, a mit ez idáig bizonyára nem értett. Tehát ötezer forintot kap, ha férjhez megy. Az sokat szépít a dolgon.

Ő is elmondta aztán a további mondanivalókat.

Hogy az esküvésnek még ma éjjel kell történnie Maxenpfutsch úr lakásán.

Azért éjjel, hogy senkinek fel ne tünjék, s azért ott, mert Bogumil nem jöhet a kastélyba, újabb botránynak téve ki magát.

Tanúkról gondoskodva van. A director úr saját kocsiját bocsátá Bogumil rendelkezése alá, hogy azzal a szomszéd faluból elhozza a lelkészt, minthogy a helybeli máshitű s nem érti a nyelvet.

E végre szükséges miss Natalienak észrevétlenül eljutni a directori lakba; annak pedig ez lesz a kiviteli módja:

A kastélynak van egy hátulsó ajtócskája, mely az angol kertre nyílik. Ez ajtóhoz egy csigalépcső vezet le az urasági lakosztályból. Az ajtónak, betörések elleni biztosítás végett, csak belülről van zárja, kívül minden kulcslyuk hiányzik rajta. Ha mégis valami olyan eset adná elé magát, hogy valaki akkor akarna ott bemenni, mikor zárva van, egy csengetyűhúzó van a falba alkalmazva, mely a cselédszobába szolgál.

Már most minden feltűnés kikerülése végett miss Natalie, midőn mindenki lefeküdt a kastélyban, ez ajtón át fog kijönni, a kertben várni fogja a director s a kerten túli lakig vezetőjeül ajánlkozik.

Hogy azonban ismét ugyanazon úton visszajuthasson, az ajtót ne csapja be háta mögött, mert akkor reggelig kinnreked; hanem hagyja félig nyitva.

Maxenpfutsch úr térdéi közé fogta czilinderét.

— De hátha valami tolvaj talál a nyílt ajtón bemenni?

— Az igaz, erre nem gondoltunk.

— Megtaláltam! Hermine szeret engem, úgy ragaszkodik hozzám, mint testvéréhez; nála fogom a kulcsot hagyni s megkérem, hogy mikor visszajövök, ismét bocsásson be.

— De hátha elalszik.

— Oh, bizonyosan mondhatom, hogy nem. Egy regényt kért tőlem régóta nagyon, olvasni, de megtagadtam tőle, még nem neki való; most odaadom s biztosítva vagyunk, hogy reggelig fenmarad mellette.

— Ez hát jó. Még egy kérdést, miss. Megbocsásson, miss. Egy igen indiskrét kérdés, de nem lehet kikerülni. Van kegyednek . . . Van kegyednek . . . keresztlevele?

— Alkalmasint lesz. Ámbár úgy hiszem, hogy tévedésből aligha nem a nagynénémet írta be a pap; annak is Natalie volt a neve.

— Az igen valószínű. Egyébiránt nem kell azt másnak bemutatni, mint az eskető papnak. Ezt ne tessék elfelejteni magával hozni.

Miss Natalie zokogva bizonyítá, hogy erre az áldozatra is kész.

Vendelin úr aztán csak arra kérte, hogy ne sokat zokogjon, mert gyanút fog vele kelteni, az pedig egészen szükségtelen s azzal násznagyi tisztét végezve, sietett haza az örömapai hivatás előkészületeihez fogni.

Miss Natalie pedig nem fogadott neki szót, mert visszatérve a folyosóról a szobába, ott oly sírást kezdett el Hermine nyakába borulva, hogy az alig győzte helyre vigasztalni.

Pedig már ez így szokás.

— Senki sem sejtheti, hogy én mit érzek. Egyedül ön, szeretett Hermine, lelkemnek képmása. Ha e házat el kellene hagynom, egyedül ön miatt vérzenék szívem, de ugyebár, ön nem ítélne el engem az esetben, ha a

körülmények kényszerítenének, hogy e házat elhagyjam, ha talán azzal, kivel sorsomat összekötöm, a rideg elbujdosás sorsát is meg kellene osztanom? Hiszen mi lehet nemesebb hivatás, mint egy nőnek megosztani egy szeretett férj fájdalmait, szenvedéseit! Ez a legdicsőbb feladata egy gyöngye női kebelnek, melyben legerősebbnek mutathatja magát.

— Miss Natalie! — szólt közbe egy profán hang.

Az érzékeny keblek szétriadtak. Eliz kiáltott a másik szobából; őt a nagy tervezésben ott felejtették a zongora mellett s ő már kezdte erősen unni magát.

— Miss Natalie! Engedelmeivel. Numero Eins várfogoly alázatosan kérdi, hogy hány órai zongorasánczmunkára van ítélve?

— Úgy? Ezt föl kell menteni.

— Eliz kisasszony szobájába térhet és festőállványához ülhet.

Ah, tehát épen gratia! Eliznek szenvedélye, vigasztalása volt a festés; a mellett elült volna napestig s ha kezébe vehette a rajzönt, reszketett érte, hogy ismét le kell azt majd tenni. Csak azt a sok unalmas mintaképet ne rajzoltatná akkor is vele, hanem engednék a fejéből alakokat, arczokat, torzképeket előállítani. Ezekért rendesen szidást kap. Legnagyobb engedmény az, ha természet után szabad neki virágcsoportokat, felszelt dinnyéket s más afféle ártatlan tárgyakat lemásolni.

Az bizonyos, hogy mikor rajztáblához engedik ülni, akkor nem kell neki ór. Oda van lánczolva.

Miss Natalie egész nap ráért Herminnel a tervet jól kifőzni. Hermine gondoskodni fog, hogy a miss észrevétlen kimehessen és visszajöhessen a vak ajtón, hogy a háziak semmit meg ne tudjanak s még az éjjel fog írni atyja után, melyben felvilágosítja őt a történekről s engesztelődésre hangolja haragjának tárgya iránt, kinek ily komoly szándékai voltak s ki nem titkos kém, se nem nőcsábító, hanem egy félreismeret nemes szív.

Soha semmi reactio nem várta nehezebben, hogy sötét legyen. Az estebéd is sokkal hamarabb és gyorsabban ment végbe, mint máskor. A cselédeknek meghagyatott, hogy jókor bezárjanak minden ajtót, mert kétszeresen kell vigyázni, mikor a lovag úr nincsen otthon.

Eliznek is elengedték a vacsora utáni fejszámvetést. Minthogy ma jól viselte magát, mehetett korán aludni.

Tíz óra tájon már csöndesen volt a kastély, az utolsó lámpafény is kialudt, csak az éji lámpáké világított még a kisasszonyok lakosztályában.

Két egymásba nyíló szoba volt az, melyek közül a folyosóra szolgáló volt Herminé és a nevelőnőé, ebből nyílt egy kis szoba, melyben Eliz aludt. Ennek nem volt külön kijárása.

Eliz szobájának ablakán be volt téve a zártábla; a másik szoba egyik ablakán ezt kinyitották. Ez volt a jel Vendelin úrnak arra, hogy idebenn rendben van minden.

Viszont Vendelin úr részéről az volt az összebeszélt jeladás, hogy általa egy kavics fog a világított ablakra felhajztatni.

A kavicskoppanás nem sokára hallható volt. A miss arra kérte Hermint, hogy tegye a szíve tájára a kezét, mennyire dobog! — a mi csakugyan úgy is volt.

Azzal shawljába burkolózva, lekisérteté magát Herminnel a csigalépcsőn, s midőn a vak ajtóhoz értek, átadá neki annak kulcsát, melyet Ankerschmidt különösen a miss gondjaira bízott s ott még egyszer megölelve növendékét, a nyitott áljajton kilépett az udvarra. Hermine a gyertyát is eltakarta e perczen, hogy fényt ne vessen ki a nyíláson. Azzal ismét becsukódott az ajtó.

— Itt vagyok, miss, — susogá Vendelin úr, ki a falhoz lapulva állt, s karját nyújtá az elrablandó hölgynek.

— Oh, mint félek! — sipegé az, finomkodva. — Ilyen sötétben.

— Zsebemben a lámpa; a kertben előveszem.

— Ah, nincsen kigyó a kertben?

— Dehogy, azok most téli álmukat aluszszaák.

— Director úr, — suttogá a delnő, kísérője karját jól megcsípve; — én nem tudom, nem ájulok-e el, ha «barátját» meglátom.

— No a felől legyen nyugton. Ő most épen távol van.

— Távol?

— De mindjárt hazaérkezik. Hintómmal a szomszéd faluba ment a lelkészt elhozni. Fél óra múlva itt kell lenniök. Addig pedig megszokja kegyed az állapotot.

Miss Natalie azonban mindamellett visszavonhatatlanul megígéré, hogy a mint Bogumil meg fog érkezni, a mint ő azt meglátja, azonnal el fog ájulni.

Már disponálva volt hozzá.

Vendelin úr gondja volt addig tartani benne a lelket, míg e katasztrófa bekövetkezik, a mi remélhetőleg nem várat sokáig magára. Hisz a szomszéd falu, jó lovakon, alig félóra járás, egy óra alatt itt lehet a pap és a vőlegény; addig csak eltartja a menyasszonyt násznagyi discursussal a director úr.

Azonban az óra elmúlt és aztán még egy óra elmúlt s a vőlegény még sem érkezett. Miss Natalie el-elkezdte a sírást, meg-meg abbahagyta, Maxenpfutsch úr pedig azon vette észre magát, hogy kelletténél többet ást. Nagyon hatnak az idegekre azok a perczek, a mikben az ember egy késedelmes vőlegényre vár, még ha násznagy is az ember, hát még ha menyasszony.

Éjfél után járt már az idő, Bogumil még sem érkezett.

Miss Natalienak egy rémgondolatja támadt.

— Uram, ha «ő» valahogy történetesen ez éjjel meg nem érkeznek, mit mondana a világ, hogy — én és ön — itt — együtt — a kastélyon kívül — egy egész reggelig tartó estét —

Vendelin úr hátán a hideg futott keresztül.

Ez ugyan fatális helyzet volna! Még utóbb neki kellene a miszt elvenni.

— No, de az nem lehet, — vigasztalá az aggodalmas hölgyet; az teljes lehetetlenség. Én bizonyos vagyok barátomról. A kit én egyszer barátomnak nevezek! O szilárd jellemű férfiú.

— Ah, nem is úgy értem, de hátha útközben valami baja történt? Tán a szekér árokba dült, s ő szerencsétlenül járt? Hátha valahol rablók támadták meg, ő hősileg védte magát s megöletett? Vagy eltévedt a sötétben?

— Ah, dehogy. Ne tessék aggódni. Én már tudom, miért késnek. Bizonyosan a papot halálos beteghez hívták gyóntatni s a miatt késik. Mert tudja kegyed, miss, a papnak előbb való kötelessége a haldoklókat kielégíteni, mint a házasulandókat.

Abban aztán mind a ketten megegyeztek, hogy valóban annak, a ki meg akar halni, inkább szabad türelmetlennek lenni, mint annak, a ki esküvőre készül.

Jajh, de azalatt már el is temethette volna a halottját a tisztelendő úr, a míg azok a hosszú órák egymásután lefolytak; elmúlt egy óra, két óra, három óra éjfél után, a kocsi még sem jött vissza. Már bizonyosan rablók fogták el!

— De ne tessék félni. Kocsirobogás hangzik, most hajt be az udvarra a hintó.

— No, valahára hát megérkeztek! Tudtam én, hogy nem nyeli el őket a czethal! Ugyan megszepegtettek már magamat is. No, miss, most már bátorság és erő.

— Uram, én nem állok jól magamról, midőn ismerős lépteit meghallom; ah!

Azonban az ismerős léptek sokáig nem akartak halatszani s azt képzelheti mindenki, hogy az ájulás előkészületeit sokáig tartogatni valami kellemetlen.

Elmúlt öt perc, még sem kopog a folyosón senki. No, mi történik odakünn?

Már csak kénytelen volt Vendelin úr engedelmet kérni Natalietől, hogy egy pillanatra egyedül hagyja a szobában, mert meg kell már nézni, hol maradtak az illetők?

Vendelin úr kilépett a folyosóra; valakit látott annak végén állani s messziről üdvözlé:

— Alázszolgája, tisztelendő úr, tessék, tessék.

Csak azután, hogy közelebb lépett hozzá s szemei hozzá szoktak a külsötétséghez, vette észre, hogy saját köpönyegét hívogatja olyan szívesen, mely a porló-lábon függ száradás végett.

Az udvaron állt az üveges hintó, melynek lámpásai-ból már kiégett az olaj, a kocsis jártatta csendesen az udvaron a kifogott lovakat.

— No, Anton, Anton!

— Jó reggelt, — mordult vissza a vén kocsis.

— Mit jó reggelt, te ostoba, én még le sem feküdtem.

— En sem, de azért reggeledik.

— No hát mi történik? Mit csináltok?

— Mit csinálunk? Hát én a lovakat jártatom; azok meg velem jönnek.

— Ne bolondulj; hát a többiek?

— A másik két lovat a lovászyerek jártatja.

— Ne bomolj, vén bolond. Bogumil urat kérdem.

— Úgy? Hát hiszen azt, a hova tetszett mondani, oda elvittem.

— Nos. Hát aztán?

— Hát aztán? Azt mondta, hogy köszönteti a director urat.

— Ott maradt?

— Nem maradt biz az, mert az rögtön postakocsit rendelt s odább ment.

— Postakocsit? 'Sz nincs is abban a faluban posta-állomás.

— De nem is a faluban voltam én, hanem a városban.

— Városban? Hát mit mondott?

— Azt mondotta, hogy köszöni a nagyságos úr szíves közremunkálását, mindig meg fog róla emlékezni.

— Közremunkálásomat? De hát a miss? De hát a miss? Mit izent a missnek?

— A missnek?

— Igen, a miss Natalienak.

— Hogy mit «izent neki»? — Gyü, te fakó!

Azzal Anton tovább vezette a lovakat.

— Megállsz? gazember! — rivalt rá a távozóra Vendelin úr; hová indulsz?

— Eh! A lovak megfáznak az állásban.

— Miért nem felelsz; ha kérdelek?

— Hát mit felelhetnék én arra, hogy mit izent a missnek?

— No hát: valamit izent, vagy semmit sem izent? Harmadik eset nincs.

— De van.

— Mi van?

— Már hogy izenhetne az ember akár valamit, akár semmit valakinek, a kit magával visz?

— Mit visz magával?

— Hát a miszt.

— Micsoda miszt?

— Csak tudom tán, hogy mi az a miss? Csak ösmerem tán azt a zöld selyem fátyolt, a mit viselni szokott, hogy a nap el ne süssse; meg azt a pepitarokolyát azzal a zöld bársony tükörrel elől, meg a sárga virágos kalapját, aztán meg azt a buzavirág szín selyem mantilláját, csak tudom talán, hogy milyen az a miss?

— Szent uram Bajorországban! — kiálta fel, üstökébe kapva Vendelin úr; — mi történhetett itt? Nem hallottad a hangját annak a személynek?

— Lassan beszéltek előttem és francozául.

— Hol vetted fel a kocsira és mikor, és hogyan, micsoda körülmények között?

— Hát a hogy tetszett parancsolni, én úgy tettem. Azt mondá director úr: «Anton fogj be négy lóval a fődeles hintóba s aztán üresen hajts ki, kerülj le az angolkert aljáig az alsó úton, ott várj csendesen. Akkor

majd odajön Bogumil úr: az felül, azután majd az megmondja, hogy hova vidd: azután a kit még el kell vinned, azt is fölveszed; ő megmondja, hogy kit? Úgy tettem. Megálltam a kert alatt, jó sötét volt már, mikor az ifjuúr kijött a kertajtón. A miss kapaszkodott a karjába; ő kinyitotta a hintó ajtaját s fölsegítette a miszt; én kérdeztem, hová parancsolja: ő felelte, be a városba. A városban a postaház előtt megálltunk, ott az ifjuúr kiszállt, relaist parancsolt; a miss ez alatt ülve maradt a hintóban; mikor aztán előjött a relais, akkor a miszt ismét kisegítette a kocsiból, egy kis utitáska volt vele, a mit nem engedett másnak kezébe venni, ő maga vitte utána. Aztán a miss egy ezüst tallért nyomott a markomba, a milyen itt nem jár; az ifjuúr pedig egy papirosba tekergetett tantuszt, a milyennel az urak játszanak. Bizonyosan elnézte, azt gondolta: dupla aranyat ad. Azzal agyiót mondtak, a posta trombitájába fújt, én meg visszafordultam s most itt vagyok.

Vendelin úr e szép történet hallása után csak úgy esett be ajtóstul a szobába.

A bennülő miss a nagy robaj hallatára hátra hajtá fejét a pamlagvánkosra s épen en traine volt, hogy Morpheus később született testvérének, az ájulásnak, kit a pogány mythologia az istenségek sorából kifelejtett, illő fentartás mellett karjaiba dőljön, a mint Vendelin úr sipkáját előre hajtva, berohant s képéből kielve ordítá:

— No miss Natalie, most már én is elájulok! Ez a gazember a miss ruháiban elszöktetett egy más nőszemélyt s rettenetes a sejtelmem, hogy kit?!

IX.

(A két fogoly.)

Eliz az igazak álmát aludta ezalatt.

Azt a tiszta álmot, a mit nem zavar még más, mint egy szóttalan ideálkép lebegése, kinek alakja csupa æther és fény.

A legelső napsugár, mely ablaka függönyein áttört, visszahívta szemeiről a szűz álmoképet.

Kora hajnal volt; még nagy a csend a kastélyban: nem kelnek itt korán. Eliz fölkel, pongyoláját fölvevé s mielőtt őrei fölébrednének, a rajztáblára feszített képhez ült s a mit tegnap elkezdett s a mit álmában tovább gondolt, most folytatá. Egy alacsony ablak volt az, nehéz vasrostélylyal, a vasrostélyon belül egy halavány ifjú arc: künn a rostély előtt egy dalos madárka, körül az ablakon virágos folyondár, mely benyulik a vasrudak között; ők ketten vigasztalják azt, a ki belül van. — Egy dalos madár és egy árva repkényinda.

Kinek lehetne ez ellen kifogása! Hisz az arcra nem szükség ráismerni, a ki a rostélyon belül van, az még csak körvonalaiban látszik. Első a dalos madár és a repkény.

A leányka egészen elmélyedt munkájában, észre sem vette, hogy a kis asztali óra finom piczi csengő hangon már kilenczet üt s még semmi nesz a mellékszobában.

A miss és Hermine ugyan soká alusznak.

A madárka feje igen jól sikerült. Szinte látszik rajta, hogy milyen búbánattal énekel ott, mintha tudná, hogy rabnak teszi.

Eliz meg van elégedve nagyon a kis madárral; most már ideje, hogy félre tegye a képet, mert mindjárt itt lesz a porkoláb, a keményszívű miss, és mondani fogja: «allez! zongora-sánczmunkát végezni!»

Jó lesz már megnézni, hogy ébren vannak-e?

Eliz sajtószerű gyermekes boszúállást szokott azzal gyakorolni, hogy míg ő rendesen igen korán fölkel, a misst, ki óriás időkig szeretett pihenni, zajos énekszóval költse fel álmából; a mi, akárki is tudja tapasztalásból, igen kellemetlen szolgálat annak, a ki éppen jóízűn aluszik; de a miért, ha egyszer már fölébredt az ember, minden boszúsága daczára sem lehet haragudnia, mert hiszen a felköltőnek csakugyan igaza van: «itt a reggel», sőt még meg kell neki köszönni, hogy nem engedett tovább aludni.

«Itt a reggel! I wish you a good morning! miss!» enyelge, zajosan nyitva át a szomszéd szobába Eliz, s egy víg couplettet kezd rá, melyet gyermekeknek tanítanak a hajnal szépségeiről.

De mint bámult el, a mint a szobát egészen üresen találta.

Mind a két ágy használatlan, a hogy este fel voltak bontva; látszott, hogy senki sem feküdt bennök.

Eliz nem érté, hová lettek.

Körültekintett. Hermine íróasztalán volt egy lepecsételt levél, azt fölvevé; a címlapon ez állt:

«Eliz testvéremnek».

Eliz szívdobogva bontá fel a levelet. E sorok voltak benne:

«Kedves jó testvérem!

Ne ítélj el azon lépése mért, a mit ma tettem. Nem tudok ez ember nélkül élni. Ha gyilkos volna is, vele mennék. Tudom, hogy ez örütség; nem tudok belőle kigyógyulni. Atyám ma elűzte őt, és nem tudta, hogy engemet is vele együtt űz a világba. Atyámhoz nem merek írni; ő nem olvasná el leveletem, megátkozna. De tégedet szeret, te olyan jó vagy: és nekem senkim

sincs, a ki előtte védelmezzen, egyedül te. Nem is tudom: mire kérjelek? olyan zavart vagyok.

Te legjobban tudod azt. Állj közénk és atyánk közé; a te jó szíved kitalálja, hogy mit tégy? Isten áldjon meg; csókollak százszor, ezerszer.

Hermine.

U. i. A miss és a director nem tudnak semmiről; ha lehet, védj őket atyám előtt. H.

Sirass meg.»

Ezt az utolsó mondást fölösleges is volt odairni, mert Eliz, a mint e levelet végigolvasta, oly zokogásban tört ki, hogy a köny két piros orcáján mint patak áradt végig; kezeit tördelte, kétségbeesve járt alá s fel a szobában; testvérének egy elejtett kendőjét lelte meg egy széken, azt százszor összecsókolá, kebléhez szorongatta; és újra zokogott és sírt, mint a nyári zápor, és csókolta a levelet, meg a kendőt; úgy hogy a nagy zokogást meghallották a cselédek, s a szobaleány jónak látta bejönni, hogy nincs-e rá valami szükség?

Az ajtónyitásra a felindult leányka keserve a düh indulatába ment át; azt hitte, a miss jön. Vadul villogó szemekkel rohant az ajtó elé, úgy hogy a szobaleány visszarettent, a mint eléje dobbant.

— Hol van a miss? — kiálta rá Eliz, minden izében reszketve a gáttalan indulattól.

Az bámulva nézett szét és vállait vonogatta.

Eliz mérgesen ragadta meg a cseléd vállát.

— Hol a miss? Mikor ment el? Ki bocsátotta ki az ajtón? Ki látta Hermint?

A szobaleány majd összeesett ijedtében.

— Mi, kérem, nem láttunk senkit, mi felénk nem ment ki senki. Hanem a hátsó ajtó nyitva van; az elébb mondta a kertész.

Eliz forró homlokára tette összekulcsolt kezét s lassankint magához kezde térni.

— Megállj! — szólt csendesülten a hátrálni vágyó

cselédhez. Ne beszélj odakinn semmit. Küldd be a kis Gyuszit. A hátsó ajtót zárjátok be s hozzátok ide a kulcsát.

A cseléd elsietett s utána nagyhirtelen beállt Gyuszi.

Eliz szemei akkor már nem könnyeztek, arca nem volt lángvörös, haja le volt simítva, kezeit hátra téve járt alá s fel Hermine szobájában.

— Parancsol kisasszonyom? szólt a kis legény, katonásan emelt kézzel.

— Figyelj! szólt hozzá Eliz, olyan parancsoló hangon, mint egy tábornok. Tudsz lőfegyverrel bánni?

— Tudok, kisasszonyom. Puskám is van. A nagyságos úr adta.

— Lőttél már vele?

— Oh, akárhány galambot; még vércsét is.

— Jó. Töltsd meg a puskádat és gyere vissza.

A kis apróság néhány percz mulva vigyorgó képpel jött vissza, holmi kis karabint emelve a vállán.

— Most ide figyelj. Mától fogva ebben a szobában fogsz lakni, míg atyám haza jön. Éjjel azon az ágyon alszol.

— Jaj. Az a miss fekhelye.

— Csitt! ki kérde? Nappal itt állsz őrt az én szobám ajtaja előtt s mindenkit, a ki be akar jönni, fel tartóztat. Tudod, hogyan kell?

— Oh igen! így: a kis babszemjankó előre lépett egyik lábával, a puskát szuronyszegezve kapta előre: «Ki vagy? Megállj!»

— Helyesen van. Senkit be nem eresztasz ide, mert ez börtön; te pedig őr vagy. A ki erőszakoskodik, vagy nem ügyel felhívásodra: azt lelövöd; értetted?

— Igenis értettem.

— Tehát a szerint tégy.

Eliz ezzel liliputi őrt a külső szobában hagyva, becsukta hálósobája ajtaját, s leült, atyjának levelet írni.

Minő gyöngédség és minő erő kellett ahhoz, hogy

egy ily fájó sebet bekötözni kísértsen olyan férfinál, ki indulatainak nem tanult ura lenni!

Mennyire óvakodnia kellett minden bölcselkedéstől, nehogy szemrehányásul essék az apának, ki Hermint tartá a ház czímerének, az okos, szerény leányt, kinek szavát ritka volt hallani, kit soha sem kellett figyelmeztetni arra, mit tegyen, mit ne tegyen? ki dicsekedése volt minden nevelőjének, meghalt anyjának kegyencze: és a kiért most a könnyelmű, szeleburdi, mindig szidott, mindig fenyíték alatt tartott hamupepejkének kell könnyörögni, hogy legyen neki nagy vétkeért bocsánat!

No de könnyű annak irni, a kinek szíve van! A hideg ész tévedhet ilyenkor, de a szív mindig eltalálja az igazi hangot, s megszugja, hogy másnak mi fáj, mi esik jól.

«Tudod, mennyire szerette Hermint édes anyánk. Ne taszítsd őt el.»

Ez volt legerősebb argumentuma. S nem elég erős-e ez?

— Ki vagy? megállj! hangzott odakinn a kis szilbak kiáltása.

— Kávét hozok; volt rá a biztos felelet.

— Passirt: mehetsz.

A szobalány jött a reggelivel.

Eliz inte neki, hogy tegye le és aztán menjen. És ismét frt tovább.

«Tudod, mennyire szeretted őt te is. Hiszen ezután is fogod szeretni.»

— Ki vagy? megállj! hangzott ezuttal a szokottnál mérgesebb hangnyomattal.

— Jjeszususz Maria! volt rá a sikoltás.

Ez a miss hangja volt.

Eliz hallgatta egyideig, hogy mi lesz odakünn?

— Vissza! En strázsa vagyok!

— Nonono, Gyuszikám, ne tréfálj.

— En nem vagyok «Gyuszikám»! én patrol vagyok; én feuerpikét vagyok, a ki közelít, meglövöm!

— Hah! Az égre! Ne tartsa erre azt a fegyvert, el talál sülni magától.

— No hát maradjon ott az ajtóban s ne jöjjön közelebb.

— De micsoda gondolat az, gyermeknek puskát adni a kezébe.

— Ez a parancs. Ez az ordré.

— Bocsásson a kisasszonyhoz.

— Semmi kisasszonyhoz; az fogoly.

— De én nekem be lehet hozzá menni.

— Mi a jelszó? Mondja a jelszót!

— Gyuszi, most mindjárt pofon ütlek.

— Miss! Nem látja, hogy most katona vagyok? Te-remtette. Lövök és szurok.

Eliz már erre kinyitotta az ajtót.

A miss meglátva növendékét, bátorságot vett magának a várórségen keresztül ostromra rohanni, a mi szerencsésen sikerült is neki! bejutott sértetlenül Eliz szobájába, s ott tikkadtan, lihegve megállt és nem tudta, hogy mit kérdezzen.

Eliz inte neki, hogy üljön le. Érezte, hogy most ő az, a ki rendelkezik.

— Olvassa miss ezt a levelet; szólt odanyujtva neki a Hermine által írottat.

Az olvasás alatt a miss arczán és homlokán szederjes vörös foltok támadtak; mély harag és ijedtség tanu-jelei. Egészen ki volt kelve alakjából minden vonása.

A levél kiesett reszkető kezeiből.

— Ez szörnyűség, ez borzasztó.

— És most olvassa ön e másik levelet, szólt Eliz, azt nyujtva át, a mit ő írt atyjának.

— Kérem, Eliz, az Istenért, hallgasson meg elébb.

— Semmit sem akarok hallani, miss.

— Meg kell önnek mindent tudnia.

— Mit gondol ön? Nekem egy «kalandot» akar elmondani, a kinek még eddig egy regényt sem engedett elolvasni.

A mély elpirulás a szűz arczon tanusítja, mily ösztönszerű tiltakozással lép fel a hajadoni szemérmesség e kísérlet ellen.

Miss Natalienak át kelle látnia, hogy verve van, lecsüggesztett fővel olvasá Eliz levelét, melyet atyjához írt.

Feltűnt a missnek, hogy Eliz különösen sok szót vesztegetett arra, hogy atyját a csábító személye iránt kiengesztelje. A missnek ez nem tetszett; ő azt akarta, hogy ez embert üldözzék, megöljék, megsemmisítsék.

— De hiszen mindezen szerencsétlenségnek az átkozott csábító az oka. És kegyed őt menti!

— Mentem. Mert most már Hermin férje.

— De ő mindnyájunkat megcsalt; megcsalta Hermint is; ő az oka annak, hogy kegyed most atyja haragját viseli. Oh az átkozott, most engemet is semmivé tett!

— Az nagy baj, miss; de önre nézve még nagyobb, ha atyám épen ő iránta nem engesztelődik ki, mert akkor haragja ön ellen fog fordulni, ki valamit elmulasztott, a mi rá volt bízva. Hermin azt írja levele végén: Miss Natalie és a direktor nem okai semminek. Ebből én azt értem, hogy önök okai valaminek. Rám van hagyva, hogy önöket védelmezzem. Én nem tudom, mit hibáztak? nem tudom, mit kellene védelmükre felhoznom? Csak annyit tudok, hogy mentül hamarább kibékül atyám azzal, a ki hibázott, annál könnyebben megbocsát azoknak, kik a hibát előmozdíták.

— Ön okos leány, sipegé a miss, megalázottan nyujtva át Eliznek a levelet.

— És most megbocsát, miss Natalie, ha tisztelettel felkérem, hogy szobámat ezentul kerülje el. Foglalja el a kastély bármelyik részét lakásul: de azt, a mely nekem fogságul van rendelve, hagyja érintetlen. Nekem szükségem van egy hiteles és gyanutlan személyre, a ki atyám visszatértekor bizonyosságot tegyen a felől, hogy a rám szabott szigort elviseltem. Ön e tanu nem lehet. Láthatja miss, hogy már választottam is ajtóm

elé őrt, a kinek atyám hinni fog, mert gyermek és együgyű. Isten önnel.

A miss ugyan búcsúvétel után is ülve maradt még a divánon, de Eliz a csöngetyűzsinórhoz lépett; a szobaleányt beidézte, s azután az atyjának szóló levelet lepecsételve, azt kezébe adta.

— A lovász rögtön nyergeljen, vigye e levelet a városba doktor Grisákhoz, az majd elküldi atyám után. Te pedig Luize, légy szives miss Natalie garde de robejait és ágyneműit a hölgy-vendégszobába átszállítani. A mit parancsol, teljesítsd. Én szobámban fogok étkezni egyedül, míg atyám hazajön. Mikor Gyuszi elhagyja a külső szobát, az ajtót zárja be maga után s a kulcsot vegye mindig magához. Isten önnel, miss Natalie.

A miss kedélye egészen össze-vissza volt zavarva e leánya magaviselete által, ki egy óra lefolyása alatt tudott haragudni, sírni, kétségbeesni, élczeket mondani, hidegvérrel beszélni, parancsolni és mindent a legjobb időben.

Vevé tehát sátorfáit s a szobaleánynak azt az utasítást adta, hogy holmijait, ha már költözni kell, ne is a vendégszobába, hanem egyenesen a direktor úrhoz szállítsák át.

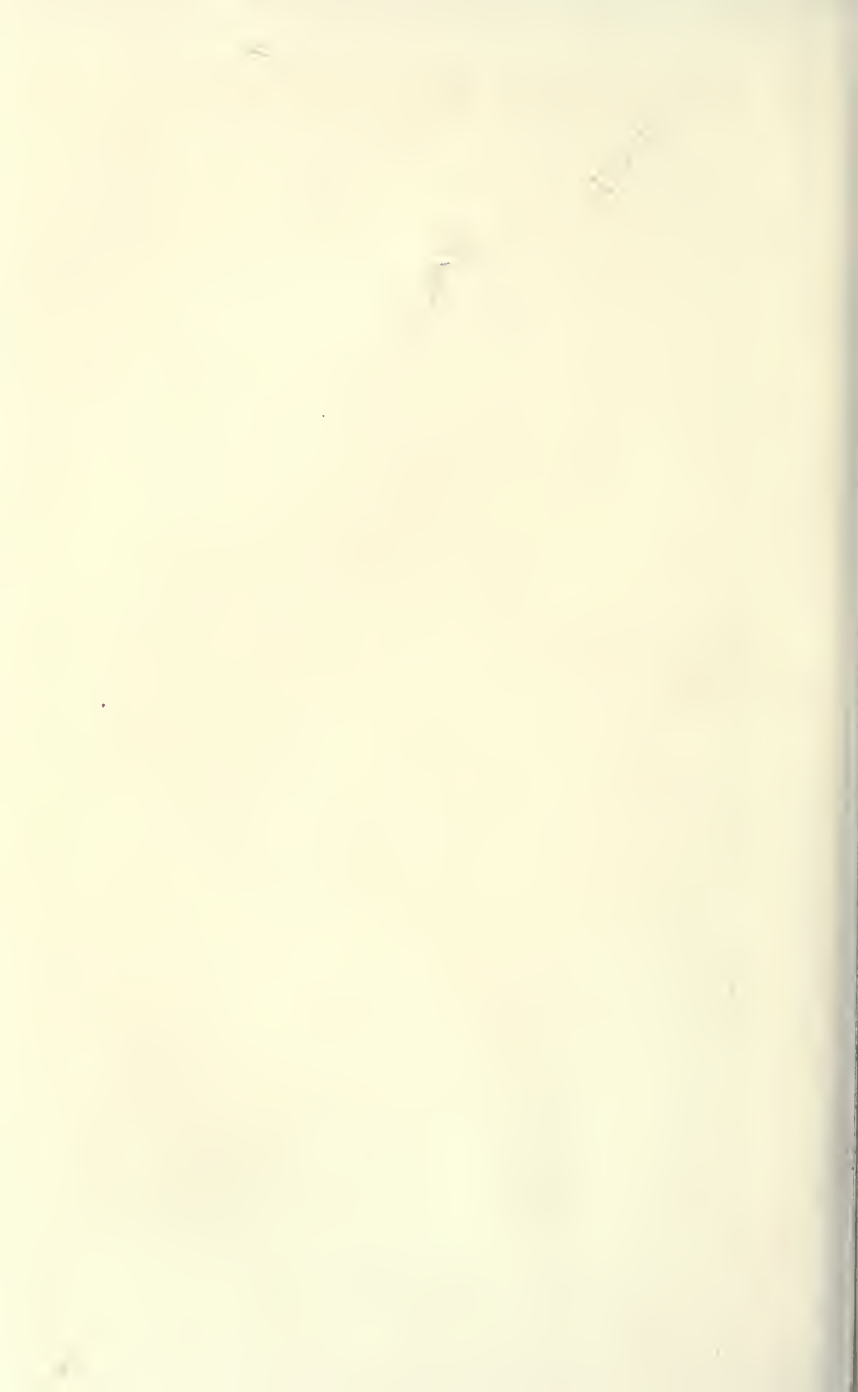
Képzелhetni Maxenpfutsch úrnak az örömét, mikor az ablakon keresztül meglátta, hogy miss Natalie büröndöstül, özökmókostól jön visszafelé a kastélyból s egyenesen az ajtajának tart.

Eliz pedig, a mint egyedül maradt, bezárkózott szobájába, elővette rajztábláját, ecsetét, s azt a legsötétebb sepiába mártva, a megkezdett képen az ablakrostélyok közeit sötétre festé vele, hogy a rajzolt arczkép egészen eltűnjön onnan, s ne maradjon ott más, mint a kis madár és repkény.

Most már tudta azt, hogy nagy vétek egy arczot, a mit álmaink előnkbe hoztak, papirra lefesteni.

— *Olvassa miss ezt a levelet.*

Doktor Grisák nagy kedélynyugalommal szürcsölgeté reggelijét a theás csészéből; még jókor volt az idő, tizenegy óra és ő még papucsban s hálóköntösben. A segédek azóta kifáradtak a szaladgálásban; mert most a fő ügyvédi praxis szaladgálásból áll; a princípális maga csak audientiákat szokott adni, mire nézve lapidár betűkkel van felírva ajtajára: itthon található reggeli 11-től 1-ig.

Doktor úr éppen a második findzsához fogott, midőn az inas két cliens névjegyét hozta be ezüst tálczára, a kik consultálni kívánnak.

— Ilyen korán! pöfögött úri dölyffel a doktor úr, pompás chronometerét kirántva oldalzsebéből, még csak 10 óra 52 percz. Mondjad nekik, hogy várjanak. Add ide a jegyeiket, hadd látom, kik?

Az inas odatolta a tálczára.

Doktor Grisák kedélyesen felkaczagott, midőn a két jegyet megszemlèvegezé; pedig nem állt arczához jól a kaczagás, mert igen nagy és ritka fogai voltak.

— Oh, ez derék! No ezeket csak vezesd be mindjárt. Mondd meg nekik, hogy még csak hálókabátban vagyok, de azért «őket» elfogadom. Hisz ez mulatság lesz a reggeli mellé.

Doktor Grisák arcza még azután is kedélyesen mosolygó maradt, s úgy tetszett neki, mintha a második csésze theának sokkal erősebb aromája volna.

Szerény kopogtatás hallatszott. «Szabad!» Ki lép be oly osonva? Direktor Maxenpfutsch úr az. Egészen meggörbült a háta a hajlongástól, s a «legalázatosabb szolgáját» olyan vékony hangon tudja elmondani, mintha félne, hogy különben nem hiszik el.

— Ah, jó reggelt, jó reggelt direktor úr. Tessék helyet foglalni. Hát a miss? Hol maradt? Az ő jegye is itt van.

— Igenis, könyörgöm alássan. Ő kinn maradt a várakozó-teremben, miután meghallotta, hogy nagysád még hálókabátban van. A világ minden kincsével rá

nem birnám venni, hogy egy férfiúval beszéljen, a ki még hálókabátban van.

— Ah! úgy? No persze, igen sokat tart az illedelemre; — neki az metierje: tudni, hogy mi illik, mi nem. Egyébiránt az mindegy, akár van ő is itt, akár nem. Mi ő felőle is végezhetünk nála nélkül.

— Hogyan, kérem? kérdezé bámulva Maxenpfutsch.

— Ah, én már mindent tudok, szólt doktor Grisák, kényelmesen helyre fészkelve magát, felrakott lábakkal a causeuseön. Önöknek az egész bajáról értesülve vagyok, Straff barátom mindent elmondott még tegnap.

— Straff? Szólt bámuló tekintettel Vendelin úr.

— Hja vagy úgy? Önök ezen a néven nem ismerik. No az a bizonyos fiatal ember, ki mint zongoramester Ankerschmidtéknál tartózkodott.

— S az önnek barátja!

— No, no, no. Kérem, jegyezze ön meg magának, hogy a kiről én azt mondom, hogy «barátom», annak nem tudok hirtelen más czímet adni.

— S hol van most ez a gazember? kiálta föl egyszerre, vérszemet kapva Vendelin úr; azt hitte tán, hogy még elkaphatja, a kisasszonyt elveheti tőle, haza viheti, s minden jó lesz.

— Úgy hiszem, hogy azóta Bécsben van. Egyébiránt felesleges lenne őt üldözni, mert még tegnap délben megesküdött a kisasszonynyal. Bizonyosan tudom.

Vendelin, mint a lőtt róka, bocsátá le karjait e rémhírré.

— Itt járt nálam a kópé; folytatá doktor Grisák, finom török dohányból cigarettet göngyölgetve; azt akarta, vállaltam el az ügyét Ankerschmidt ellen.

— Minő ügyét? Tán a becsületsértés?

— Ah, hah? nevetett a doktor, cigarettjét a szeszlángon meggyújtva. Törődik is ez azzal! A neje hozománya végett.

— Átkozott ember! szólt izzadó homlokát törülgetve zsebkendőjével Vendelin úr.

— Húszezer pengőt ajánlott azon esetre, ha elvállalom az ügyet, s kiperelem Ankerschmidtől a hozományt.

— Hogyan? Húszezer forintot!

— Az nem sok. A leányok anyai része tesz egyre-egyre 250 ezer forintot: megérdemelné az áldozatot.

— Átkozott ember! hebegé Maxenpfutsch. Annyi pénzt elrabolni: 250 ezer: 20 ezer! (Az utóbbit is rablásnak czímezé véletlenül.)

— Igen, de én nem vállaltam el ez ajánlatot.

— Nem vállalta el?

— Hova gondol ön, uram? szólt méltóságteljes tekintettel doktor Grisák. Én Ankerschmidt ügyvédje vagyok, s az hűtlenség volna tőlem, ha clienseim ellenségétől fogadnék el megbízást. Ah uram, ily mocskot nem tűr el az én becsületem.

Maxenpfutsch úr felette szörnyen csudálkozott azon.

— Megmondtam neki határozottan, hogy nekem a húszezer forintja nem kell, vigye az ügyet más prókátorhoz; azt mondta, hogy majd keres Bécsben. Hanem hát beszéljünk most már önökről. Ez a furfangos kópé önöknek is csúnya levest rántott be.

— Tetszik már tudni?

— Hogyne tudnám? Mindent elmondott. Hogy a kisasszonyt elcsábíthassa, elbolondította a misst. A miss kedvezései mind az ő javára ütöttek ki a kisasszonynál. Végre önt szólíttá fel, hogy mint násznagy, a misst híja át lakására, minthogy neki tiltva van a kastélyban megjeleni. Ez pedig csak arra való volt, hogy még a miss eltávozik s felügyelés nélkül hagyja növendékeit, az alatt ugyanazon ajtón át, melynek rábízott kulcsát a miss maga adta Hermine kezébe, ezt szöktesse el magával.

— Átkozott ember! mormogá egyre Maxenpfutsch s már a tarkóját is kezdte törölgetni zsebkendőjével.

— Ördögös egy ficzko; nevetett doktor Grisák. S még hozzá urasági lovakon; önnek saját hintaján szöktette el a kisasszonyt. Ez genál ötlet, genál!

Vendelin úr nem találta oly mulatságosnak a tréfát. Grisák úr észrevette, hogy itt kellemetlen húrokon játszik.

— Az igaz, hogy ezzel most önöket igen kellemetlen tentába keverte.

— Azt hiszi, doktor úr?

— Bizonyosan tudom, nemcsak hiszem. Önök úgy fognak feltűnni Ankerschmidt előtt, mint részesei a cselszövénynek. A látszat ellenük van.

— Úgy hiszi, doktor úr?

— Az az egy szerencsénk, hogy Ankerschmidt éppen hosszabb időre eltávozott, nekem nem mondta, hogy hová. Pedig nálam van egy levele Eliz kisasszonytól, melyben bizonyosan tudatja vele a történetet, de nem tudom, hova küldjem utána. Az nagy szerencse önökre, hogy nincs idehaza.

— Tehát azt hiszi doktor úr, hogy későbbben nem fog majd a méltóságos úr ránk haragudni?

— Azt, hogy szerencse. De azt nem mondtam, hogy hiszem.

— Tehát miért szerencse ránk nézve, hogy nincs itthon?

— Miért? Hát azért, hogy ha most itthon volna, önt a missel egyetemben rögtön meglövéldözné; így pedig addig, a mfg hazakerül, önöknek idejük van előle — «sutty», odább állani.

Az a hang, a mivel kiejté, s az a halfarkalakú kézmozdulat, a mivel kísértte Grisák úr ezt a szót «sutty», minden kétséget eloszlatott Vendelin úrnál a felől, hogy mi itt a legközelebbi teendő?

— Tehát hiszi, doktor úr?

— Semmi kétségem felőle, hogy ez a legjobb tanács. A hogy én ismerem Ankerschmidt lovagot, ő képes a legelső emberen, a kit előkap, boszúját tölteni; lő és vág! Karmonádlit vág az emberből.

— De hát én ez átkozott ficzkó miatt hivatalomat elvesztsem! kiálta fel siránkozó hangon Maxenpfutsch úr.

— Kezdhet kegyed ellene kártérítési pert.

— S fog az nekem használni?

— Kérem: perről és orvosságról soha sem kell azt kérdezni, hogy fog-e használni? A patiens dolga a bizalom.

— Tehát azt épen nem hiszi doktor úr, hogy a méltóságos úrral még ki lehessen egyenlíteni e fatális helyzetet?

— Sem kegyednek, sem miss Natalienak; mondhatom egész bizonyossággal.

— A miss kétségbe fog esni, ha megtudja.

— Persze: ránézve az a legkellemetlenebb a dologban, hogy neki ötezer forintja van a lovagnál, mely oly feltétellel van hagyományozva, hogy ha férjhez megy, fölvehesse készpénzül, ha pedig hűtlenül viselné magát a házhoz, végkép elvesztse.

— Tudom; ezt már mondta nekem is. A jámbor teremtés. Most ez is szerencsétlenné lesz azon átkozott ember miatt.

— És ön miatt. Mert hisz ön hitta el a háztól.

— Valóságos igaz.

— Különben is nagyon kompromittálta a szegény teremtetést, direktor úr. Mit gondol: reggeltől estig az ön házánál.

— Az is igaz.

— Volt-e még valaki jelen?

— Senki sem! hiszen mi azt gondoltuk, hogy a vőlegény és a lelkész mindjárt jönni fognak.

— No lám, ez baj; ez igen nagy baj. Soha sem fogja senki elhinni, hogy Straff csábította el Nataliet, a ki ugyanakkor Herminnel állt odább.

— Hát hogy ki!?

— Azt fogják mondani, hogy ön csábította el.

— Én? A misst? kiálta fel, székéből felugorva Maxenpfutsch.

— Én nem hiszem, hogy úgy van, szólt nevetve doktor Grisák, de mindenki azt fogja mondani; s ha a miss akarja . . .

— Mit ha akar a miss?

— Önön magának elégtételt venni, azt eclatanter teheti.

Direktor Maxenpfutsch szédelegni kezdett a borzasztó helyen, a hol mindenből pert csinálnak.

— Az is pert akaszthat a nyakamba?

— Kártalanítási keresettel.

— Borzasztó helyzet.

Doktor Grisák, látva, hogy már jó porhanyóra megpárolta az emberét, jónak látta beleszúrni a villáját, hogy feldarabolja. Felkelt tehát a causeuseről s lekötélő mosolygással lépve a sokképen megtántorított férfiúhoz, így biztatá meg:

— Kedves Maxenpfutsch. Van egy jó eszmém ön számára; de a mit elébb meg kell érlelnem. Most hagyjon magamra, s jöjjön vissza két óra múlva, pontban két óra múlva, érti? Akkor meglássuk, hogy mit lehet önért tenni.

— Oh ezerszer köszönöm, doktor úr. Nem leszek háladatlan.

A megijesztetett férfiú sokáig kereste kalapját, míg rátalált a szék alatt, a hová leültekor elhelyezte; még bucsúzott, még hajlongott, midőn a doktor csöngetett, az inas belépett, a doktor frakkját kérte s parancsot adott, hogy azután bocsássák be a miszt; Maxenpfutsch úr és miss Natalie épen az ajtóban találkoztak össze.

— Tessék helyet foglalni miss, tessék leülni, szólt doktor Grisák, a pamlaghoz vezetve a hajadont, ki ezúttal kávészín fátyolt viselt arca előtt (a zöldet Hermin vitte el) s azt fel nem lebbentette volna onnan egy kincser.

— Egészen értesülve vagyok a miss fátumáról, szólt doktor Grisák, a hölgy előtt feszesen megállva. A dolog nemcsak azért boszantó kegyedre nézve, hogy Ankerschmidt házáat el kell hagynia, hanem azért is, mert a Maxenpfutschnál töltött időt a közvélemény a

kegyed jó hírnevének rovására fogja betudni; de kivált-kép még azért, hogy a tudvalevő ötezer forintot is el lehet kegyednek ez esetről veszíteni. Kérem, ne szakítson félbe. Én jogtudor vagyok, sentimentális ügyekkel nem foglalkozom. Annyit mondhatok csupán, hogy kegyed helyzetében alig lehet egyebet tenni, mint kártalanítási pert kezdeni Maxenpfutsch Vendelin ellen, mint a ki kegyednek azt a kárt okozta.

— Lenne szíves doktor úr e pert elvállalni?

— Az ön kedvéért, miss, igen szívesen.

— Doktor úr, megnyugszom mindenben, a mit ön mond, szólt miss Natalie, gravitással állva föl helyéről. Minek sok szót vesztegetnünk? Én az ön rendelkezése alá adom magamat, a mit ön mond, hogy tegyem, tenni fogom: a mit elém ad aláírni, aláírom; s ha megnyeri a kérdéses 5000 frtot számomra, abból önnek 500 forint honoráriumot adok.

No ez már értelmes beszéd.

— Helyesen van, miss. Bízsa rám: én biztosítom kegyednek a veszendőben levő ötezer forintját. Jegyezze fel névjegyére szállását, s maradjon otthon, fél óra mulva elküldöm az aláírandó okmányokat, s azután legyen szerencsém délután két órakor.

A miss búcsúzott és ment.

Grisák úr azonnal elkészítteté segédeivel a szükséges okmányokat, a mikből nem hiányzott a miss által aláírandó kötvény az ügyvédi honoráriumról sem.

Két óra mulva visszajött Maxenpfutsch úr.

— Igen sajnálom önt, szólt doktor Grisák az érkezőnek, de a mitől tartottunk, megtörtént. Miss Natalie keresetet fog indítani ön ellen, az ön hibája miatt elveszendő ötezer forintért. Itt az ügyvédi megbízás részemre.

Maxenpfutsch úr arcán nagy törekedés volt észrevehető a szájával nézni, a szemeivel pedig beszélni, a mi egyrészben sem sikerült.

— Direktor úr, én csak egy módot látok önre nézve a hinárból kikapaszkodhatni, csupán csak egyet.

Maxenpfutsch úr nem bánta, ha fél lesz is, csak legyen.

— A mi által ön nemcsak nem veszít ötezer forintot, hanem még kap ötezret.

Vendelin úr azt hiszi, hogy ez boszorkányság.

Doktor úr megfogta a gallérját az érdeemes férfiúnak s homlokával csaknem betörve az orrát, mondá:

— Nincs más mód, mint hogy vegye ön maga nőül a misst!

S igen jó volt, hogy fogta Vendelin úr gallérját, mert az hanyatt akart esni e szóra.

— No, no, barátom, monda féloldalra fordított fejjel kacsintva Grisák úr. Gondolja meg a dolgot; ötezer forintot veszteni, vagy ötezret nyerni, az tízezer forint különbség. Aztán a missnek státuspapirosai is vannak, a multkor én hoztam el a couponjait. Legalább ötezer forint.

Maxenpfutsch úr most már kevésbbé találta vissza-riasztónak az ajánlatot. Ha jól veszi az ember, a miss egészen az ő idejéhez való feleség.

— Gondolja meg ön gyorsan s határozzon gyorsan, mert a miss sürget.

— De hisz nem is vagyok arról bizonyos, hogy vajjon ő akar-e?

— Azt bízza ön rám.

— Jó, itt a kezem. Legyek én az áldozat, szólt resignatióval a balsors üldözte férfi.

— Tessék irni, itt az én íróasztalomnál; csak be kell tölteni az ügyvédi meghatalmazást; így ni. És erre a másik papírra; kérem a bélyegen keresztül. Úgy hiszem, elég lesz ötszáz forint ügyvédi honorárium.

Vendelin úr megvakarta a füle tövét. Ötszáz. Így aztán csak 4500 marad a hozomány. De az is jobb, mint még egyszer annyit fizetni. Isten neki! Veszett ejsz ének a nyele.

— Így ni! már most este hat órákor látogasson ön meg újra; addig végzek.

Maxenpfutsch úr szédelegve támolýgott odább.

Két órákor megjelent miss Natalie.

Doktor úr igen fanyar képpel fogadta.

— Kedvesem, a kegyed ügye egészen rosszul áll; beszéltem Maxenpfutsch úrral; s ő azon nyomatékos ellenvetést tévé, hogy kegyed már akkor, midőn alkalmat adott Straffnak, hogy növendékét elcsábítsa, okot adott arra, hogy a stipulált 5000 forintot elveszítse, s így ő e veszteségért nem lehet felelős. Oh ez igen furfangos ember! Valóságos prókátor. Kénytelen vagyok azt hinni, hogy igaza van.

A miss egy pohár vizet kért, nehogy elájuljon.

— Hanem én még látok egy módot magam előtt, mely által kegyed veszendő pénzéhez, s a mi több, jó hírneve rehabilitációjához juthatna. Figyeljen kérem rám s ne alélldozzon; mert ez nagyon komoly dolog. Nincs más mód, mint kegyednek Maxenpfutsch úr nejjévé lenni.

— Ah uram! kiáltá a szemérmes hölgy, fátyolát még sűrűbbre húzva arca előtt.

— A baj meg van, hozzá a compromissio. Kegyed, miss, rossz hírbe jön, pénzét is elveszti, míg ha nőül megy a direktorhoz, pénzét megnyeri, híre csorbátlan marad, s kegyed kap egy derék férjet. Gondolja meg, olyan állásban, egy jószágdirektor!

— Ah uram, — de — de akar-e ő?

Jól vagyunk már.

— Azt csak bízza kegyed rám, miss Natalie, Maxenpfutsch nemes lelkű, hozzájárulható jellem, s ha én lelkére fogok beszélni, átlátandja, hogy egy karakteres ember itt nem tehet mást, mint hogy a kit önkéntelenül elejtett, saját kezével emelje fel. Miss, bízza kegyed rám, legjobb barátjára, hogy sorsa felől intézkedjem.

A miss térdre esett előtte.

— Uram! Ön az ártatlanok őrangyala. Vegyen oltalma alá.

Őrangyal úr felemelé a hölgyet s igen szépen kérte, hogy délután hat órakor legyen ismét szerencséje e helyütt; mit az erősen zokogva meg is ígért.

Doktor Grisák délután hat óráig utána járt, hogy a szükséges dispensatiókat megszerezze védenczei számára; akkorra megíratta az illetékes házassági szerződések; s midőn a mondott órában a miss és a direktor megjelentek lakásán, készen várt reájuk; külön-külön mindegyik érkezőnek bizalmasan megsúgva, hogy tökéletesen rendben van minden.

Hálás pillantások jutalmazák közlését.

— Miss Natalie, szólt Vendelin úr, ki ezúttal fehér mellényt és nyakkendőt viselt, én kegyednek mindig őszinte tisztelője voltam.

— Uram! biztosítá őt a miss. Az én becsülésem ön iránt nagyon régi.

— Így ni! kiálta közbe Grisák úr; teljesen értjük egymást. Két nemes szív föltalálta egymást. Nagysáim! Itt a szerződvény; tessenek aláírni; el van intézve minden. A lelkész vár reánk.

— Ilyen sietve, sipegé miss Natalie s igyekezett keztyűs kézzel aláírni nevét a boldogságot kötelező okiratnak. Hasonlót cselekvék Vendelin úr is.

Egy óra mulva férj és feleség voltak.

Egy óra mulva füttyöket hányva polkázott egyedül alá s fel szobájában dr. Grisák s danolt hozzá valami rázkódó nótát. Ezeket szépen összeboronálta. A jó multság mellé, hogy Maxenpfutsch-csal elvétette a miszt, még az a kis nyereség is járult, hogy így a miss számára megmentett 5000 forintból a vőlegénytől is, a menyasszonytól is juttatott magának 500 forintocskát; azt pedig a házasság utáni nap rögtön kifizetteté, ő levén Ankerschmidtné végrendeletének végrehajtója. Az illető összeget Ankerschmidt soha sem is kezelte.

Csak az az látszik különösnek a doktor úrnál,

hogy ő, ki ilyen mulatságosan összetréfált magának hét óra lefolyása alatt ezer forintot, mint utasíthatá vissza Straffnak húszezer forintos ajánlatát, ha Ankerschmidt elleni ügyét elvállalja?

Hanem ezt rögtön értenők, ha úgy láthatnók Ankerschmidtné végrendeletét, mint doktor úr láthatja; lévén abban egy végzetes záradék, mely azt rendeli, hogy ha a leányok valamelyike apja ellenére választana férjet, az minden igényét az örökséghez elveszítse.

Innen az a magán semmi foltot meg nem szenvedő nagy becsület!

*

Tapasztalt férfiak tudósításai szerint Kufstein a státusbörtönök akadémiája.

Arad, Komárom, Josephstadt, a pesti újépület mind csak gymnasiumok és elemi tanodák hozzá képest; a ki még csak ezekben végezte a cursust, az ne is beszéljen; az csak félig van értesülve.

Már az ötödik évet tölti Garanvölgyi Aladár e nagy akadémiában.

Szobája hosszában négy lépés, keresztben három s nagyon kevés fényüzéssel van ellátva: egy szék, egy ágy, egy asztal. Csak az ajtókra nem lehet panasz, az van három, mely egymásra nyílik. Ez fogalmat ad a fal vastagságáról, a hol a középső ajtó nyílhatik a két másik érintése nélkül.

Egy délelőtti szokatlan órában csörömpöltek a kulcsok Aladár hármas záraiban s eléje lépett egyike azon nagy uraknak, a kiket ő nem ismert.

Ez volt Ankerschmidt lovag.

Ankerschmidt azt képzelte, hogy egy halvány, beesett arcú, megtört alakot fog maga előtt látni, kinek lelkét, kedélyét megfogta a börtön penésze, s ki a regényes monomania egyik késő stádiumában teng már; s menynyire meg volt lepetve, midőn egy vidám, kedélyes ifjút lát fölkelni az asztal mellől, kinek életpiros arcán

egy árnyéka sincs a búnak, homlokán hiányzanak a ránczok felkiáltó jelei és komoly pauzái, szemei derűtlen ragyogók, s sötét hajzatában egy szál sem őszült meg időnek előtte.

A fogoly sietett megelőzni látogatóját az üdvözlésben.

— Jó napot, uram.

Ankerschmidt inte a tömlöcztartónak, hogy hagyja magukra s az visszahúzódtott az ajtók közé.

— Ön Garanvölgyi Aladár? kérde Ankerschmidt katonás, nyers hangon a fogolytól. A lovag ezúttal katonai egyenruhát viselt.

— Úgy hínak, uram.

— Mióta van ön itt?

— Nem tudom, nincs naptáram.

— Nincs önnek semmi panasza felügyelőire?

— Semmi panaszom. Meg vagyok velük elégedve.

— Szabad önnek kijárni a szobájából?

— Hetenkint egyszer félóra.

— Nem találja azt kevésnek?

— Sőt ezt sem használom fel soha.

— Miért nem?

— Szeretek ide benn.

— S nem árt az ön egészségének?

— Soha sem szokott bajom lenni.

— Nincs önnek valami kívánsága?

— Nincs semmi. Épen semmi.

— Nem unja magát?

— Nem. Hiszen egyedül vagyok. Nincs, a ki untasson.

— S mivel tudja magát elfoglalni egész nap?

— Gondolataimmal.

— Nem adnak önnek könyveket olvasni?

— Nem tudom, mert nem kértem.

— Más foglyoknak meg van engedve gondolataikat leírni, képecskéket festgetni, apró faragványokat készíteni. Ön ezzel nem óhajt szórakozni?

— Nem. Mivel az íráshoz toll, a festéshez ecset, a faragáshoz véső szükséges és azt mind kérni kellene.

— Nos aztán?

— És miután nekem úgy sincs egyéb társaságom, mint saját magam, szeretek azzal az emberrel, a kivel együtt kellennem, jó barátságban maradni.

— E szerint ön saját maga nehezíti meg fogságát.

— Igaz, uram, hogy súlyos dolog elítélve lenni, de még súlyosabb lenne, ha én magam is elitélném magamat.

— S nem óhajtozik ön az élet apró kényelmei után?

— Nem. Az ember akkor legboldogabb, mikor legkevesebbel beéri.

— Rokonait nem kívánná-e ön látni?

— Sőt igen sajnálnám őket, ha ilyen messze útra elfáradnának azért, hogy fél óráig idegen emberek ellenőrzése mellett, idegen nyelven egy pár nevetségesen közönyös frázist elmondjunk egymásnak. Nem érdemli a fáradságot.

— Nem volt önnek valakije, a kit szeretett?

A fogoly nevetni kezdett erre a szóra.

— Dehogy nem, uram, minden fiatal embernek volt az. Asszony, agár s más afféle.

— Ön egy kategóriába sorozza azokat?

— Bocsánat. Tudom, hogy hibáztam; s hogy miért tettem, mindjárt be is vallom. Ugyanis, midőn nagybátyámtól, a ki egy kissé furcsa ember, utoljára elbűcsuztam, arra kértem, hogy valahányszor nekem levelet fog írni, menyasszonyommal is irassa a levélbe csak ezt a szócskát: «adieu». A legelső levélben már ott volt az «adió», de rendkívül iromba betűkkel írva, nagybátyám azután egy utóiratban megmagyarázta, hogy ezt az «adieu» menyasszonyom bizonyos okoknál fogva mellőzvéen lefirkantani, a tréfás öreg az agaram első lába körmei közé fogta a tollat s azzal iratta oda; a miből én aztán megtudtam, hogy biz az én menyasszonyom nem igen epedez utánam többé, a mit nagyon

okosan is tesz szegény; hanem az agaram még most is hű hozzám s manupropriáját minden levélben oda-mellékli, aláírva: «Cziczke».

Ankerschmidt azon vette észre, hogy ő maga is kaczag a fogoly által elmondott mulatságos adomán, a mit az oly jóízűen tudott előadni; hisz ő maga kezdte a nevetést, Ankerschmidtre csak ő róla ragadt át. Mikor aztán sokáig nevettek és egyszer elhagyták s egymás szeme közé néztek, azt látta mind a kettő a másik szemében, hogy ott valami köny van.

Olyan mulatságos történet az arról az agárról, a «ki» a fogolynak menyasszonya helyett levelet szokott írni.

Ankerschmidt ismét szigorú arcot öltött; neki nem volt szabad elárulni magát.

— Fiatal ember, én nem jöttem önhöz tréfálódzni, hanem azért, hogy a foglyok mintléte felől és maguk-viséletéről tudomást szerezzek. Egyet mondhatok önnek. Azt, hogy ön veszedelmes ember.

— Miért, uram? Mi vád ellenem?

— Épen az, hogy semmi sincs. A panaszkönyvben minden fogolynak fel van jegyezve kívánsága, panasza, vádjai. Öntől egy betű sincs; ön soha sem kér semmit, soha sem panaszol senkire; udvarias, tartózkodó. Ezek veszedelmes körvonalai egy jellemnek. Ha én rajtam állna, ön sohasem szabadulna ki e börtönből.

— Köszönöm, uram!

— Mit?

— E megtisztelő véleményt.

Ezzel magára hagyta Ankerschmidt a foglyot.

Aladár vállat vont s elkezdett rögtön rá igen szépen és kitanult művészettel népdalokat fütyülni onnan az alföldről; ez volt legfőbb mulatsága. Szerencse, hogy ezt a mindig kész hangszert mindenüvé magával viheti az ember.

Ankerschmidt még hallhatta az ajtókon keresztül. A börtönőr bizonyítja, hogy az a jókedvű úr oda-

benn igen szépen tud füttyülni, néha egész operákat elfúj.

A vártoronyban délre harangoztak: Aladár egészséges életműszereit ez a hang figyelmeztetni szokta az ebéd idejére. Nem igen volt elkényeztetve, biz a foglyokat nem tartják marczipánnal; hanem azt igen is megszokta már, hogy pontosan serviroznak. A mint az óra üt, a hármaskulcsai csörömpölnek s jön a porkoláb, hóna alatt egy hosszú zsemlyével, tenyerében meg egy tállal, a miben valami van, a mit ételnek hívnak. Aladár pedig azt, lett légyen akármi, a végső falatig el szokta költeni, s miután kést, villát nem bíztak a kezére, hanem azokkal egy ór állt a háta mögött, ki a húsfélét számára elmetélte, annak rendesen megszokta köszönni a szolgálatát s utalványozá borraivalóul a napidőjéből fenmaradt krajezárokat, a mi a jámbor fiúnak nagy örömet okozott.

Hanem e napon szokatlanul késni találtak a menázssal!! Már egy óra is elmúlt délután, a mit a várudvarról hangzó dobörgés jelentett, az ebéd még sem jött.

«Hm, bizonyosan ez a haragos vitéz úr szólhatott odakinn valamit s most meg akarják kísértetni, vajjon mivel lehetne elrontani jókedvemet s nem adnak ebédet. Az se nagy baj.»

Azzal elővett egy tegnapról maradt zsemlyét, azt nagy gyönyörűséggel elköltötte, nagyot húzott utána a vizes korsóból, s mint a ki megebédelt, végig veté magát az ágyon.

Még azonban el sem kezdhette jóformán az ebédutáni siestát, midőn csakugyan csörömpölve nyitak egymásután az ajtók s nagy sietséggel lépett be rajtuk — ezúttal nem a porkoláb, hanem a felügyelő százados.

— Gyorsan! gyorsan! keljen fel ön uram, szól az ágyon fekvőhöz, odasietve hozzá s megfogva egyik karját.

Aladár föl nézett rá és meg sem mozdult.

— Nem érti ön? keljen föl hamar!

— Uram, szólt Aladár, humoros pedantsággal, nekem meg van tiltva civilistákkal beszélnem.

— Hát hogyan?

— Ön pedig előttem e perczben civilista, mert nincs kard az oldalán.

— Igen, mert letettem a várkormányzó úrnál s onnan siettem önhöz.

— Sajnálom, de én tartom magamat a rendszabályhoz s kikérek minden további discursust.

A századosnak nem volt mit tenni, mint elküldeni a börtönört, hogy hozza el sietve a kardját. Addig Aladár fel sem kelt előtte. Mikor aztán fel volt kötve a kardja, akkor Aladár is leszállt a fekhelyéről.

— Parancsára állok.

— Jól van. Tehát parancsolom önnek, hogy azonnal készüljön fel, jöjjön velem a várkormányzóhoz.

— «Keztyűsen» kell megjelennem? kérde Aladár azokra a bizonyos karpereczekre mutatva, a mik vasból vannak s nem divatból viseltetnek.

— Sőt azok nélkül. Porkoláb, nyissa fel a fogoly úr békóit. Ez megtörtént.

Azután karjára ölté Aladárt a tiszt s sietve vonta magával.

— Menjünk, menjünk. Várnak ránk.

Aladár vállat vont. «Elég időnk van, míg itt időzünk.»

— Ki tudja, szólt a százados, s sietteté a foglyot, kit aztán a várkormányzó ajtajánál, mint illet, előre bocsátott.

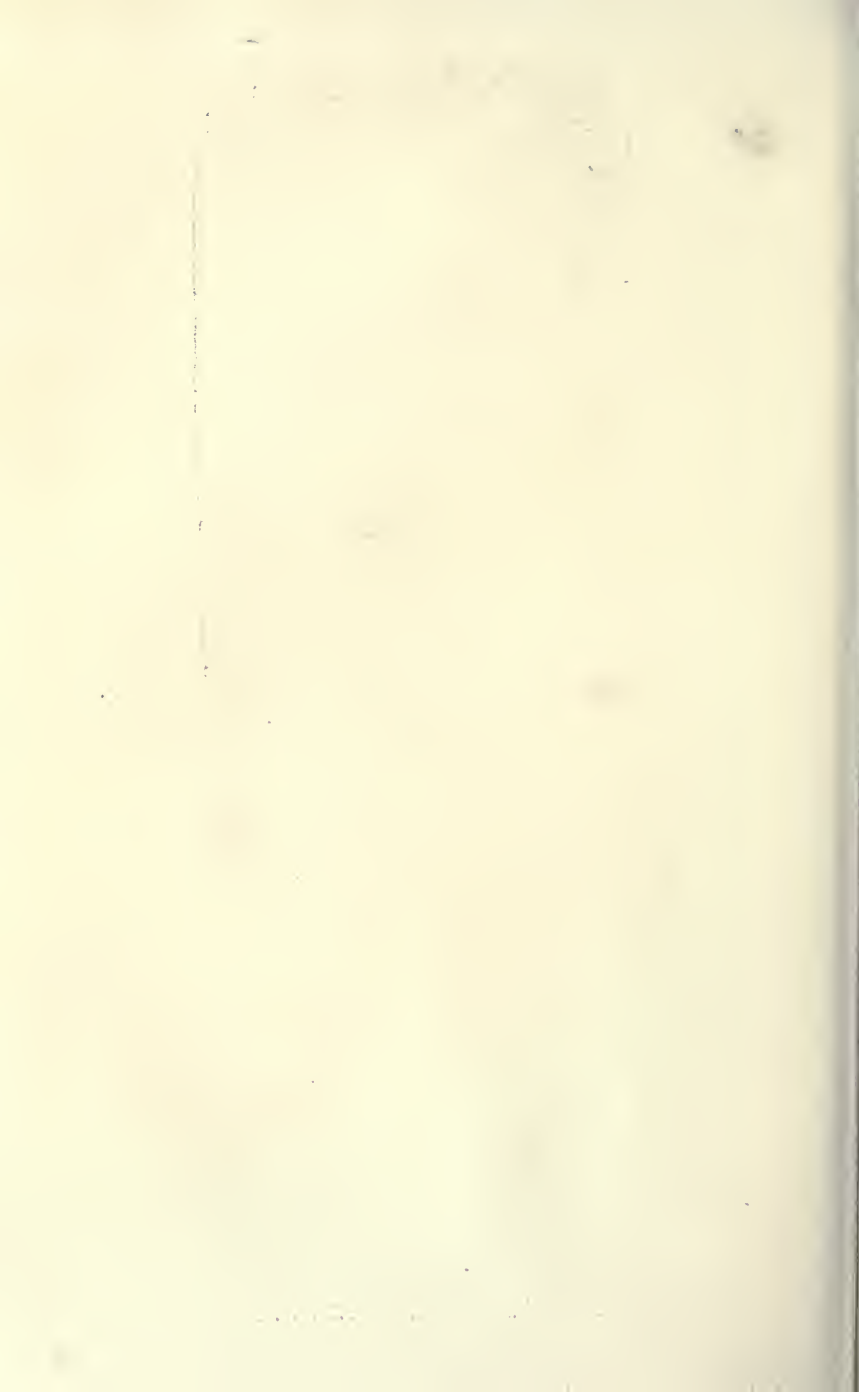
A teremben, melybe léptek, a várkormányzón kívül Ankerschmidt lovagot ismeré fel a jelenlévő fényes egyenruhás urak között Aladár.

— A várkormányzó eléje ment s megfogta jobbját, katonai nyiltsággal szólva hozzá:

— Garanyölgyi úr, ön mától fogva megszűnik vendégem lenni, büntetésének hátralevő ideje elengedtetett, ön ez órától fogva szabad. Azért a búcsúlakomát

A fiatalember beletekintett . . .

költsük ma el együtt. Ezért hívtam s örülök rajta, hogy ön elfogadta.

Aladár nagy lélekzetet vett; azt mégsem tilthatá meg keblének, hogy e hírhallás után szabadon föl ne leheljen. Szabadnak lenni ismét! visszakapni az életet, a világot!

A másik perczben már ismét humoránál volt.

— Várkormányzó úr, e kegyre nem vagyok érdemes, mert már ebédeltem.

— A mennykőbe, ön fődolognak veszi az ebédre hívást! Hát az, hogy szabadságát visszanyeri?

— Ah, hiszen olyan jól ápoltak itten.

— Bizony, uram! szólt közbe mord arcczal Ankerschmidt, ha rajtam állt volna, ön nem is szabadult volna ki egyhamar innen. Minden embernek annyit kell adni a büntetésből, a mennyi megjavítja. A ki könnyűnek veszi a lánczot, arra még nehezebbet kell tenni. Ilyen embereket, a kik csak játszanak a bűnhődéssel, a kiken meg sem látszik a szenvedés, majd meg tudnék én tanítani.

Aladár egészen meg volt felőle győződve, hogy ez a vitéz úr valami nagyon kegyetlen ellensége lehet. Dolgába került a várkormányzónak őket annyira vinni, hogy az asztalnál egymás mellé üljenek.

— Bizony, uram, szólt a hadastyán várkormányzó, miután leültek s a levest kioszták, ön csak annak köszönheti szabadulását, hogy valami titkos pártfogója mindent elkövetett sorsa megváltoztatására.

— Nekem? titkos pártfogóm?

— Az, az: valami úrhölgy, valami delnő, a ki nem restelte a folyamodást sajátkezüleg leírni; sőt mernék rá esküdni, hogy maga is fogalmazta. Az ide hozzám leérkezett okiratok közt lehetetlen volt meg nem ismerni a nő-frást és észjárást.

Aladár elgondolkodott; ki lehetett volna az más, mint mégis ő? Talán hát mégis mese az a levelezés a kutya körmével? Talán a nő mégis hívebb?

— Nos? Ön kíváncsi úgy-e azt az írást látni? Megmutathatom. Győződjék meg felőle!

A várkormányzó inte segédének, hogy hozza elő a mondott iratot, s engedjen egy pillantást vetni abba Aladárnak.

A fiatal ember beletekintett az iratba s azután fejet csóvált: ez az írás nem azé, a kiének ő gondolta; pedig nőírás és minő megható könyörgés! Ki írhatta ezt?

— Ejh! nem szabad ezt elolvasni az illetőnek! kiálta mogorván Ankerschmidt, s kikapta kezéből az iratot s visszanyujtá a segédtisztnek. Ezek státustitkok.

Ez ugyan haragos ember lehet! gondolá Aladár; de azért lelkébe vésve maradt minden betűje annak az írásnak, hogy évek múlva is rá fogna arra ismerni, ha ismét meglátná azon kéz vonásait.

Még aznap este elhagyta a várat.

★

Ankerschmidt eléggülten tért haza.

Minthogy senkivel sem közlé, mi dologban és merre jár, két heti távolléte alatt ő sem tudhatá meg, mik várnak rá odahaza.

Könnyű kedélylyel, mint ki magával meg van elégedve, látogatott fel a székvárosban ügyvédéhez s ösztönszerű elégtételt vélt magának szerezni az által, ha a doctor urat mindjárt első kézszorításra e kellemes hírről lepi meg:

— No, tehát Garavölgyi Aladár kiszabadult.

Doctor Grisáknak szemlátomást nagyot nőtt az orra e mondásra: szépen vagyunk! már most adieu szép özvegy! ez természetesen jön vagy a menyasszonyt, vagy a vinculumot elfoglalni, az lesz az első dolga; s azzal aztán oda a partie! És ezt a szép mulatságot mind Ankerschmidtnek köszönheti, a ki szeret olyan lében kanál lenni, a mihez neki semmi köze.

Ördög vigye az ilyen katonaféle ember nagylelkűségi hajlamait.

Hanem hiszen, gondolá magában doctor Grisák, ha neked volt az én számomra meglepő híred, majd lesz nekem is a te számodra, a min elmulathatsz.

— Nem méltóztatott leveletem kapni, a mit Bécsbe utána küldtem méltóságodnak?

— Nem kaptam semmit. Visszajövet nem jöttem Bécs felé, hanem Fehérvárnak. Nos, mi ujság itthon?

— Semmi jó. De itt van egy levél méltóságod számára Eliz kisasszonytól, ebből alkalmasint megérti az egészet.

— Eliztól? Talán megint valami hallatlan bolondságot követett el az a gyerek?

— Oh, az nem. Nem ő követett el bolondságot. Tessék felbontani a levelet.

Ankerschmidt felszakította a boritékot s folyton növekedő nyugtalansággal olvasá végig a levél tartalmát.

A míg pedig ő olvasott, az alatt doctok Grisáknak az a nem bolond ötlet támadt a fejében, hogy hát a mit most ez az öreg úr elrontott, azt ő vele magával helyre is lehetne hozatni. Ankerschmidt kiszabadította nagylelkűen Corinna vőlegényét s így elrontotta Grisák úr házassági tervét; Ankerschmidt az egyik leányával épen nagyon megjárta, nem volna-e az egészen színpadi igazságtétel, ha kiki párjához jutna: ha Eliz kisasszonyt Grisák úr kapná már most nőül. Ez nem elvetendő terv.

Ankerschmidt karjai lehanyatlottak a levéllel, miután azt kétszer is keresztül olvasta.

— Hermin megszökött; rebegé alig hallhatóan.

Doctor Grisák azt várta, hogy a hadastyán fel fog ugrani, széket, asztalt feltaszigálni maga körül, szitkozódni, átkozódni fog, kocsit rendel, hogy utánuk rohanjon s meglövéldözze a szökevényeket; s mint csodálkozott, midőn az e helyett bénító fájdalommal hajtá homlokát tenyerébe s keserűen ismétlé: «Hermin megszökött».

Erre az elegicus hangulatra nem volt készen doctor Grisák; erre nem tudta, hogy mit replikázzon.

Ankerschmidt szomorúan hajtá össze a levelet s keblébe tévé, csendes hangon kérdezvén:

— Mondja meg doctor úr őszintén: nagyon keményen bántam én gyermekeimmel? Szigorú voltam hozzájuk? Félték tőlem?

— Sőt ellenkezőleg, éppen az volt a hiba, hogy nagyon is engedelkeny volt hozzájuk méltóságod.

— Hát hiszen leányokkal és gyermekekkel hogy gorombáskodnék egy férfi, egy katona? De Hermin, éppen ő! Hát mit vétettem én neki?

— Méltóságod elűzte a házból azt, a kit ő szeretett.

— Hát tudhattam én, hogy ő szereti? Hát mondta ő azt nekem? Mondta valakinek? El kellett azért szökni utána? Engemet elhagyni? meggyalázni? Nem tudta azt mondani, a mit huga írt e levélben, hogy ne haragudjam azon emberre, hogy az végtére is lehet tisztességes ember, nem olyan, a milyennek én hiszem? Kissé túlbuzgó talán, de azért becsületes jellem. Nem tudott engemet kiengesztelni iránta? Hanem mindjárt el kellett engemet hagynia? az apját!

Tehát Eliz mentegeti nénjét, meg a csábítót? Ohó! Ennek útjába kell állni.

— Kétségtelen, hogy a complotthba méltóságod háta mögött már rég befolytak méltóságod legbizalmasabb emberei, a director és a gouvernante.

— Hogyan? Maxenpfutsch és miss Natalie? Igaz, Eliz őket is mentegeti; tehát mi a patvarért?

— Hogy ők ketten értették egymást, azt onnan lehetni, mert Maxenpfutsch nőül vette miss Nataliet.

— Nőül vette? Igazán? Nőül? kiáltá fel hitetlenül Ankerschmidt, no — az az ő dolga. Ez is rendes dolog.

— És rögtön eltávozott.

— Ő is elszökött? Miss Nataliet is szöktették? Mennydörgős adta! Hát én tőlem minden fehércselédet az ablakon visznek ki, nem is kerülnek az ajtóra érte?

— Úgy hiszem, okuk volt rá.

— Okuk? Mi okuk? csak nem félték tán, hogy megátolom összekelésüket?

— Attól nem, hanem hogy Hermin kisasszony viszonyáért fogja őket felelőssé tenni méltóságod.

— No, az igaz, hogy nagyon megszidtam volna; de azért megszökni! Elhagyni egy jószágigazgatónak az állomását, az mégis csak sok!

— Úgy hiszem, hogy biztosították magukat a kárpótlás felől.

— Mi úton?

— Nálam voltak s a nevelőnének hagyományozott összeget az egybekelés után kifizettették.

— Kifizette ön szó nélkül?

— Tartoztam vele.

— Nagyon helyesen tette. Hanem az mindössze ötezer forint. Nálam majdnem annyira ment a director évi fizetése.

— Még egy kis magyarázat szükséges a dologhoz. Ezt az ötezer forintot, bizonyosan tudom, Maxenpfutsch úr oly jól hiszi befektetni, hogy abból huszonötezer legyen. Persze csalódik nagyon.

— Mi az? Mit talált fel?

— Egy bolond embert, a kire elköltse a pénzét. Tudatnom kell méltóságoddal, miszerint méltóságod veje (már az, nem tehetünk róla), kinek igazi neve Straff...

— Straff! Átkozott furcsa név.

— Bizony az.

— Az én leányom! Jól van, mondja tovább.

— Tehát az az úr azóta nálam járt s nekem húsz-ezer forintot ajánlott, ha bizonyos ügyét felvállalom, de a mit én visszautasítottam. Azóta megtudtam, hogy Maxenpfutsch úr ajánlkozott ez ügy előleges költségeit fedezni, ha ama húsz-ezer forintot, a per megnyerte esetében, számára kötelezi Straff úr.

— Ah, tehát így kap 20-at 5-ért? S micsoda pör az?

— Semmi egyéb, mint Straff úr keresete méltóságod

ellen, mely által neje hozományát kívánja kiadatni az anyai örökségből.

— De hisz akkor Straff nagy bolond s Maxenpfutsch még nagyobb.

— Én is úgy gondolom.

— Mert hiszen én pör nélkül is kiadom leányom örökségét. Azért nem kell neki húszezeret kidobni az ablakon.

— Hogyan? méltóságod nem tudná, hogy joga van a végrendelet szerint azon esetben, ha leányai valamelyike akarata ellen megy férjhez, őt az örökségből kirekeszteni?

— Ah, uram! Mit gondol ön? Csak nem képzeled, hogy én bármily ürügy alatt leányaim valamelyikének vagyonát bitoroljam?

— De ha a végrendelkező akarata így volt.

— Ah, ez csak ijesztgetésnek volt szánva; de ha megtörtént, ki tehet már róla? Én csak nem fogom a leányom birtokát a magam számára lefoglalni?

— Nem, hanem a másik gyermek számára.

— Ah, azt Eliz el nem fogadná. Nem, uram; a mi a gyermekeké, az a gyermekeké. Nekem van tisztességes nyugdíjam, a miből megélek. Ők hadd boldoguljanak.

Doctor Grisák látta, hogy olyan ember áll előtte, a kin nem fog a golyóbis. Ez megsebesíthetetlen! Könnyű így katonának lenni. Hanem még hátra van az Achilles-sark, hátra van az utóljára hagyott mérgezett nyíl, a mely bizonyosan találni fog.

— Es így méltóságod hajlandó lenne leánya elcsábítójával kibékülni?

— Micsoda «kibékülni»? pattant fel haragosan Ankerschmidt. Az én állásomban szokás «megbocsátani», de nem «kibékülni».

— Tehát méltóztatik «amnestiát adni» Straff úrnak?

— Ejh, mit Straff? én nem ismerem őt azon a né-

ven, mondja ön Bogumil. De mi a patvarért volt ennek az embernek annyiféle neve?

— Oh, ennek nagyon alapos okai vannak.

— Üldözött lett volna?

— Sőt ellenkezőleg.

— Ellenkezőleg? Nem értem.

— E körülmény inkább «megbízás» folytán származott.

— Micsoda? Az az ember valami fontos személy lett volna?

— Oh, igen fontos. E napokban ismertette meg velem Bräuhäusel úr egész állását bizalmasan.

— És megnyugtatólag szólt felőle? sürgeté ügynökétől a szót Ankerschmidt.

Doctor Grisák húzódott s tartogatta véleményét.

— No, úgy, hát, a hogy veszszük.

— A hogy veszszük! De én nekem érdekemben áll tudni, hogy mint veszszük? Azt már csak megengedi doktor úr, hogy nekem kötelességem megtudni, mi az az ember, a ki leányomat akaratom ellen elvette, mert attól függ, hogy mennyire érdemli ki utólagosan becsülésemet, hogy magam elé cresszem-e vagy sem?

— Én valóban itt nem tudok tanácsot adni, szólt doctor Grisák s egy pár török pipát hozott elő, czifra szárral, hogy elbarikádozza magát a támadás elől.

— Nem tud tanácsot adni? szólt boszúsan Ankerschmidt. Csak nem criminalista az az ember?

— Oh, akkor tudnék tanácsot adni, ha az volna. Au contraire. Tessék rágyújtani.

— Ejh, nem akarok én most, dörgött mérgesen a hadastyán; hanem azért elvette a pipát s arra használta, hogy előadása nyomatékossága végett nagyokat ütögetett vele az asztalra. Feleljen ön egyenesen. Becsüli ön «maga» azt az embert vagy nem?

Doctor Grisáknak éppen be volt dugva a szája a csibukkal, mert éppen akkor gyújtott rá, hát csak a szem-

öldökeit rángatta, azza! felelt; s csavargatta a fejét jobbra-balra.

— De ugyan az Isten álcja meg, kapok választ?

Doctor Grisák, ha azt nem akarta, hogy vagy a pipaszár, vagy az asztal meghasadjon, kénytelen volt hangot adni.

— No, én nem mondom, hogy nem becsülöm.

— Ez nem felelet.

— Annyit mondhatok, hogy hivatalos állása van.

— Micsoda hivatala van?

— Bocsánatot kérek. Nekem ezt az illető kútforrás titokban engedé merítenem s nem jogosított fel annak tovább adására.

— Teringettét! dühöng a lovag úr, a pipaszárát ívvé hajtogatva két keze közt szíve melegében, micsoda hivatal lehet az, a mit titokban szokás tartani?

Doctor Grisáknak felelet helyett lecsett a pipája a csibukszárral, s nagy sietsége volt a tüzes dohányt össze-seperni, hogy össze ne égesse a szőnyeget.

— Csak nem — hóhér!?

Doctor úr e tragœdiába való felkiáltásra elnevette magát.

— Ah, dehogy! Annyira nem vitte.

— Uram, szólt Ankerschmidt; én kérem, kényszerítem önt, hogy mondja meg nekem e titkot. Fogadom önnek becsületszavamra, hogy soha senkivel nem fogom azt közleni, sem semmi használatát nem veszem, de nekem azt tudnom kell!

Ez a «kell» oly erőlyesen volt mondva, s a lovag úr oly sokat ígérő módon fogta marokra a pipaszárát, hogy a doctor úr beteltnek hívé az időt, melyben a kegyelemdőfést ki kell neki szolgáltatni.

Odahajolt tehát a lovag úr füléhez s bizalmas suttogással mondá:

— Straff úr, a hogy én tudom, a «cabinet noir»-ban van alkalmazva!

Ankerschmidt felugrott e szóra a karszékből, mintha

elsült bomba lökte volna fel, s nem tudta, hogy micsoda szót találjon legelőbb érzelmei kifejezésére; azonközben a pipaszárat úgy összehajtotta, hogy ketté reccsent, s e «pálczatörés» szájába adta a szót:

— Istennél a kegyelem! szólt odavetve a tört pipaszárat az asztalra. Éleget tudok; semmit se akarok róluk többé hallani!

Ah? Ez tehát mégis talált.

— Doctor úr, tegye ön, a mit a törvény parancsol! Én kardbojtom tisztaságára fogadom, hogy azt az embert soha fiamnak, feleségét leányomnak el nem ismerem; hogy jogaimmal a legszigorúbban élni fogok, hogy soha egy fillért, ha a haláltól váltathatnám meg őket, nem fogok nekik adni. Cselekedjék ön úgy, mint ügyvéd, s ne próbáljon engem egyezkedésre bírni. Én önhez utasítok mindent. Hozzám ne írjanak ők soha; mert én meg vagyok ölve, meg vagyok halva. Hat érdemjel a mellemen nem takarja el azt. Köszönöm doctor úr, hogy ezt tudatta velem.

Ankerschmidt annyira ingerült volt, hogy az ügyvéd szobájában felcsapta kalapját a fejére; maga sem vette észre. — Aztán tompa hangon mondá még:

— E dolgot ne tudja meg senki. Elég, ha mi ketten tudjuk. Az ördögbe, elég, ha én magam tudom! Hogy kerüljek ezután saját szemem elé? Hogy nézzek tükörbe? Vigye el önt az ördög ezzel a hírrel. Köszönöm, nagyon köszönöm.

Azzal eltávozott, s bevágta maga után az ajtót.

Két percz múlva megint visszajött.

— Doctor! Azt gondolom, hogy meg kell változtatnom a nevemet. Mi annak a módja? Járjon utána. Nem akarok Ankerschmidt lenni tovább! Kukoricza János, vagy Ludas Matyi, vagy akármi a sárkánykigyó! de le kell vetnem a bőrömet.

Doctor úr azt mondta rá, hogy jól van jól, csak most már tessék hazamenni.

Ankerschmidt azonban még tovább is főzte az ötle-

tét s midőn az irodában letett felöltönyét egyik szolgálatkész őrök fölsegítené rá, azt kérdezte a jámbor fiútól:

Hogy fordítaná magyarrá e nevet «Ankerschmidt?».

Az ifjú jogtudós hivatalos készséggel megfelelt: — «Vasmacskakovácsy».

Ankerschmidt szomorúan nézett végig rajta s nád-pálczáját átvéve kezéből, visszadörmögé:

— Szamár vagy, öcsém; — de annak is én vagyok az oka.

Ankerschmidt lovag haragja annál jobban nőtt, minél jobban közeledett haza felé.

Már az úton úgy járt a kocsisával, hogy keményen kérdőre találta fogni, ki volt az a felkötni való akasztófa czímere a kocsisok közül, a melyik az urasági lovakkal elszállította a szökevényeket, mert azt ő haladék nélkül főbe lövi.

Olyan bolond kocsis persze nincs a világon, a ki az ilyen benevolizálásra azt felelné, hogy «a biz én voltam», hanem ha érzi magában, hogy csakugyan ő volt, hát nagyot esküszik a kalendárium minden szent neveire, hogy fusson ki mind a két szeme, ha ő csak tud is felőle valamit, s mikor aztán a fele úton a csárdánál itatni megállnak, kerül-fordul, a csárda mögé kerül s azzal vesd el magad! neki a széles világnak! ott hagy kocsit, lovat, gazdát, nem kérdezve, hogy miként utaznak tovább.

Tehát Ankerschmidt egészen így járt. Agyon ijesztgetett kocsisa a Megitató csárdánál megszökött, s ő utoljára is hosszú haszontalan várakozás után kénytelen volt a korcsmáros kukoriczanadrágos kocsisát ültetni fel a bakra a cifra vadász mellé s úgy hajtani hazáig.

Ez még magasabbra fokozta dühét.

Az elszökött kocsis pedig szaladt egyenesen torony-irányban haza: fellármázta a cselédséget, hogy «jön az úrl» dupla pisztoly van mind a két kezében, öl, vág, lő minden embert, meglövi legelőbb is a kapust,

mért nem vigyázott jobban az ajtón? meglövi a béreseket, miért nem jártak az udvaron? meglövi a szobaleányt, miért nem ügyelt a kisasszonyra? meg a szakácsot, a miért útravaló pogácsát sütött neki; és utoljára a komondorokat, hogy miért nem ugattak?

A házi nép a rémhírrre, mintha a tatár jönné Batu khánnal, nagy riadásnak esett, s kevés kellett volna hozzá, hogy Ankerschmidt lovag abban a perczben, a midőn megérkezik, egy szolgálatra teremtett lelket se találjon a háznál; a mi minden bizonynyal meg is történt volna, ha jó szerencsére Eliz kisasszony meg nem tudta volna a riadalt Gyusztól, ki maga is fegyverviselő strázsa létére nem szégyenlett sírva fakadni s dugta mindenfelé a puskáját, mintha olvasta volna már valahol, hogy ilyen ostrom idején legelső veszedelem éri azokat, a kik fegyverrel kezükben fogatnak el.

Eliz kisietett a cselédekhez s iparkodott őket megnyugtatóni. Ne tegyenek valami balgaságot. A papa jó ember, s ők nem tehetnek semmiről. Maradjanak szépen az előszobában összegyűlve. A papa nem szokott bántani senkit. Ő maga fog eléje menni. S addig nem engedí feljönni a lépcsőn, míg ki nem engesztelte.

E biztatással annyira vitte a cselédséget, hogy szavára együtt maradtak az előszobában, hanem azért a szakács indítványára nem tartatott fölöslegesnek a folyosó végén levő ajtót előlegesen nyitva tartani, hogy a mint az első lövés történik, mely valószínűleg a kisasszonyt fogja érni, a többiek gyorsan elmenekülhessenek. Hanem az incriminált kocsis csakugyan fusson.

Alig történt meg ez intézkedés, midőn az udvarra hajtó kocsi dörgése jelenté, hogy megérkezett az úr; itt a veszedelem.

Eliz a fedett csarnokig eléje ment, a hol a kocsi megállt, s iparkodott atyját lesegíteni a leszálláskor.

A lovag úr indulatosan utasítá el leányát magától.

— Vissza! ki engedte meg, hogy a házból kilépj? Miért nem maradsz szobádban?

— No, ne haragudjál, engesztelé őt a leányka, ellenkezései daczára hozzá símulva, s gyermeki bizalommal nyulva a kéz után, melynek szabad áldani és verni, mely büntethet és oltalmazhat, a hogy neki tetszik. Ne légy oly haragos.

Ankerschmidt lelkében pedig már ekkor potentiára volt emelve minden kegyetlen indulat.

— Ördög, mennykő! kiálta, elrántva kezét leányáéból. Én nem enyelegni jöttem, hanem megtorolni! Ma nem fogunk tréfálni, kisasszony! hanem szigorú vizsgálatot tenni, itélni és büntetni! Érti-e!?

Eliz félénken visszahúzódott, s mint egy remegő őzike, melynek védni kellene magát a nagy haragos oroszán ellen, félénk nagy szemeit apja lángoló arcához emelve, a remegés naiv hangján így szólt:

— Kérem — szépen — «főparancsnok úr», — nem tetszik tudni, — hol maradt — a «papa»?

E gyermeteg kérdés oly megkapó természetességgel volt mondva, s oly valódián színezve a tréfa és érzékenység szemrehányásával, hogy Ankerschmidt abban a pillanatban nem tehetett mást, mint hogy magához ölelje és összecsókolja leánykáját; s miután ez már megtörtént vele, többé nem talált vissza abba a hangulatba, a melyen ítéletet osztani akart; nem tudott dühösködni, átkozódni. Ez a gyermekölelés minden epétől megfosztja az embert.

— Te jó gyermek voltál. Téged szeretlek, suttogá. Látod: elvittem azt, a mit írtál, oda, a hol használt. Az az ember már szabad.

— Szabad?!

— Ugy-e, te ennek örülsz? Látod, a míg én az után jártam, hogy neked ilyen örömet szerezzek, azalatt nekem milyen szomorúságot szereztek itthon. Te nem; te nem; hiszen te jó vagy. Ne szólj, ne szólj! — Láttál az elébb, milyen voltam? Ugy-e nem szeretnél olyan-nak látni többet? No hát ha azt nem akarod, hogy ismét azt az arczomat lásd, azt a hangomat halld, a mitől irtó-

zol: elő ne hozd nekem azt a két embert soha; mert látod, vén katona vagyok, sokszor verekedtem nagyon meleg csatákban, de soha nem tanított meg senki, hogy mit tesz dühösnek lenni, hanem most már tudom. Egy szót se róluk, mert a mint azokat eszembe juttatják, nem ismerek magamra többé.

Ez alatt fölértkeztek a lépcsőkön.

A cselédek, kik az ajtónyíláson át lesték a dolog ki-
menetelét, látva, hogy a lovag szép csendesen jön a
karjára fűzött kisasszonynyal, új bizalmat merítettek az
események folyamához, s siettek ajtót tárni, — a midőn
is a legbátrabbak legelől, úgymint a kulcsárné és szoba-
leány, hátrább a férficselédség, eléje somfordálának s
kézcsókolva erősíték, hogy ők éppen nem okai semminek.

Ankerschmidt szigorú tekintettel nézett széjjel a re-
megőkön s mennydörgő hangon kiálta reájuk: «Ördög,
mennykő! Ti semmirevalók! Azt mondom, átkozom a
lelkit! hogy ez többet meg ne történjék!»

Azzal ment, leánykáját kézen fogva, szobájába.

Megengedte neki, hogy segítsen az átöltözésnél.
Azalatt elmondta neki, hol járt? mi sikerrel? Milyen
kegyetlen szívű embert szabadított ki.

— Most már, édes leánykám, így vagyunk. Én többet
a házhoz oly őr, a ki te rád vigyázzon, nem fogadok.
Be sem zárlak, mert vénségemre nem akarok porko-
láb hivatalt viselni; hanem megmondom neked, hogy
mire vigyázz? Egyik leányom férjét a cabinet noirból
kapta, s ez nekem elég gyász, de még nagyobb gyász
lenne az, ha valaki azt mondhatná, hogy a másik leá-
nyom meg egy gazdag ifjút szabadított meg a börtön-
ből azért, — hogy férjhez mehessen hozzá. Értesz
engem, úgy-e?

— Értelek. — Nem fogok vele találkozni soha.

— Parolát rá...

Eliz kezét nyujtá atyjának, a hadastyán megszorítá
azt, mint valami komoly nagy emberét; «s már most
becsületszavadra járhatsz, a hol akarsz».

Eliz mosolyogva csókolta meg atyja arczát mindkét-felől; oh neki soha sem lesz szabad azt észrevennie, hogy ez adott szót megtartani mennyi szívfájásba kerül.

— Aztán még egyet, leánykám, szólt Ankerschmidt. Engem nagyon keserít a mult; haragszom még a nevekre is, még a tükkörrre is, a mi tegnapi arczomat mutatja. Kérlek, szokjál hozzá, hogy ezután «Erzsikének» foglak szólítani. S már most láss a házi gond után, mert magad vagy a gazdasszony.

A lányka dalos enyelgéssel szökellett tova.

«Erzsike!» hangzott utána Ankerschmidt szava.

A lányka visszadugta fejecskéjét az ajtón.

— Jól van, szólt tréfálózva Ankerschmidt. Csak azt akartam tudni, hogy érted-e már?

Erzsike vidám arca aztán egy percz alatt megédesíté az egész háznép kedélyét.

George, az inas, kinek hivatala volt urát borotválni, sietett fel hozzá a meleg vízzel, s igen rövid idő múlva jött vissza bögréstől együtt a konyhába, s ott elbeszélte a cselédségnek, hogy az úr így szólt hozzá: «Mi kell, Gyurka?» «Jövök borotválni méltóságodat.» «Nem engem többet ebben az életben!» felelt az úr.

A méltóságos úr szakált akar eresztetni!

. . . . Az ember meggyűlöli a multat; meggyűlöli még azt a tükröt is, a mely tegnapi arczát mutatta; és ilyen — nagyon sok van a «mi» életünkben.

X.

(Különböző fogadtatások.)

Corinna megtudta doctor Grisáktól a Jób-hírt, hogy vőlegénye kiszabadult.

Ez rettenetes csapás!

Hogy nem lehetett megelőzni, az nagy baj; de már most gondoskodni kell felőle, hogy utólagosan el lehessen venni a veszély fulánkját.

Corinna azt hívé, hogy Aladár ezóta már otthon van. Nem képzelteté, hogy valaki, a kinek azt mondják, hogy szabad, jobban ne siessen, mint az, a ki kiszabadította. Ha Ankerschmidt megjöhetett Pestre, Aladár bizonyosan otthon van már nagybátyjánál.

Mit gondolt ki a furfangos asszony-ész?

Corinna egyedül bezárkózott szobájába s leült levelet írni — Garanvölgyi Aladárnak. Különös módja az írásnak! Corinna ezúttal nyomtatási betűkkel írt. Ez arra való, hogy az írásjegyekről ne lehessen a kézre ismerni, mely azokat írta.

«Kedves barátom Aladár.

Vigyázz magadra, hogy egyik rabságból a másikba ne essél. Nem tanácslom, hogy a régi menyasszonyodra, Corinnára gondolj. Ő nem az, a kinek te képzeled. Ő egy csélcsep, kaczer teremtés, a ki minden udvarlót elfogad. A minap is azzal dicsekedett, hogy a gavallérjaiból ötös fogatot csinál. Nagyon meg volnál vele átkozva, ha elvenné. Azt se hidd, hogy gazdag, mert nagyon sok adóssága van. Higgy nekem, a ki régi jó

czimborád vagyok, hogy sokkal jobban teszed, ha összeházasz a házassági szerződésedet s elfelejtkezel a csapodáróról, mintha láncz helyett lánczot cserélsz. Hidd el, hogy sokkal szebb a független élet, barátom; majd ha feljössz Pestre, milyen jól mulatunk. Itt a sok szép tánczosné, minek kötnéd le egyhez magadat? Ne házasodjál meg, barátom! Ki tudja, micsoda szerencsét tehetsz még.

Igaz hű czimborád «Ne tudd ki».

Ezt a levelet azután borítékba zárta s hogy még a pecsétről se jöhessenek szerzőjének nyomára, camæával nyomta le a spanyolviaszt. Azzal szintén nyomtatásbetűkkel odarajzolta a címlapra Aladár nevét és lakását s rábízta az inasára, hogy azt a levelet adja fel a postára és recomandirozza.

Alig két héttel azelőtt lépett életbe a postáknál az a sajátságos intézkedés, hogy ha valaki ajánlási vevény mellett akar levelet bízni a postára, az a küldő nevét is tartozik följegyezni a levél hátuljára, a pecsét mellé jobb oldalra keresztben, a mit ha valaki elmulasztott, a «grimmiger Schalterlöwe» visszadobta a levelét s jól összeszidta hozzá s haza kergette a levélhozót, hogy írja fel otthon, a mit elmulasztott. Mert azt a státusnak kell tudni, hogy ki küldi a levelet a saját postahivatala által? s a státus épen nem teheti föl, hogy akadhatnak malitiosus levélírók, kik a saját nevük helyett Cornelius Nepost, vagy Bar Cochebát írhatják kívül; hiszen megesküdni nem kell rá.

A postai oroszán megfogja a ketreczébe dobott levelet, megméri, jó helyre van-e ragasztva a postabélyeg, egyik jobbról felül, másik balról a behajtásra? illetékes bélyegek-e lat és mérföldtáv szerint. «Hát a név mért nincs ráírva?» förmed rá egyszerre a hozóra.

— Hiszen rajta a név, felel az ártatlanul.

— De a másik név?

— Hiszen kérem csak egy embernek szól.

— Micsoda? Te számár! a küldő neve: a ki küldi.

Ide kell irni. Marsch vissza! vissza kell vinni és rá-írni.

A jámbor cseléd addig szabadkozik, hogy ne küldje vissza azzal a levéllel a nagyságos úr, messze laknak, sok lépcsőt kell szaladni, hiszen írja rá inkább maga, ott a toll a keze alatt, nem kerül az nagy fáradságba; míg a levélketrecz oroszlánja meg hagyja lágyítani kemény szívét s elkapja mérgesen a levelet, no hát, hogy híják?

— Nagyságos! . . .

— Mit? Majd én még neked titulust is írok? Nevét?

— Garanvölgyi Corinna.

— Áron Löwy Khorin?

— Nem. Nem zsidó az. Asszonyság.

— Oh, ördög bujjék beléd. Majd én még sylabizáljak itt neked. Nesze a toll, írd rá magad.

Az inas azután marokra fogja a tollat s olyan szépen odakanyarítja verébfej nagyságú betűkkel úrnője nevét az «anonym» levél hátuljára, hogy abból egy betű sem maradt ki, így aztán felveszi a posta s vevényt is ad róla.

Már most aztán Corinna meg lehet arról nyugodva, hogy anonym levele okvetlenül kézhez fog jutni s hogy a ki azt kezéhez veszi, okvetlen elébb fogja tudni, hogy ki írta a levelet, mint azt, hogy mit írt benne.

Kampós uram pedig ugyanezen a napon ért meg Bräuhäusel úr szájából, hogy az egész elővizsgálati ügy kegyelem útján meg lévén szüntetve, ezúttal minden komolyabb következtetések nélkül hazamehet. Ha valami észrevétele volna, azt mondja meg, majd protocollumba veszik.

Kampós uram köszönte a protocollumot, de nem él vele; majd csak inkább haza siet már.

Nem is soká késedelmeskedett, hanem kimenvén a hetivásárosokhoz, ott lelt mindjárt a falujából való embert, azzal megalkudott s a mint ez a libáit eladta, mindjárt útra is kelt.

A megyei székvárosban megállt a posta előtt egy szóra, hogy nincs-e az úrnak szóló levél? De bizony van. Azt tehát magához vette és vivé haza.

Az öreg Garanvölgyi kandallója előtt olvasgatá Tacitusát, midőn Kampós uram exiliumából megérkezék.

Nagy zajjal jött a derék úr, mint illik honfiamartyrhoz, ki négy hétig lakta meg az Untersuchungshaftot s hált a pricsen és evett porkolábkosztot.

Tudott is a jeles honfi polgártárs annyi adomát és megtörtént dolgot e négy heti fogságban létéről egy lélekzet alatt elmesélni Garanvölgyi úrnak, a mennyit Aladár öt évi terhes dolgairól nem fog élete fogytáig közrebocsátani.

No de nagyon örült az öreg úr mégis, hogy ismét láthatá hű és kedves emberét. Nagyon nélkülözte már, hogy annyi idő óta nem hallá nemes alapú hazafidicsekedéseit.

Milyen boldog ez most, hogy négy hétig fogva volt s erről most vég nélkül beszélhet. Milyen könnyű az embernek «apró örömöket» szerezni.

— De nini! Majd el is felejem. Egy levelet is hoztam a postáról Corinna ő nagyságától.

— Hogy tudja, hogy tőle jön?

— Rá van írva kívül a borítékra. Most ez az új rend.

— Szép rend. Mutassa hát.

A mint az öreg megnézi a levelet, fejet csóvál.

— Hisz ez Aladárnak van címezve.

— Hadd lám. A biz al Bizonyosan tévedés lesz. Az asszonyságnak Aladáron jár az esze s rászaladt a keze. Nagyságodnak szól az bizonyosan. Hisz akkor nem küldte volna ide a faluba, hanem egyenesen Kufsteinba.

— Talán azért küldte ide, hogy majd én elküldöm neki.

— Nem úgy lesz az. Világos, hogy nagyságodnak szól. Hiszen az van oda írva, hogy «teljes tisztelettel». Már pedig ha Aladár úrnak írta, akkor csak azt tenné

oda, hogy «szeretettel». Nem igaz? Aztán meg az is itt van nagy betűkkel, hogy «sürgős» három felkiáltójellel. No, Aladár úrnak csak nem írhatja valaki a levelére, hogy «sürgős», mert azzal ugyan nem fognak azért jobban sietni. Nagyságodnak szól ez.

A legutóbbi ok Garánvölgyit is meggyőzte a felől, hogy a menyecskének csakugyan ő vele van valami sürgős elintézni valója s úgy siettében vétette el a keresztnevét, Aladárét szalasztva ki a tollból. No hát lássuk, mit ír?

Garánvölgyi minél tovább olvasta a levelét, annál jobban bámult rajta; majd a borstékot nézte, majd megint a levelet kezdte újra; de nem tudott belőle kiigazodni.

«Egyik fogságból a másikba?» Mit akar ezzel? «Mondjon le menyasszonyáról.» Arról ugyan szépen lemondhat, mikor még tíz esztendeje van várakozni való. «Egyik lánczot a másik után?» Aztán az anonym aláírás; kívül meg a küldő neve. Bolond ez nagyon.

Utoljára is az öreg úr vállat vont; valaki valami ügyetlen tréfát akart tán csinálni; csak azt tudná az ember, hogy mi benne hát az élcz?

Ezzel a gondolattal rendén a kandalló melletti fás kosárba hajítja a levelet; jó lesz majd reggel alágyujtani vele.

— S már most beszéljen Kampós barátain tovább, hogy mit mondott Bräuhäusel úr? Nem adják vissza a szekrénykémet? Csak legalább az arczképet adná belőle haza, a helyébe aztán csináltatna tükröt s használhatná borotválkozáshoz.

— En is kértem, de azt mondta, hogy nem adhatja ide, a «Beleg»-ek felküldettek Bécsbe.

— Ne mondja! Tán épen a londoni műkiállításra?

— De kérem alássan. Hogy azokra ott nagy szükség van. S még majd később lesz eredménye.

— Kiadják tán mint nevettető olvasmányokat «für die reifere Jugend»?

Aladár agara ez alatt ott feküdt Garanvölgyi úr lábánál a medvebőrön s úriasan keresztbetett két első lábára fektetve előkelő tartású fejét, angol nyugalommal hallgatá a ránézve közönyös beszédet.

Valami szekér robogott be az udvarra.

Az agár hirtelen fölemelte karcsú nyakát s elkezdett kérdőjel alakú farkával csendesen csóválni.

— Valami ismerős jön. A Cziczke előre érzi, figyelmezteté Kampós Garanvölgyit e tüneményre.

— Unja magát a Cziczke ide benn s azt hiszi, a vadász jön s viszi az ugarra.

A Cziczke azonban felugrott helyéről, megrázta az örvét a nyakán, fölemelte magasra a fejét, egyik fülét hegyesre föltartotta s elkezdett azon a nyafogó, kényeskedő hangon szűkölni, a mivel hasonló lelkes állatok, miktől a természet megtagadta az érzés mellé a beszédet, szokták tudtul adni, hogy ők tudnak valamit, a mit még senki sem tud.

Percz mulva elnyiffantotta magát s Garanvölgyi úrra ugrott, két első lábával oldalba taszítva gyöngéden, aztán a másik nyiffantással meg Kampós úrra, de ennek már a nyaka közé s röptében végignyalta az ábrázatját; azzal aztán az ajtóhoz szökött s elkezdte azt fél lábával kaparni s míg az urak felé visszaforgatta a fejét, úgy látszott rajta, mint igyekszik agárpofájával kifejezni a kaczagást.

— Ugyan kinek örülsz olyan nagyon szolgám? szóló Garanvölgyi szomorúan. Ki neked olyan jó embered?

Azonban már léptek is hangzottak a folyosón s most már Cziczke teljes erejéből elkezdett csaholni. Hiába csitította, hajszolta Kampós, Cziczke annál jobban adta a hangot.

Aztán kinyílt az ajtó s belépett a vendég.

Az volt — Garanvölgyi Aladár.

Nem a hogy a szinpadon szokták, előbb hátra esni, aztán azt kérdezni: «Te vagy? igazán te vagy? Nem csálnak szemeim? Álmodom-e vagy ébren vagyok?

Tündérek játszanak velem?» Hanem a mint meglátják egymást, odarohannak, átölelik egymást forrón, szorosán; nem szólnak semmit, csak sírva borulnak egymás vállára és úgy maradnak hosszasan, boldogan. Ki tudna ilyenkor szólni?

Hanem Kampós uram, az meg van bolondulva. Ugrál, tánczol, kaczag; s minthogy szemközt nem férhet Aladárhoz, ott csókolja, a hol éri, a vállait, a hátát, a fejét, a hogy az agár példaadása után látja; azután meg kirohan az udvarra, a pajtába, az istállóba, hirdetve embernek, asszonynak, gyerekeknek, utoljára a paripának is: «Megjött! Itthon van! Haza jött! Te bolond! Láttad? Nem láttad? Odabenn van! Kiszabadult! Úgy segéljen, itthon van! Uram és én lstenem!» Öt percz alatt beszaladgálta az egész falut s nem nyugodott meg addig, míg visszakerülve a nagy híresztelési hevélytől, egy szemközt jövő béresnével nem találkozott, ki messziről kiabált eléje: «Nagy uram! Kasznár uram! Nem hallotta még? Megjött az Aladár úrfi». Így kerüli meg az embert a tulajdon ujdonsága.

Csak e sokszoros kiürítése után a hírmondás és öröm electricus batteriáinak volt nyugalma Kampós úrnak a kastélyban megint megjelenni, a hol már akkor a két rokont egymás mellett ülve s nyugodtan beszélgetve találta.

— Tudtam én, hogy megjön ma Aladár úrfi! szolt ott nagy triumfussal. Mondtam én a nagyságos úrnak. Vagy legalább akartam mondani. Megéreztem.

— A Cziczke érezte biz azt meg előbb, kedves Kampós, szolt tréfálkozva az öreg Garanvölgyi, míg Aladár szívélyesen nyujtá a kezét a buzgó férfinak.

— Lám, a nagyságos úr nem akarja megengedni, hogy én hamarabb megéreztem a hazajövetelét, mint a Cziczke, szolt elszomorodva Kampós úr, az agárra tekintve féltékeny szemmel, mely már elégtlenül fekteté szép okos fejét Aladár térdére. Pedig azért is

igaz, hogy én éreztem meg előbb! Hát nem hoztam-e levelet Aladár úr számára?

Az öreg úrnak csak most jutott eszébe a levél, mit a fás kosárba vetett.

— Igaz biz az! neked valami jóakaród már levelet is írt Pestről; keresse csak össze Kampós, ott lesz a lom között.

— Ki írhatott?

— Majd meglátod. Bizonyosan valaki, a ki előbb megtudta szabadulásodat, mint megérkezted. Eddig nem értettem, de most már egészen értem. Olvasd el csak.

Aladár végig olvasta a levelet, azután megsimogatta a kutyája fejét.

Cziczke nem ilyen levelet szokott írni.

— Mit szólsz hozzá? kérdé Garanvölgyi. Érted?

— Nagyon értem. A sógorasszony megijedt, hogy el találom venni.

Erre aztán mind a négyen nevettek. Az agár is.

— Itt van bátyámnál az a házassági szerződés? kérdé Aladár.

— Híven megvan.

— Küldjük vissza szegénynek; ne nyugtalankodjék miatta.

— Jó, nagyon jó. Ezt szeretem. A comitivát csak bíz rád. Nagyon nehezemre esett volna, ha nekem kell Corinnáról lebeszélnem téged; de miután saját maga beszél le, igen jól történik. Ritka eset, hogy egy asszony saját magát szólja le vőlegénye előtt s hogy ez neked jutott, az nagy szerencse. Két kegyelem egy nap! Egyik tíz évi, másik életfogytig való «nehéz» fogságot enged el.

Az első nap a viszontlátás csendes örömei között folyt le Garanvölgyi házában; másnap Aladár azzal lépé meg nagybátyját, hogy ő Ankerschmidt lovagot kívánja meglátogatni.

— Elmehetsz hozzá, az derék ember.

— Ő is meglátogatott engem Kufsteinban, ezt vissza kell adnom.

— Annyival inkább.

Aladár csodálta nagybátyjának az engedékenységet, az pedig nem adott neki bővebb magyarázatot hozzá. Engedte menni.

Ankerschmidt lovag tudta már Aladár megérkeztét s sejtette, hogy az udvariasság tartozását az sietend leróni; mégis erősen meg volt lepetve, midőn az előleges hírnök kérdezősködött a másik faluvégi kastélyból, ha itthon lesz-e Aladár számára a lovag úr?

Ezen pedig át kell esni és azután végét szakítani. Erzsike ez órára szobájába consignáltatik, hogy még csak véletlenül se láthassák meg egymást.

Helyesen is; mert Aladár, a mióta a szabad levegő csókolgatá aroztát, még szebb fiu, mint a börtönben volt s jobban is ügyel magára. Azt Ankerschmidtnek is el kell ismerni, midőn kezét szorít vele, hogy a légváltoztatás nagyon javára szolgált.

— Uram, most jövök önnek megköszönni, hogy multkori magányomban meglátogatott.

— Semmi köszönni való rajta; szólt a lovag nyers hangon, széket mutatva vendégének. Kíváncsiság volt tőlem, semmi egyéb. Óhajtottam látni azt a vakmerő ficzkót, a ki negyvenkilenczben éjfélkor az ágyamból kiugratott s majd elfogott az ezredem közepén.

— Hogyan? Ön lett volna az?

— Persze. Ha tudtam volna, hogy ön csak egy szakasz huszárral jön, majd elfogtam volna én önt, hanem hát a vakmerőség sikerült. Ebből láthatja ön, hogy mi régi ellenségek vagyunk.

— Igen hosszú fegyverszünetre.

— Az igaz. Verekednünk nem szabad, hanem egymásra duzzognunk akármennyit.

— Azt is csak hatósági engedély körén belől. Egyéb-iránt nem sok alkalmunk lenne egymás iránti duzzogásunkat kifejezni, miután én néhány nap mulva innen

odább megyek s azontúl aligha fogok egy helyben maradni.

Ankerschmidt sötétborúsan nézett az ifjura s csendes hangon, melyen a jóakarát lágysága keresztül-értett, szólt feddőleg:

— Fiatal ember, valami új bajba ne keverje ön magát. Kár volna érte. («Kiért»-e vagy «miért»?)

— Ah nem, szólt nevetve Aladár. Ne gondolja ön, hogy az egy helyben nem maradás alatt azt értem, mintha guerillának mennék a Bükkbe vagy járókelő emissariusnak; hanem azt, hogy látok valami munka után, a miből megéljek.

— Micsoda.

— Természetes. Fekvő vagyonom confiskálva; kaptálisom soha sem volt, az meg nem gusztusom, hogy valami úri házhoz beálljak lengyelnek.

— De önnek nagybátyja gazdag s önt nagyon szereti; azt tudom bizonyosan.

— Épen azért nem maradhatok nála. Mit gondol ön, uram, ha nagybátyám rokonai azt mondanák felőlem, hogy én nem szeretetből vagyok nagybátyám körül, hanem örökségelháshászból?

— No, ez az én emberem, gondolá magában Ankerschmidt; dölyfös, mint magam.

— Aztán uram, minket nem úgy neveltek, hogy a mikor semmink sincs a földön, a fára kívánczunk. Megélünk a jég hátán is. Ha elvesztettük nagy hivatalunkat, jól van, hazamentünk szántani, nem sírtunk utána; ha elvették a földünket, tanultunk valamit, leszünk ki prókátor, ki mérnök, ki bányász. Én részemről okleveles mérnök vagyok; itt van a Tisza-szabályozó társulat, ott van a számomra egy szerény kis üres állomás, azt sietek minél előbb elfoglalni s ez a helyzet hozza magával, hogy egy helyben nem igen maradok, mert biz ott mindjárt járni kell.

Ankerschmidt sokat törülgette őszt üstökét; félni

kezdett, hogy nemcsak a leánya, de ő maga is nagyon bele fog még egyszer ebbe a fiúba szeretni.

— De nagyon sok viszontagsággal járó hivatal.

— Sőt inkább! Nagyon kedves hivatal. Még csak helyhez sincs kötve, sem gazdához.

A függetlenség édes érzete ragyogott szemeiben. Ankerschmidt látta azt jól.

— De már most mondja meg ön, szólt a lovag, bizalmasabb mosolygással, hogy fog egy ilyen szünetlen távolba hívó állapot tetszeni majd egy fiatal menyecskének?

Most már aztán Aladár on volt az elkomorodás sora.

— Az nekem nincs.

— No de csak nem lett ön máltai lovag? Fiatall, harmincz éves ember. Aztán nem is titok előttem, hogy önnek igen érdemes, szép, fiatal menyasszonya van, kit személyesen van szerencsém ismerhetni.

— Elmult dolog az már, szólt Aladár könnyű vérével.

— Csak nem szakadt félbe a viszony?

— Nem szeretek erről beszélni.

— De én meg szeretek. Gondolja meg ön, hogy én házassulható ifju vagyok, özvegy ember, nagyon érdekel tudni, hogy hol támad megürült állomás számomra, egyik-másik fiatal hölgy szíve épen vacantiában van-e vagy nincs?

Aladár mosolyogva fogadta a tréfát.

— Uram. Ön azt mondta, hogy mi régi ellenségek vagyunk. No hát én legalább bebizonyítom önnek, hogy nem vagyok az. Ne vegyük el mi egyikünk se az én menyasszonyomat.

— Van önnek oka azt mondani?

— Van.

— Mivel sértette önt meg?

— Ilyesmit férfi, ha egy cseppet hiú magára, nem vall be.

— Rágalmazták ön előtt?

— Oh senki sem.

- Összeveszett ön vele?
- Még nem is láttuk egymást.
- Ugy hát csak levélben történt.
- Igen.

— No, ifju barátom, ez nem elég ok a szakításra. Az írott betű sokszor ad félreértésre alkalmat. Egy levél miatt nem kell egy egész életet elrontani. Menjen ön hozzá és beszéljen vele maga. Én nem szólok önnek magán ügyeibe, azokba semmi jogom avatkozni; hanem én csak az ön jogérzetére apellálok: önök magyarok nagyon híresek a jogragaszkodásukról s önnek tudnia kellene, hogy még egy váltóhamisítótól is megkérdezik előbb: te irtad-e ezt? mielőtt elítélnék. Annál kevésbbé hiszem, hogy gyakorlatban legyen Ó-Magyarországon valakinek elítélni a menyasszonyát, mielőtt kihallgatva volna.

— Sokszor a hallgatás a legnagyobb vád. Különben önnek mégis igaza van, uram. Nekem el kell hozzá mennem; különben ő lesz a sértett fél — s azt nem szeretném.

— No ennek örülök. Tehát az első assaunál mégis én győztem meg önt.

— Valóban ön maradt a téren; én kapitulálok és magamat ajánlom.

Kezet szorítottak s azzal egyik sem mondta a másiknak, hogy «viszontlátásig».

Aladár gondolta magában, midőn távozott: ez kellemetlen ember, mert titkaimat tudja, ide nem jövök többet; Ankerschmidt gondolta magában: ez kényelmetlenül érezte itt magát, ez nem jön ide többet.

Az pedig igen jól történt, hogy e találkozás végbe ment, mert Aladár nagy veszedelemből szabadult ki ezáltal; a hogy a következős majd igazolni fogja.

Aladár másnap bement Pestre s minthogy egy nap kétszer nincs délelőtt, megvárta a másnapi illemlátogatás óráját, akkor kereste fel Corinnát.

A szép özvegy idegeit nagyon meghatotta Aladár látása.

— Ah! ön az! megbocsát, de olyan szívdobogást kaptam egyszerre.

Aladárnak oda kellett hozzá sietni, hogy egy székbe vezesse. A delnő közel volt az elaléláshoz.

— Ez a meglepetés! Ah, én olyan ideges vagyok. Minden úgy hat rám.

Aladár kérte szépen, hogy csak engedjen magának időt a magához térésre s ha van repülő só a háznál, alkalmazza erősítésre.

— Ah, ön nem képzei, mennyire meg vannak gyengülve az idegeim, mióta önt utoljára láttam.

— Ön igen sokat aggódott miattam.

— Oh igen sokat, sóhajta a delnő, nem értve el az iróniát. Higgye el Aladár, hogy valahányszor leültem önhöz levelet írni, mindig oly szívnyomás fogott el, hogy nem bírtam azt véghez vinni. Ha el kellett gondolnom, hogy ön micsoda helyzetbe jutott. Ah! — Itt igen kedélyesen tudott összeborzadni az asszonyosság, a mi neki igen jól illett. Ezt Rachel sem csinálta jobban.

— Nem volt ám az olyan rossz, mint gondolják; látja ön, meg sem őszültem bele.

— Ah, de mennyit kellett önnek nélkülözni. Ha rá gondolok. Ismét ez a szívdobogás.

— Semmi nélkülözés. Minden két napra egy profunt, nem elég az egy embernek?

— Ah! kérem. Ne tréfáljon ön. Ez nem szép tréfa. (A delnő válogatni látszott nevetés és sírás között.)

— Épen nem tréfálok. Nagyon jó, hogy így szoktattak, mert ennek legalább most hasznát veszem.

— Hogyan? De kérem, ne tréfáljon. Az engem nagyon izgat.

— Nem tréfálok. Nagyon komolyan beszélek. Mint-hogy újra kell kezdenem az életet, bizony eleinte alig tudok magamnak egyebet ígérni a pusztá kenyérnél. Jóságaimat nem kaptam vissza.

— De talán.

— Nincsen semmi «talán», mert én nem kérem; helyembe pedig nem küldik.

— De hát miért nem kéri?

— Mert el lehetek náluk nélkül. Van már hivatalom, a miből megélek.

— Hol? Micsoda?

— Nem épen vasuti kalauz, de nem is sokkal több; egy kis mérnöki állomás a Tisza-szabályozásnál.

— De hisz az nagyon fáradságos.

— Az biz a. Többnyire halászgunyhóban, meg deszkabódékban kell laknom.

— De hát miért nem marad nagybátyjánál?

— Azért, mert az ember szeret maga ura lenni; arra is kell gondolnom, hogy valaha megházasodom s a feleségemet mégis csak inkább vihetem a deszkabódéba a tiszai töltésen, mint a nagybátyám házához.

Erre a szóra, ha Corinnának szíve lett volna, nem kellett volna azt mondania, hogy iszonyú szívdobogása van, hanem azt, hogy «ime barátom, a mim nekem van, az a tied is és én magam is az vagyok ráadásképen, maradj itt, ne menj tovább; élni fogunk boldogan»; hanem annál természetesen sokkal jutányosabb a szívdobogásra és ideggyöngöseségre hivatkozni.

Corinna azt várta, hogy most mindjárt elő fogja hozni Aladár azon régi viszonyukat, mely egyúttal szerződésileg is meg van kötve; erre az alkalomra tartogatta, hogy egy rögtöni elájulással véget vessen a kérői merényletnek.

Aladár azonban nem hozta azt elő.

Megkérdezte tőle, hogy jár-e színházba? micsoda új operák vannak azóta, a mik tetszenek? Micsoda új neveket tanult meg azóta a kedvencz papagálya? Szokott-e lovagolni, meg van-e még a hóka paripája? s számtalan eféle hiábavalóságokat.

Mikor aztán már nagyon kezdett Corinna szívdobogásáról panaszkodni, akkor fölkerekedett Aladár; szí-

vélyesen tanácsolta menyasszonyának, hogy ne engedjen erőt venni idegein a bajnak, hanem iparkodjék minél előbb Emsbe, vagy Ostendébe, s azzal szépen megcsókolta kezét és eltávozott.

Ez volt az utolsó kézcsók, a mit Corinna kapott Aladártól.

Aladár megnyugodhatott felőle, hogy biz ennek a szerelemnek, «qua» szerelemnek már vége van s ilyenformán jó lesz azt «mint» szerződvényt is in optima forma felbontani.

Azt már tudta, hogy doktor Grisák Corinna ügyvédje, tehát egyenesen azt kereste fel.

Doctor Grisák nagy előzékenységgel fogadta a jelentkezőt, mint szokás fogadni azt, a kitől az ember fél és a kit nem szeret.

— Igen rövid ideig akarok önnek terhére lenni, uram; szólt Aladár a jogtudorhoz. Nekem egy szerződésem van özvegy Garánvölgyinével, ki önnek vendecze.

— Tudom, ismerem azt a szerződést.

— Annál jobb. Nem kell hosszasan magyaráznom a dolgot. Én nem vagyok jelenleg abban a helyzetben, hogy egy asszonynak, ki nőmmé lesz, fényes állást biztosíthassak.

(Ah! Ez a vinculumért jön, gondolá doctor Grisák.)

— Beszélt kegyed az asszonysággal?

— Találkoztam vele s úgy vettem észre, hogy ő sem óhajtja e viszony folytatását.

— És kegyed?

— Én a világért sem veszem neki rossz néven. Nagyon kevés poéta szorult belém; házassági ügyekben igen toleráns vagyok. Neki teljes joga van szakítani.

— De már most a szerződések?

— Hiszen épen azért jöttem önhöz, mert ezt egy ideggyöngye nővel nem lehet elvégezni. Azokat a szerződéseket meg fogjuk semmisíteni.

— S mik önnek feltételei?

— Az enyéme? — Hát egyszerűen az, hogy adja vissza Garanvölgyiné az én írásomat, s én visszaadom az övét.

— S ön nem akar semmi igényt támasztani azon jogokból, miket önnek e szerződvény nyújt?

— Erőszakkal csak nem kényszeríték egy nőt arra, hogy feleségemmé legyen?

— De a vagyona nézve?

— Ah! Hogy jószágot kapjak menyasszony nélkül? Nem, uram, az nem az én mesterségem.

— Uram! szólt dr. Grisák felkelve székéről s meghajtva magát Aladár előtt; ön valóban nemes ember.

Aladár vállat vont.

— Azért, hogy nem lopok, nem rablok?

— Így nagyon röviden áteshetünk az egyezkedésen. A kérdéses szerződvény nálam van. Elhozta kegyed a párját?

— Itt van az is.

— Szíveskedend ráírni, hogy semmi e szerződésből támadható jogokra igényt nem formál.

— Nem írok biz én semmit, hanem az én írásomat, ha megengedi, elégetem itt a kandallóban; kegyetek is tegyenek az enyimmal hasonlóan s azzal legyen belőle hamu.

— De miért nem akarja kegyed azt ide írni?

— Azért, mert nem akarok Garanvölgyiné asszonyságnak bizonyítványt adni arról, hogy én ő rá, utolsó találkozásunk óta, egy perczig is gondoltam. Ha nem tetszik önnek, ügyvédemre bízom s végezzenek együtt.

Dr. Grisák nem bocsáthatá ki körmei közül az alkalmat s ismét leülteté Aladárt, beleegyezve, hogy tehát egyszerűen cseréljék ki a kötvényeket s ő egyszerűen vesse a kandallóba a magáét.

Miután a doktor elzárta biztos helyre a visszanyert szerződés példányát, mit Aladár átadott, nyájasan mosolyogva lépett hozzá, s titkolódzó szemhunyorítással sugott neki.

— Úram. Ön ma igen generosus és nagylelkű volt egy ügyben, a hol a törvény menthetlenül kezébe adta önnek ellenfelét. E tett jutalma nem fog elmaradni. Emlékezzék meg ön, hogy doctor Grisák, az a pápaszemes doctor Grisák, a kit Garanvölgyi úr, önnek nagybátyja, a birkafejő székre ültetett le, mondta önnek legelőször, hogy ön, tán hamarább, mint gondolná, ismét oly gazdag lesz, mint volt, s nem fogja megbánni, hogy nagylelkűen kiadta kezéből azt, a mi a másé.

Aladár nagyot nevetett e beszédnek, s az ragadta meg a figyelmét belőle, hogy: csakugyan a birkafejőre ültette le a doctor urat az öreg?

— Oda, uram, és azt akarta, hogy oltsam be neki a himlős birkáit, ha doktor vagyok. Hanem én azért nem haragszom rá, világért sem haragszom.

S hogy bebizonyítsa, mennyire nem haragszik, egész a lépcsőig kikísérte Aladárt, ki még ott sem bírta elfojtani derültségét, hogy a doctort mint ültették a fejős székre. A többit, a mit mondott, régen elfelejtette már.

XI.

(Az a bizonyos szegény asszony.)

— Apácskám, nekem mégis bajos így egyedül lenni a háznál.

Így szólt egy napon Ankerschmidt leánykája haragos apjához.

— Hát mit gondolsz?

— Kellene valami asszonyfélének lenni körülöttem, a kivel a házi felügyelést megoszthatnám, s okos dolgokról beszélhetnék vele.

— Igazad van. Valami társalkodóné?

— Az ám. Valami csendes, okos nő, a kinek már megjött az esze.

— No olyan asszonyra én is szeretnék akadni. De hát hol vesszük azt?

— Majd én utána járok.

— Te jársz utána? Nohát csak szerezz egyet.

Pár nap múlva Erzsike folytatta a felvett tárgyat.

— Apácskám, találtam már olyan nekünk való asszonyt.

— Már találtál? Hol vetted?

— Egy barátném, a kit Bécsben ismertem, ajánlott egy nagyon jó nőt.

— Jót. Csodálom, hogy Bécsben meg nem tartották.

— Szerencsétlen nő, szegény, apja akarata ellen ment férjhez, aztán az apja kitagadta.

— Azt — elhiszem.

— A férje pedig semmirekellő volt, a ki csak azért vette el, mert azt hitte, hogy sok pénzt fog vele kapni.

ML

Higye el, Aladár

— Hát'sz ez mindig úgy történik. Hát újság ez? Hogy ezt minden asszony csak akkor tudja meg, mikor már megtörtént rajta.

— A férj azután pört indított az apa ellen neje hozományára végett, hanem a törvény előtt kiderült, hogy az apának joga volt neki semmit sem adni, s elvesztette a keresetét.

— Elhiszem azt! Másutt is van az embereknek eszük. Ezt nem akarják hinni a fiatal gavallérok. Azt gondolják, hogy mihelyt valaki öreg ember, már láb-szárába szállt az esze.

— A csunya, rossz ember aztán a fölötti dühében elkezdte a feleségét kínozni, ütötte, verte.

— No de azért csak ne fakadj ríva! Hiszen nem téged vert.

— De mikor az olyan czudarság: egy asszonyt megverni!

— Már az igaz. Hanem ha te minden megvert asszonyt el akarsz siratni, akkor korábban kelj fel, mert nem jössz ki az idővel.

— Igen, de még nem volt elég, hogy megverte; az asszony azt eltúrte volna, hanem egyszer, hogy részegen jött haza...

— Még az is?

— Igen, a korcsmából, a hol a felesége utolsó ékszerét is elkártyázta, akkor az asszonytól azt a gyűrűt kérte, a mit az anyjától kapott, s hogy ezt nem adta neki, kitaszította az ajtón az utcára s a szegény asszony ott virradt meg a küszöbön fekve.

— Ejnye az akasztófáraló!

— Úgy-e? A szegénynek aztán nem volt hova lenni. Ismerőseihez menni szégyelt; apja házához visszatérni nem mert; kénytelen volt szolgálatba állni.

— Látod, ez a jutalma a könnyelműségnek.

— Az én bécsi barátám nagyon ajánlja nekünk ezt a szegény nőt társalkodónénak, kit a sors így megtört,

s a ki bizonyosan nagyon háladatos lesz, ha egy ily nyugalmas házhoz juthat, mint a mienk.

— Igen, de nem valami rossz természetű asszony-e?

— Oh, a legszelidebb a világon, maga a türelem.

— Te már arról is jót mersz állani? Honnan tudod?

— No, úgy következtetem, hogy annak kell lennie, miután annyi bántalmat szótlanul ki tudott állni.

— Hja, az egészen más, azt te nem érted. Még a ki a férjétől meg hagyja magát verni, lehet valóságos hárpia.

— No ez nem az, ez nem az. Úgy-e beleegyezel, hogy ide fogadjuk?

— Jól van, jól; nem bánom. De meglásd, hogyha tejbe, vajba mártod is itt, mégis visszaszökik a férjéhez.

— Tehát nem bánod? Irhatok dr. Grisáknak, hogy küldjön neki utiköltséget?

— Irhatsz, irhatsz.

— Nem tekintesz e nőnek születésére?

— Bánom is én, akárminek született! Csak tisztességes emberek voltak a szülei.

— Oh nagyon tiszteletre méltó emberek voltak. Az anyja régen meghalt, hanem az atyja igen derék, kedves ember.

— Úgy találod? Daczára annak, hogy a leányát kitagadta?

— Hiszen még kiengesztelődhetik iránta.

— Ha én volnék a helyében, alig hinném.

— Tehát megengeded, hogy ide fogadhatjuk. Köszönöm, ezerszer köszönöm.

Erzsike annyiszor megcsókolta apja kezét, hogy az utoljára kénytelen volt meggyőződni felőle, hogy az a bizonyos szegény asszony teljes mértékben megérdemli azt a jó elővéleményt, melylyel őt leánya oly buzgón igyekszik behízelegni.

Néhány nap múlva Erzsike levelet kapott Pestről.

Midőn azt magánszobájában elolvasta, sok idő kellett hozzá, míg apjához ki mert jönni, nehogy az észre vegye szemein, hogy sokat sírt.

Néhányszor megindult már, de megint csak vissza kellett térnie, s újra egy verset írni magában, mert nem bírta elfojtani.

Hanem mire apja elé ért, mégis oly tökéletességre vitte a tettetést, hogy az öreg úr azt kérdezte tőle: «nos, miért van oly jó kedved?»

— Hát az a bizonyos szegény asszony.

— S mi történt azzal a bizonyos szegény asszonynyal?

— Megérkezett már Pestre.

— Hozta Isten. Majd érte küldjük a kocsit.

— Ugy-e a fedett kocsit?

— A biz eljöhet a neuditscheinin is.

— No, de engedd hát, hogy a fedett kocsiba fogassunk.

Erzsike olyan szépen megeczirógatta az apja arcát, melyen már akkor az új szakáll hüvelyknyi tarlót eresztett, hogy ez kénytelen volt átlátni, miszerint minden udvariasság és bevett szokás ellen volna egy újon érkező társalkodónét nem a fedett hintóval hozatni el. Legyen hát az is. Kell-e még valami?

— Igenis, kell még. De ne húzd össze a szemöldököt. Azt írja a barátném, hogy annak a szegény teremtésnek még csak tisztességes öltözete sincs, a mi-ben nálunk megjelenhessen.

— Teringettét! Ez hát ugyan könnyű szerrel utazott. Hát pénzt is küldjek neki, úgy-e?

— Nem; minek? Én azt gondoltam, hogy úgy is annyi ruha van itt nálunk, a mi Herminetől itt maradt, abból küldhetnénk eléje; én úgy sem viselhetem azokat; itt csak elpusztulnak magukban.

— De hiszen kedves jószágom, te nem ismered annak a jámbor személynek a természetét, hátha valami vaskos perszona?

— Oh dehogy az.

— Honnan tudod te?

— Aki annyit szenvedett, az nem lehet kövér; az bizonyosan igen sovány.

— De hátha valami alacsony termetű? tudod, hogy Hermine magas volt.

— Azon majd tud ő segíteni. Ez nők dolga; nem érted te azt, apácskám.

— Nem bánom én, hát küldj neki, a mit akarsz.

Erzsike aztán nem is mondatott magának többet; futott, bőrdönt, kalaptokot keresett, összepakolt mindent, mi egy női öltözék tökéletességeihez szükséges, Hermine ruhatárából a legapróbb alkatrészekig, a miknek múlhatlan egybefüggése csupán női szívek előtt ismeretes titok; aztán befogatott; a kocsisnak sokáig magyarázott valamit, s végül egy pohár bort is adatott neki, hogy tisztábban felfoghassa feladatát; s aznap aztán késő estig kimagyarázhatatlan jó kedve volt; mikor nem sírt, akkor mindig nevetett.

Ankerschmidt egész nap vadászni járt; kezdődött a szalonka-idény. A vadásza pedig azt jövendölte, hogy e tavaszon nagyon bő szalonkaszüret lesz, mert nedves esztendő van.

Igen késő este jött haza a cserkészetből; volt is diadala, nem kevesebb, mint öt darab áldozat ékesíté vadásztáskája hurokjait.

Erzsikének meg kellett tudnia minden egyes szalonka esetének történetét, mit a leányka, nagy figyelmes szemeit le nem véve atyja hevült arczáról, olyan részvétellel tudott hallgatni, mintha ő értene ahhoz legjobban.

— Pedig még egy hatodikat is meglőttem; de csak szárnyazva volt a kópé, s mire fel akartam venni, úgy elment a bokrok között, hogy rá nem birtam találni, pedig mindaddig kerestem, míg csak a hold le nem ment. No, holnap majd megtalálom.

— Holnap is el fogsz menni?

— Hajnalban; még te akkor alszol.

— De ebédre hazajössz?

— Az ebédet viszem a tarisznnyában.

— S megint ilyen későn jössz haza este?

— Valamivel még későbbben, mert a hold utóbb megy le.

— Ah, ne maradj olyan későre.

— De kedves madaram, akkor húznak a szalonkák legjobban.

— Igen, de az alatt meg fog érkezni az a szegény asszony.

— Az a «bizonyos szegény asszony». Terringettét! azt a szegény asszonyt itt találom én holnap is, meg egy hónap múlva is, de a szalonka odább megy, mert az vándormadár. Ugy-e pedig magad is szereted a szalonkát? mikor olyan kicsi gyermek voltál, valahányszor a puskát megláttad, mindig azt mondtad: papa, aztán lőjj szalonkát!

— Hát tudod mit? A mit nekem szántál, azt hagyd estére, aztán mikor az én részemre kerül a sor, azt ne lödd meg, azt hagyd ott és gyere haza.

— No már ilyen czeremoniával egy herczegasszonyt sem vártak még, mint ezt a te bizonyos szegény asszonyodat. Jól van no; haza jövök kilencz órára.

— Oh nem, nem; hétre kell hazajönnöd.

— Szent Hubertre mondom! nem jövök haza hamarabb fél kilencznél.

— No még azt a kis fél órát engedd le.

— De mikor már szent Hubertnek adtam szavamat.

— Ki tudja, hallotta-e? Aztán kipótolhatod holnapután.

— No legyen meg, hát haza jövök nyolczra. Ha egy pár perczezel el találnék maradni, abból aztán szemrehányás ne legyen. Terringettét! mennyit kell nekem egy szegény asszonyért szenvednem, a kit sohasem láttam életemben.

— No látod, milyen jó atyuska vagy te.

Ekként kiérdemelve leánya dicséretét, Ankerschmidt lovag oly módon iparkodott magának kárpótlást szerezni, hogy másnap reggel egy órával hamarabb kiment a cserjére. Hanem szent Hubert mégis boszút

állt rajta, a miért neki adott szavából le engedett al-
kudni, mert délelőtt nem kapott puskavégre két sza-
lonkánál többet; azok közül is az egyiket mérgében
úgy szétlőtte, hogy nem volt érdemes a földről fel-
szedni, délután öt óra tájon pedig oly zivatart küldött
rá, a milyent még a legelvetemültebb kalendárium-
csináló sem mer ilyen kora tavasszal megjövendőlni.
Csupán annak köszönheté, hogy szárazon megmenekült
előle, mert útban találta egyik hazatérő szekerét, a mi-
vel különben nem valami sokat törődött volna. Az ő
csontjai nincsenek czukorból, ázott ő eleget.

Épen csak azt várta az eső, hogy ő belépjen a ka-
puján, a mint rákezdte egyszerre önteni szapuló számra
a záport, mennydörgéssel, villámlással vegyest.

Erzsike aggódó arcczal futott eléje.

— No te, rossz leány, szitkozódék mérgesen a lo-
vag; te ugyan a nyakamba imádkoztad a garabonczyás
diákat. Valld meg, te boszorkányfajta! hogy imád-
koztál érte, hogy ez a zivatar rám jőjjön, s haza ker-
gessen.

— Oh dehogy, rebegé reszkette a lányka. Dehogy
imádkoztam ezért, dehogy. Istenem, Istenem. Ő az
úton van; mi történik vele ebben az iszonyú viharban?

— Ő? Kicsoda «ő»?

— Ah, az a szegény asszony.

— Az a «bizonyos szegény asszony»? Mennykő ál-
dotta! ennek semmi gondja arra, hogy az apja nem
ázik-e meg, mint egy ürge; hanem hogy «az a szegény
asszony» nem lesz-e nyavalyás féltében a fedett hin-
tóban? — ördög látta kölyke!

A megharagudott vadász iszonyú dühvel vágatott
fel saját szobájába, a mit mindenki jogosultnak fog ta-
lálni, ha elgondolja, micsoda válogatott szerencsétlen-
ség az az életben, mikor az ember ugyanazon a helyen,
a hol tegnap hat szalonkát lőtt, ma csak kettőt kapott,
azok közül is az egyiket úgy szétlőtte, hogy vadász-
hachée lett belőle; akkor meg a zivatar hazakergeti s

itthon a tulajdon gyermeke nem akar bánatot érezni apja szerencsétlensége fölött. Ilyen szívtelen a világ, a vadászok szenvedései iránt! Ott azután duzzogva járt alá s fel egyedül, haraggal eltelve szerencsétlensége közvetett és közvetlen okaira: a puskára, mely nagyon összehord, a szélre, mely elhajtja a vadat, Hubertre, ki oly boszúálló, az esőre, a mire semmi szükség, s arra a bizonyos szegény asszonyra, a kit most hoz a tatár a házhoz. Szép kis beköszöntője lesz!

A vihar még egyre töltötte kedvét, midőn az ablakon át megpillantá hazaérkező hintáját. No, a szegény asszony hát itt van; de a szegény lovaim! Annak csak nem történhetett semmi baja; de a lovaimat bizonyosan agyonhajtotta most az a gazember kocsis. Ha kérdőre fogom, azt fogja mondani: nem ő, lépésben jöttek idáig; aztán most meg sem jártathatja ebben az esőben.

Ankerschmidt boszúsan vetette magát végig pamlagán s föltette magában, hogy stoicus lesz, semmivel sem fog törődni; a világot úgy sem lehet megjavítani.

Egyszer hallja, hogy valaki nyitja az ajtót csendesen. Ez Erzsike lesz. Persze, hogy az volt.

Félénken dugta be fürtös fejcskéjét a félig nyitott ajtón s apját kereste szemeivel.

— Haragszol? kérdé gyermektegy siránk hangon.

— Haragszom! szólt mogorván a lovag.

— No hát ne haragudjál, szólt szelid engesztelőleg a leányka, s odament apjához és tréfásan enyelgésre akarta fordítani a dolgot, apja keze után nyúlva.

— Ej, takarodjál! kiálta mérgesen Ankerschmidt, elkapva kezét hevesen, mire a leányka egyszerre odaomlott melléje s arcát eltakarva, elkezdte oly keservesen zokogni, hogy apja ijedten ugrott fel: «Hát ezt mi lelte? Hát mit sírsz most olyan nagyon? No látott már valaki ilyen vékony porcellánt életében? ha erősen rákiáltanak, hát eltörik. Hát bántottalak én? Hát mivel bántottalak? No ne sírj, no. Hiszen nem haragszom már. Még megszakad a szíve az ostoba gyermeknek, úgy zokog. No

hát mondom már, hogy nem haragszom, nem is haragudtam, csak tréfáltam. Kelj fel, no. Ulj ide mellém. Hát ilyen érzékenynek kell lenni? Hát te veled már tréfálni sem lehet? Jól van no, csókolj meg szépen, aztán ne sírj többet.»

Erzsike megfogadta a szót, s apja nyakát átfűzte karjaival, aztán meg is csókolta, hanem a sírást nem olyan könnyű megállítani; ahhoz még idő kellett; utoljára is Ankerschmidtnek tréfás, nevettető mondásokat kellett előhozni, hogy Erzsikét a rendes életre térítse, a mikor aztán a mosolygás úgy tört keresztül az utolsó könnycseppeken, mint felhőből a szivárvány.

— No hát most mondd el, hogy mit akartál mondani?

— Itt van már. — Megérkezett.

— Az a bizonyos szegény asszony? No hála a mindenhatónak! Csak hogy már egyszer itt van, hogy nem kell rá várni. Hát már most semmi baj sincs?

— Oh, dehogy nincs, sóhajtá a leányka. A szegény asszony nagyon beteg.

— Hát le kell fektetni; herbatét kell neki főzni; bizonyosan meghűtötte magát az úton.

— De nem haragszol?

— Már hogy haragudnám?

— Megteszed, a mire kérlek? Csak egyet.

— Meg no; ugyan mire kérhetsz?

— Az a szegény asszony elébb szeretne téged látni, mielőtt lefeküdnék.

— Kíváncsi rám? úgy a kíváncsiság nagyobb nála, mint a fejfájás, ez jó jelenség; hát más kabátot vegyek rám, úgy-e?

— Oh nem, így is jó: még jobb.

— Így is jó? hát nem valami kényeskedő dáma? Hát oda menjek? jó estét kívánjak neki? Nem fogja magát zsenirozni?

— Épen nem: gyere oda.

— No, ha csakugyan az kell a meggyógyulására, hogy engem lászon, hát Isten neki.

Ankerschmidt rászánta magát, hogy felkeljen a pam-lagról. Erzsike átölelte mindkét kezével karját, úgy vezette őt azon lakrészig, hol az ő szobája volt.

Az első szoba az volt Hermine egykori lakása, ott állt a fehér függönyös ágy még azóta felvetetlen.

Az ágyhoz vezette Ankerschmidt lovagot kisebbik leánya.

Ott félrehúzta a fehér függöny egyik szárnyát, s ott azokon a fehér vánkásokon látta Ankerschmidt lovag feküdni betegen, eszméletlenül, beesett szemekkel, viaszsárga arczczal, forrón lihegő ajakkal azt a «bizonyos szegény asszonyt» — — tulajdon édes leányát, — a szerencsétlen Hermint . . .

— Kocsis! fogj a hintóba újra, s vágtsass a városba vissza orvosért.

Hangzott Ankerschmidt szava a tornáczon.

— Azokkal a fáradt lovakkal?

— Igen. Azokkal a fáradt lovakkal!

— Ebben a zivatarban?

— Igen. Ebben a zivatarban!

Ankerschmidt házában nagyon hosszúk az éjszakák e nap óta. Beteg van a háznál: olyan beteg, a ki éjente nem alszik.

Ankerschmidt lovag és kisebbik leánya felváltva ott ülnek a beteg ágya mellett, néha együtt is, egymás kezét szorítva s virrasztanak fölötte.

A beteg mindig arról álmodik, hogy ő most meny-asszony. Beszél suttogva titokban imádott kedveséről, a kit szeret, a kitől bálványoztatik. Elmondja, hogy milyen legyen menyasszonyruhája? milyen legyen a koszorú? mirtusból, fehér rózsából. Elbeszél a násznépről, mely az oltárhoz kíséri; ott körülállja, a pap milyen szépen kérdezi: szereted-e? szeretem. Elbeszéli, milyen szép a vőlegény kis háza, hova menyasz-

szonyát viszi; van körüle kis kert, udvarán galambok, ablakán téli zöld, odabenn énekelnek a jókedvű cselédek. És utoljára mindig visszatér ő reá magára, a ki oly délczeg, oly szeretetreméltó, majd boldog, majd szenved, majd hős, majd üldözött. De ő mindenütt vele van, vele érez, vele él. Az nem járhat ott, a hol ő ne látná, nem jelenhet meg úgy, hogy ő ölelve ne tartaná; egyedül ő velük kettőjükkel van tele a világ.

És ez így megy egyik éjjel, mint a mással.

Azt tartják az álomjósok, hogy a mely leány halva álmodja magát a koporsóban, az menyasszony fog lenni nem sokára; hát a ki menyasszonynak álmodja magát, arról mit mondanak?

És azután, mikor fölébredt, mint irtózik attól, a mit álmodott, hogy panaszolja el testvérének a kísértetlátó borzadályával, minő szörnyű álmai voltak! Ismét őt látta, őt szerette!

Szereti álmaiban azt, kit ébren gyűlöl, utána megy lelkével, felkeresi, boldog utána, kitől eszmélve irtózik, kire gondolni fél.

Egy gondolat kínozza különösen. Midőn már amaz ember kínzásaitól testileg, lelkileg össze volt törve, az egy törvénykönyvet mutatott neki sok szakaszokkal, s egyet azok közül ujjával megjelölt: «Nézd, ha engem el találnál hagyni, s apádhoz visszaszöknél, én ezen törvény hatalmánál fogva kényszeríteni foglak téged, hogy a te uradnak küszöbéhez visszatérj! Mert ha én nem akarom, engem soha el nem hagyhatsz: ha én azt mondom a birónak, hogy én szeretlek, az visszaád birtokomba, mert nem elég, hogy te azt mondjad: «gyűlölsz!»

Ez a fenyegetés üldözi egész napon át, a míg ébren van; ezt beszélte százszor atyjának, testvérének, s nem hisz nekik, midőn azok biztatják, hogy olyan törvény nincs a világon; oh ő látta, olvasta azt! nem lehet attól menekülni. És aztán mikor ismét aludni kell menni, hogy fél a bekövetkező álomlátásoktól!

— Ébreszsz fel sokszor, kéri testvérét; ne engedj mélyen aludnom; a mint látod, hogy nyugtalan vagyok, szólíts meg, attól magamhoz térek; ha beszélek álomban, rázz fel, ne engedj álmodnom. Oh az rettenetes, hogy mindig álmodni kell!

Az orvos, ki gyakran kijárt a városból, azt mondá, hogy mélyen elhatalmasodott idegbaj vett erőt rajta, melyen csak egy kedvező kedélyváltozás segíthetne.

Legtanácsosabb volna, ha férjétől törvényesen elválasztanák, s azután a világban keresne szórakozást.

Ankerschmidt is gondolt ilyesmire s elhatározá, hogy a válóper megindítása végett tanácskozni fog dr. Grisákkal.

Egy kiválóan szép tavaszi délután annyira magához tér már Hermine, hogy szabad volt neki egy órára a kertbe lemenni s Erzsike karján a friss pázsiton sétálni.

— Ez a napsugár, ezek a zöld füvek meggyógyítanak engem, szólta Hermine, testvére vállára dőlve; csak egy gondolatom ne volna.

— Majd elmulik.

— Nehezen mulik, s mikor az elfog, akkor sárgának látom a fűvet s a napsugártól fázom.

— Nézd, az ibolyák már nyílnak; szólta Erzsike, hogy testvére eszméinek más irányt adjon s azzal lehajolt a fűbe s néhányat leszakasztott e szerény gyerekeiből a tavasznak, s Herminnek nyújtá. Milyen pompás illatuk van.

Hermine megszagolta a nyújtott ibolyákat s azzal undorodva veté el magától.

— Pfuj! Épen olyan szaga van, mint azoknak a szivaroknak, a miket ő szítt.

Erzsike csodálta azt nagyon. Azokat a kedves ibolyácskákat ilyennel még nem rágalmazta senki. Nem mert aztán többet leszakítani.

Leültek Herminnel egy kerti padra, Hermine folytatá töprengéseit.

— Pedig jobb volna, ha meg nem gyógyulnék. Most, hogy beteg vagyok, kiméletből nem tesz senki szemrehányást, de ha semmi bajom sem volna, atyámnak eszébe jutna, a mit ellene vétettem.

— Rég megbocsátott ő neked.

— Tudom, hogy te addig nem nyugodtál, míg azt nem mondta neked, hogy nem haragszik rám többé; de nem felejtette ő azt, valamint én nem bocsáthattam meg magamnak soha.

— Nézd, épen jó felénk, látod, hogy mosolyog rád most is.

Ankerschmidt épen akkor jött feléjük egy útkanyarultnál.

— Épen nem látom, hogy mosolyogna; én azt látom, hogy haragszik.

— Azért látod úgy, mert a nap ellen van fordulva.

Pedig ezúttal csakugyan Herminnek volt igaza; Ankerschmidt arca nagyon borult volt.

Olyannak látta azt Eliz is, de nem akarta.

— Gyere csak, papa, kiálta elé, csengő, vitor csevegéssel; mi itt vitázunk Herminnel, ő azt állítja, hogy te haragos vagy, én pedig azt, hogy mosolyogsz.

— Hó? Persze, hogy mosolygok, szólt Ankerschmidt, oda lépve hozzájuk: és megtette, hogy jó kedvet mutatott.

— De csak most kezdte, súgá Hermine Erzsike fülébe. (Még apjához egyenesen nem mert szólni, mióta hazajött.)

Ankerschmidt meghallá e súgást s sietett őt megnyugtatni.

— Igen, egy kicsit rossz kedvem volt, mert épen valami pörös ügyről értesítettek, a mi miatt el kell mennem Pestre, s az tett rossz kedvűvé, hogy itt kell benneteket hagynom.

— Látod, hogy nekem volt igazam, suttogá Hermine. A fű is sárga olyankor, mikor én annak nézem.

— Ne búsulj leányom; a míg én Pesten leszek, addig megkérem az orvost, hogy maradjon ide kinn.

Hermine ismét ságva szólt Erzsikéhez:

— Kérd meg atyánkat szépen, ne küldjön ide orvost. Én szeretek beteg lenni.

— Miért gyermekem? kérdé aggódva Ankerschmidt, s megsimogató Hermine homlokát; miért mondod azt?

Hermine megint csak testvérének küldé a feleletet.

— Azért, mert addig, a míg beteg vagyok, atyám nem haragszik reám.

— Oh édes gyermekem, mondá Ankerschmidt, magához karolva elveszett gyermekét, mit irtóazol te apád haragjától? Az apa haragja méz és balzsam a sors haragjához képest, s te előbb érezted ezt, mint amazit.

Hermine meghatottan tekintte e szókra atyja szemébe, s megragadá két kezével annak kezét.

— Igaz, igaz; rebegé halkan, s azután lecsüggeszté fejét; és mi olyan későn tanuljuk ezt meg!

— Hanem gyermekeim, nekem rögtön utaznom kell, mert ez úgy igen sürgetős.

— Oh atyuskám! szólt bele Erzsike, hova indulnál este felé? Mi nem eresztünk.

— Teringettét, nem fogadok ám szót. Holnap reggel Pesten kell lennem, ha török, szakad.

— Éjszaka rossz az út.

— Dehogy rossz. Hát a posta? egész éjjel megy. Nem első utam ez éjjel.

— De hát miért sietsz úgy?

— Miért? Miért? Mit értenéd, ha megtudnád is? úgy mondják diákul, hogy «periculum in mora». Látod, már a kocsi is előjárt. Menjetek fel szobátokba. Vigyázz Herminre, ha rossz idő van, ki ne jőjön.

— De hát útravaló ruha, s egyéb?

— Semmi sem kell, minden van már; sietett röviden végezni Ankerschmidt, s azzal mind a két leányát megszólalva, felugrott a nyitott kocsiba, mely elé

négy csikó-paripa volt fogva s nagysebesen elrobogott.

Hermine ott állt a bejárat lépcsőinél s el nem mozgott onnan mindaddig, míg egy porfelhőt lehetett látni a távolban, melyet a távozó szekér maga után fölvert.

Ankerschmidt azon porosan, a hogy a szekérről leugrott, sietett fel dr. Grisákhoz.

— Tetszett a leveletem venni? kérdé a jogok matadorja.

— Az hozott ide.

— Megértette méltóságod a benfoglaltakat?

— Tökéletesen. Azon ember tehát pört akar indítani, hogy eltávozott feleségét hazatérésre kényszerítse.

— A polgári perrendtartás, az osztrák törvénykönyv . . .

— Nem kérdeztem, mit mondanak? Mit akar ez az ember azzal?

— Világosan beszéljek?

— Nagyon kérem.

— Tehát én megvallom őszintén, hogy én e lépésben semmi egyebet nem látok, mint hogy Straff úr pénzt akar méltóságodtól kicsikarni.

— Nagyon örülök, hogy ön ezen a véleményen van.

— Straff komisz fráter, ezen nincs mit tagadni; méltóságod igen derék ember. Straff épen úgy meg van győződve az elsőről, mint a másodikról, s erre alapítja egész számítását. Nagysád kezében semmi olyan bizonyíték nincs, a mi törvény előtt indokul szolgálhasson arra, hogy egy nőt férjétől elválasszanak. A nélkül pedig, tetszik ismerni nagyon morális kormányvezeteinket, nőnek férjétől külön élni nem szabad. Váloperben mind a két félnek engesztelhetlen gyűlölséget kell bevallani a bíróság előtt. Mindaddig, a míg Straff úr azt mondja, hogy ő a feleségét szereti, nem fognak ellene semmire mehetni.

— Tehát kell, hogy megvegyük tőle ezt a szót, hogy «gyűlöli» nejét.

— Valóban — ez így szokás.

— Nagyon jó, mi lesz az ára?

— Azt még előre nem tudhatom, de úgy sejtem, hogy tízezer forintot rá kell szánnunk ez egyezsége.

— Megadatik. Indítsa meg az ügyet doktor úr azonnal; a mint a válóper részünkre kedvezően dűl el, szolgálati díjául szintén tízezer forintot fog tőlem kapni. És most adjon papírt és tollat, hadd írjak utalványt bécsi bankáromnak s kötelezvényt önnek. Tessék diktálni, hogyan írjam?

XII.

(Mit neveznek archimedesi csavarnak?)

Doktor Grisák e rá nézve nagyon kedvező ajánlat után rögtön, a legelső gyorsvonattal sietett fel Bécsbe.

Straff szállására érkezve, még más régi ismerősre is talált: Maxenpfutsch úr volt ott.

Doctor Grisák, a mint az előszobába belépett, már akkor mindjárt az első tekintetre kitalálta, hogy hányadán van itt a dolog; tudniillik a butorokon kivétel nélkül mind bizonyos hivatalos pecsétek voltak alkalmazva, a mi annak a jele, hogy itt hitelezők jártak.

Már az ajtón kívül hallá Grisák úr, hogy odabenn két ember nagyon lármáz, még pedig egyszerre, hogy nem valami tréfás dolog felett vitatkoznak, a miről annál jobban meggyőződhetett, a mint az ajtót kinyitá s tanúja volt azon jelenetnek, hogy a két kedves ismerős oly közelségből lármáz egymásra, mintha mind a kettő föltette volna magában, hogy ellenfelének az orrával kell azt meghallani, a mit mondanak neki.

— Ah, uraim, miről vitatkoznak önök oly tudományos zélussal? kérdé tréfásan doctor Grisák, a láttára széthökkent veszekedőktől. Mi a kétséges thésis? nem segíthetnék megoldani?

Míg a sodrából egészen kihozott Maxenpfutsch szavakat látszott keresni méltó elkeseredése számára, addig Straff vállat vonva dugá kezeit lábszáröltőnye zsebeibe, s tréfásan felelt:

— Hát a tisztelt barátommal előadásokat tartunk egy-

másnak a váltótörvényből, s ő nem akarja megérteni, hogy ámbár ő foglaltatta le legkorábban a butorokat, de ha egy másik utóbb jött hitelező bebizonyította azt, hogy ezek a nőm butorai voltak, s a váltóján a nőm neve is ott áll, hát az viteti el. Ez már csak természetes.

— De ördög, pokol! ordítá közbe Maxenpfutsch. Ez nem tréfa! Tessék nézni doctor úr, itt vannak a váltók, a mikre én ennek az embernek tízezer forintot adtam.

— No no, csak ötezret, hanem mindig annyit iratott.

— Én nem mondok semmit! A váltók beszélnek. Tíz darab, per ezer forint. Mit érnek nekem ezek a rongy butorok?

— Hát hisz én is azt mondom.

— De így én ruinált ember vagyok!

— Hát én nem az vagyok?

— De én meg nem foghatom ennek az úrnak a jó kedvét! Nekem minden pénzemet kölcsön veszi, nem tudja visszafizetni és még kaczag!

— Kérem, kérem, szóljt dr. Grisák; engedjenek engemet szóhoz jutni. Hátha nincs még minden elveszve. Mennyi pénzzel tartozik Straff úr Maxenpfutsch úrnak?

— Higyje el, doctor, csak ötezer forint volt.

— De hát annyit is mire tudott kegyed elkölteni?

— No hát az ipam ellen indított peremre. Abba is maga vitt bele, doctor; nem tudta megmondani, mikor elutasított, hogy azért nem vállalja el, mert a végrendelet annak a vén bolondnak adott jogot élet és halál fölött?

— No de arra csak nem költhette el mind?

— Oh, hagyja el! ön tudhatja jól, hogy ha az ember a doctor jurisnak csak köszön is az utozán, már az pénzbe kerül. Ha valaki krida alá jut, csak annyit mondjon: «perem volt», igazolva lesz. Aztán meg rangomhoz illően élnem is kellett. Mi az az egynehány

ezer forint Bécsben egy olyan embernek, a ki egy méltóságos úr leányát vette feleségül? Tehetek én arról, ha a méltóságos úr nem adott semmit?

— No meg egy kicsit kártyáztunk is, úgy-e bár?

— No az is. Hát ki nem kártyázik? szeretnék olyan embert ismerni. Jó, hogy még azt nem vetik a szemre, hogy szivaroztam is.

— De ne az enyimből szivarozott volna ön! ordítá közbe mérgesen Maxenpfutsch úr, kit csak az boszszantott leginkább, hogy adósa most is cabanost szí.

— Kérek egy kis csendet, uraim, szólt csitítólág doctor Grisák. Engedjenek engem szólani. Hátha lehetne ez ügyet szép barátságosan elintézni. Maxenpfutsch úr, úgy hiszem, nagyon meg lehetne elégedve, ha az ötezer forintot és annak törvényes kamatait megmenthetné.

— Mit nevez ön törvényes kamatoknak?

— No — teszem fel: tíz procentot.

— Vagy úgy! És mint gondolja ön, doctor úr?

— Az egészen tisztelt barátomtól, Straff úrtól függ. Legyen szíves ide figyelmezní, barátom uram. Engem Ankerschmidt úr ó méltósága megbízott, hogy kezdjek válópert ön ellen.

— De abból semmi sem lesz, mert én az asszonyt haza kívánom.

— Haza kívánja! üvölte Maxenpfutsch, fejét dühösen rázva; hisz nincs önnek egy széke, a mire leültesse.

— Majd lesz, ha ő eljön.

— Nem fog eljönni, uram, szólt nagy maliciozával dr. Grisák; Ankerschmidt önnek azon esetre, ha e válóperben akadályokat nem tesz, igen csinos kerek összegecskét ajánl kiegyenlítésül.

— Hallja ön! hallja ön! lovalá Strafft Maxenpfutsch erre a szóra.

Straff pedig csak úgy félvállról kérdező:

— Mi az a kerek összegecske?

— Megérdemli, hogy összegnek neveztessék, szolt dr. Grisák, mellét előre vetve s kigombolva kabátját. Itt az utalvány nálam; tessék olvasni: «tízezer forint pengő pénzben».

— Hallja ön! Hallja ön! nógatá Maxenpfutsch Strafft. Tízezer forint. Vegye el, vegye el rögtön. Fogadja el uram.

Straff pedig hidegvérrel, gúnyosan felelt neki:

— Fogadjam el úgy-e? aztán mindjárt adjam oda az egész tízezer forintot önnek? csókoljon meg hát legalább »á conto» ezért a bolond gondolatért.

— Nem, nem, nekem csak a magam ötezere kell. Még a kamatokat is elengedem, uram! Tehetek-e többet?

— Ejh, menjen ön, ne rontsa az én üzletemet! szolt Straff, eltolva magától hitelezőjét s azzal összefont karokkal doctor Grisák elé állt, s nagy lélekzetet szíva, beharapott ajkai között, így szolt:

— Doctor úr! Ez ajánlatára számítottam. Tudom én azt jól, hogy ennek így »kell» következni. Hanem a dolog még nincsen megérve. Én nem vagyok az a bolond, a ki a mai verébért odaadja a holnapi tűzokot. Előbb szükséges, hogy ez az egész »affaire» a lehető legkellemetlenebbé váljék Ankerschmidtékre nézve; mert bizonyos vagyok a felől, hogy ha ma tízezer forintot ajánlanak, hogy tőlem megszabadulhassanak, majd egy hónap múlva húszezret fognak kínálva kínálni: erről assecurálom önt.

— De uram, kiáltá egyszerre Grisák is, meg Maxenpfutsch is.

— És most vége minden értekezésnek; velem nem lehet többet beszélni. En hazard játékos vagyok. Az egész nyert tételt benn hagyom a roulett tábláján: áll a tízezer forint! Dupla vagy semmi! Húszezret akarok kapni, vagy asszonyt házamhoz. És most ne is vitatkozzanak velem többet, mert nekem hiába minden biztatás, mint a beteg lónak. Faites vos jeux, messieurs!

— Kérek egy szót, könyörge még Maxenpfutsch úr összetett kezekkel.

— Semmi többé. Be van zárva a bolt!

— Ön egy kiállhatatlan ember!

— Tudom. Épen arra számítok.

Maxenpfutsch úr kétségbeesve rohant el a szobából, de a lépcsők alján megállt, megtudni dr. Grisáktól, hogy vajjon lehet-e reménye ennek a hóbortos embernek, hogy Ankerschmidt még azt a nagy áldozatot is meghozza az ő infámis két szép szeméért?

Doctor Grisákot pedig még ott tartá egy szóra Straff.

— Kérem, doctor, értsük meg egymást. Ön okos ember, én is. Most olyan alkalom van a kezünkben, a mit elhalasztanunk ostobaság volna. Ankerschmidt bizonyosan szép honoráriumot kötelezett önnek azon esetre, ha e válópert bevégzi. Én nem okoskodom a kék levegőbe. Ha az egyesség az én ajánlatom szerint fogadtatik el, én is kötelezem magamat kegyednek az alkudott összegből tíz perczent remuneratiót adni. Tehát húszezer forintnál kétezer forint. Az sem megvetendő honorárium egy ilyen rövid regényért.

Doctor Grisák látta, hogy practicus emberrel van dolga, a ki érti a maga mesterségét, s ennélfogva mosolygott az ajánlatra s mikor elváltak egymástól, még kezét is szorított vele; azt mondva, hogy «no majd meglássuk».

Ódalenn a lépcsőknél a ráleső Maxenpfutsch elfogta a lejövő doctor urat, s korlátozhatlan tudnivágygyal tudakolá tőle, vajjon lehetséges-e, hogy úgy megdupláztassék az önkéntes kölcsön? mire dr. Grisák, hamisan hunyorítva szemével, olyasmit mondott, hogy csak ő rá kell azt hagyni, majd jó lesz minden.

— Oh, ha még az ötezer forintomat megkaphatnám ön által, kedves doctor úr, az egész kamatot önnek engedném, higgye el.

— Ötszáz forint? az is csak pénz.

Doctor Grisák ezt az ajánlatot is regisztrálta.

Még aznap visszautazott Pestre.

Ankerschmidt türelmetlenül várt reá már. Justinian jeles utóda előadá, miképen járt el, hogyan találkozott Straffal, ki úgy látszik nincs pénz dolgában megszorulva, mert Maxenpfutsch hitelez neki, a mennyit csak kíván; ezért igenis erősen tartja magát s nem akar egyezkedésbe ereszkedni húszezer forinton alul.

Ankerschmidt a szemét sem hunyorította meg e szóra. Íróeszközöket kért, s még egy utalványt frt más-sik tízezer forintról.

— Tessék, doctor úr, adja meg neki, a mit kívánt.

Doctor Grisák el volt ragadtatva a dolgok ily pompás menetelén s még az éjszakai vonattal visszatért Bécsbe.

Ankerschmidt azt mondta, hogy meg fogja várni Pesten, míg visszajön; ne időzzék, ha lehet, sokáig.

Doctor Grisák gyorsabb volt Hermes istennél a hírvivésben. Nagyon sietett Straffot az eredményről tudósítani. Persze nem úgy mondta el, a hogy történt.

— Nos uram, szólt belépve hozzá, mondhatom, ez kemény munka volt. Az öreg dühös volt, mint egy róka! Fuchswild! a hogy mi mondjuk. Szitkozódott, majd megvert.

Straff nagyon egykedvűen hallgatta az előadást, hátra tett kezekkel az egyik szék támlájának dűlve.

— Mondhatom, hogy nehezen tudtam kapacitálni, szólt a doctor levetve magát egy biróilag lefoglalt székre.

— Igazán?

— De végtére mégis csak engedett.

— Úgy?

— Elmondtam neki, hogy leánya szerencséje forog kérdésben, elmondtam, hogy ön milyen rettenetes ember, hogy milyen boszúálló természetű, egy szóval leszóltam önt kegyetlenül előtte.

— Köszönöm.

— Bizony köszönheti is, mert így értem el, hogy az öreg kiizzadta azt a másik tízezer forintot is. Itt van az utalvány nálam.

— Szép.

— Nos, mit mond ön ehhez?

— Semmit.

— Semmit? kérde doctor Grisák, tenyereit térdére rakva, hogy jobban megbámulhassa ezt az embert. Semmit sem mond arra, hogy én önnek megnyertem a hazárdjátékát, s a feltett tízezer forint tételt kétszerre hozom vissza?

Erre Straff oda lépett doctor Grisákhoz, s miután ily confidens lábra álltak, két kezével annak vállára támaszkodva, a mint a széken ült, így szólt az orra alá:

— Azt mondom, doctor, hogy a hol húszezer forint volt, ott harminczezer is van.

— Micsoda? kiálta fel elszörnyedve Grisák, s felugrott a székről, mintha titkos rugók vetették volna fel.

— Ott harminczezer is van. Ismétlé hidegvérrel a kalandor.

— Meg van ön örülve?

— Dehogy vagyok; sőt inkább nagyon is eszemen vagyok. Mit gondol ön, doctor? Mikor egy üzlet ily nagyon is «coulant», ki fogná azt akkor berekesztetni? ki zárná el a zsilipet, mikor az az aranyözön legjobb folyásában van?

— De uram! kiált doctor Grisák, egészen magánkívül ragadtatva a boszúságtól, én nem tudom, minek nevezem önnek ezen eljárását?

— Minek? szólt a kalandor cynikus gunyorral. Hát ennek a neve «archimedesi csavar»; — nincsen vége. Soha se haragudjék, kedves doctor; én ismerem a magam embereit, bizonyosra játszom. Aztán önnek sem lehet rám semmi panasza; ma kétezer forintot kapna tőlem, néhány nap múlva fog kapni hármat.

— No — ön ördögös egy ficzkó. Már én nem

merném így túlfeszíteni a húrt. Azonban én megkísértem még egyszer Ankerschmidtet engedékenységre hangolni; ha azonban ő azt találja mondani, hogy már most nem ad semmit, tessék utána menni Amerikába, ha ő elviszi a leányát oda, vagy legrosszabb esetben tessék hazahozni az asszonyt: engemet ne okoljon ön.

— Oh az öreg fogatlan oroszán egyiket sem fogja tenni: nem utazik, nem válik meg leányától. Megváltja magát harminczezer forinttal s quittek vagyunk.

— Én csak annyit mondok önnek, szólt dr. Grisák, hogy imádkozzék, nehogy ma látott légyen utoljára.

— A viszontlátásig, édes doctor! szólt kezét szorítva Straff Grisákkal, s még csak ki sem kísérté az előszobába.

Érezte, hogy most ő a helyzet ura.

Doctor Grisák haza érve Pestre, szállásán találta már Ankerschmidtet.

Azon kezdte, hogy rágyújtott szörnyen gazemberezni azt a raffinirozott zsebmetszőt.

— Ne beszéljen felőle, kérte őt Ankerschmidt. Mondja el röviden, mit végzett vele?

— A gaz szemfényvesztő, a mint látta, hogy készek vagyunk húszezer forintot megadni neki, vérszemet kapott s ismét feljebb csigázta követeléseit; most már harminczezer forintot kér.

Ankerschmidt nem jött dühbe. Nyugodtan elővonta tárczáját.

— Előre tudtam. Gondoskodtam újabb utalványról, mely tízezer forintról szól. Vigye ön neki, s minthogy nagyon valószínűnek találom, hogy a midőn azt fogja ön mondani, hogy ime harminczezer forintra is ráállok, akkor meg negyvenezret fog kérni, tehát elővigyázatból még egy negyedik tízezer forintos utalványt is adok önnek. Elégítse ki teljesen.

Doctor Grisák átlátta, hogy ez a katonaeMBER practicus és egyúttal sentimentalis; «practico-sentimentalis».

Szépen remboursirozta a két új tízezres utalványt s

most már egy methodista komolyságával állítá, kinél a mondott szó esküvel egyenértékű, hogy de már ezen az áron csakugyan teljesen biztos a kívánt eredmény.

— Hát csak tessék sietni vele.

Doctor Grisák már ekkor hat éjszaka egymásután nem aludt egyebüttl, mint a waggonban; hanem a hol ügyletről volt szó, ott ő nem sokalta a fáradságot. Biztosítá a lovag urat, hogy csak menjen haza, a legközelebbi telegramm, a mit Bécsből fog kapni, a legörvendetesebb sikerről fogja tudósítani.

Ebben meg is nyugodott Ankerschmidt s haza utazott a családjához.

Doctor Grisák pedig harmadszor is felrepült a residentiába.

Ezúttal első dolga volt assistentiát venni maga mellé; elébb felszedte Maxenpfutschot, kinek is nem rukkolt elő a legjobb hírrel, hanem az egyiptomi hét sovány tehén egyikének az ábrázatjával kapaczitálgatá, hogy érje be az eredeti tőkéjével, örüljön neki, ha azt megkaphatja, ő aztán viszont magára vállalja, hogy Straffot insinuálja a controversia complanálására.

Csakugyan rá is vette Vendelin urat, hogy írásba adja, miszerint kész felében kiegyezni a váltó követeléseire nézve. Ekkor fűzte aztán karjára s vitte Straff szállására. Vendelin még nem tudott semmit az archimedesi csavarról, mely húszról harmincezerre emelte a követelést.

— No, ön szerencsés kópé! ön Fortuna kegyencze! E szókkal tárt ajtót Straff barátjára doctor Grisák. Ön ugyan elmondhatja, hogy burokban született! Kár önnek a lutrira nem rakni, minden nagy nyerőt ön csípne el.

Straff látva Grisák ragyogó arczát, maga sem tartóztatta magát egy önelégült mosolygástól.

— Oh a nagy lutrin csak az együgyűek nyernek, én ott játszom, a hol okos embereké a szerencse. Mi jót hoz, doctor?

— Hát azt kérdem legelőbb is, hogy mit enged ön a harminczezer forintból?

— Harmincz vakkant fel e szóra Vendelin úr, de a torkán akadt a többi.

— Egy fillért sem. Válaszolt szilárdul a rendíthetlen férfiú.

— Nem tréfál ön?

— En a teljes harminczezer forintot kérem.

Maxenpfutsch úr még csak most lett harczképessé a nagy ijedségtől, neki rohant Straffnak s átölelte nyálábra. «Mit gondol ön, barátom? Hisz a minap csak huszat kért. Ne kötekedjék! Fogadja el! Én mondom, hogy fogadja el!»

— Ejh, ne beszéljen ön az én ügyembe. Hagyjon békét. Az egészet vagy semmi.

Doctor Grisák nagyon tréfás kedélyben volt ma.

— S ha én önnek itt huszonkilenczezer kilencz-százkilenczvenkilencz forintot és két huszast letennék az asztalára, nem fogadná el ön az egy huszas hijjával?

— Nem.

Maxenpfutsch úr kétségbe volt esve.

— Uram! Ne legyen ön bolond. Ihol van. Ihol van. Én magam kész vagyok hozzátenni azt a hiányzó huszast.

E minden komikum határát meghaladó nyilatkozványa a nagylelkűségnek homeri hahotára egyesíté a két másik férfiút. A tréfa tökéletes volt, Vendelin úr nagy buzgalmában majd az egyik, majd a másik úrnak akarta markába nyomni azt az egy huszast, mely egyedüli differentia volt már közöttük.

Itt már látnivaló, hogy az egyezés tökéletesen be van fejezve.

— No hát uram, szólt doctor Grisák kedélyesen mosolyogva, midőn jól kimulatta magát, ha ön oly megátalkodott, hogy nem akar harminczezer forintot elfogadni, hát én megmutatom, hogy ön még sem fog harminczezer forintot kapni, hanem — negyvenezret.

Ezzel diadalmasan vágta ki a tárczájából elővont négy utalványt az asztalra.

Maxenpfutsch úr arca e látványra egyszerre galvanicus mosolyra torzult, a mi azután nagyon mulatságos phænomenon volt, ha valaki vigyázott rá, hogy e gömbölyű torzmosolygásból hogy nyúlt le négy másodperc alatt ismét haragosan duzzogó fancsali képpé. Az jutott eszébe, hogy «de ha tudta azt, mi a patvarért vettél rá engem, hogy tízezer helyett ötezerrel érjem be?»

Mi pedig azt kérdehetnők méltán a doctor úrtól, hogy ha látja, miszerint Straff harmincezerrel meg van elégedve, mit áll elő neki a negyedik utalványnyal is, a mit csak szükséges árverés esetére bízott rá védenoze? ha eszünkbe nem jutna, hogy néha az eszélyesség parancsolja az áldozatokat, már pedig eszélyesség azt gondolni, hogy mikor Straff tíz procentot ígér, azt harmincezertől fizesse-e, vagy negyvenezertől?

— Most aztán egy szava sincs önnek többé úgy-e? kérdé fensőbbtség érzetével doctor Grisák Straff urat.

— Parancsolhat ön velem, szólt ez, minden szolgálatra készen.

— Tehát legalább is egy okmányt kell szerkeszteniünk, melyben ön elismeri, hogy neje iránt engesztelhetetlen gyűlölettel viseltetik; vele élni nem akar, s az elválásba beleegyeznek.

— Tegye ön fel, doctor úr, a hogy legjobbnak látja, én aláírom.

Doctor Grisák leült és extempo fogalmazott.

— Helyesli ön így?

— El sem olvasom; ha önnek jó, nekem jó.

— Nem tudna ön némely olyan tényeket is felhozni, a mik önt a törvény előtt gyűlöletes színbe állítanák s még jobban indokolnák a nő gyűlöletét?

— Oh igen szívesen, csak tessék írni. Elismerem először is, hogy őt verni szoktam.

— Mivel? kérem.

— Néha az óra pondusának a zsinórját csavartam a kezeimre s az ólommal ütöttem.

— Ah, ez erős.

— Azután. Bezártam reggel s estig nem adtam neki enni.

— Ez is igen jó.

— Továbbá: elvettem tőle erővel a jegygyűrűjét s szemeláttára a szobaleánynak az ujjára húztam.

— Ah. No elég lesz már.

— Ha tetszik, akár még erősebbeket is diktálhatok.

— De már ez elég erős. A többit bízza ön reám. Majd lefestem én önt úgy, hogy maga is megborzad tőle.

— Kétlem.

— Egyébiránt elég lesz ez a nyilatkozat; mi ketten előttemezük Maxenpfutsch úrral, erre aztán akár felakaszszák önt.

Straff úr olyan hidegvérrel diktálta az infámiákat saját magáról, mintha csak egy harmadik jelen nem lévő embert kellene rágalmazni; még egy szivart is kiszítt mellette.

Legelőbb doctor Grisák írta alá az okmányt mint tanú, aztán Maxenpfutsch úrnak adta kezébe a tollat, hogy írja ő is oda a nevét. Az is megtörtént.

Akkor aztán átengedte a széket Straff úrnak.

Straff nagy lanyhasággal letette magát a székre; közelebb húzta az asztalhoz, végig futotta, magában dönögve a sorokat ötödéből, hatodából; azután rábillentette a fejét, mint a ki helyesli az egészet. Akkor kezébe vette a tollat, meghegyezte, ablak felé tartotta, nincs-e pihe rajta? belemártotta a kalamárisba s megpróbálta neutralis papírszeleten, hogyan fog? Akkor aztán neki fogott; nagy kanyarítást mért a tollal a légben, a kezdőbetű rajzolásának indulva. Ott megállapodott. Megint neki hajolt, megint meggondolta magát. Utoljára lecsapta a tollat és felugrott.

— Ejh! nem írom alá!

— Mit mond ön? kiáltának rá egyszerre két oldalról.

— Most már nem írom alá — hatvanezer forinton alul!

Azzal ízekre tépte az okmányt s elszórta széjjel a szobában.

Ankerschmidt oly jókedvű volt odahaza, hogy «madarat lehetett volna vele fogatni», a hogy mi szoktuk nagy parasztosan mondani.

Mint ki bizonyos arról, hogy a legjobban intézte el dolgát s a leggonoszabb boszorkánynyomástól menekült meg. Ah e gondolatba volt foglalva sértett büszkesége, megalázott becsérzete, apai szeretete, ebben összpontosult mindaz, a mit fájdalomban, szégyenben és megboszulhatlan haragban érzett. És ime mindettől megmenekült potom negyvenezer forintért. Nem nagy ár az előtt, a ki ért hozzá.

Fel is vidult kedvétől a ház; mikor a gazdának örömét látja, átveszi azt minden cseléd, mindenkire elterjed az.

De legbámulatosabban látszott a sympathicus hatás a család betegén. Hermine néhány nap alatt annyira magához tért, hogy mindenki megcsodálta.

Ő volt most Ankerschmidt gyöngédségének kiválasztott tárgya. Látszott, hogy ő körülé forognak az eszméi.

— Hiszen semmi baj sincs már; mondá reggelenként, midőn leányát szobájában meglátogatta. Ne félj, leányom, levetjük azt, a mi bennünket bánt, mint egy ócska ruhát, és nem fog bántani többet. Egy nap, két nap múlva olyan öröndetes hírt fogunk hallani, hogy ünnepet tartunk bele. Tánczolni fogunk! Igenis. Muzsika lesz a háznál. Czigányokat hozatok, a legjobb bandát. Az fogja húzni és megvendégelek minden embert, még a kikre haragszom is! Nem, azon naptól nem lesz kire haragudnom. Pfuj! csak egy volt, s

arról nem fog beszélni senki. Csak te gyógyulj meg akkorra, mert táncozni kell azon a napon minden embernek.

Az öreg úr azt is közölte leányaival, hogy egy telegrammot vár Bécsből, doctor Grisáktól, a mi azt az örvendetes hírt fogja hozni.

S miután ennyit elmondott, nagyon erős Wertheim- és Wiese-féle szekrénybe kellett volna elzárva tartania titkát, hogy abból Erzsike legalább annyit ki ne vegyen, miszerint bizonyos egyezségről van szó, melynek folytán Hermine férje beleegyezik jó pénzért, hogy nejétől törvényesen elválasszák.

S ha már ennyit tudott Erzsike, az megint nagy szívtelenség lett volna tőle, ha azt apródonként nem tudatta volna Herminnel; úgy hogy elvégre a két testvér olyan jól tudta a titkot, mint maga az apa, s éppen olyan nyugtalansággal vártak az érkezendő telegrammra, mint ő; annyival kevésbbé segíthetve magukon, hogy a míg apjuk mindennap kétszer eléje lovagolt az érkezendő telegrammnak, hogy azt még a stafétás lovas tarisznájában elfoghassa, addig nekik helyükbe kellett azt várni, nehezen fékezhető türelemmel.

Úgy járt azután Ankerschmidt ezzel is, mint a nyughatatlan vadász, ki el-elhagyogatja leshelyét s éppen akkor nincs ott, mikor a vad megjelen. Valahol az útban elkerülte a lovast, ki a postaállomásról érkezett, s midőn a nehezen várt telegramm megérkezett a kastélyba, akkor ő éppen nem volt honn.

A ki valaha távirati sürgönyt kapott, az tudja, hogy mi különbség van a közt és egy közönséges postai levél közt a kedély fölizgatása műtételében? Egy rejtélyes izenet, a minek tudása oly sürgetős volt, hogy a villámot kelle megkérni, hogy vigye odább? Tudósítás, mely a légen keresztül jött; melylyel várni nem lehetett, melynek nagy örömet, nagy meglepetést, nagy gyászt, nagy ijedelmet lehet hirdetni.

Kinek ne reszketett volna a keze, midőn az első

telegramm borítékját felszakítá? Ki ne félt volna először beletekinteni?

No, de ez a sürgöny nem az, a mitől félni lehet. Ez örömhírt hoz, mely előre tudva, jósolva van már; ez az, a mire vártak napokon át; ez, a mivel egy család boldogsága újra vissza lesz adva.

Ankerschmidt nem volt odahaza: a vevényt pedig nyomban alá kellett írni, mert a sürgönyhozónak ki kell mutatnia, hogy hány percze érkezett meg? mennyire igyekezett sietni a rábszittal? ez az ő érdemeinek a versenytere. A vevényt tehát atyja honn nem létében Herminnek kellett aláírni; a sürgönyt ő vette át.

Hogy dobogott a szíve, hogy kigyulladt az arcza, midőn azt kezében tartá! Ez hát a levél, mely élte nyugalmát visszaadja; ebben van megírva, hogy ő neki szabad lesz még valaha boldognak is lenni.

Ki venné rossz néven a sokat szenvedett nőtől, hogy egy ily hírt minél előbb óhajt olvasni?

A két nővér tanácsot tartott a sürgöny felett, ha szabad-e ezt nekik atyjuk nélkül feltörni és elolvasni?

Az osztrák büntető törvénykönyv az idegen levelek feltörésére nagy büntetést szab: de másfelől meg valószínű, hogy Ankerschmidt nem fogja őket e criminalitásért törvény elébe állítani.

Hisz a titok úgy sem titok már; s ha valakit érdekel, hát az legelső sorban bizonyosan maga Hermine.

Erzsike ugyan azt az ő-konzervatív észrevételt tette, hogy ámbár a levélben foglalt titok az ő tulajdonuk, tán mégis meg kellene várni, míg azt a papa alkotmányos úton maga át fogja nekik szolgáltatni; de Hermine azt veté ellen, hogy ő addig meghal nyugtalanságában, míg a papa megérkezik.

Erzsike ugyan az ilyen neme ellen a terrorizálásnak ünnepélyesen óvást tett, hanem azért mégis oda-kölcsonőzte himző-ollóját a pecsétfelmetszési államszínvonalhoz.

Furcsa levél! Egészen kék plajbászszal van írva;

mintha azt akarná mutatni, hogy a telegrafos oly sietésben van, miszerint nem ér arra sem, hogy a tollát untalan a tintába mártogassa.

Hermine reszkető kézzel tárta fel a sürgönyt, s beletekinte.

Hamar elolvashatta, csak ennyi volt benne:

«Straff nem enged. Újra követel. Pokoli ember. Nem tudok vele mit csinálni. Dr. Grisák.»

Erzsike átellenben ült testvérevel a kis kerek asztalka mellett, s látta, hogy Hermine arca e pillanat alatt hogy válik halálra; mintha egy sötét, hideg kéz egyszerre letörülte volna arczáról ez élet minden színét.

Hirtelen kikapta kezéből a sürgönyt s elhajította. Késő volt: a méreg szívig hatott; csak annyi ideje volt még, hogy a székéről alélta lehanyatlót karjaiba foghassa fel.

A hazaérkező Ankerschmidtet, a mint lováról leugrott, azzal a hírral fogadták, hogy leánya ismét beteg lett, elájult, még most sem birták eszméltre hozni.

A postaállomáson megtudta már, hogy a sürgönyt elküldték.

Sietett fel egyenesen leányai szobájába. A fáradt nyögés egy küzdő ajkairól már az ajtón keresztül hangzott elé.

Erzsike, apja lépteit hallva, eléje sietett.

— Mi történt? kérde az apa remegő ajakkal. Erzsike eléje mutatta a felbontott sürgönyt, s csak ennyit szólt:

— Ő olvasta ezt.

Ankerschmidt egy pillantást vetett az átvett levélbe, s azután összegyűrve azt markában, csüggedten sőhajította:

— Akkor meg van ölve.

Straff úr a multkori scéna után csaknem összeverekedve doktor Grisákkal és Maxenpfutschcsal, azt gondolta ki, hogy két napig nem ment haza a szállására.

Csak a harmadik nap estéjén szólt be a házmesterhez, hogy hányszor kereste azóta Grisák és Maxenpfutsch úr?

A doktor úr kereste azóta nyolczszor, Maxenpfutsch úr pedig minden félórán, még éjfélkor is.

Ezt gondolni lehetett.

Straff föltette magában, hogy még ma sem fog otthon hálai.

Pedig már az elmúlt két éjszakát is egy sörkorcsmában a padon hálva tölté, mert pénze nincs a fogadóba szállni.

Egész disponibilis cassája áll egy legújabb divatú negyedrészes bankóból, melyből nem igen futja ki vacsorára egyéb egy pár Kreuzerwirstlinél, obligat seresszibivel együtt.

A kalandor nevette magában a dolgot, a mint az utcán végig lógérezett.

«Nincs több egy felnagyelt bankó töredékemnél s azon gondolkodom, hogy két pár krajczáros kolbászt hozassak-e és egy pohár sört, meg egy stinkadorest, vagy egy pár virslit, de két pohár sört és semmi stinkadorest?»

«Pedig csak ki kellene a kezemet nyújtanom, hogy rögtön negyvenezer forint legyen a markomban s akkor beülhetnék az első hotelbe s olyan traktát csaphatnék, hogy híre menne.»

«Negyvenezer forint szép pénz.»

«De ha négyezret ki kell adnom Grisáknak, ötezer-ötszázat Maxenpfutschnak, ezerötszázat apró-cseprő hitelezőknek, harmincezer sem marad belőle.»

«Hanem az mégis szép pénz.»

«Még azzal is nagyságosuraznak akárhol.»

«De hátha még várunk, s engedjük nőni a füvet.»

«Az az archimedesi csavar szép találmány.»

«Igen jó az, mikor az embert olyan nagyon utálják, mint engem Ankerschmidt.»

«Ő elég gazdag ember, marad neki még egy milliója, ha azt a hatvanezer forintot kidobta is.»

Legbámulatosabban látszott a hatás a család belegén.

«A leányát pedig nagyon szereti.»

«Ha már valaki kétharmadát megtette az útnak, valószínűbb, hogy a harmadikát is előre teszi meg, mint hogy a két elsővel hátramenjen.»

«És hát legrosszabb esetben is a negyvenezer forint már itt van; azért csak az üres tározát kell kinyitni, hogy berepüljön.»

«Tehát csak az a kérdés még: vajjon még ma Kreuzerwirstli-e és hatvanezer forint, vagy pedig negyvenezer és pompás vacsora?» . . .

No ha erre a kérdésre nehéz volt a határozatot hozni, tehát a sors kegyeskedett segítségére jönni egy nemtő alakjában, a kit mi Maxenpfutsch név alatt ismerünk.

— Megkaptam önt valahára? kiáltá egyszerre valaki félöröm, féldüh hangján az őgyelgőre, s midőn a galéron kapott férfiú hátratekintett, Vendelin barátját látta maga előtt. No, csakhogy ráakadtam! Kerestem önt mindenütt; minden korcsmában, minden kávéházban, a hova járni szokott; lesbe álltam a szállása előtt. Hol volt ön, hol rejtőzött? No már most nem szabadul tőlem, a míg doktor Grisákkal ki nem egyezik.

S menten alá is dugta kezét Straff úr karjának, ekként bizonyítva be, hogy e barátságos érintkezésből tényleg nem lehet menekülni.

— De uram! pattogott Straff, mit erőszakoskodik velem? Ön nekem nem gyámapám, hogy oda vigyen, a hova nem akarok menni.

— No no no; csak semmi tüzeskedés! Majd mindjárt meg fogja ön tudni, hogy miye vagyok én önnek.

— Hát hitelezöm no! Ugyan nagy érdem. Én nem félek ettől a nemétől a fenevadaknak. Pereljen ön be.

— Csak legyen szépen nyugodt. Nem vagyok önnek hitelezője. Nézze, itt a levél a zsebemben, ebben küldöm mind a tíz váltót Ankerschmidtnek. Ő majd kifizeti azokat nekem. Tanácsot is adok neki, hogy mit csináljon velük. Ne pörölje be egyszerre, hanem csak

mindig egyet-egyet; ön soha sem fog fizetni, hanem becsukhatja magát. A hitelezőnek joga van önt egy évig saját költségén csukva tartani. Egy év múlva bepereli önt a másik váltóval, akkor önt megint becsukják és így tovább. Tíz évig van ön biztosítva koszt és kvártély felől, ha addig meg nem unja. Mégis vagyok én önnek valamije, ugyebár?

Straff egészen képesnek hitte Vendelin barátját e fenyegetés kivitelére, a hogy a szemei forogtak.

— Akkor aztán nincs szüksége Ankerschmidtnek önnel egyezkednie. Meg lehet ön e felől nyugodva, mert az adósok börtönébe nem parancsolják a feleséget a férje oldalához. Hát jön-e doktor Grisákhoz, kedvesem? hee?

— Majd meglátom.

— De nézzen utána, hogy rögtön meglássa, mert én miss Natalie férje vagyok, s az engem megöl, ha vagy a pénzt nem viszem haza, vagy önön boszút nem állok.

Ez csakugyan erős indok volt. A kit otthon oly veszedelem vár, az nem gyakorolhat az utczán irgalmat.

— No — hát, az ördög nevében — menjünk!

— Végtére! Hanem én nem tágtok ám öntől.

— Nem bánom, menjünk karon fogva. Hol van szállva dr. Grisák?

— Az arany báránynál.

— Odáig gyalog nem mehetünk; bérkocsit kell fogadnunk.

— Nagyon jó, legalább annál kevésbbé szökhetik ön el tőlem.

— Van önnél pénz?

— Oh igen. Ámbár ez az ön kiadása volna igazság szerint.

— Valóban?

— No, de nem bánom, ha megfélezzük.

— Hahaha! Megfélezzük? Alig hiszem, hogy nálam kifussa.

— Hát mennyi pénze van?

— Egy firtli . . .

— Egy firtli? Semmi több! És nem akar negyven-ezer forintot elfogadni? No ön csakugyan ördögös ficzók! Az utolsó garasig hagyja menni a játékot.

— Itt jön egy bérkocsi. Aztán csak arra az egyre kérem, hogy ne jöjjön be velem ezúttal Grisákhoz: ön mindig rontja a maga spieszburgeres mohóságával az én üzletemet. Mikor az ember alkuszik, úgy kellene tennie, mintha nem volna szüksége arra, a mit követel. Ön képes volna kivakkantani, hogy az utolsó filléremnél vagyok, s még lealkudtatna az eddig megajánlott összegről.

— No jó. Be nem megyek önnel. De az ajtóig elkísérem, a míg belép; mert én már mindent fölteszek önről.

— Hanem már most kínáljon meg egy szivarral, mert nekem nincs.

Néhány percz múlva az arany bárány fogadó előtt szállt ki a bérkocsiból Orestes és Pylades.

A kapus, Vendelin úr öröme, mondá, hogy a doktor itthon van: épen most kapott egy telegrammot.

Fel is kísérté Strafft mindjárt a mondott numeróig, s csak akkor nyugodott meg, midőn látta őt belépni az ajtón. Azután lement a bérkocsishoz s elszánta magát a bérkocsiban ülve várni meg barátját, míg kijön.

Straff úr doktor Grisákot az ablak felé fordulva találta, ki úgy látszik, nagyon érdekes tanulmányt talált abban, hogy este az utcza lámpásokat nézegesse.

— Szép jó estét, doktor! köszönt az érkező.

Grisák a vállán keresztül nézett, s azt mondta rá, hogy:

— Servus!

(— Um, be nagyra tartja magát.)

Straff úr nagy bizalmassággal veté le magát a pam-lagra s discursust kezdett.

— Nos doctor? Hát mit csinál az archimedesi csavar? Széna-e vagy szalma? — Negyven-e, vagy hatvan?

Erre hirtelen megfordult a sarkán a doctor, s üregeiből kikelt szemekkel meredve a kérdezőre, dühösen förmedt rá:

— Elmehet már ön zabot hegyezni Sziléziába! Nem kell már önnek se archimedesi csavar, se negyvenezer forint, se negyven réz krajczár. Ma reggel meghalt önnek a felesége.

Azzal odaveté eléje a telegrammot.

«Hermine éjfél után három órakor meghalt.»

Straffnak legelőször is az jutott eszébe: nem lehet-e mesterfogás a doctortól, az ő megijesztésére; hátha ő maga táviratoztatott így magának megrendelésre?

Ennélfogva mosolyogva kérdezé:

— Nem lehet ez tréfa, doctor úr?

De már ez aztán kihozta türelméből a jámbor Treboniánt:

— Takarodjék ön innen; ön ostoba, marha, gazember! Az ön veszett örültsége tizennégyezerötszáz forintot lopott ki a zsebemből, a mi már benne volt. Ön szemtelen, akasztófárávaló, stb. stb. stb.!

Hallott ugyan már Straff úr hasonló hízeltkedéseket másutt is; de oly compact tömegben, mint ezúttal, még soha.

Végül a düh, mely oroszlánokat szül, annyira potenciázta doctor Grisák tetterejét, hogy midőn a phrasisokból kifogyott volna, nehogy azokat elől kelljen kezdenie; megragadá Straff barátját nyakánál fogva, s úgy kilökte az ajtón, hogy az kettőt ugrott bele.

Straff úr, e barátságtalan expeditio után, a mint a lökés közben félszemére csúszott kalapja alól előre tekintett, a mint két keze ujjhegyeit mellénye zsebébe dugta, elmosolyodva mondá magában:

«E szerint mégis csak a Kreuzerwirstlinél kell maradnunk!»

Azzal füttyörészve haladt le a lépcsőn.

A mint Vendelin úr megpillantá, ugrott ki a kocsiból s sietett eléje.

— Na? Na! Megvan?

Midőn e kétségbeeséssel és reménynyel torzított arcot megpillantá Straff úr, meg nem állhatta, hogy hangosán fel ne kaczagjon. Megfogta a két vállát a bámuló férfinak, úgy kaczagott a szeme közé:

— Hahahaha, hahahaha! ön nagyon mulatságosan járt, kedves barátom. Az éjjel meghalt a feleségem. Agyió negyvenezer forint. Már most fiakkereztesen, a hova akar.

XIII.

(Az a hant, mely ide köt.)

És ha az élők el akarnák hagyni ezt a hazát, a halottak visszatartanák őket!

Ankerschmidt akkor tudta csak meg, mennyire szeretete leányát, mikor az a ravatalon feküdt már.

Olyan könnyű azt kimondani: «elűzlek, kitagadlak, elfeledlek!» hanem aztán mikor ott van fehéren, némán, halottan, s zárt ajka szól: «feledj hát!» akkor nehéz azt elviselni.

Mint a kétszerkettő négy, olyan világosan bebizonyítja azt az ész, hogy a vádlott hibázott, vétkezett, méltó volt a bünhődésre: nem volt más megoldása az életnek; jót tett vele az Isten, hogy magához vette, — de csak nehezen fekszik az emlék a szíven örökké, s évek múlva is visszahozzák az álmok az eltűnt alakot, bizonyosságot tesznek róla, hogy nem olyan könnyű elmúlni, mint meghalni.

Szemébe mondja az álmodó az álmképnek: «te már nem élsz, meghaltál, láttalak eltemetni»: nem ügyel az arra; újra eljön, tesz-vesz, mint szokta élve, ébren, s beleavatkozik az élet dolgaiba.

Ankerschmidt nagy hivatalt vállalt, midőn leánya meghalt.

Éjjelét, nappalát ez foglalta el.

Tudós doctorokat hozatott, kik a holttestet bebalzszamozzák; művészeket, kik sírboldot építsenek neki; még az el nem készül, addig nem lesz temetés.

Maga jegyezte fel egy könyvbe mindazoknak a neveit, kik a halottat meglátogatták, s albumot készített a levelekből, mik gyászjelentésére válaszul érkeztek. Első helyen állt azok közt az öreg Garanvölgyi, másikon Aladáré.

Mikor a sírbolt-tervet elkészíté az építész, ő maga indult ki annak alkalmas helyet keresni.

Patak partján, a zúgó ér mellett választotta ki leánya örök fekhelyét, a hol a fűzfák úgy szeretnek egymással susogni. A szomorú fűzek nagyon fognak ottan nőni. A patak mindig fogja dúdolni az örök álomdalt az alvónak.

A mely nap a sírbolt alapját elkezdték ásni, meglátogatta Ankerschmidt urat Garanvölgyiék kasznárja.

Elmondta a kegyes férfi, a mit Isten rábszott, hogy a szomorkodókat vigasztalja vele, s azután áttért arra, a miért urasága küldé.

— Nagyságos uram, a tekintetes Aladár úrfi köszöntésével jövők.

— Köszönöm.

— Tetszik tudni, hogy az Aladár úrfi indzsellér . . .

— Tudom.

— Ő ezt az egész határt össze-vissza mérte egy időben, csak úgy mulatságból, úgy hogy azt is tudja, melyik ház esik magasabban, melyik alacsonyabban egész falu hosszant.

— Úgy?

— Az ám . . . Csodálatos, hogy ő azt is tudja, hogy a nagyságos úr kastélyának az erkélye épen egyenlő magas vonalban esik az öreg úr pádimentumával.

— Szép.

— De nem locskálkodni jöttem én ide nagyságos uramhoz ilyen szomorú alkalmatossággal, hanem azért, hogy megtudtuk, miképen a nagyságos úr kriptát méltóztatik építtetni az Istenben boldogult Hermine tensasszony számára, s tudtára esett Aladár úrfinak, hogy a patak mentében tetszik építkezni; ő tehát azért

küldött engemet ide, hogy erről beszélném le nagyságos urat, mert azt a helyet, mikor a Tisza kiönt, kétölnyi magasan ellepi a víz, s a drága hamvakat el fogná seperni.

Ankerschmidt csak akkor kezdett rá figyelni.

— Mikor a Tisza kiönt?

— Igenis. Minden ötödik-hatodik évben el szokta venni azt a részt.

— De hiszen most új védgátaink vannak.

— Nem érnek azok semmit. Nem mi csináltattuk . . .

Elég az hozzá, az ér mellékét a föld árja felveszi, az nem sírboltnak való.

Ankerschmidt kedvetlenül hallgatá az ellenvetéseket, neki olyan kedvencz eszméje volt az. A lombos fűzfák a hűvös parton.

— Azért a tekintetes úr azt az ajánlatot teszi, hogy ha nagyságod sírboltot akar emeltetni, tessék elfoglalni a nyírdomb napkeleti felét, melynek napnyugati oldalába a Garanvölgyi család sírboltja van építve. Az egészen száraz, vízmentes hely, s olyan szép ott a szomorú nyírfák alatt.

Ankerschmidt megköszönte az ajánlatot, s elfogadta.

Tehát a szomorú nyírfák alatt!

A domb egyik fele a régieké; a másik fele az új földesúré.

Ugyanazon fehér levelű fák susognak az ő halottja fölött, a mik a régen alvók szellemeivel már ismerősek.

Egy hét alatt készen kellett lenni az épületnek. A holtak sietsége nagy.

Egy hét mulva ment végbe a temetés. Párosult abban a pompa és gyász. Papok, énekesek messze földről; virágok a föld minden zónáiról; arany és selyem a koporsón, fáklyák és lobogó címerek; csak a könyv télt ki hazulról.

Ankerschmidt katona ember volt; katonának emberek előtt sírni nem szabad.

Az ő szaván nem volt szabad megérezni annak, hogy e hang most temetésre vezényel.

Mikor a gyászmenet a sírbolt elé ért, mikor a korporsót leeresztették az üregbe, mikor a nagy kőfedeletrábocsátották az üreg nyílására, mikor az utolsó Amen elhangzott fölötte, akkor Ankerschmidt vette fel az első göröngyöt, hogy a sírdombra hajítsa.

És ez a hant az, mely nem ereszt bennünket odább.

Ez a göröngy tart bennünket idekötve, mely halotunkat takarja; ez a göröngy avatja fel a földet, melyet eddig csak tapodtunk, hazánkká, melyet térdelésünk szentel. Ez a göröngy magyaráz meg mindent, a ki még ezt nem értette.

E naptól fogva Ankerschmidt lovag bár hová távozott volna is a föld kerekén, visszavonta őt egy hon, egy táj, egy domb, egy hant, a mit meghalt leánya sírjára dobott.

XIV.

(A közös baj.)

Az életben maradt leány öröklé testvére részét nemcsak vagyonban, de atyja szeretetében is.

Ankerschmidt a temetés után ott marasztalá doctor Grisákot (ki, ha nem csalódunk, a legőszintébb könyeket sírta a halott felett) s azon tanácskozott vele, hogy Erzsikét fíusítsa. Ha nőül megy, akkor is viselje nevét, utódai az apai név mellett az anyait is.

Két nap foglalkoztak e tervvel: másnap délben, épen fekete kávé után ellátogatott Kampós uram.

A hőkeblű férfiú élénk piros arca szokottnál hevültebb, üstöke a rendesnél borzoltabb és csapzottabb volt; valami nagy sietségben jöhetett.

— Fogadj Isten! jó barátom. Mi jót hozott? Köszönté Ankerschmidt.

— Hogy van inspector úr? Kérdezte doctor Grisák.

— Köszönöm. Csak kasznár vagyok; felelt két oldalra meghajtva magát Kampós uram s sietve húzott elő egy levelet victoriája zsebéből. Engedelmet, méltóságos úr, Aladár úrfitól kaptunk most egy levelet, mely igen sürgetős; az ifju teins úr azt írja, hogy e levél tartalmát tudassuk méltóságoddal is; a mit különben is megtettünk volna, mert ez ügy méltóságodat jobban érdekli, mint minket.

— Mi lehessen az? kérdé doctor Grisák, kíváncsian orrára csíptetve lorgnonját.

— Engedelmével fel fogom az egész levelet olvasni.

Tehát: «Kedves bátyám. A Tisza árja gyorsan emelkedik. Tokajból vett tudósítások szerint még mindig növekedő áradástól tarthatunk. Ha még két lábnyra nő, a füzesi töltést épen a zsilipnél át fogja hágni, ha ugyan a zsilip addig kiállja, miután már eddig is inognak a levert czölöpök. A mi vidéküinkre ez beláthatlan baj lenne, mert a Nagy-Kunság felől a túlsparton erős védgátak vannak emelve, s így a Tisza arra nem önthetvén ki, olyan helyeket fog árával meglátogatni, a mik még soha sem láttak árvizet: mint ezt már több helyen bámulva tapasztalják. Ha pedig e gáton áttör a víz, bátyám szérús kertjéig meg nem áll; még egy láb emelkedéssel a juhaklokat is felveszi, s két lábnyi áradással a szobákban van. Azért jó lesz elővigyázati rendszabályokhoz nyúlni. Szerencsére a szérús kert erős fecskerakással van kerítve, s a ház előtti kőkerítés is kiállja a próbát, három láb magas trágyarakás köröskörül visszatartja az árvizet. E felől rögtön intézkedni tanácsos, mert ez a mi védgátunk nagyon rosszul biztat. A kapukat trágyatöltéssel eltorlaszolni akkor is elég idő lesz, a mikor már híre fut a gátszakadásnak. Kérem e felől a szomszéd urat is rögtön tudósítani, mert az ő kastélya épen hetedfél lábbal fekszik mélyebben, mint a bátyám laka, s neki sokkal több oka van az önvédelemre.»

Doctor Grisák azt válaszolta erre a levélre, hogy az lehetetlen.

— De ide van írva, kérem alássan; bizonyítá a kasznár, végig simítva tenyerével a levelet. Itt van.

— Elhiszem, hogy ott van; de azért nem lehet igaz.

— Micsoda? Hogy Aladár úrfi ne mondana igazat? szörnyedt fel Kampós uram. Ah, tekintetes úr, akkor nem tetszik őt ismerni.

— Én nem mondom, hogy készakarva ír valótlanságokat, de csalódhatik, mint minden ember. Hiszen hol van ide a Tisza?

— Hat mérföldnyire. Igen, de a tenger meg száz

mérföldnyire van, azért mégis megmondja Aladár úrfi, hány lábbal fekszik a mi tornyunk gombja magasabban a tenger színénél. Aladár úrfi kitanult mérnök, kérem alássan. Első hónapban ezernyolczszáz forint fizetést kínáltak neki a Tisza szabályozásnál; ha ő azt mondja, hogy árvíz lesz a falunkban, hát akkor az lesz; mert Aladár úrfi azt érti.

Doctor Grisák egyszerre mérnökké lett rossz kedvében.

— Én is értem. Én is tudom, mi az a nivellálás. Nálunk Csehországban is vannak árvizek.

Kampós uram rettenetesen sértve érezte erre a szóra nemzeti büszkeségét.

— Csehországban árvizek? Micsoda árvizek? Egy kis patak megdagad, ha nagy zápor esett s elhordja a kis hidacskákat; másnap megint helyére megy. Mi az egy magyarországi árvízhez képest! Azt tessék meg nézni, mikor minálunk árvíz van! Tenger az, a min gályázni lehet. Aztán akkor tessék beszélni csehországi árvizekről.

— Oh, édes tisztartó úr, a világért sem akarom elvitatni ezt a dicsőséget Magyarországtól, hanem csak azt akarom mondani, hogy állhat egy folyó vize hat lábbal a tér felett, melyet átszel, ha a gátak erősek, semmi veszély sem támadhat.

— Igen, de az új gát nem erős, a pilóták már is ingadoznak.

Itt Ankerschmidt is közbe szólt dr. Grisákhoz fordulva.

— Azon védműveket pedig az ön védencze készítette.

Dr. Grisák nagyon kellemetlenül érezte magát e figyelmeztetés által érintve.

— Azok bizonyosan elég jók is, sietett bizonyítani a dr. juris azon jeles jog-maxima szerint: «si fecisti, nega». Tudja, édes kasznár úr, a mérnök urak mind olyanok, egyik a másik munkáját mindig ócsárolja. Még

soha sem találtam olyan indzsellért, a ki az előtte ottjártnak a munkáját elvetendőnek ne nyilatkoztatta volna.

De már ezt nem állhatta tovább Kampós uram. Mélyen megsértve hajtogatá össze a levelet s eldugta zsebébe.

— Engedelmet kérek, nem akarok a fiskális úrral disputálni. En csak méltóságodnak akartam átadni ez izenetet, kötelességemhez képest. Ha méltóztatik-e azt figyelembe venni, vagy nem, az méltóságodnak a dolga. Mi részünkről már megtettünk minden intézkedést. Most sietnem kell még a tanyákról felhajtatni a birkákat a majorsági udvarra.

— De csak nem oly sürgetős tán a baj? kérdé Ankerschmidt, ki maga is nagy mértékben hihetetlennek találta, hogy ez a sok szép zöld mező, a mi most is virágosan, tarka-barkán terül, a merre a szem lát, pár nap alatt tengerszinné válhasson.

Kampós uram vállat vont.

— Egyébiránt, biztatá Ankerschmidtet Grisák úr, egy ilyen kastélynak, mint méltóságodé, még az árvíz sem ártana meg. Egészen más az olyan ős paloták sorsa, miket vályogból, meg polyvás sárból építettek; azok persze mind rendre omlanak; de ezt egy bécsi építész emelte, ezt nem ingatja meg minden kis tréfa.

Kampós uram türelmének ez volt a kegyelemdőfés.

— Már hiszen fiskális úr, a mi házunkat az igaz, hogy csak idevaló pallér építette, nincs azon semmi czifra kívül; de azt mondhatom, mert ott voltam, hogy olyan téglából épült, mint a porcellán, csak úgy penggett; a vasat sem kiméltük annál, s a javát válogattuk hozzá a fenyőfának. Azt is láttam, mikor az a híres bécsi architectus ezt a kastélyt emelte; láttam, micsoda téglákat égettek hozzá; láttam, hogyan rakták meg az oszlopok közeit törmelékkal; láttam, milyen keveset ügyeltek arra, hogy a fundamentumot mélyebbre ássák, mert alatta homok van; s azt mondom, hogy árvíz

napján nem laknám egy óráig ebben a kastélyban, ha ingyen nekem adnák. Engedelmet kérek méltóságodtól, hogy így kimondom az igazat.

— De ispán úr! pattant fel dühösen dr. Grisák.

— Megyek már, mert ha soká maradok, még kulcsárnak szólít, mondá felczihelődve Kampós uram s még egyszer bocsánatot kért Ankerschmidtől, ki szépen megköszöné a hozott tudósítást, s azt mondta, hogy majd személyesen fog meggyőződést szerezni a veszély mekkoraságáról, s még ma ki fog kocsizni a Tiszára.

Grisák úrnak erre a hírre rögtön nagy mehetnékje támadt. Eszébe jutott, hogy holnap sürgetős megjelenési határideje van Pesten. Ankerschmidt nem is marasztotta nagyon, hiszen Erzsike maradhat még egy ideig leánynak, nem oly sürgetős az a fiúvá létel.

A doctor juris lázas sietséggel iparkodott kocsira jutni, még Ankerschmidt tréfált vele, hogy tán attól tart, hogy már itt reked?

Ő azonban csak délfelé szánta rá magát, hogy lekocsizzék a Tiszára; a mi jó négyes fogatával öt óra alatt megtörtént.

Midőn az országútról lekanyarodva, a töltés felé vette irányát, messziről láthatá, hogy száz meg száz ember jön, megy, talyigát tolva, rőzsecsomagokat czipelve, több helyeken karóútó bakok működnek ütenyre hangzó kiáltozás mellett, s a réteken anyaggal terhelt szekerek hordják a töltéshez valót egymásután.

A mint a töltés elejéhez ért, egy gubás ember megállíttatá hintáját s becsülettudó szóval tudakolá tőle:

— Mit tetszik itt akarni?

Ankerschmidt nem haragudott meg ez interpellációért, hanem felelt rá illően:

— A munkát akarom megnézni.

— Szabad kérdezni, hová való urasága? Tiszán innen, vagy túl?

— Innen.

— Akkor jól van. Nem mondaná meg becsületes nevét, ha szépen kérném?

— Szívesen. Én vagyok Ankerschmidt.

— Úgy? Az úr, a ki Garanvölgyi úr szomszédja. Akkor leszállhat, a kocsi itt marad; annak nem szabad a töltésre jönni.

— Kinek a parancsa ez?

— Az ifjú Garanvölgyi úré, az itt a mérnök; most annak fogadunk szót. Mert most nagy úr ám a Tisza! S ha megharagszik, annak a generális se parancsol, hanem csak az indzsellér.

Ankerschmidt egészen helyesnek találta a gubás embernek azon okoskodását, hogy mikor az elemekkel szükséges küzdeni, akkor a mérnök vezényszavát fogadja minden ember; — s a mint az új töltésre felhágott, kénytelen volt elismerni, hogy a Tisza valóban igen nagy úr.

A felháborodott szőke folyam a közepén egészen kidomborodva zúdult nyílsebesen gátjai közt alá.

A töltésen kívül maradt topolyfák koronái, miknek csak a hegye látszott már ki a vízből, mutatták, mekkorát kellett annak néhány nap alatt áradni.

A nagy száguldó víz színén egyetlen hajót, egy járművet sem látni, máskor e hely malmokkal szokott rakva lenni, a mik sorjában, mint vadludak a légben, libegnek a kék víz fölött; terhes hajókat vontatnak máskor alattságra fogott lovak; míg vízmentében mármaros oláhok tutajai szoktak csendesen vízmentén szállani; közben egy-egy könnyű gőzös füstje is jelt ad a távolból, míg a part mentében halászcsonakok vontatják a kivetett hálót apacsúráját, mely magasan áll ki fanyelével a vízből; — most mind ez eltűnt. A malmok összezúzva, letépve lánczaikról, a járművek partra vontatva, az egész víz színe járatlan, még csak az egyik partról a másikra átjáró komp sem próbálkozik a víz erejével. A kötél feszesen megdagadva húzódik egyik parttól a másikig; a varjuk százával ülnek rajta sorban,

mintha az ő számukra volna az csupán ottan. Csak néha rémlik meg az egymás hátára tolaikodó hullámok között valami fekete, a mi a vízből kétes alakú félrészszel ki-látszik. Az ember találgatja, mi lehetne az? darab fa? házból elhozott butor, vagy holt ember?

És a parton mindenki úgy dolgozik, úgy izzad, mintha hadjáratban hányna sánczot ellenség táborá ellen: nyikorgó talyigakerék sfrása, csattogó sulyok-bak puffogása több az emberzajnál, a ki mind nem ér rá most a beszédre, midőn a Tisza a gát utolsó araszát mossa.

Ankerschmidt első tekintetre megértett annyit, hogy a munka legsürgősebb része abból áll, miszerint egy zsilip torkolatát, mely nem látszik eléggé biztosnak, hátulról húzott nyúl-gáttal kerítsék el; s e gát már annyira is ment, hogy csak a rőzseborítékot fonják még oldalára.

— Ott jön a mérnök úr maga; szól a gubás ember, egy szemközt jövő alakra mutatva, kiben Ankerschmidt alig ismerte volna meg ezúttal Garánvölgyi Aladárt, ha előre nem figyelmeztetik rá; annyira ki volt az forgatva minden úrias alakjából a sok nap és éjen át rajta száradt sártól, öltözete megtépve, kopva a rőzseeml-getéstől, kalapja formátlan az esőtől s hangja rekedt a kiabálástól.

Kevés asszony szeretne ez emberbe, ha így látná; de a ki egyszer már szereti, az még jobban megszeretné.

— Jó estét, méltóságos úr! üdvözlé a fiatal mérnök Ankerschmidtet. Kegyed nem hitt levelemnek, ugy-e bár? s eljött személyesen meggyőződni a baj felől. Tehát tessék körül nézni.

— Fogadj Isten, szólt Ankerschmidt, levette szarvasbőr keztyűjét, hogy az ifjú feltört tenyerét ne keztyűs kézzel szorítsa meg. Úgy hiszem, hogy eleget láttam. Árad-e még a Tisza?

— Ma csak öt hüvelyket áradt; valahol a túlsó par-ton gátat kellett szakítania, mert tegnap Tokajnál egy lábat nőtt.

Ankerschmidt a rőzsekőleg másik végén ült.

— S az ránk nézve könnyebbség, ha a túlsó parton ronthat gátat a víz?

— Természetesen, mert akkor amarra szabad folyást kap; valamint amazoknak is az a menekülésük, ha minket önt ki a Tisza.

— Tehát e szerint mi most mind a két parton egyenlőn imádkozunk: uram Isten, vidd a bajt a másik partra!

— Sőt többet is teszünk, mint imádkozunk.

— Iparkodunk megerősíteni töltéseinket.

— Az volna a leghelyesebb; de annál sokkal rövidebb és költségtelenebb munka, meggyöngyíteni az átellenes part védműveit. — Nem ütközött meg rajta méltóságod, hogy kiállított őreim feltartóztatták?

— Ah tehát azok örök lettek volna? Valóban egy a nevemet tudakolta és azt, hogy innen lakom-e vagy túl?

— S csak azután bocsátotta fel a gátra, hogy megtudta ön kilétét.

— Itt egészen táboriasan megy.

— Kénytelenek vagyunk vele. Nem csupán az elemmel van dolgunk; hanem emberekkel is. Mind az innenső, mind a túlsó parton százezerek egész évi keresménye, háza, birtoka, mindene van koczára téve. A veszélyt csak egy hosszú földsáncz választja el tőlünk. Ha ezt a földsánczot valamelyik oldalon áttörheti az ár, akkor a másik oldal Te Deumot énekelhet, mert ő megmenekült; hanem az elveszett oldalon aztán milliókra megy a pusztítás. A kétségbeesés pedig rossz tanácsadó.

— Csak nem tart ön attól, hogy a túlsó partról átjöjjenek s gátjainkat elszakítsák?

— Az is megtörténhetik, hanem az ellen örök vannak kiállítva, mint rendes harcz idején. Nálam katonai rend van; éjjel minden száz lépésnyire őrtűz ég s puskás örök czirkálnak a gáton, a meddig felügyelésem terjed; hanem azt tudhatja ön, hogy nem azok a legveszélyesebb merényletek, miket fegyverrel lehet visszaverni. Majd egy gazdag úr jön elénk, ki fényes pénz-

összeget kínál, titokban, bizalmasan s nem kíván érte egyéb szolgálatot, mint hogy itt vagy ott, a mi hibát a mérnök észrevett, azt ne lássa meg. Ha az árvíz kitör, azt mondják, szerencsétlenség; ki bizonyíthatja be, hogy azt a mérnök előre látta? ki vizsgálhatja a szivek és vesék titkait? Ha az ily csábítót elutasítjuk, jönnek szakértő tanácsadók, kik a járatlan mérnököt úgy elámítják, úgy tévútra vezetik, hogy egészen másutt erősít, mint a hol szükség van rá. Nem győzőm az ilyen embereket kergetni a tanyámról. Máskor jó emberek ezek, jó pajtások, de a veszély rosszszá, ravaszszá teszi az embert, ha valami féltője van. Hála Istennek, nekem semmim sincs. Tán én sem volnék jobb a többinél.

— De miért nem erősítik meg inkább a zsilipeket, mint hogy új töltést hánynak föl mögötte? kérdezé Ankerschmidt Aladártól.

— Ezt már sokan kérdezték tőlem, még pedig hivatalosan. Ime itt fekszenek a partra kihúzott pilóták, a mik mindent megmagyaráznak helyettem.

E szóval Aladár mintegy négy-öt czölöphöz vezette Ankerschmidtet, miket puskás ember őrzött.

— Tessék ide nézni. E czölöpöket az áradás mosta ki a zsilipgátból. Mindenikre fel van vésve a rendelt hosszúság: négy öl, három láb. Most vegyük az ölmértéket s mérjük utána: a tetejétől az aljáig tesz csak három öl négy lábat. Ebből az a tanulság, hogy a zsilip czövekei öt lábbal kevesebb mélységre vannak leverve, mint a tervben határozva van; itt a vállalkozó takarékoskodott. E takarékosság következése most az, hogy az áradás alul töri keresztül a gátat, hiába volna minden erősítés felülről, a pilótákat a mostani vízárral megerősíteni nem lehet. Ezért vagyok kénytelen egészen új töltést huzatni azon a vonalon, a melyen e takarékos munka tart; különben ott ázunk meg, a hol legjobban védve hiszszük magunkat.

Ankerschmidt boszúsan sodorgatta bajuszát e tudo-

másra s több ízben dörögte: «ezt pedig annak a mennykő Grisáknak a védenoze készítette».

— Én is gondolom, hogy még másoknak is fő e miatt a fejük, mint a kik közvetlen vannak benne érdekelve. Olyan emberektől is kelle kisérteteket kiállnom, a kiknek tulajdonképen semmi közük a vízépítéshez. Többek között valami Mikucsek úr járt már itt egy párszor.

— Ah! Ismerem, S mit akart az?

— Semmi egyebet, mint hogy hagyjam abba ezt a munkát s más fenyegetett pontokat menjek védelmezni.

— S hogy szabadult ön meg tőle?

— Igen egyszerűen; nem feleltem semmit a szavára s úgy tettem, mintha nem hallanám, mit beszél. En parancsokat osztottam, ő is; aztán mikor látta, hogy minden ember az én rendeleteimet teljesíti, megharagudott és elment.

— Nem ígérte, hogy visszajön?

— De nagyon fenyegetőzött.

— Hát csak hadd jöjjön, majd én is itt leszek.

— Nagyon köszönöm e segítséget, de tudatnom kell méltóságoddal, hogy szállásom, melyen éjszakára elfogadhatom, egy csomó rőzsekévéből áll, melyből ott, a hol elesteledünk, kunyhót hevenyészünk.

— Az pompás tanya. Hadjáratban sokszor megfizetné az ember az ilyen hotelt, ha kapna; mindenestre itt akarok maradni. Van jó köpönyegünk, könnyen eltöltjük az éjszakát.

A hadastyán könnyű léptekkel követte a mérnököt a lekötözött fashínakon keresztül rőzsekunyhójáig, ott egy keresztbevetett fűzfavesszőkévére mindketten letelepedtek.

Egész este volt már, vadludak falkái tértek haza a vetésekről nádasaikba s a távol falvakból méla estharangszó tévedezett a Tiszáig; a töltés mentében bükkfakéreg-tülök messzehangzó szava adott jelt mértföldről mértföldre, hogy a nappali munkának vége;

a kik reggeltől napestig dolgoztak, mehetnek pihenni s következik az éjjeli munka; mert a fáradságos küzdelem éjszaka sem szűn meg: pihent kezek veszik át a letett ásót, kapát s a töltés munkája halad tovább, előbb hold-, aztán fáklyafénynél.

— Mi sem hittük volna, hogy valaha egy sátor alatt fogunk bivouacozni, szólt Ankerschmidt Aladárhoz, a fanyársra szúrt szalonna zsíráját csepegtetve a ropogó tűz mellett pirított kenyérére.

— Közös az ellenség, felelt rá Aladár.

— És közös a félteni való.

— Nem minden értelemben. Nekem az, a mit védek, csak hazám; de nem birtokom.

— Ez vágás akar lenni ellenem, hogy nekem meg csak birtokom, de nem hazám. Lásza ön, fiatal ember, önnek nincsen igaza.

— Akkor annál jobb. Különben most csakugyan kevés előnyünk van egymás fölött; ha így árad a víz, holnap mind a kettőnknek a birtoka egy helyen lesz: a tenger fenekén.

— De ez a tengerfenék is egy helyen lesz: — szíveinkben; mondá rá Ankerschmidt s Aladárnak meg kelle ismernie a hangon, melyen e szavak mondva voltak, hogy az nem légre bizott phrasis.

Bizony az nem lehetetlen! Ha Newton bebizonyította azt, hogy a földnek vonzereje okozza a pondus specificumot, miért ne lehetne a «magyar földnek» oly csodás vonzereje, mely oka a szívek «pondus specificumának»?

A két férfi abban egyezett meg, hogy az éjjel felváltva fognak őrködni. Aladár, mint a fáradtabb rész, előbb dül le pihenni; a mint a hold lemegy, felkölti Ankerschmidt s azután reggelig ismét az virraszt.

Aladár köszönettel fogadta az ajánlatot s köpenyébe burkolózva, lefeküdt a puszta földre, fejét a rőzsekötegre nyugtatva s alig kívánt jó éjszakát társának, már elaludt.

Ankerschmidt a rőzseköteg másik végén ült s fát rakott a tűzre, hogy folyvást lángja legyen ; hogy folyvást világítson, hogy ő folyvást láthassa az alvó arcát.

Nagy tanulmány egy alvó ember arca ; minden vonás megtér akkor a maga eredeti kifejezésébe ; az alvó arc nem tud tettetést.

Néha a szél lekapta a köpenyt az ifju melléről ; Ankerschmidt mindannyiszor gondosan betakarta újra s zavarta a tűzben az üszköket.

A félhold éjfél táján aludni ment már, az ezüst csónak a széles folyamárban látszott libegni, mŕg a habok egész az innenső partig elhozták hosszúra nyúlt fénybarázdáját ; Ankerschmidt azzal a szándékkal volt, hogy holdleteltével sem fogja felköltetni a fáradt ifjut, hanem virrasztani fog helyette, mŕg magától föl nem ébred s akkor azt fogja neki mondani, hogy épen most ment le a hold.

Az ezüst csónak már meg is merült a vízben, már csak fele állt ki, mint egy égő promontor csúcsa ; majd az is lejobb, lejobb süllyedt ; utoljára csak egy szikra volt már, a félhold hegye, aztán az is elmerült a habon túl.

Abban a perczben talpra állt az alvó ifju s jó reggelt kívánt Ankerschmidtnek.

— Ah, ön fölébredt ?

— Most ment le a hold, szólt Aladár a még fénylő égre mutatva, melynek glóriája jelölé a sírt, melybe az égi vándor egy percz előtt temetkezék.

— S ön megérzette, hogy mikor megy le a hold ? kérdé Ankerschmidt bámulva.

— Gonosz alvó volna az, felelt Aladár, a ki meg nem érezné álmában a perczet, melyre kötelezve van felébredni.

A hold lementével száz meg száz fáklyafény gyuladt a töltés mentében, a munka folyt, mint nappal ; a taligák nyikorogtak, a kallóverést igazgató vezényszó vonatott hangja elvette az éjszaka némaságát.

— Ha az ember behunyja a szemét, azt képzei,

hogy nappal van, a munkazaj miatt; mondá Ankerschmidt, Aladár elhagyott fekhelyére leheveredve; tudott ön aludni a kallózuhogástól?

— Oh igen jól. Az úgy hangzik, mintha az ember a nagy édes anya, a föld szívét hallaná dobogni.

— Épen csak a déli harangszó hiányzik, mely a munkásokat ebédre hívja.

— Valóban, nekem úgy tetszik, mintha harangszót hallanék a távolból.

— Csak a füle cseng önnek; ennyi taligarívás közül ki ismerné fel a távoli harangszót?

Aladár azonban nem nyugodott, hanem néhány lépésnyire eltávozva, a hol az éjjeli őrtűz világa nem kápráztatta szemét, figyelmesen látszott valamit vizsgálni a Tisza távoli tükreán.

— Úgy tetszik, mintha valami csónakot látnék közeledni.

— Jó szeme lehet önnek, ha lát valamit, én csak a vizet látom.

— Amott a part mentében, a hol a lebotolt fűzfák kiállnak a vízből. Most mindjárt eléri a fűzfákat.

— Valami tuskó lehet.

— De én látom az evező nyomát a vizen, az valami csónak. Az örök bizonyosan alusznak, hogy még eddig rá nem lóttek.

Néhány percz mulva már Ankerschmidt is hinni kezdé, hogy csakugyan csónak jó feléjük; s azzal mind a két férfi hirtelen felkapta puskáját s a töltésen a közeledő csónak elé mentek.

A Tisza sebesen hullámozott, a csónak gőzerővel látszott közeledni. Kevés idő mulva már ki lehetett venni, hogy egy ember ül benne s két evezővel hajtja a ladikot, mely egy darab fából vájt lélekvesztő volt.

— Hahó! Ki vagy? Hová? kiálta rá Aladár, fegyverét lövésre emelve.

A csónakos visszakiáltott:

— Ne legyen az úrnak baja azzal, hogy én ki va-

gyok? hanem gondoskodják szegény életéről, míg van ideje; átszakították odafenn D—nál a töltést.

— Átszakították? kiálta fel Aladár a düh és kétségbeesés hangján.

— Ugysegéljen, át azt. Láttam, ki volt az. Tudom a nevét.

— Ki volt?

— Nem mondom meg. Ha megmondanám, az urak becsuktnák börtönbe. Jó dolga lenne; ha kiszabadulna, még dicsekedésre venné, hogy ő is ott volt, a hol annyin mások; de ha én tudom, hogy ki volt, abból halál lesz. Jó reggelt, ifju úr!

— Megállj! kiálta rá Aladár; fordulj ide: köss ki a parton. Ha tovább mégy, lelőlek.

— Csak tessék. Monda a csónakos s azzal végig feküdt csónakában. A kis lélekvesztőt nyílsebesen ragadta el az ár az utána bámulók szemei elől. Hasztalan lett volna minden rálövöldözés.

Aladár neszelve fogá meg Ankerschmidt kezét.

— Uram, most jól hallom a harangszót. Ez vészharang. Az az ember aligha valót nem mondott. Most nincs önre nézve egy percz elveszteni való idő sem; ha D—nál keresztülvágták a gátat, úgy az árvíz hamarabb lehet az ön kastélya kapujánál, mint jó paripái.

— Hát ön?

— Én itt maradok, míg valami tennivaló lesz; ám-bár itt nem segít többé senki, a víz megkerül bennünket. A munkások szét fognak szaladni, mihelyt e hírt megtudják és igazuk lesz: mert mindegyiknek családja, gazdasága van otthon. Siessen uram; ez nem tanakodni való idő.

— S hát ön hogyan fog később menekülni?

— Van itt több ladik is, valamelyikre fölkapok s megyek torony irányában. Isten önnel.

Azzal megszorítá a lovag kezét s puskáját szíjra vetve, abban az irányban, melyről a rejtélyes csónakos jött, sebes léptekkel kezdte haladni.

Ankerschmidt sokáig ott maradt állva és utána nézett mindaddig, míg egyszer Aladár visszatekintett s kezével újra inte a lovag felé. Akkor ő is iparkodott kocsijához eljutni.

Mikor Ankerschmidt a szekérderékban alvó kocsisát felköltötte, még a töltésen dolgozó nép között semmi nesze nem volt a vészlármának; a sulyok zuhogott, a fáklyák és szurokszövétnek lobogtak a part mentében.

Ankerschmidt sietve felszerszámoztatta lovait s magavette kezébe a gyeplőt, hogy a part tekervényes utain kitaláljon kocsijával.

Egyetlen leánya tölté most be lelkét, ki most egyedül van a vész-fenyegette háznál.

Az országút és a töltés közötti rét süppedékes volt, a kerekek mélyen levágtak az aszfalként ruganyos tőzegben; a hajnalcsillag is feljött már az égre, mire Ankerschmidt az országútra ki tudott vergődni.

Itt azután kiereszté ostora sudarát s rohamban engedé fogatát a kavicson hazafelé rohanni.

Egy-egy kapaszkodónál, mikor a paripák tüszkölve haladtak lépést, időt vett magának széjjel tekinteni s látta, hogy semmi szekér sem jön utána.

Kezdé azt hinni, hogy vaklárma elől futott meg.

A hajnalhasadásnál egy érmentéhez érve, néhány pillanatra megállítá fogatát s a hidat elkerülve, lebocsátá lovait a patakba, hogy a míg azok néhány perczig szürcsölnek, a hidról széjjel tekintsen a vidékre.

Még minden zöld volt.

A rétek sárga és lilaszín virágszőnyeggel bevonva; a szántóföldek mindenféle színárnyalatú zöld táblákra hasogatva, a lapályokon elszórt fehér és fekete nyájak legelésztek, fehér tehének és fekete bivalyok.

S a felkelő nap sugaraival millió gyémánt ragyogott a fűszálakon s a mint az ember árnyéka messze elnyúlt, körülötte fénylő nimbusz támadt a harmatos fűben.

Milyen boldog vidék! Ki békülne ki azon gondolat-
lattal, hogy mindez egy nap, fél-nap alatt elmuljon,
semmivé legyen, hogy a mi most boldogság és poézis,
az egy álomidő alatt ne legyen más, mint sár és
kétségbeesés?

Pedig az így volt már egyszer megírva.

Alig haladt Ankerschmidt vágatató fogata a hidon
túl negyedórányira, midőn ismét egy hidhoz értek,
mely valami ér fölé volt építve; a mint a hidon lép-
tetve mentek, kocsisa visszafordult és figyelmezteté a
patakra.

— Nézze csak, méltóságos uram, ez a patak most
visszafelé folyik.

Ankerschmidt kihajolt a hintóból s valóban úgy tet-
szett neki is, mintha a patakocska medre nagyon meg-
volna telve zavaros vízzel és fordított irányban haladna.

Most már figyelmesebb kezdett lenni s látta, hogy
az út mellett lévő árkok mind tele vannak vízzel, a mik
hogy nem rég telhettek meg, látni való volt a nem
vízben élő virágokról, mik az árkok fenekét megtölték;
az apróbbak már mélyen elmerülve, míg a szálas kórók
még magasan kiálltak a vízből, bámulva tekintének le
a lábaikat mosó elemre, mely gyökereiket fogja kiölni
s más vegetációt honosít meg helyükben.

Egy újabb negyedórányira az árkok már az út mel-
letti réteket is elönték, a sekély víz itt-ott csillámlott
a zöld vetés között.

Odább haladva, már itt-amott az úton is átért a víz
s ott némi lefolyás látszott s a lapály csillámlott a
távoli kiöntéstől.

— Siessünk, jobban siessünk! nőgatá kocsisát a lovag
s folyvást aggódva nézte szekereből, hogy húzódnak
az égen egész falkái a vadkacsáknak és liléknek, mintha
nagy sietségük volna minél előbb megtelepülni e
tájon.

Az volt a legaggasztóbb, hogy egy lélekkel sem
találkozott szemközt.

Sem szekeres, sem gyalogos nem látszott az út hossz-
szában sehol, mintha valahol elfogdosnák őket.

Egy helyütt már egész tó állta útját, mely fodrokat
verve a szellőben, terült egyik berektől a másikig s
tudomást sem látszott venni a töltésről, mely közbe esik.

— Vágj neki! parancsolá Ankerschmidt; a kocsis
belehajtott a vízbe, a lovaknak csaknem hasig ért az
s a szekér derekán keresztül csapott; eltartott kétszáz
lépésnyire, mfg ismét szárazra lehetett érni. De sze-
rencsésen átgázoltak rajta.

Most dombos hely következett, melyet még nem
vett fel a víz, ott egy kis erdő feküdt az út két olda-
lán; az erdő zengett a csalogánydaltól, rigófüttytől, a
jegenyék akkor hányták virággyapjaikat, az akácok
illatától át volt fülve a meleg lég; emberi ideg nem
sejthetné azt, hogy mi van az erdőn túl.

Alig értek ki a sűrűből, hol a dombos hely lejtőre
vált, midőn egy új táj nyílt meg a szem előtt. Az már
a vész panorámája volt.

Távol és közel, száz meg száz helyen, mint elszórt
tükördarabokban csillámlott a napfény a kiöntött ár-
ban s az út jobb oldala hosszú vonalban tengerpart
volt már, széles vízártól ostromolva; az erdőn túl alig
ezer lépésnyire mintegy harmincz ölnyi szakadás volt
az úttöltésen keresztül, melyen zuhogva ömlött át a
túlnan jövő özön.

E szakadáson túl az egész út el volt lepve keresztbe,
hosszába forgatott szekerekkel, azokon kezeiket tör-
delő, jajveszéklő asszonyok, gyermekek s a kiabáló
férfisereg; magával jóltehetetlen nép.

A mint Ankerschmidt a szakadáshoz ért, megérté,
hogy miért nem találkozott eddig szemközt senkivel.
Az előntött falvak menekülő népe nem tudott a szaka-
dékon keresztül jönni.

Egy pár összetört szekér maradványa, mely az árok
szélibe volt kivetve, tanusftá, hogy akadtak merész pró-
bálkozók, kik át akartak hajtani a keresztül omló zuha-

tagon; hanem az nem engedett magával megalkudni; minden irgalom nélkül elsodorta a vele kikötni merészkedőt s azután mindig odábbszaggatta a töltést.

— Nem lehet-e itt átmenni? kérdezé Ankerschmidt a túlán révedezőktől.

— Örüljön az úr, hogy odaát lehet! kiálta át valaki mogorván. — (Nagy veszélyben az emberek nem udvariasak.) Köszönje, hogy jó dolga van!

Egy kaputos ember azonban ráismert Ankerschmidtre s tisztességesebben kezdte beszélni.

— Veszedelem van a hátunk mögött, uram; megkerült bennünket az árvíz; menekednénk, ha volna hova?

— Mit tudnak B* falváról? tudakozódék aggodalomteljesen Ankerschmidt.

— Szomszédjában lakunk, hajnal óta halljuk a harangszót, de oly hirtelen jött a víz, hogy arra felé lehetetlen volt menni.

— Nekem pedig okvetlen oda kell jutnom.

— Kocsin ugyan bajosan; hanem ha jót akar uraságod, forduljon vissza, míg ide nem reked, valamelyik tiszavidéki állomásról jöjjön vissza dereglyével s adjon hírt, hogy itt nagy a veszedelem, ha addig el nem söpör bennünket innen az Isten haragja.

Ankerschmidt átlátta, hogy ezt a tanácsot meg kell fogadni; az átszakított töltésen egyre sebesebben omlott a tóduló árvíz, gyorsan terülve szét a túlsó oldalon; itt nem volt mit időzni tovább. Megigérte a szorongatott embereknek, hogy nemsokára csónakokkal fog értük visszajönni s azzal parancsot adott kocsisának, hogy forduljon vissza és hajtson újra a tiszai gáthoz, oda bizonyosan legkésőbbben fog eljutni az árvíz.

Tehát vissza ugyanazon az úton, a melyen jött.

Most már a virágos kórók az út mellett, a nagy királydárdák sárga virágaikkal, mik elébb kiemelkedtek az árból, az iszap alá voltak gyűrve; most már a kocsi-derékig érő pocséta az úton felvett lovat és szekeret, úszva kellett belőle kimenekülni; most már a gazdag

árpavetésnek csak a kalásza ingott ki a vízből s a hol félnap előtt sárga és lilaszín virág öntötte el a kövér mezőket, ott most vízszíntől visszatükrözve látszott meg az ég, mindenütt az ég!

Nem legelészték már a fehér és fekete nyájak a lapályon, hanem bömbölve futottak mind az út felé s a dűlőutaknál porfelleget vert a szekerek szakadatlan sora, mik a közelebb falvakból menekvőket hozták s hordták minden irányban tova.

A rendetlen futamodásból ki lehete venni, hogy senki sem tudja, honnan jön a veszedelem? merre kell előle menekülnie?

A körülfekvő falvakból egyre hangzott a vészharangszó, az égből az ezernyi vízi szárnyas rekedt, zajgó hangja s a földről az a megnevezhetetlen aggasztó hangzúr, mikor ezernyi ember kiált segítség után.

Egy-egy fehér ház a mezők közepén, valami magányos tanya, körül volt már véve vízzel, a háztetőn valami asszonyok ültek s úgy lobogtattak fehér kendőkkel a menedéktelen távolba.

És Ankersehmidt arra gondolt, hogy talán most az ő gyermeke is így áll a vészkörnyezte ház ablakában és kiált segítség után és lobogtat fehér kendőt; és nincs, a ki megmentésére tudjon menni.

Pedig mind ezt megmondta neki az a bölcs ember, a kit azért, mert olyan becsületes képe van, a finom urak szeretnek ostobának hinni és ő nem hitt neki; a helyett, hogy rögtön éjjel-nappal sietett volna házát körülsáncolni, elhagyta azt, hogy tudomást szerezzen arról, a mit el kellett volna hinnie. Pedig az a keményfejű ember, a kásznár, még azt is megmondta, hogy az egész úri kastély rosszul van építve; ha egy árvíz neki jön, Isten legyen irgalmas, kegyelmes a benne levőknek.

És ő akkor ezt sem hitte neki, midőn védhette volna a házát, midőn segíthetett volna a bajon, most aztán az a büntetése, hogy mindent hisz és maga előtt lát, midőn nem fordíthat el semmit!

Mire Ankerschmidt a zsilipgáthoz visszajutott, már akkor nem volt ott egyéb, mint Aladár és mérnöki segéd munkásai s a készen tartott dereglyék legénysége. A többi menekült, a merre látott.

Aladár nagy munkában volt; alig ért rá a visszaérkezett urat észrevenni, épen akkor kötöztette le a töltés karóihoz azokat a pilótákat, miket a víz eddig abból a bizonyos zsilipgárból kiemelgetett.

— Bocsánat, uram, rögtön szolgálatára állok, csak ezeket a «documentumokat», miket magammal nem vihetek, teszem addig biztosságba s a mentő legénységnek adok rendeletet, ki merre induljon, hogy a legnagyobb veszélyben levőknek legelőbb nyujthassunk segélyt.

A csónakok és dereglyék csoportja nemsokára Aladár rendeletére minden irányban széledezni kezdett a folytonosan emelkedő ár ellen küzdve, s a félig zöld, félig kék síkon tekervényesen haladva a fenyegetett falvak tornyai felé.

Ankerschmidt ez alatt nyugtalanul járt alá s fel a gáton s hosszú bajuszát sodorgatta aggodalmában, mintha az volna mind ennek az oka.

Nem sokára visszatért hozzá Aladár.

— Most már rendelkezésére állok, uram: ugy-e bár, nem lehetett többé kocsin hazamenni? A jegenyési erdőn túl már eléje került önnek az árvíz.

— Valóban, onnan tértem vissza. Egy kicsit úsztunk is.

— Már most a kocsit jó lesz Szolnok felé elbocsátani, a töltésen bizton eljuthat odáig, itt nincs vele mit keresni egy ideig.

— De én haza akarok menni. Mi van otthon? otthon!

— Tudom, hiszen majd együtt megyünk. Magam is sietek szegény bátyámhoz. Az én hivatalom három hétre fel van függesztve, addig nem tehetünk jobbat, mint ha vízbehaló lakosokat halászatunk ki.

— De ön minden dereglyét elbocsátott már.

— Igen. Azok a legközelebb eső falvakba vannak rendelve, mikhez már el lehet dereglyével egészen jutni: de ha mi hazáig akarunk vergődni, kénytelenek leszünk beérni egy kis könnyű alkotmánynyal.

— Alkotmánynyal?

— Ne tessék megijedni! nem constitutióról beszélek, hanem erről a kis sütőteknőről idelelni; ebbe beleülünk ketten, épen csak annyi emberre való; s az a jó benne, hogy a hol szárazföldet érünk, az ember vállára kapja s elviszi odáig, a hol megint következik a víz.

Valóban furcsa kis «alkotmány» volt az; egyetlen faderékből vájt csónak, egy csáklával, egy evezővel. Lélekvesztőnek is nevezik az ilyen alkotmányt.

Ankerschmidt csóválta a fejét, mikor azt meglátta.

— Úgy hiszem, szólt Aladár, hogy mi mind a ketten azt akarjuk, hogy minél előbb ott legyünk, a hol valakink van, a kinek életeért aggódunk: kegyednek leánya, nekem nagybátyám.

Furcsa fiu! gondola Ankerschmidt; nagybátyja életeért remeg, a kinek vagyonát örökölni fogja!

— Már pedig, ha toronyirányában akarunk haladni s azt sem akarjuk bevárni, a míg egy sík tenger lesz előttünk a róna, a mi holnapig meglesz, akkor készen kell lennünk arra, hogy hol a csónak visz minket, hol mi azt. Tehát uram! ha van önnek kedve rám bízni a lelkét, a gőzhajó fűtve van; harmadszor csengettek, tessék belépni.

— Mordkerl! — dörmögé bajusza alatt a hadastyán; s azzal kocsisát a lovakkal együtt Szolnok felé elbocsátva, elfogadta az ifju segélykezét, kit nyugodt kedélyéből semmi küzdelem, még az elemek haragja sem birt kiforgatni.

A hosszú, keskeny csónak tökéletesen tele volt két emberrel; Aladár kezébe vette a csáklát s megindította a járművet, csak arra az egyre kérve utitársát, hogy maradjon szépen ülve a lélekvesztő orrában.

Ankerschmidt tapasztalá, hogy nagyon jó kis eszköz ez hozzá értő kezében. A kis csónak madárkönnyűséggel siklott végig a víz tükre felett, nem mindenütt az útmentében haladva, hanem keresztül szelve a réteket, miken az ifju mérnök bámulatos biztossággal tudta tájékozni magát s úgy tetszék neki, mintha ugyanazon házak és tanyák közötti tér, mik melletti az imént kocsin jött el, így csónakon sokkal rövidebb volna.

Néhol a csákyát le kellett tenni a kézről s evezőhöz nyúlni.

— Sokkal gyorsabban nő a víz, mint gondoltam s még mindig szemközt megyünk neki, — szólt Aladár, erősen feszítve a lapátot.

— Ön talán fáradt? felváltsam?

— Nem azt akartam vele mondani. Hanem azt, hogy minél jobban távozunk a Tiszától, annál mélyebb az ár; messziről került elénk, tehát minél távolabb, annál régiebb a veszély.

Ankerschmidt szomorúan nézett le a vízfenekre. A víz színe alatt, melyen a csónak átsikamlott, meglátszott a szép kalászos vetés; a buzavirág még ott kéklott, a pipacs még ott piroslott közte s a hajladozó kalászosok, a kék buzavirágok és piros pipacsok között ott vicz-kándoztak a tiszai apró halacskák százai.

A vészharang zúgott minden faluból; a tornyok úszni látszottak az árban, mint mikor délibáb mutogat kápráztató tengert. Csakhogy az most ezúttal igazi tenger volt.

Egy-egy félig elmerült fa meg volt rakva szokatlan zsellérekkel; nem veréb és seregélyhad, hanem ürge, patkánysereg foglalta el minden ágát, mely úszva odamenekült; minden irányban lehete látni ez úszó fejcskéket, a mint a vizet átszelték, nyugpontot keresve.

Egyszer egy ilyen kis kárvallott pele egyenesen Aladár csónaka felé tartott; a mint az evező hordtávolába ért, elkezdett párvonalban úszni a csónakkal, picziny orrát magasan feltartva a vízből, gömbölyű

füleit hátra huzva s nagy terebély farkával kormányozva a vízben s e közben oly kérőleg tekintve okos, ragyogó szemeivel Aladárra.

— Ez ártatlan minket megmentőinek néz, — szól Aladár mosolyogva s azzal nyugalomba hozta az evező lapátot s odatartotta a kis menekvőnek.

Az abban a pillanatban felkapaszkodott az evezőre, s azután meg-meggondolt rohammal felkapaszkodott annak rudján, onnan átcsuszott a csónak párkányára s ott mind a négy lábát elnyujtva, fáradtan lehasalt.

Még a vadállatnak is bizalma van hozzá! elmélkedék magában Ankerschmidt.

A kis fenevad pedig csak feküdt ott lucskosan, sebesen lihegve, s okos szemeivel folyvást Aladárt nézve, mintha mondaná: te nem vagy az, a ki engem meg fog enni.

— Ez a jámbor ficzkó csakugyan utasszállító gőzösnek nézett bennünket, — szól Aladár s azután kivette zsebkezdőjét s ráveté a fekvő állatkára, hogy ne didegjen olyan nagyon; a mit az hálás köszönettel el is fogadott, csak később dugta aztán ki a fejét, széttekintendő a nagy világban; s mint a ki átlátta, hogy biztos helyre jutott, első gondja volt, hogy toilettet csináljon; parányi tenyérkéivel százszor megmosta furcsa füleit, bajuszos pofácskáját, azután fogaival fölberzengetve hátán és oldalain az összecepszott szőrt, utoljára hosszú lombos farkát kerítve előre s végig fésülgetve gyors körmöcskéivel, azután megint újra kezdve a mosdást, utoljára pedig két hátulsó lábára ült s ürgék, pelék szokása szerint elkezdett szorgalmasan fonni.

— Az én barátom, úgy látszik, hogy egészen itthon találja magát, — szól Aladár, tulsó oldalra fordítva az evezőt, hogy el ne riaszsa vele az ijedős természetű állatkát.

Nemsokára ismét szimatolva kezdé fejét emelgetni a menekült, mintha valamit keresne, s azt a sajátságos czinczogást hallatta, a mi olyan, mintha titkos hegedűt hordozna magával.

— Az én barátom, úgy látszik, nem annyira szomjas, mint éhes. — Azzal előkeresett Aladár zsebéből egy darab kenyeret, — tegnap: vacsora maradványát — abból morzsákat tördelve, odahinté a piczi állat elé. És ez elfogadta a kínálást, fölszedegette a morzsákat, mindegyiket külön két kézre fogva s úgy költve el, azután elégyűlten bújt a sátorba vissza, melyet Aladár odavetett zsebkendője képezett számára.

Ankerschmidt azt gondolá magában, hogy milyen jó dolga van annak, a ki útjába esik a szánakozónak.

— Mikorra reméli ön, hogy haza érünk? — kérdé, saját gondjára térve.

— Most délre jár, a jegenyés erdő fele út s már közel látszik; ha odáig eljutottunk négy óra alatt, a másik felét az útnak három óra alatt bevégezzük, mert a szakadáson túl nem ellenünk, hanem útunk irányában fog folyni a víz.

— Valjon mi történhetett azóta azon emberekkel, a kik ott az útra kiszorulva várták a szabadulást?

— Bizonyosan még most is várják, mert ezen a környéken dereglyének híre sincsen. Egyébiránt feléjük fogunk menni.

— De hisz mi ezzel a kis lélekvesztővel meg nem szabadíthatunk annyi száz embert.

— Ezzel a lélekvesztővel nem; de talán egy jó ötlettel. Támad az embernek, mikor nagy szüksége van rá.

Azzal derült, arcozozal evezett tovább, mint ki mulatságra jár s tréfának veszi a veszélyt.

Fél óra mulva elérték a jegenyés erdőt, a honnan Ankerschmidt visszafordult; mint egy magányos sziget állt ki a vízből; legszélsőbb fái már a vízben áztatták lábaikat.

A mint az erdőt megkerülték, már messziről hangzott füleikbe valami határozatlan zaj, mindenféle emberi hang siket vegyülete, mint távoli népes vásár hangja; csak hogy sokkal szomorúbb annál. A sík kitérültségével új színhely mutatkozott a vésznek. Az át-

szakasztott út töltése most már mind a két oldalán sík tengertől volt ostromolva, a hab széles fodrokban jött felé, mindig új meg új rohammal s elsepréssel fenyegeté az egész ellenálló gátat.

Alig volt hatszáz ölnyi a száraz tér, mely még kiáll a vízből s melyről előre vagy hátra menni már akkor sem lehetett, mikor Ankerschmidt először itt volt. Es e keskeny veszendő gáton száz meg száz szekéren jaj-veszéklő nők, síró gyermekek csapata tördelte kezeit; férfiak magas póznákon lobogtattak fehér kendőket, segítyt, szabadulást kiáltott minden torok. A víz nő-tön nű; ha az éjjel meg nem szabadulhatnak onnan, a reggel nem fog ott találni se embert, se szekeret, se töltést.

Ilyenkor, mint gúny a sorstól, kanyarodott feléjük a kis lélekvesztő, midőn dereglyére lett volna szükség.

Midőn olyan közel ért a veszélyben forgó néphez Aladár, hogy szavait megérthessék, neki ereszté hangját.

— Hahó! Van-e itt egy okos ember! Ha van álljon elő, hadd beszéljek vele, a többi meg fogja be a száját.

Erre csakugyan elhallgattak s akadt egy ősz hajú ember, a ki levette kalapját s elvállalta, hogy ő okos ember.

— Nem kell jajgatni, hanem segíteni magunkon! — szólt Aladár, közelebb húzva csónakát; — mire való ott a jegenyés erdő? oda kell menekülni mindenkinek.

— Oda ám, uram! — szólt fejét vakarva az öreg, — de úszni nem tudunk; s ha tudnánk is, a sok asszony-cselédet csak nem hagyhatjuk itt vesztére.

— Hát ki mondta, hogy itt hagyjátok? azoknak is át kell jutni. Én persze ezer embert át nem hordhatok az erdőig ezen a ladikon, mert az három napig tartana és addig a víz nem vár; hanem ha tízszer fordulok, átvihetek tíz markos legényt, a ki azután hevenyében ledönt néhány szál fát, tutajt út össze s a tutajon át-hordhatja az egész társaságot az erdőbe; onnan aztán csak nem visz el senkit a víz, míg érte jönnek.

A megrémült népnek tetszett nagyon a mentő javaslat; egyszerre ugrottak ötvenen is, hogy készek átmenni a tutaj-készítésre.

— Csak sorjára a dolgot! Majd előbb a méltóságos úr kiszáll, mert hárman nem férünk; az evezőt pedig nem adom a kezemből, mert nem tud minden ember ezzel a lélekvesztővel bánni, s ha felfordítja, akkor aztán mind itt rekedünk. Tehát előbb, uram, ha megengedné, az erdónél megállanánk.

— Ott nem használhatok, — szólt Ankerschmidt, — hasznosabbnak látnám itt szállni ki a nép közé, legalább lenne, a ki rendet tartson.

— Az még jobb lesz. — Aladár nem is vesztegetett több szót, néhány evező-nyomással parthoz állítá a csónakot s ki hagyta lépni Ankerschmidtet. «Atyafiak, ezennel kijelentem, hogy a mit a méltóságos úr parancsolni fog, annak engedelmeskedni kell. Ostromállapot van, sok száz élet forog kérdésben, a ki szót nem fogad, azt teketória nélkül főbe lövöm.»

A fenyegetés használt, a tolakodók szépen távol maradtak s Ankerschmidt kiválaszthatta csendesen a legmarkosabb legényt, kit Aladár legelőbb szállítson az erdőig.

Öt percz alatt kellett oda s visszatérni.

Visszajövet kérdezé Aladár Ankerschmidttől, hogy viseli magát a publicum a kivételes törvények alatt?

— Mint bölcs emberekhez illik.

— Ezt szeretem hallani. Nem is magyar embernek való, hogy veszedelem idejében kiabáljon.

— De mikor úgy retteg a cselédség ettől a nagy víztől? — jegyzé meg az ősz földműves.

— Micsoda nagy víz? Hát a tenger nem nagyobb víz? Hát még ha az megharagszik? Hát mikor az angol hajósok alatt meggyulad a hajó a tenger közepén, száz mértföldnyire a parttól? mit csinálnak azok? No, majd elmondom, ha megint visszafordulok. ulj veszteg, öcsém, ott a ladik orrában s ne félj addig, míg engem látsz!

Öt percz mulva megint átjött a ladik, Aladár folytatá beszédét addig, míg a harmadik legény elhelyezte magát.

— Hát azt teszi az angol, hogy az égő hajóról előbb csónakra szállítja az asszonyokat, gyerekeket, aztán a férfi utasokat, azután az élelmi szert, azután a leveleket és a hajószerszámokat s csak azután hagyja el a hajót maga a hajóslegénység s a ki utoljára távozik el, az maga a hajóskapitány.

— Jól van, uram, — szólt az öreg; — én leszek hát az a hajóskapitány itt ezen a vízen.

Az erdőben minden fordulónál több fejsze kezdett kongani; a nagy szálas jegenyefák egymásután omlottak a földre, mire a tizedik legényt is átszállítja a csónak, már akkor annyi fa volt levágva, hogy két tutajt össze lehetett belőle tákolni. Aladár azt is megmutatta, hogyan kell, mert ez a soha vizet nem látott nép gyámtalan volt az ilyen munkában; készített nekik kormányt, evezőt, elrendelte, hogyan kell a tutajt a fahengereken a vízre eresztetni s azután két legényt maga mellé véve, csónakát a tutajhoz kötö s átkormányozta azt a töltésig.

Nagyobb örömrival nem fogadott még parthoz közelítő járművet, mint e szerény úszó talpat. Annyi száz veszendő lélek látta benne jövődő napjait megtartva; annyi szem lett nedves e látásra.

— Atyafiak! — szólt Aladár a parthoz érve, — most már csak rendet kell tartani s azután nem lesz semmi baj. Legelőször az asszony és gyermeknépet kell átszállítani, a kik legjobban félnek s szaporítják a bajt. Azután megint egy csoport erős fiatait, a kik még egy nagyobb tutajt készítsenek, utoljára maradnak az öregek, a kiknek legtöbb eszük van. Egyszerre harmincnél több embert nem szabad fölvenni. Mikor minden ember biztos helyen lesz, akkor át lehet jönni a lábas jószágért, csak a tutaj mellé kell kötni, az átúszik, ha van mihez ragaszkodnia. Ugyan ekkor a sze-

kereket is fel lehet rakni szétszedett állapotban. Nem fog semmi itt veszni. A kormányos vigyázzon mindig, hogy a tutaj balszegletét, a víz folyása ellen tartsa. Holdvilággal minden elkészülhet. Hát kend, öreg, mit sirat még?

Az öreg előljáró megtörlé veresre sírt szemeit inge ujjával s megcsóválta fejét.

— Igaz, tens uram, hogy az életünk ekképen ment-seget talál, de ha elnézem ezt a gyönyörű síkságot s elgondolom, hogy ez tegnap még mind zöld vetés volt, olyan, mint az áldás! s ma már víz alatt van; lehetet-len, hogy ki ne essék a szememből a könny.

— Jaj öreg, a szegény tótokat odafenn Árvában soha sem viszi el az árvíz. Az ott, hogy is mondja a Kis Tükör: «él a szegénységnek zabkenyerével». Kend-teknek pedig ide lenn a síkon ötven esztendeig jó dol-guk van; ha egyszer csapás éri, a másik esztendőben majd kiheverik, azért a magyar ember csak nem megy koldulni a szomszédba. Nekem is van nagy jószágom, nem egy napja, hanem nyolcz esztendeje már, hogy rajta van az árvíz, nem is megy le róla soha; azért még sem pityergek, hanem látok dolog után. Kiteremti az Isten, kinek mire szüksége van; nem hal meg Ma-gyarországon éhen senki, csak a két tenyerét ne sajnálja.

Az öreg meggondolta a dolgot s azt mondta, hogy «biz igaz a!»

— No nem sírunk hát többet. Ezt se tesszük. Ha-nem ha szabad megtudakolnunk becsületes nevét, mon-daná meg, hadd hirdetnének az ismerőseinknek, ki sza-badított meg e mostani szorongattatásunkból? hogy még az unokáinknak is meghagyhatnók, kit emlegesse-nek meg, a midőn az új házak mestergerendáin olvasni fogják az «építődött Anno Domini hányban? a nagy árvíz után!»

Aladár és Ankerschmidt e kérdésnél már a csónak-ban ültek, Aladár megnyomta utitársa lábát, hogy hall-gasson, ő pedig visszafordulva e nevet mondá:

— Az én nevem Weltumsegler Jonathan.

Az öreg megcsóválta a fejét s azt jegyzé meg:

— No, ez sem igaz ám, tisztesség nem esik mondván.

Aladár pedig a vízbe nyomta a lapátot s a parton állók üdvriadala mellett vágott neki ismét az özönnek.

— Ön a szerénységet egész a restelkedésig viszi, feddé az ifjut a lovag úr, hogy még a nevét sem fedezé föl a jámborok előtt, a kik valóban oly hálaérzettel kérték azt.

— Nem restelkedésből tettem én azt, hanem azért, mert a jámborok szája eljár s így azután a nevemet majd nemcsak az unokák emlegetnék, hanem a Bezirks-Vorstandok is.

— Ah! igen? ön attól tart, hogy a hatóság megtudná önnek e dicséretes tettét s fél tőle, hogy valami kitüntetést kap s még a hivatalos lapban nyilvánosan megdicsérik. Már így értem.

— Dehogyan érti. Attól tartok, hogy a mint lefut a víz, meglátják a sok levágott fát a kamarális erdőben, megidéznek «wegen Forstfrevel» s úgy rám olvassák a paragraphust, hogy meg sem moccanhatok ellene, már pedig én, ki előkelő várfogoly voltam, restelnék most megint alsóbb fokozatú fegyenczházi fogságba kerülni.

Már ez ellen aztán Ankerschmidtnek sem volt semmi szava.

— Siessünk haza felé. Két órát eltöltöttünk itten, azt most éjszakával kell helyre pótolnunk.

— Ön kifáradhatott.

— Még nem érzek belőle semmit.

— Szívesen felváltanám.

— Kardot, evezőt soha sem adok ki a kezemből. Különben most már könnyebb munkánk lesz, a vízfolyás mentébe jutottunk.

— Nem látni még a falu tornyát?

— Nem. De azért jól ismerem az utat. Sötét éjjel is oda találnék, hát még fényes holdvilágnál.

A csónak csakugyan sebesebben haladt, mint dél-előtt, most már nem tiszta, átlátszó vízben, alulról feltündöklő zöld vetés, pipacsvirág fölött; hanem rút, szemetes habarékban, a mint az egyenesen jött a Tiszáról, felszíne ellepve nádgyökérrel és réti szénával.

Valami távol vadaskert lakóit felferhette a víz, azok ott úsztak el a csónak előtt hosszú sorban, oly közel, hogy Aladárnak várni kellett, míg a hosszú convoi elhaladt előttük; a pompás szarvasok ágbogas agancsai, az őzünök okos fejcskéi meg sem rebbentek az emberi közellétől s a szarvascsorda közepén ott úszott nagy lubiczkolással — egy csikasz farkas.

— Ha ezek a jegenyésre menekülnek: az én embe-reimnek lesz ma vadpecsenyékük, két hét mulva bűnvádi perük — vadórság miatt.

A nap jól lehaladt már, mire Aladár jelezte, hogy a falu tornya látszik már a tenger látkörén.

Hanem még az nagy messzeség. A síkság optikája csalárd.

Aladár tanácsolá Ankerschmidtnek, hogy még ne nézegessen hátra, mert bele telik három óra, a míg kastélyát megpillanthatja; addig sokkal jobb lesz, ha végig fekszik a csónakban s megkísért egyet aludni, a mire nagy szükség lehet a tegnapi álmatlan éj után.

Ankerschmidt megfogadta, hogy lefeküdjék, azt ugyan erősen állítá, hogy azért nem fog elaludni, minél fogva aztán, a mint a fejét letette, csakugyan rögtön el is nyomta az álom.

S ha valaha fog valamiért köszönettel tartozni az életben Garanvölgyi Aladárnak, úgy ez azon tanácsadása lesz, hogy aludja át ezt az időt.

Azt az időt, a mi alatt a csónak a lakóhely felé közeledik.

Hogy ne lássa perczről-perczre közeledni azt a képet, mely a fényes holdvilágnál oly kísértőn emelkedik ki a vízből; egy összeomlott kastély képét.

Aladár látta ezt már, oly messziről, a minőre jó sze-

mei elláttak, hogy Ankerschmidt kastélyának teteje meg-
görbült; minden evezőnyomás, mely közelebb hozta a
tárgyat, világosabbá tette a romlást; már a dült abla-
kok, a szétvált falak repedéseit lehete látni; már a
leomlott szárnyak, a beszakadt homlokzat romjai is
kitűntek s Aladár örült nagyon, hogy egyik evező-
nyomásról a másikra nem látja ezt Ankerschmidt köze-
lebb jönni, úgy miként ő.

Késő éjre járt az idő, az egész tájt nagy csend ülte:
az a csend, a mi az ébrenlevő lelkét megnépesíti bán-
talmas gondolatokkal; az elhagyottság csendje.

Pusztító elem foglalta el az egész síkot; a láthatá-
ron két hold látszott egymás felé közelíteni: egyik az
égen, másik a vízen.

E szomorú világításnál, mint nyomasztó álomlátás
közeledett egyre az Ankerschmidt kastély romalakja,
minden evezőcsapásnál jobban kitüntetve düledékeit.
A félreecsúszott ablakok, a lefordult tető felmeredő
szarufái, a szétvált nyílás a tűzfalon, a magára maradt
kémény, egy-egy meztelen boltozat, mindig világosab-
ban rajzolódtak az estderűnél. Nem sokára az is ki-
vehető lett, hogy a vízár a földszint ablakain át hatolt
be, a mint a csónak végig haladt a homlokzat előtt,
a mint a kastély közepén be volt roskadva, azon ke-
resztül, mintegy perspectivben meglátszott az ősi ala-
csony kastély alakja, az nem omlott össze.

Aladár kétszeres igyekezettel feszíté a lapátot s
tekintetét le nem vette az alvó utitársáról. Az volt a
szándéka, hogy nem költi őt fel; elevez szótlanul a
rom mellett, ne lássa ő azt meg s csak akkor fogja őt
felköltetni, midőn nagybátyja házához értek, ki bizo-
nyosan megfogadta a jókor küldött tanácsot. Ott aztán
bizonyosat fognak hallani a kastélyban voltak sorsa
felől.

De talán az álomra hunyt szemek is látnak valamit,
s az álmodók megérik, ha közelít az a nagy gond,
mely lelküket álmodva is eltölti s épen úgy látja most

Ankerschmidt a csónakban végig fekve, azokat a hálomra dűlt köveket, azokat az összereccsent gerendákat s a házában keresztül omló hideg fekete árt, mintha nyitott szemmel nézné: csakhogy ő még többet is lát, a kövek közt gyermekének véres testét s a fekete vízárban a mint annak szép, hosszú selyemhaja végig-végig úszik. Az alvó homlokán nehéz veriték gyöngyözött alá s szaggatott lélekzetében tehetetlen kiáltások hangjai töredezték.

Aladár aggodalmas sietséggel evezett el a dűlt kastély előtt, s már-már sikerült azt elhagynia, midőn az utcából, melynek végén a kastély állt, egy másik csónak bukkant ki, melyet a kanyarodástól eddig nem lehetett látni.

A holdvilágnál ép oly hamar ráismert Aladár a másik csónakosban Kampósra, mint az ő reá, de mielőtt inthetett volna neki, hogy maradjon vesztég, már késő volt; Kampós uram örömeiben akkorát rikoltott, hogy arra minden alvónak fel kelle riadnia.

— Hahó! ifjú ténsuram! Hahó! kiálta a lelkes úr csáklyája végére tűzve kalapját.

— Csitt, az Istenért, ne kiabáljon, dörmögé Aladár a házsorba igyekezve jutni.

Már késő volt. Ankerschmidt az első kiáltásra felriadt fektéből, s a mint szemeit felnyitotta: a legelső kép, a mit meglátott, összeomlott kastélya volt. Talán ugyanazon látás, a miről folyton álmodott, testté válva.

Néhány perczig mereven, jég szemekkel, halott arccal nézett a rémképre: aztán felugrott, maga elé kapott, s az örület hangján kiálta fel: «Leányom!»

Ha Aladár jókor meg nem ragadja, a vízbe esik.

«Leányom!!» ordítá magán kívül a hadastyán.

— Ott van nálunk! nincsen semmi baj! lármázott Kampós uram, ki most észrevevé, milyen rettenetes ostobaságot követett el, s iparkodott minden tőle kirelhető tudományával Aladár lélekvesztőjéhez csáklyázni,

erősen szerencsétlétve azt a felfordulás minden esélyével.

Ankerschmidt arca e szóra egyszerre kaczagásra vált, kaczagott, mint egy gyermek, mint egy örült.

— Igazán? Igaz-e az! Megszabadították? semmi baj sincs? Mely kérdések mindegyikét a naptár minden szenteire esküdve bizonyította Kampós uram; oly pazarul bánva az ügysegéljenekkel, mintha nagy rablásért vallatnák.

— Nincsen semmi baj, méltóságos uram. Ámbár elég orozva jött ez a gonosz veszedelem, éjnek idején; még sem történt semmi szerencsétlenség. A mint a harangot meghúzták, az öreg úr egyszerre talpon volt; kijött hozzám, kérdezte, mi baj? Én mondtam, hogy a görögítői csőszök lóháton nyargalva jöttek, hogy már a határban a víz. No hát akkor be kell tömetni az utolsó kaput. A mint ez meg volt, már jött nagy harsogással az alsó utcza végén, épen a méltóságos úr kastélya felől az Isten haragja, a házak az utcán végig mind el voltak már töltésekkel rekesztve, hanem az utcza egyszerre víz alatt állt s ma estig az ablakok aljáig emelkedett, de azokon fölül nem. A mi töltéseink úgy állják köröskörül, mint egy vár. A mint a víz csónakázható lett, azt mondta az öreg úr: «no Kampós, mit csinálnak most Ankerschmidték? Azok nem fogadták meg az intést.»

— Erről beszéljen, erről; sürgeté őt a lovag, kit épen csak leánya érdekelt.

— Igen is. Tehát mondtam, hogy azok bizonyosan úsznak. No hát akkor le kell eresztetni a csónakot. (Ugyan jó, hogy ezt a csónakot előre küldte Aladár úrfi!) Majd én magam kormányzok! mondtá az öreg úr, s ekkor törte meg először fogadását, hogy nem megy ki a házból, nyolcz esztendő óta. Magam, még egy evezőlegénnyel, egy hosszú kötéllel, egy lábtóval megindulánk a kastély felé. Nagy volt ám már akkor a hiba. Mondtam a nagyságos úrnak, hogy a bécsi pallér

megérdemelné, hogy bezsindelyeznék a fejét. A mint a pincze megtelt vízzel, egyszerre félrement minden boltozat. S a falakon akkora repedések támadtak, hogy keresztül lehetett rajtok látni. A cselédnép jajveszékelve kiabált az ablakokban és senki sem látott utána, hogy valami módját keresse a menekülésnek. Mint később megtudtuk, csak a kisasszonynak volt helyén a lelke, hogy egy nagy zongoratókot lehozasson a padlásról, abból valami dereglyét készíttendő, de neki sem fogadott senki szót, hogy fölmenjen a padlásra, mind attól félt, hogy a lépcső leomlik, s ő ott reked. Az öreg úr látva a veszedelmet, neki támasztá a lábtót az erkélynek, s maga felmászva rajta, belépett az ingadozó házba, s a sok rendetlen futkosó cselédet jól lehordva, megparancsolá nekik, hogy legyen eszük; a mi bár nehezükre esett, de megfogadták. Azután a kisasszonynak nyujtá kezét, s lesegítette a csónakba. Utána a többi leánycselédet, meg a kis Gyuszt. Akkor engemet ott hagyott, s ő maga a házáig kormányozta a csónakot. Ott elhelyezve a kisasszonyt és a vászonnépet, megint visszatért a férfihadért. Szakács, kukta, vadász s más efféle kenyérvesztegető csónakra rakatott; ő ekkor maga maradt hátra két lovászlegénnyel. Azoknak megparancsolta, hogy álljanak az ajtóragaszték alá, ha félnek a házomlástól. Hogy harmadszor is visszatértem a csónakkal, akkor azt mondá: «no Kampós; ez a ház nem állja sokáig, ha ledül, kirabolhatják. Innen tehát minden szekrényfélét, a mi be van zárva, át kell szállítani az ócska kastélyba; azt nem viszi el a víz.» Azzal ő maga minden szekrényt, ládát gyűrűjével lepecsételt, s áthordatott a régi házba, ott állnak a padláson, jó helyen; mindent megtalál a méltóságos úr. Mikor ezzel is felkészültünk, akkor az istállóból kivezetteté a paripákat, s azokat a csónak után kötve átusztattuk a magunk házáig; ott azután egy lehordott ól tetejéből egy hidat csinálva, úgy ugrattunk be az udvarra a töltésen keresztül; igen szép volt azt nézni.

Míg Kampós uram rövid kivonatban iparkodott a nap eseményeit előadni, az alatt a két csónak megérkezett Garanvölgyi háza elé, mely mint kis sziget a tenger közepén feküdt az árvíz lepte téren. Az ősi vert falnak most tűnt ki a haszna; olyan volt az, mint a szikla: még három lábnyira állt ki a vízből.

Az emlékezetes óltetőből készült híd szolgált állomási kikötőül, azon lehetett, mint egy dobogón, az udvarra lejutni.

XV.

(A kik egymást nem ismerték.)

A csónakok megérkezését nem fogadták valami csatánnyal, már a hogy tudniillik színpadon történt volna, általános egymás nyakába borulást scénázva impromptu; a minek az volt a legfőbb oka, hogy az udvaron belől folyvást annyi volt a dolog, hogy éjjel tájon is talpon tartá az embereket. A roppant, húsz holdnyi tér, melyet az udvar, park és szérűskertek képeztek, mint egy körülkerített sziget a tenger közepén, el volt lepve ökrökkel, lovakkal, birkákkal, miket a tanyákról ide hajtottak a víz elől, a béresek egy része azoknak rendbentartásával foglalkozott, más része a cselédségnek rőzsekötegekkel erősíté a töltést, a hol féltetni lehetett; jóformán észre sem vette senki a vendégek érkezését, az ispánon kívül, kinek erősen lelkére köté Kampós uram, hogy a csónakokat lakatra kösse, s a lakatkulcsot a zsebébe tegye.

— Csakhogy itthon volnánk! Már most méltóságos uram, leszek oly bátor, a kisasszonyhoz magam elvezetni; látom, még ég a gyertya a szobájában; ifjú ténsum maga is oda talál az alatt az öreg úrhoz.

Ankerschmidt kezét szorított Aladárral és a folyosón kétfelé válva, egyik jobbra, másik balra tért. Mi tartunk Aladárral.

Az öreg úr is ébren volt még, midőn öcsce benyitott szobájába s örvendve jött eléje.

— Hozott Isten! hogy jöttél ide?

— Egy lélekvesztőn. Ankerschmidtet is magammal hoztam.

— Azt ugyan jól tetted; a leánya agyonsírja magát apja után; azt meg én hoztam ide. Fáradt vagy úgy-e?

— Arról nem tudok semmit; hanem inkább szomjas. Hajnal óta nem találtam vizet, pedig rajta jöttem.

— Tehát éhes is vagy? A vacsora kész.

— Hogy vártak vele ily későig?

— Kampósra vártunk, ki csónakkal körjáratot tett, hogy nincs-e veszedelem a faluban.

— Találkoztunk. Együtt jöttünk vissza. Ő riasztotta fel álmából Ankerschmidtet, ki szerencséjére aludt az alatt, míg kastélya romjait megkerültük s nem látta so-
káiig azt a pusztulást.

— A vacsora kész, de te válts öltönyt, mert kisasszony van a háznál. Itt a szobád kulcsa.

— Egy percz múlva készen leszek, szól Aladár s az ismerős szoba kulcsát átvéve, megölelé bátyját s eltávozott. Úgy tett, mint a ki tudja, hogy otthon van.

Aladár, míg bátyja házánál hagyott ruhatárában válogatna, elgondolá magában, hogy mégis szépen van az elintézve a világon, hogy mikor egy embert minden porczikájában megtörtek, földhöz csaptak, meggyűrték, eltettek, megtépáztak, megint kilöktek, akkor az ember a legelső ellenséget, a kit előtalál, fölveszi a csónakjába, reggeltől estig izzad vele, hogy hazahozza, szárazra tegye, s mikor aztán már fáradtan, éhesen, szomjasan szeretne végig nyúlni a legelső szalmaágyon, akkor még szépen frakkot kell húznia, hogy az ellensége leányától megkérdezhesse:

«Wie befinden Sie sich, mein Fräulein?»

Aladár semmi rosszat sem kívánt a kisasszonynak magában; de azt csakugyan nagyon szívesen hallotta volna, ha azt izené vala, hogy nem jöhet a vacsorához, mert migrainje van, vagy már lefeküdt.

E várakozás azonban meghiusult; nem sokára hallá

nagybátyja szavait, ki őt sürgetni jött. Az étel az asztalon, a vendégek hívva vannak.

Jól van, tehát essünk át ezen is.

Az öreg úr megrázta Aladár vállát s azt dörmögé neki: képzeld, mintha abba a dáridóba mennél, a melyben a branyiszkói nap után reggelig tánczoltál.

— Lehetett akkor; súgá vissza Aladár.

Ezzel az ebédlő felé siettek, melyhez egy közös folyosón keresztül lehetett mind a két szárnyról jutni. Itt történt, hogy csaknem az ajtónál találkoztak össze a lovaggal és leányával.

Ilyen szűk helyen sokkal kevesebb ceremóniát lehet az embernek egymással tenni, nem is nézheti senki, merre van jobb, merre van bal; de meg a dolog természetete is úgy hozza magával, hogy a bemutatásokon hamar át kell esni, mert az ajtóban nem lehet megállni.

Ankerschmidt egyik kezével leánya kezét fogta, másikat szívélyesen nyújtá Garanvölgyinek s megrázta emberül.

— Uram, ön tudja azt, hogy én önnek mit tartozom köszönni?

— Semmit többet, mint a mennyit ön tett volna én értem hasonló helyzetben.

— Én gyermekemet köszönöm önnek.

Ankerschmidt e szónál kénytelen volt leánya előtt tért nyitni, s a mint e perczen Erzsike és Aladár egymással egyszerre szemközt kerültek, a természetű gyermek hirtelen óvhatlanul oda nyújtá kezét Aladárnak, s e szókat rebegé:

— Én pedig önnek atyámat köszönöm.

Ha e kéz reszketéséből, ha e hang csodálatos varázsból, ha e szemek igaz bűbájából nem értett volna az ifjú valamit, úgy nem érdemelné, hogy egy ilyen tündértitkú könyv még valaha nyitva legyen előtte feledve.

A másik perczen már észre vette a leányka, hogy

el hagyta ragadtatni magát, s félénken húzta vissza kezét, és szemeit nem merte többet fölemelni azon arcra, melynek képe oly régóta él már szívében.

Szerencsére az estebéd zaja, s Kampós uram kínálgatási kedve hamar más irányt adtak a társalgásnak, ki is a bortól nem sokára jó kedvet kapván, kezdett nagyon beszédessé válni. Máskor is a volt, de most duplán.

— Csak azt az egyet sajnálom, hogy Aladár úrfi nem volt itthon a veszedelemkor.

— Miért, öreg?

— Hogy maga szabadította volna meg a kisasszonyt. Ez már úgy illett volna. Én ezt regényben mindig úgy olvastam. Hiszen mink öregek . . .

Aladár látva, hogy ez most mindjárt veszedelmes dolgokat fog pengetni, belevágott a beszédébe.

— Oh azért én is követtem el útközben hős tetteket, a mikről valaha regényt lehet írni; én is mentettem meg veszélyben forgó lényt a végső pillanatban.

Ankerschmidt gondolá magában: no ez a fiatal ember szereti itthon elmondani a viselt dolgait, bizonyosan a megmentett népségről; ha szereti, hát tegye.

— Hol? kit? kérdé mohón Kampós uram! ki szörnyen kapott rajta, hogy Aladárnak egyszer már a saját szájából authentice hallhatja egy hős kalandját.

— Hát a jegenyésen túl — egy pelét, szólt Aladár mosolyogva.

— Ah! Oh! hangzott több oldalról a kedvetlen észrevétel. Maga Ankerschmidt is megrestelte a dolgot s sietett helyreigazítani a tudósítást.

— No, azt elhallgatja fiatal barátunk, hogy a jegenyésen innen meg vagy ezer embert szabadított meg egy erőfeszítéssel és egy jó ötlet által.

— Ah, könyörgöm alássan, hogyan volt az, tessék elmondani! szabódék Kampós úr, nagyon rajtaesve a hallottakon.

(Dehogy nem, gondolá magában Ankerschmidt;

Erzsike megczirógatta.

majd itt a leányom előtt, hogy még jobban belé szerelmesítsem; már akkor csak inkább beszéljünk a peléről.)

— De vajjon hova lett a mi kis pelénk? egészen elfeledkeztem róla a nagy hevélyben, kérdezé Aladártól.

— Ott alszik a köpenyem zsebében most is, szólt Aladár, menjen Kampós úr, hozza el.

— Mit? Én? Egy pelét? kiálta felugorva a puritán férfiú. Mondja a tekintetes úr, hogy hozzak el egy oroszlánt, egy bölény-bikát: elhozom; de egy pelét a nyavalya törne ki, ha hozzá kellene érnem. Nincs ahhoz fogható utálatos állat a nap alatt.

— Oh ne mondja, könyörge érte Erzsike; én olyan szépnek találom.

— No lássa, biztatá Aladár, a kisasszony szeretné látni.

Csunyaának már nem merte ezután állítani Kampós uram; de ráfogta, hogy harap. Hát Aladárt mért nem harapja meg? Az más. Az neutrális; de őtet megismeri, mert ő díjt tűzött ki a pelefamilia kiirtására. Őtet harapta már meg farkas is, fel se vette, de az ürge, patkány harapásától meghal.

— Jól van no, hát majd érte megyek magam, szólt Aladár és rögtön felugrott az asztaltól s két percz múlva visszatért.

— Aha! kiálta Kampós uram, nem látva a visszatérő kezében a fertelmes fenevadat; nincs meg úgy-e? Elszökött azóta, lyukat fúrt a ház alá, abba elbújt, már most az ott el fog szaporodni s aláminázza az egész kastélyt.

— Itt van biz az a kabátom ujjában, szólt Aladár s elővette az ott magát rögtön elhelyezett állatocskát s tenyerébe fekteté. Ni, hogy bámul a gyertyába.

— Oh be gyönyörű kis állat; mondá Erzsike, gyermekedeg örömmel kapva a tréfás állatocskán; milyen szép fekete szemei vannak!

Aladár aztán oda vitte hozzá a kis polgártárust; Erzsike megczírogatta azt sima kezecskéjével.

— Hozzá ne nyuljon kisasszony, meglássa szerencsétlenül jár, óvá a gyanútlan lelket a tapasztalt férfit, Kampós. Jaj, ha én hozzáam olyan közel volna, engem a hideg láz futna végig.

Erzsike is érzett akkor valami delejes lázt átfutni idegein a közelléttől, — de nem a peléétől.

A bizalmas kicsi állat lassankint Aladár kezéről a czírogató kézre kapaszkodott át, s onnan lassan felmászott a habzó musselinon, fel egész a válláig, ott a bámulatos szép gömbölyű elefántcsont halomra leült; be jól kiválasztotta a helyét az ördögtől született.

Kampós uramnak valóban halavány lett az arcza e látványra, míg Erzsike gyönyörködve nézett oda: talán nem is a pelére. Ankerschmidt pedig sajnálta már, hogy ezt a themát elő találta hozni.

— Megeszi-e a kenyeret? tudakolá Erzsike, próbára egy falatot törve számára.

— Meg bizony! erősíté a kasznár úr, egész családja a kenyerekön osztozik; azt sem várja, hogy megüssük és kínáljuk vele; elébb eszik belőle, mint mi magunk.

A kis kenyérpusztító el is vette mohón a falatot s a székek támlájára szökve vele, ott mókások módjára nyakába kapta bolyhos farkát s elkezdett kezéből élni, hogy azt még az öregek is megnevették.

— Adja ön nekem ezt a kis jövevényt, könyörgé Erzsike Aladárnak.

— Szívesen.

— Hanem jó erős kaliczkat csináltasson neki nagysád, sürgölé Kampós úr, mert ez keresztül rágja a tölgyfát is.

— Ah! Ki tartaná kaliczkában a vendéget. Nálam szabadon kell neki járni.

Ebbe aztán Ankerschmidt is beleszólt.

— Gondold meg leánykám, hogy most magunk is

vendégek vagyunk, s a mit úgy híznak, hogy «nálunk», az a víz alatt van.

— Oh nem uram! igazítá őt helyre az öreg Garanvölgyi. Az én vendégem otthon van a házámban. Azt akarom, hogy önök idehaza találják magukat nálam mindaddig, míg kastélyukat újra fölépíthetik. Tanyám elég tágas, s én úgy is egyedül vagyok.

E szónál gyöngéd szemrehányással tekintte Aladár, s e szóra nagy elhallgatás történt.

Az ilyen percekben szokott az megtörténni, hogy mindazok, a kik úgy elhallgattak, egy dologról gondolkoznak.

Leghamarabb Ankerschmidt töré meg a csendet.

— Igen köszönöm önnek szives ajánlatát s nehéz volna okot találnom rá, a miért visszautasítsam. Erzsike úgysis «bácsi»-nak híja már önt.

— Oh, ön jól tudhatja, hogy a mi ismeretségünk nagyon régi keletű. Én Erzsi kisasszonynak régi lekötelezettje vagyok. Ő is mentett meg engemet, pedig akkor még nem tudta, hogy vajjon érdemes lesz-e rá?

— Mi volt az? kérdezé Aladár Erzsikére tekintve.

— Oh semmi. Tréfa, rebgé a gyermek szépen elpirulva.

— De rám nézve komoly dolog volt az; mondá Garanvölgyi.

— Hogyan, uram? szólt a hadastyán, poharát letakarva tenyerével, hogy Kampós uram orozva tele ne töltse. Ön emlékeznék még ama bohóságra?

— Oh igen, még most is meg van nálam a levél, melyet először nem akartam elolvasni, s melyért másodszor tisztelt szomszéd uram le akarta vágni a fejemet, s melyet végtére azóta is mindig a tárczámban hordozok.

Azzal, hogy állításáról mindenkit meggyőzzön, elővonta régi bőrtárczáját s annak negyedik rejtekéből, hol legrégibb ereklyéi álltak: egy pár magyar feliratú

bankó anno elmúlt jó időkből, egy kopott arczkép, egy selyemrongy valami zászlóból stb. stb., onnan vette elő a gondosan megőrzött levélkét, melyet a gyermekleánya frt hozzá titokban, hogy őrizkedjék a házi árulótól.

A levelet Aladárnak nyujtá, a többiek úgyis tudtak felőle.

Hanem egyebet nem tudtak a többiek: azt, hogy Aladár e levél írásáról rá fog ismerni arra a kézre, mely a szabadságát visszaszerző folyamodást írta. Azt egyik sem sejtethé, hogy ő e folyamodást látta már valahol.

Aladár minden csepp vérét szívéhez érzé tódulni, midőn e levelet megpillantá; nem olvasta ő, mit tartalmazhat, vagy talán olvasta is, de nem gondolt reá; e vonásoknál azon sorok álltak szeme előtt, mik gyermekemeteg őszinteséggel könyörögtek egy mindenkitől, saját magától is elhagyott, elfelejtett, veszendő fogolyért.

Tehát ez a kéz, ez a szív volt az, mely csak tenni és érezni tud, de nem enged magára találni? Tehát nem a kik úgy mosolyognak már messziről, hanem a ki beteszi az ablakot, mikor arra jönni látja, az volt a valódi?

— Nos, nem adod vissza a leveletem, vagy meg akarod könyv nélkül tanulni? kérdé az elmélázottat Garánvölgyi.

— Azon gondolkozom, hogy ez írás úgy hasonlít más valakinek az írásához.

E pillanatban Aladárnak lehetetlen volt észre nem venni azt a megdöbbenést, melylyel egyszerre pillantottak egymásra Ankerschmidt és leánya; a leánya azután mily zavarodottan süté le szemeit, míg Ankerschmidt alig tudott nyugalmat tettetni többé.

— Hjah, öcsém, szólt Garánvölgyi visszatéve a levélkét ereklýs rejtekébe, egyforma kézzel írnak sokan; egyforma szívvvel kevesen.

Ankerschmidt nyugtalanságát Garanvölgyi arra magyarázta, hogy a nap fáradalmai után nyugalomra vágyik, azért jelt adott a felkelésre, a mit mindenki búcsúvételre használt, s néhány percz múlva mindenki szobájába sietett.

Aladár éjszakai nyugalmáról ugyan nagyon rosszul volt gondoskodva ama levélke megmutatása által; az éjszakát jobban átábrándozta, mint átaludta. Ki tudja, talán van valami abban a babonában, mit fiatal lányok tartanak, hogy ha kedvesükről álmodnak és fölébredtek, megfordítják a vánkost fejük alatt, s akkor a kedvesnek kell a leánykáról álmodni. Az álom tündére bűbajos tündér.

Garanvölgyi elbámult, midőn jókor hajnalban fölkelve, csendesén lábhegyen lépdelt végig a folyosón, hogy az alvók felzavarása nélkül juthasson ki az udvarra, a külső veszélyt megtekintendő, s már akkor Aladárt egészen felöltözve látta szobájából kilépni.

— Hát te már fölkelteél?

— Igen; jókor el akarok menni.

— Menni? Hová? És min?

— A lélekvesztőn, a min jöttem; valahová, a hol hasznomat vehetik.

— De hát miért ily sietve?

— Menjünk szobájába, bátyám. El fogom mondani. Az öreg úr visszament Aladárral szobájába.

— Nos, mondd el hát, ki kerget?

— Kedves bátyám, tegnap, midőn azt a levélkét megmutatta, én annak vonásaiban ugyanazon írásra ismertem, melyet azon ismeretlen folyamodáson láttam, a mi szabadságomért sikeresen esdett.

Garanvölgyit magát is nagyon meglepte e fölfedezés.

— E szerint e leány írta volna azt is?

— Igen. Én már most többet tudok, mint a menynyire szükségem van.

— És most azért el akarod hagyni a házat?

— Mit tehetek mást? Egy nővel találkozom életem-

ben először, a kinek szíve van. Ha öreg asszony volna, örülnék rajta, mert azt mondhatnám neki: «édes anyám!» s kérném, hogy nevezzen fiának. De egy szép, okos, értelmes gyermek és én: minek találkozunk mi össze?

— Én nem látok benne semmi veszedelmet. Ha egy-
másba szerettek, elveszed és neked adják.

— Jó bátyám; én szegény legény vagyok, fáradsággal keresem a kenyeret. Ezek gazdagok. Ha én most itt maradok, a hol nem ő rajtuk áll, hogy engem elfogadjanak-e vagy sem? midőn az árvíz őket épen hozzánk kergette, s nincs módjukban, hogy ha akarnak, elutasítsanak, hanem kényszerítve vannak egy fönnél alatt lenni velem, s ha nem akarnak látni, nem akarnak hallani, még csak azzal sem segíthetnek magukon, hogy itt hagyjanak, mert köröskörül tenger van! és, ha én mégis felhasználom ezt a szomorú helyzetet és itt maradok, nem jutok-e egy erkölcsi értékbe azzal a Karaib szigeti indiánnal, ki a hozzám menekült hajótörteket megeszi?

— Igazad van, eredj.

Az öreg úr megszorítá öccse kezét s még egyszer azt mondá neki: «eredj»; azzal karjába fogódzott s kiment vele az udvarra további intézkedéseket tenni.

A cselédek tudósításai szerint az éjjel a szél nagyon veszélyeztette a töltéseket.

Aladár rögtön intézkedett, hogy néhány hombár, melyet megraktak kővel, oly hevenyészett sarkantyút képezzen a töltés előtt, melyen a hullám rohama megtörjék; mire e munka készen volt, eljött a reggelizés ideje; s ott még egyszer kellett találkoznia Aladárnak Ankerschmidtékkel.

Aladár, minthogy szökve nem mehetett el a háztól, búcsúzás fejében megmondá Ankerschmidtnek, hogy ismét csónakra ül és ha lehet, felevez Tisza-Dobig, a hol a romlás eredete van.

— Mit használhat ön ott most? kérdi tőle Ankerschmidt, hogy ellenkezzék vele.

— Semmit; de legalább tanulmányozhatok.

— Én pedig arra számítottam, hogy ma reggel kirándulást teszünk a külső tanyákra.

Ez marasztalás volt in optima forma, a mit nem lehetett elutasítani.

— Nem sietős az utam; nem bánom, ha kicsónakázunk, az idő szép.

Az öreg úr puskát is akart magával vinni, jó alkalom kínálkozván vadászatra, de Erzsike lebeszélte róla. Minek az? vagy magát, vagy «valakit» megtalálna még vele lőni.

Aladár körülhordta a csónakot ezuttal az omlott kastély mellékén, mely bámulatos szépen össze-vissza volt roskadva; Ankerschmidt káromkodott mindenféle nyelven, minden «teremtette» és «Kreuzsakrament» után bocsánatot kérve uti társától az illetlen szóért. Aladár biztatta, hogy csak tessék, az tisztítja az embert; azért a magyar ember kedélye olyan traktábilis, hogy kikáromkodja magát, nem tartogatja sokáig.

— No, csak hogy magunk megvagyunk, szólt végre a hadastyán megnyugodva, menjünk a mezőre, akarom mondani: a tengerre.

Azzal zsebkendője szegletébe egy bogot kötött, mely alkalommal Aladár észrevevé, hogy ugyanannak a másik három szeglete is csomóba van kötve. Nem állhatta meg, hogy meg ne kérdezze, hogy mire való lesz az?

— Ez a csomó, a mit most kötöttem? Ez arra emlékeztet, hogy legközelebb, a mint Grisák barátommal összejövök, annak a hajába kapok s megkérdeszem tőle, miféle derék emberrel építtette fel a kastélyomat? Ez a másik csomó amice Mikucseknek szól, hogy mi keresete volt a töltés hosszában a múlt éjjeleken! Ez a harmadik Bräuhäusel úr számára van kötve. No iszen azt a spektaklit kell majd megnézni, a mit én ott csi-

nálok, ama bizonyos protectio útján készült zsilipért. A negyediket elhallgatta.

— Hát a negyedik?

— Az? Azt csak úgy kötöttem, véletlenül; az nem jelent semmit.

Délig sok szép vidéket be lehele csónakázni; néhol a határok meglátszott a vízben, ott Ankerschmidt megjegyzé: itt kezdődik az én földem.

Egy helyen azonban szép dombos emelkedés volt, az mint sziget állt ki a tengerből, ottan kikötött Aladár.

A domb árpával volt benőve, mely gazdag négysoros kalászeit már kihányta, az egész tér lehetett ötven lépés körüljárva. — Azon elbizonyoztak mind a ketten, kié lehet az a menekült föld? Ankerschmidt azt állítá, hogy Garanvölgyié, Aladár Ankerschmidténak mondta.

— Akárkié, vigyünk haza belőle mutatványt, hogy íme zöldet láttunk, mint a Noé galambjai.

Azzal Ankerschmidt egy marok árpát leszakasztott; Aladár is leszedett kilencz szálat s a kalapja mellé tűzte.

— Tenger biz ez; szólt a lovag, széttekintve a sík víz felett. És most elmondhatjuk, ifjú barátom mindketten, hogy birtokaink egy helyen vannak, az enyim is a tenger fenekén, mint az öné.

— Minden hasonlítás sántít.

— Az enyém nem sántít. Most én sem juthatok a földemhez, ön sem: ez homogen eset; a mikorra én az enyimhez juthatok, akkorra ön is hozzá fog jutni a magáéhoz.

— Hogy érti ön ezt?

— Bizonyosan tudom, hogy ön kegyelem útján vissza fogja kapni elkobzott jószágait.

Aladár fejében egy gondolat szikrája villant meg.

— Ha ön ezt tudja, uram, akkor azt is tudni fogja, kinek köszönhetem e nem remélt kegyet: kérem, adja át neki e forró kézszorítást.

Ankerschmidt észrevette, hogy Aladár előtt többet talált elárulni, mint a mennyit akar s sietett hevesen tiltakozni.

— Ifjú barátom, én kijelentem önnek, hogy kegyet csak annak köszönhet ön, a kitől jön. E leczkét én tőlem, mint vén katonától, vegye jó néven s ne keressen titkos pártfogókat, a mik önnek nincsenek.

Aladár megköszönte a tanítást, eleget tudott már.

E hsr új eszméket öntött szívébe. Nem a birtok öröme volt az; Aladár, mint minden gavallér, jól tudta azt, hogy a birtok csak kötelezettség s a ki éveinkben Magyarországon terjedelmes földnek ura, annak kötelessége megszámlálhatatlan s ahhoz mérve a legterhesebb foglalkozás is valóban sinecura! hanem boldoggá tette az a gondolat, hogy többé nem nevezheti senki önzésnek azt, a mi szerelem.

És boldoggá tette az a gondolat, hogy keresztül látott egy család jellemén, melyet eddig nem ismert.

Egy gyermek, anyagi részvétből, nem érdekből, nem is női hajlamból, hanem csupán a jóknak azon ösztönéből, mely az érző lelket a szenvedők felé hajlítja, megóvni igyekezik egy öreg embert akkoriban nagyon járványos veszélytől. Ez öreg embernek szeretett rokona van, ki státus-börtönben sínylik, kit mindenki elfelejtett s kiért az öreg maga nem tehet semmit, mert minden lépésével csak ártana neki; az idegen úr gyermeke titokban folyamodást ír érte, az apa nem haragszik ezért, maga eljár vele; meglátogatja a foglyot börtönében, ott gorombáskodik vele, nehogy azt sejtse, ki hozta el szabadulása olajágát; itthon elzárja előle leányát, nehogy megszeressék egymást s valaki azt mondhassa, azért esedett a trón előtt, ősz érdemeire hivatkozva, egy elitelt vagyonának visszaadásáért, hogy azt saját leányának szerezze meg. Ezért utasítja el a látogatót az első találkozás után s óvakodott vele összeköttetésbe jönni.

S nem is történt volna az meg soha, hogy egymást

megismerjék, ha csak a rőmboló árvíz egy kis szigetre össze nem sepri mindnyájukat.

Aladár visszatértiben nem találta oly szemetesnek a víz felszínét, mint eddig.

Mit nyom az mind, a mi a földön elveszett, ahhoz mérve, a mit a szív nyert?

Délre haza jutva, legelébb is Kampós uram azzal az örvendetes hírrel fogadá őket, hogy míg oda voltak, az alatt az ár két hüvelyket apadt.

Aladár nem örült már annak s még beleveszett a kasznárba, hogy mit tud ezen úgy jubileálni, mikor az kétségtelenül arra mutat, hogy másutt új gátat szakított az ár s más vidéket is elöntött.

Erzsike kijött atyja elé, kinek Aladár megmentett paripáit mutogatta meg az akolban s onnan atyja karjába fűződve, ment fel a lakházba. Fején rózsaszín szalagos szalmakalap volt vadrózsabimbókkal, miket a kert sövényéről tépett.

Garanvölgyinek mindjárt feltűnt, hogy Aladárnak jobb kedve van, mint reggel volt. A helyett, hogy az ő szobájába jött volna, elbeszélni, hol járt s miket látott, kinn marad a folyosón s mintha se árvíz, se veszedelem nem volna, Ankerschmidt leányával cseveg és nem borzad a Karaib sziget lakójának étvágyától, ki a hozzá menekült hajótöröttet megeszi.

Az ebédlőben az asztalra téve egymás mellett volt Aladár kalapja az árpabokrétával s Erzsikéé a vadrózsabimbókkal. Garanvölgyi megszámálta az árpaszálakat, kilenczen voltak; a rózsákat is, az hét volt.

Nemsokára Erzsike atyjához távozott s azután Aladár is csak felkereste nagybátyját, a csengetyű szavára mind a négyen összetalálkoztak ismét az ebédlőben.

Garanvölgyi megint megszámálta az árpaszálakat: — csak nyolcz volt, aztán a rózsabimbókat, — csak hat volt már. (Ezek már egymást lopják! Gondolá magában az öreg úr.)

Bátran fogadhatott volna rá, hogy a hiányzó árpaszalat valahol Erzsike imakönyvében, a rózsabimbót pedig Aladár tárczájában lehet megtalálni.

A mint Aladár egyedül maradhatott nagybátyjával, azonnal közlé vele, a mit Ankerschmidtől hallott birtokának visszanyerése felől.

— Sajnálak érte, szegény fiú; mondá rá az öreg keserűen. Milyen szépen meg voltál már abban nyugodva, hogy «volt, nincs». — «Több is elveszett már Buda alatt.» Sok ilyen példabeszéd van a magyarban. Tudom, hogy keveset álmatlanított az a gondolat, hogy hát ha még egyszer lenne! Szerezted magadnak kenyeret, megszolgáltad, beérted vele. Helybentaláltad magadat ez új életben s hozzászoktál, hogy a mi nincs, az nem kell! — És most egyszerre kapsz egy darab Amerikát! Kasznárom ott járt három ízben hajdani jószágodon s elmondta, hogy miket tapasztalt. — Nyolcz év alatt négyféle bérlője volt a jószágnak; mind a négy azon volt, hogy a jószágot elpusztítsa; három megszökött, a nélkül, hogy az államnak haszonbért fizetett volna. Elég, ha a budgetben ott figuráltak a tételek. — Szép műrzthali tehenészeted, merino juhnyájad, vérlovaidd még a legelső bérnök elprédálta, a második elprédálta gonddal ültetett erdődöt, parkodat kimérte ölfának; az utolsónak már nem maradt más, mint a házon levő redőnyöket eladni. Ez az élelmes ember még az üvegházakon levő ablakokat is értékesítette. Mikor Kampós legutoljára ott járt, persze ugar sem volt már hagyva s a halomra gyűlt trágyát épen akkor adta el a bérlő szomszéd határbeli parasztoknak. Benn a házban egy szék nem volt, a mire leüljön valaki; hanem annál inkább teli egérlyukkal minden szeglet. Az ablakokban négy-öt emeletet csináltak maguknak lyukakból a patkányok, úgy megszerették a helyet s a czímertermed plafondján keresztül csurgott az eső. Most ezt a «prairiet» átveszed; mely, mikor elvesztetted, megért beruházással háromszázezer forintot,

most is megér kettőt. Van rajta húszezer forint adós-ságod, annak nyolcz esztendő óta persze senki sem fizette a kamatját. Legelső dolgod lesz valami jótékony bankárt fölfedezned, a ki megszán s keresztyéni harminczhárom perczentre honorálja váltóidat vagy tízezer forintig. Akkor aztán törheted a fejedet, hogy mit kezdj vele előbb: szántóvető állatokat végy-e? a házat tatarozd-e? vagy a kamataidat törleszd, nehogy a tőkét felmondják? Azért még egyszer kedves öcsém, fogadd őszinte sajnálkozásomat.

— Nem az itt a főkérdés, szólt Aladár vállat vonva.

Persze, hogy nem az volt a főkérdés, hanem az, hogy ha fáradni és küzdeni kell, lesz hol? és lesz kiért?

Tudta ezt az öreg úr maga is. Úgy olvasott ő Aladár lelkében, mint a kinyitott könyvben.

Aladár az nap ott maradt, hova is indult volna már olyan későn?

Másnap ismét annyi dolgot talált a faluban, hol az egyes házak itt-ott engedtek az árnak, hogy dél vetette haza a nagy munkából; délután eltelt az idő szelidebb tracirozással. — Két szív összeköttetési vonalainak elő-munkálatai voltak azok, mikre csak a felsőbb helyről nyerendő helybenhagyás hiányzott még.

Dehogy gondolt az elutazásra többé. Az ugyan jól esett volna neki, ha valaki marasztalta volna; hanem a helyett nagybátyja szüntelen azzal a sarcasmussal faggatta, hogy «mikor indul már a vízár pusztításait tanulmányozni? várja-e, míg érdekesebb lesz a stádium?» — Legfeljebb Erzsike ejtett olyan célzásokat, hogy azon a kis csónakon járni nagyon életveszélyes lehet.

Három nap multán azonban már maga is átlátta Aladár, hogy miután kimondá, hogy el fog menni, tovább csakugyan nem maradhat, ha szavainak hitelességét tökéletesen kompromittálni nem akarja. Este tehát kijelenté bátyja előtt, de úgy, hogy mellesteg a többiek is hallhatták, hogy holnap reggel csakugyan útra kel, csak egy evező legényt visz magával.

Garanvölgyi azt mondta rá, hogy jó lesz, majd süttet neki az útra pogácsát.

Reggel fel is neszelt jókor Aladár; térképeit, műszereit összekapcsolta, úti köpenyét nagy ostentatióval kiporoltatá, mire az öreg úr előjött szobájából s tréfásan szólítá meg:

— Hát indulsz már? No kész számodra a pogácsa.

— Köszönöm. Csak Ankerschmidtéktől veszek néhány szóval búcsut.

— Jól teszed; azután is ráérsz tőlem búcsúztatni.

Aladár alkalmasint eltéveszté az ajtót, mert azt a nagy vétséget követé el, hogy Ankerschmidt helyett előbb leányához lépett be, a mi nem úgy illett volna világi szokás szerint. Bizonyos volt felőle, hogy Erzsike már rég kész a toilettjével.

A leányka nem tudta elrejtteni arczán, hogy várt reá.

— Kegyed tehát már indul? szólott jobbját az ifjú elé nyújtva.

— Rég vagyok már itt.

— Hiszen itthon van.

— Oh nem, ez nagybátyám háza, ő pedig már csaknem kerget. Nem szereti a henye embert.

— Ez a ház most nem csak nagybátyjáié, cz a ház most a mienk is. Igaz ez, vagy nem?

— Igaz.

— Akkor én valamit kérnék öntől, de ne tartson érte nagyon vakmerőnek.

— Parancsoljon velem.

— Hiszen ha parancsolhatnék, akkor nem kérnék; oh, én kegyetlen vagyok ahhoz, a kinek parancsolhatok: — az nem önnek való. Én csak kérek, folyamodom, mint panasztevő jobbágy: ön kihallgat és kegyeskedik tekintetbe venni.

— Alá van írva in bianco. Mi az?

Erzsike most elereszté Aladár kezét s hátrahúzta magát félénken, mintha attól tartana, hogy kérelmének

az a színe lehet, hogy az erőszakos «körülmények» között adatott meg.

— Arra akartam önt kérni, hogy — maradjon itt még egy nap.

Erre pedig Aladárt nem nagyon kelle biztatni.

— Mondtam, hogy látatlanul alá van írva: — maradok.

— Ah, szólt a leányka, örülve a jó kezdetnek s most már azon tűzben játszottak szemei, a minek ragyogása túlesz minden gyémánton. Most már bánom, hogy nem kértem — egy hetet.

— Jó, szólt Aladár. Tehát itt maradok egy hétig.

— Ha én azt tudtam volna, hogy ön ily nagylelkű kedélyhangulatban van, azon kellett volna kezdenem, hogy maradjon itt egy hónapig.

Már itt Aladár érezte, hogy a kémjáratból eldöntő ütközetbe jutott s nem parancsolt hangjának hazug közönyt többé, hanem engedte azt olyan melegen szólni, a mint szivéből eredetileg fakadt.

— Itt maradok hát egy hónapig — kettőig, egy évig.

A leányka szavába vágott, könyező szemmel lépve egyszerre hozzá s megragadva két kezével az ifjú kezét.

— Maradjon itt örökre! . . .

— . . . Bizony örökre; viszonzá Aladár kebléhez ölelve gyengéden a kedves gyermeket.

A leányka még kezében tartá Aladár jobbját, midőn az ifjú őt magához ölelte; azonban hirtelen kisiklott öleléséből s mielőtt Aladár sejthette volna gondolatát, félig lehajolva, félig magához emelve, megcsókolá kezét szemérmesen susogva: «én uram».

Tehette már azután Aladár, hogy visszacsókolja a kedves gyermek kezét — mindkettőt — százszor egymásután: nem hozhatta azzal helyre, hogy egy nőnek megengedte kezét csókolni, a ki szeret, imád, tisztel vég nélkül, megmérhetetlenül; s ki mindezért bocsánatot kér.

— Jöjjön, jöjjön! szólt Erzsike karját Aladáréba fonva; s átvitte őt magával apja szobájába.

Az öreg Ankerschmidt, ki, ha szavakat nem, de hangokat hallott ajtaján keresztül, nem volt meglepetve, midőn leánya Aladár karján lépett be hozzá.

— Nézd, atyám, szólt a gyermek, én megkértem őt s ő elvesz engem.

— Ezt gondoltam, szólt az öreg, kezét nyújtva Aladár elé s midőn ezt megfogta, magához ölelé, megcsókolá mindkét oldalról az ifjú arcát és gyöngéden súgá: «kedves fiam».

Aladár nem szólt semmit; nem volt az az ember, a ki gondolatait fenhangon árulja, de gondolt arra, hogy ez embernek nagy joga van őt fiának nevezni, mert a bevégzett élet után ő adta neki az újrakezdettet.

És ez a másik élet — jól kezdődik.

A politikai látkör czudar, a közélet szomorú; boldogság van ilyenkor ott, a hol egy édes női szellem mindent megaranyozó bűvköre kis világot képez a nagy világban s feledteti, hogy micsoda szerencsétlen planetán élünk. Sok szép van az életben, a miről még nem írtak vezércikkeket.

Aladár egészen ott felejtette magát Ankerschmidt szobájában; nem is csoda: hiszen mennyi újat, mennyi megbámulni valót talál ez új világban! Lehetséges-e, hogy ily piczi parányi kezek legyenek a világban; s ezek a láthatatlan tündéri ujjacskák birjanak erővel belenyúlni a sors érzépezetébe; onnan kihúzni egy összemorzsolgatásra szánt halandót? Lehetséges-e, hogy ily átlátszó szemek legyenek a világon, mikén a fényes léleknek minden tündöklő gondolatja keresztül olvasható? Lehetséges-e, hogy egyetlen egy angyal magával hozza le az égből az egész mennyországot?

És ha e némán is beszédes ajkakra tekintte Aladár és arra gondolt, hogy e tündérvilági bársony csókja az ő munkától barnult kezét érinté, akkor erős fogadást kelle tennie magában, hogy hosszú évek sora egyen-

líti ki e nagy tartozást. Mert egy nő csókja a szerető kezén éktelen mennyiségű nagy adósság!

Az öreg Garanvölgyi megsokalta utoljára, hogy öcsese olyan sokáig bucsuzik Ankerschmidtéktől, mert bizony egy pár óra is elmúlt már azóta, hogy tőle eltávozott s utoljára rávette magát, hogy maga átmenjen a vendégeihez.

Ő Ankerschmidt szobájába lépett be s elmosolyodott, midőn ugyanott Aladárt Erzsike mellett látta ülni, kinek Ankerschmidt épen akkor magyarázta tréfás komolysággal, mennyire hasonlít a házasság a várfogsághoz, a mit persze ő maga sem hitt, de neki sem hitt el senki.

Garanvölgyi tréfásan interpellálta Aladárt, mintha nem értené a dolgot.

— Csónakod készen áll . . .

— Már nem megyek sehova, szólt Aladár bátyja elé vezetve piruló kedvesét.

— Mi itt marasztottuk őt — minálunk, szólt Erzsike, vőlegényéhez simulva szerelmesen.

— Pedig én már idehozattam csónakodat — a folyosóra, szólt jószívű sarcasmussal az öreg.

Ankerschmidt felkaczagott rá.

— A folyosóra csónakot!

— Tudtam én, hogy ez lesz a vége, szólt az öreg. Erről a házasságról elmondhatjuk, hogy nemcsak az «ég» akarta, hanem még a «víz» is így akarta. Jövőre azonban öcsém uram hiuságát erősen hűteni fogja az a gondolat, hogy nem tudott másutt feleségre szert tenni, mint egy pusztá szigeten, a hol rajta kívül nem volt házasulandó férfi.

— Au contraire! ellenkezők nevetve Ankerschmidt, lányomasszony lesz az, ki magának szemére vetheti, hogy nem tudott másként férjhez menni, mint hogy egy halálra ítélt rabot váltott meg kezével, mint valami francia regényben olvastam valaha.

— *Merre evezzünk?* — kérdezte *Aladár*.

A két kigúnyolt szerető pedig e keresztűz közepett olyan boldognak érzé magát, egymást átölelve.

Ez ábrándos jelenetet Kampós uram érkezése szakítá félbe, ki nem találva a többi szobákban senkit s azt hallva, hogy az urak mind Ankerschmidtéknél vannak, nagy robajjal jött s azon hirrel botlott be, hogy a víz reggeltől fogva egy lábnyit apadt.

— Nem bánom én már, szólt Aladár, ki a zajra eléje sietett, ha egészen elapad is.

— Nem «bánja»? szólt elbámulva Kampós uram, hanem aztán egyszerre vége lett a bámulatának, a mint Erzsike jókedvűen kaczagva tette kezét Aladár vállára s arczával odafeküdt kedvese karjára. — Most derül fel egyszerre a derék férfiú agyában! — Áh há! hát azért haragudott a téns úr, mikor tegnapelőtt azt mondtam, hogy a víz apad. No ez . . .

De többet nem mondott szóval, hanem véleményét, mint erélyes hazafihoz illik, tetteken akará nyilvánítani; ugyanis azon törekvéssel járult úrfia menyasszonyához, hogy annak most mindjárt kezét csókol; de azt Erzsike semmikép nem engedte megtörténni, akként hiúsítva meg a merényt, hogy mindkét kezét eldugta Aladár karja alá s nagy leczkét tartott igen komolyan Kampós uramnak arról, hogy azt csak igen igen nagy és hatalmas urak engedhetik meg igen igen alárendelt szolgálóknak, hogy nekik kezét csókoljanak.

Aladár szerette volna a kedves tüneményt belélekezni és viselni magában, mint lelket!

Annyi változást azonban még is okozott a kedélyekben Kampós uram hírhozása, hogy mindenkit a szabadba készíté a vágy, a vész apadását megtekinteni.

Az ár még mindég tenger volt körül, de már nem hullámozott, oly sík volt, mint a tükör.

— Menjünk csónakázni; indítványozá Garanvölgyi. Mienk ez a víz!

Az indítvány általános pártolásra talált. Aladár lélekvesztőjét is a vízre tették, abban ő maga ült. Erzsikét,

mint könnyű bokrétát emelve át átellenesének. A csónakban Kampós uram és a két öreg úr foglaltak helyet. A lélekvesztőt előre ereszték s Kampós uramnak becsületszavát vették, hogy nem fordítja fel a csónakot.

— Merre evezünk? kérdezé Aladár.

— A régi kastély fölé, válaszolt Garanvölgyi.

Aladár igen rosszul tudott irányt tartani ma és igen lassan evezett; hiszen nem is tehetett másképp, mikor maga előtt látta azt a két szemet, a mikbe nézni élet és álom együtt.

XVI.

(Az ócska ház.)

Hja, biz az ócska kastély még most is áll.

A tetejével ugyan nem bánt irgalmasan az idő, de alapjai nem engedik magukat megrendíteni.

Pedig azt beszélnek már róla, hogy össze-vissza van furdalva patkánylyukaktól, elkorhadtak téglái, gerendáit megörölte a szű; csak egy jóra való zivatar kell neki, hogy halomra omoljon s megadja magát a mulandóságnak: és íme, az új építmény hamarabb összeroskadt s az ócska ház még most is daczol az elemekkel, tanúságot téve róla, hogy a hajdankor emberei nem úgy építettek, hogy csak «tessék-lássék».

Garanvölgyi felnyitá a rozsdás lakatokat s bebocsátá vendégeit a kastély tornáczába, melyről már ekkor lefutott az apadó ár, vékony iszapréteget hagyva maga után.

— Kedves nászuram! szólt Garanvölgyi, midőn az emlékezetes szobába értek, melyben Bräuhäusel úr Aladár arcképét meglelé; évek előtt őn ezt a kastélyt meg akarta tőlem venni, minthogy útjában volt; akkor azt mondtam, hogy nincsen ára. Most már engedékenyebb vagyok. Árát szabhatom. Oda adom e kastélyt — s az ára, mint a népdal mondja: «egy kemencze kalács s egy szép leány».

— Meg van adva! szólt kedélyesen kaczagva Ankerschmidt s a két öreg úr hosszú kézszorítással erősíté meg az alkut.

— E kastélyra önnek lesz egy kis szüksége most, mert addig, a míg úri kastélyát fölépítteti, összeszorítkozhatik benne, s innen legalább szeme láttára vezetheti az építkezést.

— Én nem azt gondoltam. Az összedűlt kastély helyébe én másikat nem építtetek, — őszintén beszélek. Engem az árvíz százezer forinttal szegényebbé tett. Eddig gazdálkodásom mellett tőkepénzes is voltam; vagyonom egy része státuspapirokban feküdt, azokat most kénytelen vagyok vásárra vinni, s gazdálkodást kezdeni ott, a hol szomszédaim: megfogni az ekeszarvát. Miután ön e kastélyt birtokomba bocsátá, én ezt fogom felépíttetni, új tetőt rá, új pallókat, szőnyegeket belé, az ablakokat kissé magasabbra s itt fogunk együtt lakni az én kedves fiammal.

— Ohó, lovag uram! szólta Garanvölgyi; ebből az sül ki, hogy ön a házat is meg akarja kapni, meg az árát is magánál tartani. Én a házat «szép leányért» adtam. Következőleg a fiamuram és menyemasszony én nálam fognak lakni.

— Ah uram, ön azt akarja, hogy én leányomtól megváljak, mikor senkim sincs kívüle?

— Hát nekem van Aladáron kívül valakim?

— De ön már próbálta őt nélkülözni, sokáig távol volt.

— Annyival több ok, hogy most nálam legyen.

— Lássá ön, szólta Ankerschmidt, kérésre fordítva a dolgot, ön jó gazda, én pedig semmihez sem értek. Szükségem van valakire, a ki gazdaságomra felügyeljen.

— Inkább odaadom Kampóst.

Kampós uram sietett e szóra protestálni, hogy de a tens úrtól, ha kiverik, sem megy sehova, még a muszka császárhoz sem.

— De hiszen közel fogunk lakni. Kegyed minden perczben átjöhet hozzánk.

— Feledi ön, hogy nekem fogadásom tartja, a míg Magyarországon más világ nem lesz, ki nem menni a házból.

— Ah, de e fogadás már meg van törve e perczben, hisz ön ime itt van!

— Az nem igaz, mert csak azt fogadtam, hogy ki nem megyek, ki nem kocsizom, ki nem lovagolok házamból, de azt nem fogadtam, hogy ki nem csónakázom. Már pedig ez a víz holnapután nem lesz itt többé, s én ismét magányomba vagyok zárva. Ebből már most ön világosan láthatja, hogy nekem előnyöm van ön fellett azt követelni, hogy az ifjú pár az én házamban legyen otthon.

Ankerschmidt még nem adta fel a partiet.

— Táblabíró úr! ön alkotmányos ember; tudja azt, hogy semmit rólunk, nélkülünk. Mi itten az érdekelt felek nélkül határozunk. Helyes-e ez?

— Igaza van. Ők adjanak véleményt.

— De hátha nem egyeznek meg? Ha egyik ide, másik oda szavaz?

— Akkor «accessorium sequitur suum principale», a férj a fő, a nő «elhagyja apját s követi férjét», ezt mondja az irás.

— Oh nem! «A votum Minervæ» asszonyi szavazat és az dönt.

A két öreg úr a nagy disputában a szobákon végig járva, észre sem vevé, hogy az érdekelt fél hátramaradt amaz emlékezetes szobában.

A szekrényke, mit a bíróság vizsgálata után ismét visszaszolgáltattak, most is ott állt az íróasztalon. Erzsike rögtön ráismert s arra vezeté Aladár figyelmét.

— Nézze ön, ez azon szekrényke, mely miatt hivatalos kutatás volt e kastélyban, ezt foglalták le a bölcs urak.

— Úgy látszik, nem nyertek vele semmit, mert visszaadták.

— Nem találtak benne mást, mint egy csomó szerelmes levelet, a mik önhöz voltak írva.

— Ah!

— Én kíváncsi voltam egyet elolvasni belőlük. Nem haragszik érte?

— Nem érdekelnek. (Aladár nem gondolt egyebet, mint hogy Pajtayné hiábavalóságai lehetnek azok a régi időkben.)

— Pedig az sok érzéssel volt írva. A ki azt írta, az önt nagyon szerette.

— De talán nagyon régen lehetett az.

— Sőt még most is nagyon szereti.

— Azt mondani könnyű.

— Ne hirtelenkedjék! A ki önhöz azon leveleket írta, az önnek kedvesebb még, mint én.

Aladár nyugodtan tette szívére kezét: «az én lelkem nem tud arról semmit».

Azt gondolta mindig, hogy asszonyról van szó.

— De ha mégis e levelek olvasása után bebizonyosodnék ön előtt, hogy ezeknek írója méltó volt arra, hogy őt szeresse, akkor is elhagyná-e őt én értem?

Lehetett-e e kérdésre mást tenni Aladárnak, mint a kérdező kezét szívéhez szorítani, s e szívére tett ereklére esküdni, fogadni, hogy elhagyna ő érte mindent, mindent, még ha élete hozzá volna is növe.

Ezalatt visszaérkeztek az öreg urak.

— Kedves bácsi, jöjjön ide, szólt enyelgő mosolygással Erzsike Garanvölgyihez, s legyen tanuja annak, a mit Aladár nekem e perczben fogadott.

— Nos, mi az?

— Hogy ő azt, ki e szekrénykében foglalt szerelmes leveleket írta, én értem el fogja hagyni.

Garanvölgyi meglepetve fordult Aladárhoz.

— S te megigérted azt?

Aladár pathetikus arcczal készült felelni, a mit Garanvölgyi nem állhatott tovább, hanem vállára téve kezét, elnevette magát:

— No, akkor öcsém, vigyázz magadra ezzel az oldalbordával, mert ebben mesterünkre találtunk mind a ketten.

Azzal elővevé az óralánczára csatolt kulcsot s kinyitá vele a szekrénykét, melynek felső lapja Aladár arczképe volt és alatta a levelek.

— Ezeket én irtam hozzád.

Aladár azt akarta válaszolni, hogy akkor ezek nem szerelmes levelek, de a mint az elsőt félig elolvasá, nem tehette ezt az ellenvetést; egy fájó, szerető szív sorai voltak azok; nem lehetett ebben ellentmondani.

Erzsike a diadal első perczében pajkos kaczagással tanusítá jó kedvét, hanem a mint látta, hogy telnek meg Aladár szemei könnyel, egyszerre heves zokogásra változott jó kedve, odaborult Garanvölgyi keblére és bocsánatot kért tőle százszor, ezerszer; hiszen annyiszor vétett ellene!

Aladár az első levél olvasása után némán szorítá meg nagybátyja kezét, ki az érzékeny jelenetnek azzal vetett véget, hogy «úgy-e, öcsém, milyen bolond az ember, mikor magára van.»

XVII.

(Különös pöreset.)

Hetek multak el azután: az árvíz lassanként visszatért medrébe; először általános iszap lett belőle, azután apró halastavacskák itt-amott a termő földek közepén, miket majd csak a harmadik nyár fog tökéletesen kiszárítani; pusztulás, romlás képe mindenfelé, a mire utoljára undorral néz már az ember, mikor restel rajta sopánkodni.

Még sokáig nehéz volt egyik faluból a másikba menni a megromlott utak miatt, mikről a hidakat mind elhordta a víz, és Ankerschmidt nem sietett Bräuhäusel úrnak a «fekete levest» csinálni.

— Ha ez az árvíz nem lett volna, soha se kerültünk volna össze.

Nem törődött ő most egyébbel, mint hogy leánya boldog fog lenni, az első vasárnap mindjárt kihirdették a házasulandó párt, s öröm volt az öregeknek a fiatalokban újra élni.

Annálfogva Ankerschmidt egyenkint kibontogató a zsebkendőjére tűzött bogokat, ez Grisáknak, ez Bräuhäuselnek, ez Mikucseknek szól. Csak a negyedik maradt meg; ez Aladárt illeti; de hisz azon sincs már mit tartogatni tovább. Tudnak mindent.

Nem sokára kapott is egy levelet doctor Grisáktól, melyben az érdeemes férfiú nagy prosopopoeiával előadja, mily szigorú vizsgálat tartatik illető helyeken a felett, hogy kinek hibája, vagy vétsége okozta e több

millióra menő kárt; a bűnös példásan fog lakolni. Az eddigi nyomozásokból azonban az tűnik ki, hogy «egy kis félreértés» okozta az egészet, mely Mikucsek úrral történt, ki rosszul értette át megbízását; azután az ő utasításait is rosszul értették meg; téves volt az egész, a mi annyival világosabb fog lenni, mivel Mikucsek úr időközben Galicziába tevődött át, s hogy confrontáltathassék, előbb a külön helytartóságok útján a miniszteriumot kell megkeresni, és végtére, ha hibásnak találtatnék is, mit nyernének vele a károsultak? testén, lelkén, meg az esernyőjén kívül semmije a földön? majd kiheveri ezt is az ország, mint mást stb.

Ankerschmidt azt mondta rá, hogy igaza van, biz azzal kár is volna már a papirost fogyasztani, hogy honnan eredt a szerencsétlenség? elég, hogy megvan.

Hanem e közben valami történt, a mit doktor Grisák nem tudott.

Mikucsek úr csakugyan jegyet váltott a postakocsira Lembergig; hanem a mint a kocsi Forrónál a lejtőn fölfelé csendesen haladt éjszaka, egy lövés történt az ablakon keresztül, oly közeliről, hogy a lőpor füstje egészen megfogta az üveget, a golyó egy kis gömbölyű lyukat ütött rajta, mintha csak papir lett volna. Négyen ültek a kocsiban, s a négy közül Mikucsekot találta a lövés, úgy hogy rögtön halva maradt.

A gyilkos, kinek a kocsi felhágóján kellett tenni a lövést, rögtön úgy eltűnt, hogy nyomára nem lehetett akadni; e körülmény miatt a kassai törvényszék a postakocsist és a kalauzt fogatta el, mint közvetlenül gyanuval terhelteket.

Erre azután egy sz...i földész jelenté föl magát a törvényszéknél, hogy ne üldözzenek semmi ártatlant: a gyilkos ő volt.

Elmondta, hogy boszúból tevő a gyilkosságot, hogy erre készült; leírta körülményesen, hogyan történt; mint lesett rá a postakocsira sötét éjjel, hogy hágott föl a hintó lépcsőjére, hova hajította el a pisztolyt, hol

húzódott meg az árokban? Teljesebb vallomást kívánni sem lehetett. Bizton kimondhatta rá minden bíró a halált.

Azonban ugyanakkor, ugyanazon a napon egy másik sz... i földész meg a miskolci törvényszék előtt jelent meg, s ugyanazt a történetet saját magával ugyanazon szavakkal mondá el, azt állítván, hogy ő volt a gyilkos.

Az egyik följelentett neve volt Bárd Péter, a másiké Bárd Pál: testvérek voltak.

De már most melyik volt hát az igazi gyilkos?

A törvényszék szembesíté mind a kettőt; mind a ketten álltak elébbeni vallomásuk mellett.

Ha kérdés tőlük, miért állítja a másik ok nélkül, hogy ő követte el a bűnt? az volt kölcsönösen a feletük, hogy a másik testvér saját magát akarja feláldozni, hogy testvérét megmentse. Az kétségtelen volt, hogy egyik a valóságos gyilkos, de az is kétségtelen volt, hogy a másik meg nem az. — Valakit el kelle itélni, s valakit fölmenteni; csak azt nem leheté földeríteni, hogy kit?

Mikor szembeállt a két testvér, olyan érzékenyen tudta egymást kérni, hogy mondjon le szándékáról, minek vállal magára olyan vétket, a mit nem követett el? Majd meg vitatkozni kezdtek, egymást kereszt-kérdésekkel faggatták: hogyan volt ez, hogy történt ez? de mind abból csak az derült ki, hogy a körülményeket egyik a másiknak elmondhatta, s azért tudja oly pontosan mind a kettő.

Végre Bárd Péter, hogy a bírákat meggyőzze, utoljára tartogatott eszközhöz folyamodék: azt mondta, hogy neki terhelő tanui vannak, Ankerschmidt lovag és Garanvölgyi Aladár urak; azok bizonyítani fognak a mellett, hogy neki kell a gyilkosnak lenni.

A törvényszék felhivatá a két urat, kik épen nem tudták elgondolni, hogy kerül az ő tanuskodásuk a criminalitásba?

Bárd Péter azt kérdé, midőn tanuival szembesíték:

— Emlékeznek-e uraim, mikor a tiszai gátnál virasztottak, éjszaka, hogy egy csónakos jött el előttük, a kivel szóba eredtek?

— Az én voltam! vágott bele Bárd Pál.

— Te voltál? szólt fejcsóválva Péter, még ez is te akarnál lenni? Hát ha te voltál, mondd meg, hogy mit beszélt ez a csónakos ott az uraknak?

— Hát én hoztam hírről, hogy a d...i gát át van törve, s én mondtam, hogy valaki meg fog halni.

— Akkor ott hallgatóztál valahol, mert a csónakos én voltam.

— Vagy pedig te hallgatóztál, s én voltam a csónakon.

— De uraim! kiáltá fel kétségbeesetten Péter, én esküszöm, hogy én voltam a csónakon.

— Én is esküszöm.

Sem Ankerschmidt, sem Aladár nem tudott bővebb felvilágosítást adni; sötét volt, mikor az emberrel beszéltek, arcát sem vehették ki, a mondott szavakat pedig mind a kettő egyforma hűséggel tudta ismételni. Egyiknek bizonyosan a gáton kellett akkor lennie. De hogy melyik volt? az csakugyan nem tűnt ki.

A törvényszék kénytelen volt őket újra visszakísértetni börtönükbe.

Mikor elvitték őket kétfelé, Bárd Péter felemelte lánczos kezét s ujjával gyöngéden megfenyegetve testvérét, elkeserült hangon mondá hozzá:

— Bátyám, bátyám, te csak azon vagy, hogy magadat előld miattam, de meglásd, hogy semmi sem lesz belőle.

Este írószereket kért Bárd Péter, mint mondá, a törvényszék elnökének akar fontos fölfedezést tenni. Adtak néki.

Reggel aztán ott találták az ajtókilincsre felakasztva nyakkendőjénél fogva.

Az asztalon hagyott levélben ez volt írva:

«Méltóságos uraim!

Azt mondják, hogy a mely tanuvallomásra halál következik, az olyan erős, mintha megesküdték volna rá: én tehát meghalok és vallomásomat megerősítem; magam voltam a gyilkos, testvérem ártatlan. Bárd Péter.»

A törvényszéknek nem maradt más feladata, mint elfogadni a bevégzett tényt. A ki meghalt, az volt a bűnös, a ki meg élt, az az ártatlan.

Ez értelemben adatott ki az ítélet. Igazságos volt-e? azt egyedül a sziveket látó Úr tudja.

Bárd Pál, mikor meghallotta öccse halálát, s saját fölmentését, könyezve monda, hogy pedig még sem ő volt a gyilkos.

Hanem ilyen bolondokat beszélni egyszer mindenkorra megtiltatott neki két havi büntetés alatt. Ha azt akarja, hogy be ne csukják, hát ismerje el, hogy ártatlan.

Beszélték azután egy ideig azt is, hogy a börtönben öngyilkossá lett Péter ugyanaz volt, a ki egy időben Szemes Gyurka név alatt annyi csinyt követett el. Onnan hitték, mert e halál után Szemes Gyurkáról többé semmit sem lehetett hallani.

Ki tudja ezt is? ilyen monda mindig van elég.

XVIII.

(Egy kis tréfa a cabinet noirban.)

Pajtainé ez idő szerint Bécsben lakott. Mindjárt Aladár szabaddá tétele után elköltözött Pestről, hogy magát minden alkalmatlanságtól megszabadítsa.

Bécsben egy rövid év alatt megtanult két dolgot.

Először azt, hogy a börzén spekulálni csak ahhoz értő embereknek való. Dilettánsok itt rosszul járnak. Mikor Magyarországtól megvált, minden ingatlan birtokát pénzzé tette, s elbizott könnyelműséggel mondá, hogy erre a szegény országra többé semmi gondja; ezentúl mint tőkepénzes fog élni.

A bekövetkezett időszak pedig különösen alkalmas volt arra, hogy valakit, a ki azt hiszi, hogy pénze van, becsaljon abba az iskolába, a hol megtanítják rá, hogy de bizony nincs.

Egy év alatt az ügyetlen spekulációk oda vitték (persze mindig rosszkor ugrott át hol a haussera, hol a baissere), hogy vagyonának csak töredékeit menthette meg a csalóka tengerből.

Másik dolog, a mit megtanult, az, hogy meglett koru politikusoknak ugyan lehet, és néha jutalmas is elébbi pályájukkal végleg szakítani; de hölgyre nézve a harmincz éven túli korszakban már erősen kockáztatott vállalat a korábbi ismeretségeket mind desavouálni, mert már ekkor az új pártalakítás erősen megnehezül.

Ilyen tapasztalások után nincs jobb tanács, mint

«vissza ismét, az imádott hazának szentelni életünk pillanatjait.»

Tudni való, hogy a jó bolond magyar egy megtérő eltévelyedettnek jobban örül, hogy sem mint kilenczvenkilencz igaznak, a kik soha sem tévedtenek.

Tehát egy szép napon elhatározá magában a szívdús honleány (a hogy őt a báli referensek szokták címezni), hogy a fürdői idényt Balaton-Füreden fogja tölteni.

Ez igen jó ürügy belekötni ismét az imádott hazába. Az embernek betegsége van, a mit a világ minden fürdője meg nem gyógyíthat, egyedül Balaton-Füred. Az ember nem játsza ezért a bűnbánó megtérőt; csupán ásványos vízre volt szüksége, azért került vissza; azalatt aztán, míg az ember az Anna-báli kúrán keresztül esik, hozzá szoknak a látásához; a régi imádók megjelennek, azokat ismét lábaihoz fűzi, a fürdőidény végén könnyörögni fognak, hogy ne menjen ismét Bécsbe: annyi szív marasztásának meghódolni asszonyi erény: tán valami liaison is megerősül, s akkor aztán meghozza az ember «szerelmének» azt az «áldozatot», hogy ismét itt marad ebben a kiállhatatlan országban.

Ez idáig jól van, hanem erről már most eleve értesíteni kell az illetőket, hogy a megjelenés napján Balaton-Füreden ők is ott legyenek. Ez pedig nem kerül egyébbe, mint mindegyiket tudósítani egy levélkében és kifejezni találkozási óhaját.

Férfiak rendszeren igen nehezen veszik rá magukat, hogy ilyen tárgyban irjanak; asszonyoknál az valódi élvezet.

Corinna reggeltől estig mindig írt, s csak akkor lett készen leveleivel.

Maga is meg volt magával elégedve, midőn azokat végig olvasta.

Nro 1 szólt a falusi földesúrnak.

«Kedves barátom!

Orvosaim rendeletére az idényt B.-Füreden fogom

tölteni. Azért is szeretem inkább e fürdőt, mert olcsóbb, mint a külföldiek, s én nagyon megnézem, hogy hová teszem a pénzt. Ott az ember bárminő toiletteben járhat; a fésztelen magyar kedély nem itéli meg érte, míg Ischlben hercegnőkkel kénytelen versenyezni. Ha önt ott találánám, nagy vigaszomra szolgálna; tudja ön, mennyire unom a mai fiatalság meszterkélte fellengzését: rettegek, ha az a szegény poéta, a ki Szellemti név alatt úgy fel szokott dicsérni a divatlapokban, ott talál lenni. Mennyit nevettünk a jámbor verseményein «együtt!» de «külön» megszökném előlük. Azért jöjjön ön, ha lehet, s legyen oltalmazóm. Corinna.»

A nro 2 szólt annak a bizonyos poétának.

«Kedves Szellemti!

Orvosaim azt állítják, hogy mellemben a baj, melyet csak a balatoni lég orvosolhat meg. Igazuk van, mellemben a baj: szívemben, s azt csak forrón imádozt hazám lege gyógyíthatja meg. Azóta nincs nyugtom, nincs örömem, hogy egyesek ármánya s az üldözösors hazámat elhagyni kényszerítének, s nem vágyom egyéb után, mint hogy poraim egykor hazám földében nyugodjanak. Nagy vigasztalásomra lenne, ha önt is ott találánám. Ezt annyival inkább szeretném, mert Grisák is ott lesz, mint biztosan tudom; az az ember, kit én nem kevésbé gyűlölök, mint ön, s kinek tolatkodásától az ön lovagiassága képes leend engemet megmenteni. Hálámra számolhat. Sokszor gondoltam önre, sokszor álmodtam, ezúttal tán nem lesz álom. Corinna.»

A nro 3 németül volt írva dr. Grisáknak.

«Kedves barátom!

Orvosaim tanácsából Balaton-Füredre megyek; az nem messze van Pesttől; ha időt vehet magának, látogasson ott meg. Nevezetes ügyekről kell önnek beszélnem, miket önnek el kell vállalnia, s azután, ha kegyednek is találna valami processusa lenni, cserében

én is elvállalom az ügyvédséget. Azt tudni fogja ön, hogy Garánvölgyi Aladárral rég szakítottam, most tudatom, hogy a táblabírónak is kiadtam az útát. Jöjjön, ha csak lehet, legalább lesz kivel társalkodnom; mert egy év alatt csaknem egészen elfelejtettem már magyarul. Corinna.»

A 4-dik szám alatti iratott Ankerschmidt lovagnak.

«Kedves barátom!

Szívem mélyéből osztom azt a gyászt, melyet az ég az ön családjára mért; engedje, hogy egy őszinte, régi barátnéja könnyeit az önével egyesítse. Hisz, ki érezhetné inkább annak fájdalmát, ki családja legkedvesebb tagját elveszté, mint az, ki maga is mindent elvesztett és mindenről lemondott. De a boldogtalanságok érintkezésében is van valami boldogság. Ha ön üldözni akarja azon embert, ki önnek keblén ily sebet ütött, én megmondhatom, hogy hol van? Ha találkozni kívánna ön velem, e hó folytán Balaton-Füreden leszek, hová orvosaim küldenek. Sok mondani valóm van, a mikből ön látni fogja, hogy van egy barátnéja a távolban, ki mindennap önről gondolkozik. Pajtayné.»

Az ötödik végre szólt Aladárnak.

Tudni kell pedig, hogy azután nagyon ne csodálkozzunk, mikép Pajtayné már hallotta említetni Grisáktól, hogy Aladár vissza fogja kapni jószágait.

Tehát e szerint:

«Kedves Aladár!

Vannak az életben félreértések, miket csak a halál derít fel. Az én életem is egy ilyen talány, melynek megfejtésére, hogy ön gondot nem fordított, az lesz az én halálom. A külszín, a látszat sokaknak megásta már sírját, kik leszálltak oda, a nélkül, hogy megértettek volna. Ön férfi, ön heves vérű, én nő vagyok és gyöngé, azért hozzám jobban illik, hogy megalázzam ön előtt magamat, s azon jelenet után, mely bennünket elválasztott, kimondjam e szót: «bocsánat». Ha tudná ön: titokban mit szenvedett önért e szív, mit

gondolt önért e lélek, mit tettek önért e kezek! De nem, ne tudja ön azt meg soha. Az idén Balaton-Füreden leszek; ha egy perczre megjelenne ön ott, még egyszer láthatná azt a nőt, ki ide jött — az ön közelébe — meghalni — és elfelejteni; s kinek egyedüli óhajta az, hogy egykor ön meg fog állani elhagyott sírja előtt, s azt fogja rebegni: «e szegény nőnek, ott a porban, én megbocsátok». Corinna.»

Így ni! Ez is jól ütött ki.

Már most csak arra kell ügyelni, hogy mindegyik levél a neki szánt borítékba jusson; nehogy valami tévedés történjék, mint ezt már vígjátékokban látta az ember; a hol valaki a leveleket, meg a borítékokat elcserélte. Az szép lenne, ha például minden ember a másíknak szóló levelet kapná meg.

Azért is Corinna oly óvatos volt, hogy a levélborítékokra előre mind ráírta a czímket, s aztán jól megnézte, melyik levelet melyikbe teszi? hogy egy se tévedjen máshová. Kétszer is kivette némelyiket, hogy meggyőződjék, nem cserélte-e el? azután rögtön saját maga lepecsételte azokat s meg lehetett felőle győződve, hogy semmi tévedés nem történt az osztályozásban.

Még arra is óvatos volt, hogy saját maga bérkocsit hozatva, vivé fel a postára a leveleket s maga bocsátotta be azokat a gyűjtőszekrénybe. S azzal, mint ki dolgait legjobban rendezé, nyugodtan tért haza: levelei jó útban vannak.

De hátra volt még a «cabinet noir».

Ut levél, mely egyszerre csúszik a ládába, hasonló kéz vonásaival czimzetén, s hozzá még oly gyanút gerjesztő czímmel, mint egy elitált s megkegyelmezett forradalmi főnök, egy régi császári főtiszt, most magyar földesúr; egy ügyvéd, egy journalist a s egy zúgó-lódó táblabíró, akárki előtt is szemet fogna szúrni. Nevelné a gyanút még az, hogy e levelek mind Bécsben keltek s Magyarországra szólnak. Az ilyen gyanús

közlemények tartalmát csakugyan érdekében áll a statusnak megismerni, mert ez legalább is valami összekövés elágazó fonalaira fog vezetni.

A cabinet noir, már tudjuk, hogy micsoda intézmény.

Straff úr, kárbaveszett házassága után, ismét visszakertült oda.

Az embernek, hiába, élni kell! Ez a mai kor jelszava.

Egyikünk így szerzi a kenyeret, másikunk amúgy; szégyen csak az éhenhalás.

Azután, ha az ember utczasepréssel keresi a kenyerét, akkor besározza a ruháit s annálfogva komisz ember; míg ha csak a jellemét sározza be, azért lehet gavallér és gentleman.

Tehát Straff úr, régi ismerősünk, ott ül az öt levél előtt. Gyakorlott szeme a kéz vonásain megismeri azoknak íróját. Valaha hozzá is érkeztek levelek ily kézírással. Mikor még azok írónejának szüksége volt a titkokra, mikért Straff úr magát külön is megfizetteté.

Azonban az ő dolga vizsgálni és értesíteni, tehát szóljanak a lezárt ajkak.

Straff úrnak igen jó mulatság volt e levelek végig betűzése.

Nagyokat nevetett magában. Szokása volt csak olyankor nevetni, mikor egyedül van és sohasem kinyitott szájjal, mindig csak az orrán keresztül.

Szegény bolondok! Hogy engedik magukat lóvá tétetni! mindenkinek inylése szerint választja a tállást s mindegyiknek «nesze semmi, fogd meg jól». Vagy talán szeretné valamelyiket definitive megfogni? Az is meglehet.

Utoljára jutott Straff körmei közé az Ankerschmidt-hez írt levél.

Míg az előbbieket csak úgy vette, mint pokolbeli élvezetet, mely támad olyan titkok megtudásakor, a mikből az érdekelteknek veszedelme, a távol nézőknek nevetsége ígérkezik: addig az utolsó levél ördögi dühvel önté el epéjét.

«A madám még engem üldöztetni akar! Engemet talál legolcsóbb portékának, a kit a vén gyerekek játékszerűl vigyen, mikor Bécsből megérkezik. Hohó, asszonyom! Harapós majmot választott ki a menageriából! Ez még megkörmölheti útközben! Tehát ő elárulna engem! Velem akar versenyezni az árulkodásban? Hahaha! Hahaha! No, majd meglássuk, melyikünk ért ehhez a mesterséghez jobban?»

Majd meglássuk.

Straff folyvást tüszkölt és nevetett magában, a míg egy izzó lámpalemezen megszáritá a lágy matriceot, mely a levelek újra lepecsételéséhez szolgált: jó tréfát gondolt ki; nagy mulatság lesz annak a vége.

Azt gondolta ki magában, hogy midőn a leveleket újra visszarakta borítékaikba, először is a táblabírónak szólót, mely Szellemfi poétát ócsárolja, az utóbbinak rendelt borítékba pecsételé le.

A journalistához intézett levelet, melyben Grisák tolakodásai ellen lovagias védelem kéretik, azt bezárta Grisák levélborítékába.

A német nyelven írt levél, melyben constatáltatik, hogy az anyanyelv elfeledése miatt óhajtandó egy idegen nyelvben jártas társalkodó jelenléte: ez a vad táblabíró levélborítéka alá került.

És végül Ankerschmidt és Aladár levelei egyszerűen megcseréltettek.

Ankerschmidt olvassa azt, hogy a leányával jegyben járó ifjat hűtlen menyasszonya hogy iparkodik visszacsbítani; Aladár pedig mulassa magát azzal, hogy egykori menyasszonya hogy törekszik azon, miszerint valaki vőlegényének napává lehessen.

Igen tréfás gondolat volt ez!

Két héttel a levelek útbaindítása után alkalmasnak vélte az időt Pajtayné a Balaton-Füreden való megjelenésre. Ezóta imádói már lesik e posta érkezését mindennap, s készen tartják a színházi vocal-quartettet megérkezése estéjén adandó serenadera.

Legelsőbbben is azonban kénytelen volt azt tapasztalni, hogy a ki legkevésbé udvarias a hölgyek iránt, az az időjárás.

Azért kiállhatatlan egy ország ez; mihelyt eső esik, mindjárt sár van. Az ember Bécsben soha sem lát sárat, mindjárt feltisztogatják. Itt pedig elkezdve attól, a mikor a Tigrisben felül a gyorskocsira, nem lát egyebet, mint esőcsapkodta ablakot, s azon keresztül sáros utat, sáros úton ázott szűrű parasztokat s krinolintalan parasztasszonyokat, kik a felső szoknyájukat a fejükre kerítették.

Legnagyobb baj pedig az, hogy ilyen esőben az imádók, ha maguk ott várnák is a gyorskocsit a kávéház előtt, de csődületet csakugyan nem támaszthatnak a sétányon; mire a gyorszekér meg fog érkezni, este lesz, senki sem lesz a fürdőudvaron már, mint a sava-nyúvizes emberek, kik akkor dugaszolják a palackokat.

Égészen így történt. A gyorskocsi csengős fogatának érkezési zaja alig csalt ki valakit a kávéház ajtajába; az is megszokta az áldást, mely onnan felülről jön, s nem bátorzkodott kijebb az eresznél.

A gyorszekér fogadtatlanul gördült be a nagy Horváth-ház udvarára.

Ugyanott volt Pajtainé előre megrendelt szállása, a legszebb és jobb, a mi Füreden kapható; következőleg a legdrágább is. — Alig helyezé el magát szobáiba, első gondja az volt, hogy a vendégek lajstromát fölkeresse.

Annyi száz nevet végig futni nem csekély munka, s nem találni közte a keresettek közül többet egynél; nagyon szerény nyereség.

Az az egy volt: Szellemfi, a rímkészítő.

A többi valjon hol késik?

Bizonyosan levelet írtak, melyben tudatják, hogy már útban vannak.

Corinna nem várhatott végig egy éjszakát ily kétsé-

gek között; még azon este fölkeresteté a posta-kiadót, hogy ha számára levelek érkeztek, adja ide mindjárt.

A füredi posta-kiadó igen jó fiú; épen táncz volt a vendéglő termében, épen a csárdást járta, mikor az attiláját rángatni kezdték, hogy valakinek gyors segélyre van szüksége, a ki meghal reggelig, ha netalán érkezett leveleit még ma meg nem kaphatja. A szolgálatra kész ifjú, megértve a veszedelmet, nem késett a «három a táncz» végét abbahagyni s leszaladni a szállására, kikeresni a fiókból a Pajtayné asszonyság nevére szóló leveleket; valának pedig számszerint öten. Azzal ment megint vissza a tánczterembe.

Corinna dobogó szívvel vevé a leveleket. Tehát mind az öt sietett válaszolni. De valjon miért a verstakács is, ha személyesen itt van? Alkalmasint a levele korábban érkezett.

Melyiket bontsa föl előbb?

Ankerschmidt írásának adott előnyt. Ez a legjobb lábon álló a partiek közül.

A mint felbontotta, nagy meglepetésére saját levelét látta abból kihullani.

Hogyan? visszaküldi a vett levelet is? Ez nagy gyöngédtelenség!

Mit írhat mellé?

«Tisztelt asszonyság!

Máskor, ha egyszerre két embernek ír kegyed levelet, vigyázzon rá, nehogy eltéveszsze a borstékokat. Ankerschmidt.»

Egyebet semmit.

Hogy van ez? Corinna kirántá saját levelét a borstékból, melyre világosan Ankerschmidt neve volt írva s ijedten ejtí ki kezéből. Ez az Aladárhoz írt szöveg volt.

Azután sebtén feltöré Aladár levelét. Abból is hozzá intézett saját levele fordult ki, de Aladár olyan jó volt, hogy semmi kíséző észrevételt sem írt mellé.

Ez a két levél elcserélődött.

Ez már világos. Hogyan történhetett? Ez megfoghatatlan. Mikor ő kétszer is megnézte, hogy jó helyre teszi-e?

Ejh! Ezek a férfiak egy faluban laknak; bizonyosan elég lovagiatlanok voltak a kapott leveleket egymásnak megmutatni, s ők maguk gondolták ki ezt a tréfát, a mivel egy nőt megsértsenek. Ez bizonyosan Aladár ötlete, mert ő gonoszszívű és gunyoros hangulatú.

Tőle telhetett ki ilyen!

Ezzel megvigasztalta magát s feltöré a harmadik levelet. Ez a táblabíróé volt.

Mintha kigyó esett volna ölébe! E borítékból a doctor Grisákhoz írt levél fordult ki. Az a levél a német szöveggel.

A táblabíró felelete massacroirozó volt. Németül felelt.

«Also gnädiger Frau! nicht mehr waisz ungrisch. Hat vergessen Allen, vergessen Mutterzungen, Vaterlanden; ergo: mich auch sollen vergessen!»

Volt ott még több is, de az nem ide való.

Corinna az ájuláshoz volt közel.

A negyedik levél feltörésénél úgy reszketett a keze, majd elhullatá azt.

Hogy e szerint Grisák is nem neki szánt levelet kapott, az kétségtelen. S ha épen a divaturacshoz intézettet kapta, melyben róla van szó?

A feltört levél igazolá a félelem alaposságát. Grisák is szépen küldé vissza a hozzá intézett levelet, mely az ő czíme alatt a Szellemfihez írott volt.

Dr. Grisák hosszan válaszolt; hosszan, sebzón.

Egy ív két rétből tele volt válaszával, melynek folytán pontról pontra kimutatta, dátum szerint, mikor, hányszor és mennyi ideig volt látogatáson a nagyságos asszonynál; a végén összeadva, summa summarum, ennyi meg ennyi «ügyvédi consultatioért» per tíz forintjával, kér magának egy kerek summácskát megtérí-

teni; ellenkező esetben kénytelen levén per útjához folyamodni.

Ez kellett még csak! Hogy egy szép asszony az imádójával töltött tete à tete óráit fizesse meg 10 forintjával, mint ügyvédi tanácskozmányt!

Pedig, a hogy mi ismerjük a viszonyokat, ezt aligha meg nem fogja fizetni.

Az ötödik levél felől kétség sem lehetett, hogy az is cserepéldánnyá vált.

De Szellemfi mégis eljött. Ki tudja, az íróféle tán még sem oly engesztelhetetlen, csak diákul rágalmaz-zák «genus irritabile vatum»-nak. Azután meglehet, hogy tréfára vette a cserét; van nála humoristicus hajlam.

A feltört levél csakugyan más variatiót mutatott, mint az előbbi négy.

Ebben egy irtóztató csúnya pasquill volt küldve.

Pasquillról elég annyit mondani, hogy pasquill. Tovább nem kell beszélni róla.

Most már érthető volt, hogy miért jött el az utolsó imádó?

Ezóta a verses gúnyirat bizonyosan kézről-kézre jár; olvassák a sétányon, a fürdőben, a kávéházban, az arénában, a lövöldében, az egész környéken. A nevetiséget mindenki tudja már, egész a pinczérekig és fürdőszolgákig.

Holnap a sétányon minden ember azt fogja kérdezni: melyik az a delnő, a kivel ilyen gonosz tréfa történt?

Corinna életében ekkor volt először egy rövid óra, a melyben érezte, hogy van szíve.

Hiúsága oly mély megaláztatást szenvedett, hogy annak hideg oltalma alá nem menekülhetett többé.

Künn a felhők felszakadtak, szép, tiszta éjszaka lett; a csillagfényes Balatonon jó kedvű társaság kezdett el fáklyafény mellett csónakázni; a tó közepén elkezdék dalolni egyikét azon méla népmelódiáknak, mik együtt teremnek a dallel, mint virággal az illat.

És ő neki eszébe jutott, hogy egy évben ő maga is épen így csónakázott késő éjjel zivatar után, víg társaság közepett, azzal az ifjúval, — ki őt akkor oly forrón szerette, s kit ő balsorsa idején oly hidegen elárult.

Most is hallani vélte hangját, mintha a távolról felhangzó quartettből felismerné; most is képzelte őt maga mellett ülve, a mint a hajót kormányozá, s gyöngéden ügyelt, hogy hölgyének meg ne ártson az esti szellő.

És most egyedül ő volt az, a ki levelét válasz nélkül küldte vissza.

A többiek mind gyöngébben — erősebben sérteni törekedtek a felfedett árulásért; egyedül ez nem felelt semmit. Közönyösen visszaküldé az eltévedt levelet.

S milyen boldog lehetne most az ő oldalán, ha tudott volna vele szenvedni, várni és szeretni!

S milyen szerencsétlen most, a midőn senkije sincs, a kire gondolnia édes, és senkije, a ki ő reá szeretve gondol.

Egy óra hosszat töprengve így, egy óra hosszat nézte a Balaton fekete tükkrét, a melyben rezgő gondolatjeleket vontak a fényes csillagok vízképei, melyen tűzkigyóként úszott tova a fáklyás csónak, énekes hajósaival; s egy óráig gondolkozott azon, hogy milyen szép volna az eget mutató víztükör fenekén feküdni s egyike lenni azon bolygó fényeknek, mik sötét éjszakákon a víz fölött a szellő elől végig futnak.

Ez volt egyetlen órája életének, melyben szívével beszélt.

Nem volt utolsó órája ez.

A csónak megfordult, az énekhangok újra közeledni kezdtek; Corinna bezárta a balatonfelőli redőnyöket, s a mint a csábító kép ki volt zárva a sötét éjszakába: elhallgatott a szív beszéde is.

A gyertyák fényénél visszatért lelke hidegsége, átgondolta, hogy sokáig lehet élni, s kevés vagyonnal, egy kis uzsoráskodás mellett, tisztességesen el lehet tengődni.

Cselédjét szólítá, meghagyva, hogy a holnap Pestre

Corinna az ájuláshoz volt közel.

visszainduló gyorskocsin minden kiadó helyet foglaljon le számára, reggel utazni fognak vissza. Akár le se feküdjenek addig.

A leveleken kívül még egy divatlap is feküdt az asztalon, azon lap volt ez, melybe Szellemsi szokott írni, ki Corinnának küldözé tiszteletpéldányát. Ez Füreden is utána talált.

Felbontotta, hogy unalmát elűzze.

Az ujdonságokon kezdé — szokás szerint. A legelső sor, a mi tekintetét magához vonta, ez volt:

«Hir szerint egyike legtiszteltebb honfitársainknak, Garanvölgyi Aladár, e napokban jegyzé el Ankerschmidt lovag egyetlen báj- és szellemdús leányát, Erzsikét. — Százszoros áldás és üdvkívánás kíséri az ország minden részéből e valódi «belle alliance»-ot.»

Ez volt az utolsó ütés kőszívére.

Most már nem gondolkodott többé regényes öngyilkolásról; eszébe juttatá, hogy van még egy ember a világon, ki szerencsájének fogja tartani, ha egykori udvarlásának megújíthatására tér nyiland; egy ember, ki hű, mint eb, okos mint a róka, nem sentimentalis, erősen praktikus jellem; a ki nagyon jól tudná kezelni uzsorára kiadandó összegeit, exequálni szökevényadósokat, utána járni, ki mennyit képes fizetni, ki mennyire van megszorulva? a mellett csinos ember, az utcán büszkén lehet vele karöltve sétálni egy delfinnek; szóval egy egészen férjnek teremtetten ember, kinek csak a kis ujját kell mutatnia, hogy fogva legyen.

Ez a jeles utolsó férfi «in petto» — Straff úr.

Gratuláljunk hozzá.

Négy órakor reggel még mindenki alszik a kies fürdőhelyen, a gyorskocsi csengős öt lóval vágat végig a hársfák között, benne egy halovány hölgy ül, ki tegnap érkezett betegen s ma már — egészen kigyógyulva tér ismét vissza.

Vannak szerencsés boldogtalanok, kiknek szívének nem szokott sokáig fájni.

XIX.

(Mikor a medve kijön a barlangjából.)

A medve igen nagy philosoph.

Míg derültek az élet napjai, addig élvezi azokat, s ha zordulni kezdenek, nem keres idegen hazát, mint a gólya, nem is megy rabolni az erdőre, mint a farkas, nem megy szolgálni, mint a kutya, hanem behúzza magát egy csendes, előre kiszemelt oduba, ott összekuporodik, s nagy megnyugvással várja, hogy melyikük únja meg hamarább a passiv ellentállást: ő-e, vagy a tél?

Rendszerint a tél türelme szokott rövidebb lenni, mert az rendesen elmulik magától, míg havon megfagyott medvét még senki sem látott.

Néha vannak igen hosszú telek, de az a medvét nem confundálja; tudja jól, hogy azért mégis csak el kell annak mulni; ha nagyon csípősen fú be odujába a szél, nem ír hozzá szelidítő brochureöket, hanem betartja a hátával a nyilást s akkor csak azon az egy helyen fázik.

Van aztán egy napja a télnek, a minek «gyertyaszentelő» a neve. Miről tudja meg a medve e nap feltűnését a naptárban? az még a természetbuvárok fölfedezésére váró titok. Elég az hozzá, hogy gyertyaszentelő napján a medve elhagyja oduját, kijön széttekinteni a világban.

Azt nézi, milyen idő van!

Ha azt látja, hogy szép napfényes idő van, a hó

olvad, az ég tavaszkék, ostoba czinkék elhamarkodott hymnusokat czinczognak a képzelt tavasznak, s lombnak nézik a fán a fagyöngyöt, pedig lép lesz abból, melyen ők megfogulnak; ha lágy, hizelgő szellők lengedeznek, akkor a medve — visszamegy odujába, pihent oldalára fekszik, talpa közé dugja az orrát, s még negyven napot aluszik tovább; — mert az még csak a tél kaczerkodása; mint a régi rendszer miniszteriuma szabadelvű programm mellett.

Ha azonban gyertyaszentelő napján azt látja a medve, hogy rút, zimankós förmeteg van; hordja a szél a hó-pelyhet, csikorognak a fák sudarai, s a lóbált száraz ágon ugyancsak károg a fekete varjúsereg, mintha mondaná: reszkessetek! soha sem lesz többet nyár; a tél megígérte nekünk, hogy már most örökké fog tartani: mi kivettük árendába a szelet, fujtatjuk, a mlg nekünk tetszik; a nap megvénül, nincs többé semmi ereje, elfelejtkezett rólatok! kár várnotok! — ha jég-csap hull a fenyők zuzmarás szakálláról; ha a farkas ordít az erdő mélyén: akkor a medve megrázza bundáját, megtörli szemeit és kinn marad; nem megy többet vissza odujába, hanem neki indul elszánt jó kedvvel az erdőnek.

Mert a medve tudja azt jól, hogy a tél most adja ki utolsó mérgét. Csak hadd fujjon, hadd havazzon, hadd dörömbölgjön; minél jobban erőlteti haragját, annál hamarább vége lesz.

S a medvének igaza van.

Honnan vette a medve a természettudományt, bölcsészeti contemplatív irányeszméket? azt nem tudjuk megmondani, hanem hogy a magyar időjárásí észleletek között az rég fel van jegyezve, az bizonyos.

Garanvölgyi Ádám még mindig nem lépte át háza küszöbét.

Hiszen ha eddig el tudott remetészkodni, ezután már

könnyen folytathatta, mindig volt körülötte olyan arcz, melyikre azt mondhatta: ezt szeretem látni.

Aladárt ugyan ritkábban láthatá; ezt elfoglalta munkaköre, mert azért, hogy ismét földesúrrá lett, a munkavágyó ifju hivatását, hivatalát el nem hagyá; hanem Erzsike annál többet lakott nála, s az öreg urat mindennap jobban meggyőzé a felől, hogy Aladárnak igen boldognak kell lennie.

A mi pedig Ankerschmidtet illeti, az többet volt nála, mint otthon.

A hadastyán belekóstolt a politikába, mint minden ember, a ki tíz esztendőt töltött ezen a mi földünkön.

Ankerschmidt azok közé tartozott a politikában a kiket «sangvinicus»-oknak szoktak nevezni. A kik mindent közel látnak, minden csekélységet nagyba vesznek, s mindent elhisznek, a mi az ujságban van.

Garanvölgyi csak mosolyogta a vén ujjonczot.

«Gyertyaszentelői napfény ez mind.»

Ankerschmidt pedig minden momentumot megragadott, mely a «mi sorsunk» változását jelezni látszott.

Mert ez úgy van.

Az idegen, a települt, tíz év múlva már a «mi sorsunk»-ról beszél. És ez természetes.

Nem varázslat ez, nem ördögi mesterség: igen egyszerű következmény.

Azt, a ki maga is nemes szívet, lovagias szellemet hozott magával ide, magához ragadja az új honfitársak egyező jelleme, közös bajok, közös szenvedések egymáshoz törnek bennünket, s végül meghódít mindenkit a közös remény egy közös jövőndő után.

És szokás szerint ezekből lesz a legbuzgóbb hazafi. A következő ivadékuk bizonyosan az.

Ankerschmidt úgy beszélt a magyar közügyről, mint valami táblabíró. Persze a lehető legnagyobb mértékben képviselte a legszélső baloldalt.

Garanvölgyi pedig nem mozdult az odujából.

Még tél van, még nincs miért fölébredni a medvének.

A közben jött egy förmeteges, havas, zuzmarás korszak: csüggetegség köde ült minden kedélyen, fagyva volt minden reménység, korán kihajtott könnyenhívésnek leforrázta leveleit a dér, a szürke ködben csak a vészhollok káromása hangzott: «kár várni! kár akarni!»

Ekkor egyszer szokatlanul rossz kedélylyel jött az öreg úrhoz Ankerschmidt, s nyomtatott újságban rossz hirt hozott neki.

«Minden kő meg van már bolygatva, ami még hazafireménynek alapul szolgált, csak egy állta ki a rontásbontás nehéz időszakát: a vallásszabadság; most a rettenetes ujftók e végső kőnek feszíték sarkaikat, hogy azt is kivessék helyéből. És az idő nagyon kedvező rá, mert nagyon sötét van és nagyon hideg...»

Erre a hírtre Garanvölgyi közönyös arcza kigyulladt.

«Akkor ez az az idő, melyben a medve elhagyja oduját.»

— Huzzátok elő szekereimet, holnap utazunk Miskolcra, — a conventbe.

S a vén táblabíró újra megjelent ősz szakállával azokon a helyeken, a hol egy rendületlen bátor szívnek nagy ára volt ez időben.

Zúgott, förmedt a zivatar még azután; de utoljára is — — a medvének van igaza.

Később bekövetkeztek az összehívott országgyűlésre való választások.

A ki a környékben legádázabbul tudott korteskedni, az Ankerschmidt volt.

Erzsike egész nap nem csinált egyebet, mint «1848»-as kokárdákat hímzett, miket az öreg úr osztott elől-utól találtaknak; ő maga kalapján, kabátján viselte s felfalta az embereket, a kik kétségbe merték hozni, hogy Garanvölgyi legyen a képviselő.

Aladár váltig csitította, hogy mit izzasztja magát, hisz úgy is megválasztják Ádám urat, egy pár eszem-

iszom legényen kívül nincs egyéb pártja ellenjelöltjének, azok úgy fognak állni, mint egy a száz ellen; hagyja menni a dolgot: ez alkotmányos tusa: hadd lépjen fel más is.

— De nem szabad! száz közül nem szabad egynek kiválni! hatalmaskodék Ankerschmidt, nem szabad egy hangnak sem elcsúfítani az általános kiáltást; semmi rancune, semmi malitia, a ki látja, hogy nem megy, pusztuljon, mert én megeszem.

Meg is rágta a vitéz úr Garanvölgyi ellenfeleit úgy, hogy azokból választás napjára irmagul sem maradt. Sokon a szidás is fogott; vagy három híres henczegőt kihítt párbajra, azok aztán harminczhárom felé szöktek előle: utoljára annyira vitte, hogy az ellenjelölt megkövette a kaszinóban s az egész világ előtt bocsánatot kért azért, hogy Garanvölgyi ellen föl mert lépni; úgy, hogy Ankerschmidt csakugyan megérte, a miért fáradt, hogy a választás napján csak egy név hangzott, s a megválasztottnak ő mondhatá el az ablaka alá vezetett választó sereg élén:

«Üdvözlünk, hazánk ősz bajnoka!»

★

Ez nagyon furcsa történet és azt sem lehet rámondani: «régen volt; talán nem is igaz . . .»

UTÓHANG AZ UJ FÖLDESÚRHOZ.

Egy regényemben sem igyekeztem a kort, melyben történetem meséje fejlődik, annyira híven ecsetelni, mint az «Uj Földesúr»-ban.

Azok az alakok valóban mind itt éltek, az a küzdelem valóban itt folyott le a szemünk előtt, magunk is szerepeltünk benne; ennek a comicum és tragicum mind valóság.

Az egésznek az eszméjét egy nevezetes ötlet adta.

Én láttam egy este *Haynau* tábornagyot (a nyugalmazottat) magyar ruhában, széles szalagú darutollas túri süveggel a fején, a legkizárólagosabb magyar urak társaságában megjelenni. Még élnek többen, a kik hallották tőle ezen erős mondást: «*wir Ungarn lassen unsere Rechte nicht confisciren!*» Már akkor a nyugalmazott tábornagy magyarországi földbirtokos volt.

Ehhez a néhány szóhoz is magyarázat kell: «magyar ruhában, széles szalagú darutollas túri süveggel».

A Bach-korszakban annyira ment az állambölcsek figyelme, hogy még a magyarok öltözetére is kiterjedt. Miniszteri rendelet folytán betiltatott a széles szalagú kalapok viselése; de különösen a tollviselés a kalapok mellett. E classikus rendelet végrehajtására az alföldön épen egy magyar nemesi családból származott kerületi főnök vállalkozott, a ki sok századon át érdemekkel tetézett ősi családnevét Bonyhádya változtatta, s a ki az országos vásárokon szedette le a kalapok mellől a

tollakat; a miért aztán megörökítettett az országszerte énekelt népdalban.

«Kecskeméten kidobolták,
Hogy a tollat ne hordozzák.
Most a tollat kettő szedi,
Amsli zsidó s a Bonyhád.»

Ebből aztán el lehetett képzelni, micsoda ellendemonstráció lehetett az, mikor egy ilyen betiltott tollas süveget egy olyan ismeretes szakállbajuszos alak nyomott fel a tarkójára, a minő a rettegett nevű cidevant tábornagy volt!

Mi mindennek kellett történni ebben az országban, a mi ezt a Pontiusi alakot a Golgothától a Tábor hegyéig elvezette — a Makkabéusok dacz-varáig?

Ez azonban csak az eszmét költötte; az alak, ki Ankerschmidt tábornokban van személyesítve, nem ennek a történelmi személynek a képmása: több hasonló ismerősből van az összetéve, ámbár egy-egy erős vonás, mint a trompfából jóltevés az üldözöttel, ennél is megvolt.

A börtönből kiszabadított ifju hősben rá lehet ismerni a szabadságharcz legmerészebb bajnokára, ki egy maroknyi csapattal dandárokat vert ki állásukból, s tömlöczében is oly csuda jó kedvvel viselte magát; későbbi szabadulási tervekben vezérszerepet vitt, s utoljára a legrejtélyesebb módon eltűnt: a Duna hullámai vetették ki a szigetparton, keze lába összekötözve. Maig is rejtély Beniczky Lajos élete és halála. Tőle magától hallottam, a mi fogságában történt vele.

Az ál-Petőfi alakja, s aztán a bevándorolt hivatalnokcsapat, kíséretével, az új törvényt és rendet használó juris doctorokkal, a külhoni gazdászok, kiket a hibás tudományuk és ismeretlenségük jégre visz, s azok mellett a kárörvendő hazafi, a ki szövetséges társának tartja a szegénylegényt és az elemi csapást, s belekaczag a pusztító zivatar süvöltésébe, mind ennek a korszaknak a jellemalakjai.

Közel negyven éve már annak, hogy ez a regény iródott; a kor, a melyet lefest, akkor még friss emlékezetben élt, ez magyarázza a hatást, a mit akkor az olvasó közönségre gyakorolt. Nemcsak Magyarországon. Lefordították legelőbb angolra. Minden angol lap a legkedvezőbb ismertetéseket írta róla; az angoltól ment át a svéd, dán, hollandi közönséghez, finn nyelven is megjelent. Mindenütt megértették ezt.

És ma már szépen kell kérnem az olvasót, hogy higgye el nekem, hogy ez az egész regény, évtizedekkel az ő születése előtt, valóban így történt meg.

Hogy voltak emberek, a kik lemondtak az élet minden kényelméről — azért, hogy a hatalomnak akadályt gördítsenek az útjába. Nem különczök voltak: az egész nemzet érzelmeinek a megtestesülése voltak.

Hogy volt egy korszak, a mikor áldottuk a sorsot azért, hogy semmink sincs, se vasutunk, se gyáripárunk, se kereskedelmünk, se hitelünk: csak az alattunk levő föld, az a mienk; az a mi védelmünk, az, a mi meghódítja a hódítót; a mikor a szegénységünk volt a büszkeségünk, a meztelenségünk a pánczélunk, mint a varágerek hadának.

És hogy lehetett egy kormány, mely, miután tabularasát csinált országunkból, utoljára még az árvizet is ráereszté, hogy az Isten áldását is letörölje róla. És véges végül még az égbejáró utat is el akarta tőlünk zární: megtámadva a vallásszabadságot. S hogy ezen a merényleten összetört a hatalma.

De szép idők voltak! Mikor a protestansok nagy gyülekezetén megjelentek a római katolikus egyházfejedelmek, mint jóakaró hallgatók, s a honszeretet és szabadság szent lángjától áthevülve, egyesíték buzgó imáikat az üldözöttekével, kitartásra buzdítva őket mind halálíg!

De szép idők voltak!

Hála az Égnek, hogy elmultak!

1895.

Dr. Jókai Mór.

TARTALOM.

	Lap
JÓKAI MÓR. Irta: <i>Mikszáth Kálmán</i>	V.
AZ ÚJ FÖLDESÚR	1
I. Régi ember, új idő	3
II. A szerencsétlenség mint iparüzlet	19
III. A vén katona és családja	33
IV. A kik egymást meg akarják enni	52
V. Hogy jut az ember a legelső kanászkalaphoz?	64
VI. A szép szellem	87
VII. Az a másik	109
VIII. Boszú, a maga módja szerint	147
IX. A két fogoly	161
X. Különböző fogadtatások	199
XI. Az a bizonyos szegény asszony	216
XII. Mit neveznek archimedesi csavarnak?	232
XIII. Az a hant, mely ide köt	254
XIV. A közös baj	258
XV. A kik egymást nem ismerték	293
XVI. Az ócska ház	315
XVII. Különös póreset	320
XVIII. Egy kis tréfa a cabinet noirban	325
XIX. Mikor a medve kijön a barlangjából	338
<i>Utóhang az Új Földesúrhoz</i>	343

KÉPJEGYZÉK.

	Lap
1. Jókai Mór arcképe.....	11.
2. Azonnal karon fogta a doktor urat	9
3. — Ez hát a magyar barátság!	30
4. Ott ült egy asztal mellett Eliz kisasszony	41
5. Ott csüngött a kérlelhetetlen bíró nyakán	63
6. Tárkli közben	74
7. — Jó éjszakát doctorkám	108
8. Maxenpfutsch úr térdei közé fogta czilinderét	149
9. — Olvassa miss ezt a levelet	166
10. A fiatalember beletekintett	186
11. — Higgye el, Aladár	211
12. Legbámulatosabban látszott a hatás a család betegén	244
13. Ankerschmidt a rőzseköteg másik végén ült.....	269
14. Erzsike megczírógatta.....	298
15. — Merre evezzünk? — kérdezte Aladár	314
16. Corinna az ájuláshoz volt közel	334

PH
3176
M3
köt.21

Magyar regényírók

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY
